

REFORMÁTUS KALENDÁRIUM A 2010. ÉVRE

REFORMÁTUS KALENDÁRIUM
A 2010. ÉVRE

**REFORMÁTUS
KALENDÁRIUM
A 2010. ÉVRE**

**KIADJA
A KIRÁLYHÁGÓMELLÉKI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET**

A kalendáriumot szerkesztette:

Bereczki András
paptamási lelkipásztor

Szövegkorrektúra:

Pap Judith
Babes Arдай Erika

Tördelőszerkesztő:

Kraftsikné Petrikó Ildikó

A címlapon:

A végvári református templom

A hátlayan:

A borsi gyülekezeti otthon

Előszó

Kerülő úton vezette népét

A számadás és tervezés idején gyakorta kísért bennünket a hallgatásba fojtott gondolat, hogy megint körülményesen nehéz esztendőt hagyunk magunk mögött, és ami reánk vár az sem lehet tűrhetőbb, mert semmilyen kilátásunk sincs a jobbításra. Nincs emberünk, nincs pénzünk, csak a „nincs” van. Megemlékezésre váró évfordulóink is többnyire szenvedést, bánatot idéznek, vagy ha mégis győzelemről szólnának, akkor a velük múlt idő kudarcai tompítják a felőlük áradó fényt.

A megkeseredéssel járó gondolatokat illő nekünk Istennel megosztanunk, hogy a Tőle nyert látással vessünk pillantást az elmúlóra, és tekintsünk megnyugtató bizalommal az előttünk lévőkre.

Isten megpróbálja a türelmünket. A kiválasztott nép már elindult a szolgaság házából, amikor a fáraó szíve újból, ki tudja hányadjára, megkeményedett velük szemben. Előlről kezdődött az üldözés egészen a Vörösten-tenger partjáig. A szülőföld irányába megtett út máris a szenvedés ösvényévé vált, az aggodalom színterévé és a kételkedés poklává. Mózes tekintélye meghanyatlott, Isten hangját elnyomta a társas kétségbeesés tömeghisztériája. Voltak, akik mesterségesen gerjesztették az indulatokat, később már az sem volt szükséges, mert az egyiptomi húsos fazekak emléke beindította a visszakivánkozás öngerjesztő mechanizmusait. Tökéletes állapota ez annak, amikor a még mindig szabadságvágyó, még mindig emberségesebbet remélő értelem is meginog. A régi történet nem a kevéssel is megelégedő céltudatos embereket állítja elé, hanem az elgyávuló igényteleneket, akiknek semmi sem fontos, sem lelki, sem testi vonatkozásokban. Akik így kiáltanak vádolva: „...hagyj nekünk békét, hadd szolgáljuk az egyiptomiakat! Jobb nekünk, ha az egyiptomiakat szolgáljuk, mint ha a pusztában halunk meg!” (2Mózes 14,12) Milyen könnyen győzedelmeskedik a hitetlenség. Mintha nem hallották volna az ígéreteket, nem tapasztalták volna a jeleket, mintha nem érzékelhették volna Isten megújító csodáit. A tíz, Egyiptomra mért csapás megviselte a kiválasztottakat is, hiszen nem lehet érzéketlenül maradni még az ellenség fájdalma mellett sem. Sőt, a tizedik csapás előtti események felgyorsulása megint megtörhette a nép kitartásnak buzgalmát, de semmi esetre sem magyarázható ezekkel a szolgaságba visszavágyakozó akarat. Milyen könnyen feledkeztek meg arról, hogy a jövőbeli történésről Isten már múlt időben tett bizonyosságot, hogy senki előtt se legyen bizonytalan, a

szabadság elérését semmi sem gátolhatja meg. Végso soron a szabadság ösvényén elbátortalanodók sem változtathatják meg Isten döntését. „És ha majd megkérdezi egykor a fiad, hogy mit jelent ez, akkor mondd el neki: Erős kézzel hozott ki bennünket az Úr Egyiptomból, a szolgaság házából.” (2Mózes 13,14) A fiaknak szánt választ Isten még az elindulás előtt megfogalmazta, hogy világosan érzékelhető legyen az eredmény.

A 21. század Istenkereső embere, gyülekezete vajon tudja-e, hogy a fiaknak szánt válasz a nekik adott felelet. Lehet ideig-óráig akárki vándorlásában megakadás, elesés; lehet átmenetileg félelmes lélekkel megkeseredve haladni, de nem szabad megfélekezni arról, hogy már apáink is ezzel a biztatással álltak talpra és vigasztalódtak. Mi pedig azzal kell élnünk, hogy fiaink is, nemzedékről nemzedékre ettől az erős kéztől áldatnak meg és nyerik el a jövőndőt.

Felesleges minden aggodalom, mert amikor mi veszni látjuk értékeinket és életünket, akkor újból megtörténik a csoda. „Ekkor elindult Isten Angyala, aki Izráel tábora előtt járt, és mögéjük ment. Elindult az előttük levő felhőoszlop is, és mögéjük állt. Odament Egyiptom tábora és Izráel tábora közé, és az a felhő, amely világítani szokott éjjel, sötét maradt, ezért nem közeledtek egymáshoz egész éjszaka.” (2Mózes 14,19-20)

Isten nekünk adott ígérete nem tehet bennünket felelőtlenre, hanem éppen felelősségünkre bízta, hogy általunk minél többen higgyenek és találkozzanak Vele, aki ha kell előttünk, ha szükséges mögöttünk van. Engedelmeskedjünk Istennek ilyen vállalkozással az új esztendőben.

Nagyvárad, 2010. január 1.

CSÚRY ISTVÁN

SÍK SÁNDOR

Te Deum

*Téged Isten dicsérlek
és hálát adok mindenért.*

*Hogy megvolt mindig a mindennapim
és nem gyűjtöttem másnapra valót,
hála legyen.*

*Hogy mindig jutott két garasom adni,
és magamnak nem kellett kéregetnem,
hála legyen.*

*Hogy értenem adatott másokat,
és nem kellett sírnom, hogy megértsenek,
hála legyen.*

*Hogy a sírókkal sírni jól esett,
és nem nevettem minden nevetővel,
hála legyen.*

*Hogy boldoggá tett minden, ami szép,
s ami rút, nem tett boldogtalanná,
hála legyen.*

*Hogy sohasem féltem a szeretettől
és szerethettem, akik nem szerettek,
Hála legyen.*

*Hogy akik szerettek, szépen szerettek,
és hogy nem kellett nem szépen szeretnem,
hála legyen.*

*Hogy ember lehettem akkor is,
mikor az emberek nem akartak emberek lenni,
Hála legyen.*

*Hogy megtarthattam a hitet,
és megfuthattam a kicsik futását,
és futva futhatok az Érkező elé,
s tán nem kell a városba mennem
a lámpásomba olajért,
hála legyen!*

*Hogy tegnap azt mondhattam: úgy legyen!
és ma is kiálthatom: úgy legyen!
és holnap és holnapután és azután is
akarom énekelni: úgy legyen! –
hála legyen, Uram!
hála legyen!*

Január

BOLDOGASSZONY HAVA

1. Péntek, újév	Fruzsina	2Sám 23	Lk 5,17-26	Zsolt 8
2. Szombat	Ábel, Ákos	2Sám 24	Lk 5,27-36	

„És senki, aki ó bort iszik, mindjárt újat nem kíván, mert azt mondja: Jobb az ó.“ (Lk 5,39)

3. Vasárnap	Benjámin	1Kir 1,1-37	Lk 5,33-39	Zsolt 147,12-20
4. Hétfő	Angéla, Titusz, Leona	1Kir 1,38-53	Lk 6,1-5	
5. Kedd	Simon, Árpád	1Kir 2	Lk 6,6-11	
6. Szerda	Gáspár, Menyhért, Boldizsár	1Kir 3	Lk 6,12-19	
7. Csütörtök	Attila, Etele	1Kir 4,1-5,32	Lk 6,20-26	●
8. Péntek	Gyöngyvér, Artúr	1Kir 6	Lk 6,27-36	
9. Szombat	Marcell	1Kir 7	Lk 6,37-42	

„Építve építettem házat néked lakásul; helyet, ahol örökké lakjál.“ (1Kir 8,13)

10. Vasárnap	Melánia	1Kir 8,1-21	Lk 6,43-46	Zsolt 29
11. Hétfő	Ágota, Baltazár	1Kir 8,22-66	Lk 6,47-49	
12. Kedd	Ernő	1Kir 9	Lk 7,1-10	
13. Szerda	Veronika	1Kir 10	Lk 7,11-17	
14. Csütörtök	Bódog, Vidor	1Kir 11	Lk 7,18-23	○
15. Péntek	Lóránt, Loránd	1Kir 12	Lk 7,24-35	
16. Szombat	Gusztáv	1Kir 13	Lk 7,36-50	

„És lőn ezután, hogy ő jár vala városonként és falunként, prédikálván és hirdetvén az Isten országát, és vele a tizenkettő.“ (Lk 8,1)

17. Vasárnap	Antal	1Kir 14	Lk 8,1-3	Zsolt 36,5-10
18. Hétfő	Piroska	1Kir 15	Lk 8,4-15	
19. Kedd	Sára, Máriusz	1Kir 16	Lk 8,16-18	
20. Szerda	Fábián	1Kir 17	Lk 8,19-21	
21. Csütörtök	Ágnes	1Kir 18	Lk 8,22-25	
22. Péntek	Vince, Alfonz	1Kir 19	Lk 8,26-39	
23. Szombat	Rajmund, Emerencia, Zelma	1Kir 20	Lk 8,40-48	●

„Lőn pedig mikor meghallotta Akháb e beszédeket, megszagattá az ő ruháit, és zsákba öltözk és böjtöle, és a zsákban hála, és nagy alázatossággal jár vala.“ (1Kir 21,27)

24. Vasárnap	Timót	1Kir 21	Lk 8,49-56	Zsolt 19
25. Hétfő	Pál	1Kir 22	Lk 9,1-11	
26. Kedd	Vanda, Paula	2Kir 1	Lk 9,12-17	
27. Szerda	Angelika	2Kir 2	Lk 9,18-27	
28. Csütörtök	Károly, Karola	2Kir 3	Lk 9,28-36	
29. Péntek	Adél, Eta, Léda	2Kir 4	Lk 9,37-43a	
30. Szombat	Gellért, Martina	2Kir 5	Lk 9,43b-48	●

„Mert az embernek Fia nem azért jött, hogy elveszítse az emberek lelkét, hanem hogy megtartsa.“ (Lk 9,56)

31. Vasárnap	Petúr	2Kir 6	Lk 9,49-56	Zsolt 71,1-6
--------------	-------	--------	------------	--------------

[illegible]

Február

BÖJTTELŐ HAVA

1. Hétfő	Ignác, Efraim	2Kir 7	Lk 9,57-62
2. Kedd	Karolina, Apor, Aida	2Kir 8	Lk 10,1-16
3. Szerda	Balázs, Nimród	2Kir 9	Lk 10,17-24
4. Csütörtök	Ráchel, Janka	2Kir 10	Lk 10,25-37
5. Péntek	Ágota, Ingrid	2Kir 11	Lk 10,38-42
6. Szombat	Dorotty, Dóra	2Kir 12	Lk 11,1-13

„És történt, hogy egy embert temettek... és odatették azt az embert az Elizeus sírjába; de amint odajutott és hozzáért az Elizeus tetemeihez, megelevenedett és lábaira állott.“ (2Kir 13,21)

7. Vasárnap	Tódor	2Kir 13	Lk 11,14-28	Zsolt 138
8. Hétfő	Aranka	2Kir 14	Lk 11,29-32	
9. Kedd	Abigél, Apollónia	2Kir 15	Lk 11,33-36	
10. Szerda	Elvira	2Kir 16	Lk 11,37-54	
11. Csütörtök	Bertold, Dezső, Adolf	2Kir 17	Lk 12,1-12	
12. Péntek	Evelin, Lídia	2Kir 18	Lk 12,13-21	
13. Szombat	Ella, Linda, Fruzsina	2Kir 19	Lk 12,22-34	

„Ti is azért legyetek készek: mert amely órában nem gondolnátok, abban jó el az embernek Fia.“ (Lk 12,40)

14. Vasárnap	Bálint, Valentin	2Kir 20	Lk 12,35-40	Zsolt 1 ○
15. Hétfő	Kolos, Levente	2Kir 21	Lk 12,41-48	
16. Kedd	Juliana, Samu	2Kir 22	Lk 12,49-53	
17. Szerda	Donát	2Kir 23	Lk 12,54-59	
18. Csütörtök	Konrád, Zenkő	2Kir 24	Lk 13,1-5	
19. Péntek	Zsuzsanna, Ozsvát, Gerbera	2Kir 25	Lk 13,6-9	
20. Szombat	Aladár, Álmos	Eszt 1	Lk 13,10-17	

„És Eszter nem mondá meg sem származását, sem nemzetségét, miképpen megparancsolá neki Márdokeus; mert Márdokeus szavát Eszter úgy fogadá, mint mikor gyámja volt.“ (Eszt 2,20)

21. Böjtfővasárnap	Eleonóra	Eszt 2	Lk 13,18-21	Zsolt 37,1-11.39-40
22. Hétfő	Gerzson, Zétény	Eszt 3	Lk 13,22-30	●
23. Kedd	Alfréd, Mirtill	Eszt 4	Lk 13,31-35	
24. Szerda	Mátyás, Jázmin	Eszt 5	Lk 14,1-6	
25. Csütörtök	Géza	Eszt 6	Lk 14,7-11	
26. Péntek	Edina	Eszt 7	Lk 14,12-14	
27. Szombat	Ákos, Amarilis	Eszt 8	Lk 14,15-24	

„És valaki nem hordozza az ő keresztyét és én utánam jó, nem lehet az én tanítványom.“ (Lk 14,27)

28. Vasárnap	Elemér	Eszt 9-10	Lk 14,25-27	Zsolt 92,1-4.12-15
---------------------	--------	-----------	-------------	--------------------

[illegible]

Március

BÖJTMÁS HAVA

1. Hétfő	Albin	Ézs 1	Lk 14,28-35
2. Kedd	Lujza, Dalma	Ézs 2	Lk 15,1-10
3. Szerda	Kornélia	Ézs 3-4	Lk 15,11-32
4. Csütörtök	Kázmár, Zoltán	Ézs 5	Lk 16,1-13
5. Péntek	Adorján, Adrián	Ézs 6	Lk 16,14-18
6. Szombat	Inez, Leonóra	Ézs 7	Lk 16,19-31

„A tanításra és bizonyágtételre hallgassatok.“ (Ézs 8,20a)

7. Vasárnap	Tamás	Ézs 8	Lk 17,1-10	Zsolt 96,1-9
8. Hétfő	Zoltán	Ézs 9	Lk 17,11-19	
9. Kedd	Franciska, Fanni	Ézs 10,1-19	Lk 17,20-37	
10. Szerda	Ildikó	Ézs 10,20-34	Lk 18,1-8	
11. Csütörtök	Szilárd, Borsika	Ézs 11	Lk 18,9-17	
12. Péntek	Gergely, Gergő	Ézs 12	Lk 18,18-27	
13. Szombat	Krisztián, Ajtony	Ézs 13	Lk 18,28-34	

„Megmondák pedig néki, hogy a Názáretbeli Jézus megy el arra.“ (Lk 18,37)

14. Vasárnap	Matild, Tilda	Ézs 14	Lk 18,35-43	Zsolt 99
15. Hétfő	Kristóf, Lukrécia	Ézs 15	Lk 19,1-10	○
NEMZETI ÜNNEP				
16. Kedd	Henrietta, Lujza	Ézs 16	Lk 19,11-27	
17. Szerda	Gertrúd, Patrik	Ézs 17	Lk 19,28-40	
18. Csütörtök	Sándor, Ede, Szandra	Ézs 18	Lk 19,41-48	
19. Péntek	József, Jozefina	Ézs 19	Lk 20,1-8	
20. Szombat	Koppány, Hubert	Ézs 20	Lk 20,9-19	

„Mert így szólott hozzám az Úr: Menj el és állass órallót, amit lát, mondja meg.“ (Ézs 21,6)

21. Vasárnap	Benedek, Bence	Ézs 21	Lk 20,20-26	Zsolt 126
22. Hétfő	Izolda, Beáta, Lea	Ézs 22	Lk 20,27-44	
23. Kedd	Emőke	Ézs 23	Lk 20,45-21,4	●
24. Szerda	Gábor	Ézs 24	Lk 21,5-28	
25. Csütörtök	Irén	Ézs 25	Lk 21,29-38	
26. Péntek	Emánuel, Larissza	Ézs 26	Lk 22,1-23	
27. Szombat	Hajnalka	Ézs 27	Lk 22,24-38	

„És ő eltávozék tőlük, mintegy kőhajításnyira; és térdre esvén, imádkozék.“ (Lk 22,41)

28. Virágvasárnap	Gedeon, Johanna	Ézs 28	Lk 22,39-53	Zsolt 118,1-2.19-29
29. Hétfő	Auguszt, Jónás, Márk	Ézs 29	Lk 22,54-71	
30. Kedd	Zalán, Amadé	Ézs 30,1-18	Lk 23,1-12	●
31. Szerda	Árpád, Benő	Ézs 30,19-33	Lk 23,13-25	

[illegible]

Április

SZENT GYÖRGY HAVA

1. Csütörtök	Hugó	Ézs 31	Lk 23,26-43	
2. Nagypéntek	Áron	Ézs 32	Lk 23,44-56	Zsolt 22
3. Szombat	Richárd, Keresztély	Ézs 33	Lk 24,1-12	

„Jöjjetek népek és halljátok, nemzetségek figyeljetek, hallja a föld és teljessége, e föld kerekessége és minden szülöttei.“ (Ézs 34,1)

4. Húsvétvasárnap	Csaba, Ambrus, Izidor	Ézs 34	Lk 24,13-35	Zsolt 16
5. Húsvéthétfő	Vince, Kocsárd	Ézs 35	Lk 24,36-53	Zsolt 98
6. Kedd	Vilmos, Bíborka, Édua	Ézs 36	Mt 1	
7. Szerda	Orsolya, Herman, Ármin	Ézs 37	Mt 2,1-12	
8. Csütörtök	Dénes, Zselyke	Ézs 38	Mt 2,13-23	
9. Péntek	Erhard, Dusán	Ézs 39	Mt 3,1-12	
10. Szombat	Zsolt	Ézs 40	Mt 3,13-17	

„Monda néki Jézus: Viszont meg van írva: Ne kísértsd az Urat, a te Istenedet!“ (Mt 4,7)

11. Vasárnap	Leó, Ilma	Ézs 41	Mt 4,1-11	Zsolt 150
12. Hétfő	Gyula	Ézs 42	Mt 4,12-17	
13. Kedd	Ida	Ézs 43	Mt 4,18-25	
14. Szerda	Tibor, Tiborc	Ézs 44	Mt 5,1-12	
15. Csütörtök	Tas, Emese	Ézs 45	Mt 5,13-16	
16. Péntek	Csongor	Ézs 46	Mt 5,17-20	
17. Szombat	Rudolf	Ézs 47	Mt 5,21-26	

„Így szól az Úr, Megváltód, Izráelnek Szentje: Én vagyok az Úr, Istened, ki tanítlak hasznosra, és vezettek oly úton, amelyen járnod kell.“ (Ézs 48,17)

18. Vasárnap	Andrea, Ilma	Ézs 48	Mt 5,27-32	Zsolt 30
19. Hétfő	Emma	Ézs 49	Mt 5,33-37	
20. Kedd	Tivadar	Ézs 50	Mt 5,38-42	
21. Szerda	Konrád, Zsombor	Ézs 51	Mt 5,43-48	
22. Csütörtök	Csilla, Noémi	Ézs 52	Mt 6,1-4	
23. Péntek	Béla	Ézs 53	Mt 6,5-15	
24. Szombat	György, Györgyi	Ézs 54	Mt 6,16-18	

„Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket a földön, ahol a rozsda és a moly megemészti, és ahol a tolvajok kiássák és ellopják.“ (Mt 6,19)

25. Vasárnap	Márk, Kevin	Ézs 55	Mt 6,19-24	Zsolt 23
26. Hétfő	Ervin, Boglárka	Ézs 56	Mt 6,25-34	
27. Kedd	Zita, Gyöngyvér	Ézs 57	Mt 7,1-6	
28. Szerda	Valéria	Ézs 58	Mt 7,7-12	
29. Csütörtök	Péter, Tihamér	Ézs 59	Mt 7,13-23	
30. Péntek	Mariann, Katalin	Ézs 60	Mt 7,24-29	

[illegible]

Május

PÜNKÖSD HAVA

1. Szombat	Jakab, Fülöp	Ézs 61	Mt 8,1-4	
<i>„És hívják őket szent népnek, az Úr megváltottainak, és téged hívnak: keresett és nem elhagyott városnak.“ (Ézs 62,12)</i>				
2. Vasárnap	Zsigmond	Ézs 62	Mt 8,5-17	Zsolt 148
3. Hétfő	Irma, Tímea	Ézs 63,1-19a	Mt 8,18-22	
4. Kedd	Mónika, Flórián	Ézs 63,19b-64	Mt 8,23-27	
5. Szerda	Irén, Györgyi	Ézs 65,1-7	Mt 8,28-34	
6. Csütörtök	Frida, Eliz, Tamara, Evetke	Ézs 65,8-25	Mt 9,1-8	●
7. Péntek	Gizella, Bendegúz	Ézs 66	Mt 9,9-13	
8. Szombat	Mihály	Dán 1	Mt 9,14-17	
<i>„Mikor pedig a sokaság eltávolították, bemenvén, megfogá annak kezét, és a leányzó felkelt.“ (Mt 9,25)</i>				
9. Vasárnap	Gergely	Dán 2	Mt 9,18-26	Zsolt 67
10. Hétfő	Ármin, Antónia	Dán 3	Mt 9,27-34	
11. Kedd	Albert, Imola	Dán 4	Mt 9,35-38	
12. Szerda	Pongrác	Dán 5	Mt 10,1-15	
13. Áldozócsütörtök	Szervác	Dán 6	Mt 10,16-26a	○
14. Péntek	Bonifác	Dán 7	Mt 10,26b-33	
15. Szombat	Zsófia, Izsák	Dán 8	Mt 10,34-42	
<i>„Mert nem a mi igazságunkban, hanem a te nagy irgalmasságodban bízva terjesztjük elődbe a mi esedezéseinket.“ (Dán 9,18c)</i>				
16. Vasárnap	Mózes, Botond	Dán 9,1-19	Mt 11,1-6	Zsolt 97
17. Hétfő	Paszkál, Andor	Dán 9,20-27	Mt 11,7-19	
18. Kedd	Erik, Alexandra	Dán 10	Mt 11,20-24	
19. Szerda	Ivó, Milán, Buda	Dán 11,1-20	Mt 11,25-30	
20. Csütörtök	Bernát, Hanna	Dán 11,21-45	Mt 12,1-8	●
21. Péntek	Konstantin	Dán 12	Mt 12,9-21	
22. Szombat	Júlia, Rita	Ruth 1	Mt 12,22-37	
<i>„Ekkor felelének néki némelyek az írástudók és farizeusok közül, mondván: Mester, jelt akarnak látni te tőled.“ (Mt 12,38)</i>				
23. Pünkösdszombat	Dezső	Ruth 2	Mt 12,38-50	ApCsel 2,1-21
24. Pünkösdhétfő	Eszter	Ruth 3	Mt 13,1-23	Zsolt 104,24-35
25. Kedd	Orbán	Ruth 4	Mt 13,24-43	
26. Szerda	Fülöp	Énekek 1	Mt 13,44-52	
27. Csütörtök	Hella	Énekek 2	Mt 13,53-58	●
28. Péntek	Emil, Csanád	Énekek 3	Mt 14,1-12	
29. Szombat	Magdolna	Énekek 4	Mt 14,13-21	
<i>„Az én szerelmesem fejér és piros, tízezer közül is kitetszik.“ (Énekek 5,10)</i>				
30. Szentháromságvasárnap	Zsanett, Nándor	Énekek 5	Mt 14,22-36	Péld 8,1-4.22-31
31. Hétfő	Angéla, Angyalka	Énekek 6	Mt 15,1-20	●

[illegible]

Június

SZENT IVÁN HAVA

1. Kedd	Tünde, Csenge	Énekek 7	Mt 15,21-28	
2. Szerda	Anita, Kármén	Énekek 8	Mt 15,29-39	
3. Csütörtök	Klotild	Hós 1	Mt 16,1-12	
4. Péntek	Bulcsú	Hós 2,1-15	Mt 16,13-20	●
5. Szombat	Ferdinánd, Kund	Hós 2,16-25	Mt 16,21-28	

„És elváltozék előttük, és az ő orcája ragyog vala, mint a nap, ruhája pedig fehér lón, mint a fényesség.“ (Mt 17,2)

6. Vasárnap	Norbert	Hós 3	Mt 17,1-13	Zsolt 146
7. Hétfő	Róbert, Edömér	Hós 4	Mt 17,14-21	
8. Kedd	Medárd	Hós 5	Mt 17,22-27	
9. Szerda	Félix, Annabella	Hós 6	Mt 18,1-14	
10. Csütörtök	Margit, Gréta	Hós 7	Mt 18,15-20	
11. Péntek	Barnabás, Barna	Hós 8	Mt 18,21-35	○
12. Szombat	Villő, Józsa, Sebők	Hós 9	Mt 19,1-15	

„Bizony mondják most: Nincsen királyunk, mert nem féljük az Urat, és a király mit segíthet rajtunk.“ (Hós 10,3)

13. Vasárnap	Antal, Tóbiás	Hós 10	Mt 19,16-30	Zsolt 5,1-8
14. Hétfő	Vazul, Herta	Hós 11	Mt 20,1-16	
15. Kedd	Zója, Vid	Hós 12	Mt 20,17-28	
16. Szerda	Jusztin, Arany	Hós 13	Mt 20,29-34	
17. Csütörtök	Laura	Hós 14	Mt 21,1-11	
18. Péntek	Arnold	JSir 1,1-11	Mt 21,12-17	
19. Szombat	Gyárfás	JSir 1,12-22	Mt 21,18-22	●

„Jézus pedig felelvén, monda nékik: Én is kérdek egy dolgot tőletek, amire ha megfeleltek nékem, én is megmondom néktek, micsoda hatalommal cselekszem ezeket.“ (Mt 21,24)

20. Vasárnap	Rafael, Keve	JSir 2	Mt 21,23-27	Zsolt 43
21. Hétfő	Alajos	JSir 3	Mt 21,28-32	
22. Kedd	Paulina	JSir 4	Mt 21,33-46	
23. Szerda	Zoltán, Arszlán, Jázminka	JSir 5		Mt 22,1-14
24. Csütörtök	Iván	Ezsd 1	Mt 22,15-22	
25. Péntek	Vilmos	Ezsd 2	Mt 22,23-33	
26. Szombat	János, Pál, Iringó	Ezsd 3	Mt 22,34-46	●

„A levél, melyet hozzánk küldtetek, világosan felolvastatott előtte.“ (Ezsd 4,18)

27. Vasárnap	László	Ezsd 4	Mt 23,1-22	Zsolt 77,1-2.11-20
28. Hétfő	Irén, Levente	Ezsd 5	Mt 23,23-39	
29. Kedd	Péter, Pál	Ezsd 6	Mt 24,1-22	
30. Szerda	Pál, Tihamér	Ezsd 7	Mt 24,23-44	

[illegible]

1. Csütörtök	Annamária, Renáta	Ezsd 8	Mt 24,45-51
2. Péntek	Ottó	Ezsd 9	Mt 25,1-13
3. Szombat	Kornél, Normen	Ezsd 10	Mt 25,14-30

„És ezek elmennek majd az örök győtrelemre; az igazak pedig az örök életre.” (Mt 25,46)

4. Vasárnap	Ulrik, Berta	Neh 1	Mt 25,31-46	Zsolt 66,1-9
5. Hétfő	Emese, Sarolta	Neh 2	Mt 26,1-16	
6. Kedd	Ézsaiás, Melitta, Csaba	Neh 3	Mt 26,17-29	
7. Szerda	Cirill, Apolka	Neh 4	Mt 26,30-46	
8. Csütörtök	Teréz, Kilián	Neh 5	Mt 26,47-56	
9. Péntek	Lukrécia, Ruth, Vera	Neh 6	Mt 26,57-68	
10. Szombat	Amália, Melina	Neh 7	Mt 26,69-75	

*„Másod napon pedig összegyűlének az egész népnek, a papoknak és Lévitáknak családfői
Ezsdráshoz, az írástudóhoz, hogy megértenék a törvénynek beszédit.” (Neh 8,13)*

11. Vasárnap	Lili, Lilla, Nóra	Neh 8	Mt 27,1-10	Zsolt 25,1-10
12. Hétfő	Izabella	Neh 9	Mt 27,11-26	
13. Kedd	Jenő	Neh 10	Mt 27,27-56	
14. Szerda	Örs, Stella	Neh 11	Mt 27,57-66	
15. Csütörtök	Henrik, Roland, Örkény	Neh 12	Mt 28,1-10	
16. Péntek	Valter	Neh 13	Mt 28,11-20	
17. Szombat	Elek, Endre	2Kor 1,1-11	3Móz 1	

„Aki el is pecsételt minket, és a léleknek zálogát adta a mi szíveinkbe.” (2Kor 1,22)

18. Vasárnap	Frigyes, Cecília	2Kor 1,12-22	3Móz 2	Zsolt 15
19. Hétfő	Emília	2Kor 1,23-2,4	3Móz 3	
20. Kedd	Illés	2Kor 2,5-17	3Móz 4	
21. Szerda	Dániel, Léna, Helén	2Kor 3	3Móz 5	
22. Csütörtök	Mária-Magdolna, Magda	2Kor 4,1-6	3Móz 6	
23. Péntek	Lenke	2Kor 4,7-18	3Móz 7	
24. Szombat	Kinga, Kincső	2Kor 5,1-10	3Móz 8	

*„És beméne Mózes és Áron a gyülekezetnek sátorába, azután kijövének és megáldák a népet, az
Úrnak dicsősége pedig megjelenék az egész népnek.” (3Móz 9,23)*

25. Vasárnap	Jakab, Jákób	2Kor 5,11-21	3Móz 9	Zsolt 85
26. Hétfő	Anna, Panna, Anett	2Kor 6,1-10	3Móz 10	
27. Kedd	Olga, Györk	2Kor 6,11-18	3Móz 11	
28. Szerda	Szabolcs, Ince	2Kor 7,1-7	3Móz 12	
29. Csütörtök	Márta, Flóra, Bea	2Kor 7,8-16	3Móz 13	
30. Péntek	Judit	2Kor 8,1-15	3Móz 14	
31. Szombat	Oszkár, Heléna	2Kor 8,16-24	3Móz 15	

[illegible]

Augusztus

KISASSZONY HAVA

*„Kiki amint eltökölte szívében, nem szomorúságból, vagy kénytelenségből;
mert a jókedvű adakozót szereti az Isten.” (2Kor 9,7)*

1. Vasárnap	Boglárka	2Kor 9	3Móz 16	Zsolt 107,1-9.43
2. Hétfő	Lehel, Özséb	2Kor 10,1-11	3Móz 17	
3. Kedd	Hermína	2Kor 10,12-18	3Móz 18	●
4. Szerda	Domonkos, Domokos	2Kor 11,1-15	3Móz 19	
5. Csütörtök	Krisztina, Zita	2Kor 11,16-33	3Móz 20	
6. Péntek	Berta, Bettina	2Kor 12,1-10	3Móz 21	
7. Szombat	Ibolya, Arabella	2Kor 12,11-21	3Móz 22	

„És szóla Mózes Izráel fiainak az Úrnak ünnepei felől.” (3Móz 23,44)

8. Vasárnap	Oszvald, Gusztáv	2Kor 13	3Móz 23	Zsolt 49,1-12
9. Hétfő	Emőd	Ef 1,1-14	3Móz 24	
10. Kedd	Lőrinc, Bianka	Ef 1,15-23	3Móz 25	○
11. Szerda	Tiborc, Tibor	Ef 2,1-10	3Móz 26	
12. Csütörtök	Klára	Ef 2,11-22	3Móz 27	
13. Péntek	Ipoly	Ef 3,1-13	4Móz 1	
14. Szombat	Marcell	Ef 3,14-21	4Móz 2	

*„Mindenikünknek pedig adatott a kegyelem a Krisztustól osztott ajándéknak mértéke szerint.”
(Ef 4,7)*

15. Vasárnap	Mária, Marina	Ef 4,1-16	4Móz 3	Zsolt 50,1-8.22-23
16. Hétfő	Ábris, Ábrahám, Rókus	Ef 4,17-32	4Móz 4	●
17. Kedd	Jácint	Ef 5,1-20	4Móz 5	
18. Szerda	Ilona	Ef 5,21-33	4Móz 6	
19. Csütörtök	Huba	Ef 6,1-9	4Móz 7	
20. Péntek	István	Ef 6,10-24	4Móz 8	
NEMZETI ÜNNEP				
21. Szombat	Sámuel, Hajnal	Fil 1,1-17	4Móz 9	

„És az Úrnak felhője vala ő rajtok nappal, mikor elindulának a táborból.” (4Móz 10,34)

22. Vasárnap	Menyhért, Mirjam	Fil 1,18-30	4Móz 10	Zsolt 103,1-8
23. Hétfő	Szidónia, Fülöp	Fil 2,1-11	4Móz 11,1-15	
24. Kedd	Bertalan	Fil 2,12-30	4Móz 11,16-35	●
25. Szerda	Lajos, Patrícia	Fil 3,1-14	4Móz 12	
26. Csütörtök	Izsó, Tália	Fil 3,15-21	4Móz 13	
27. Péntek	Zóárd	Fil 4,1-9	4Móz 14	
28. Szombat	Ágoston, Mózes	Fil 4,10-23	4Móz 15	

*„Mert szükséges, hogy a püspök feddhetetlen legyen, mint Isten sáfára; nem akaratos, nem
haragos, nem részeges, nem verekedő, nem rút nyereszkedő.” (Tit 1,7)*

29. Vasárnap	Erna, Beatrix, Szabina	Tit 1,1-9	4Móz 16	Zsolt 112
ÚJKENYÉR ÜNNEPE				
30. Hétfő	Róza, Róza	Tit 1,10-16	4Móz 17,1-5	
31. Kedd	Erika, Bella	Tit 2,1-10	4Móz 17,6-13	

[illegible]

Szeptember

SZENT MIHÁLY HAVA

1. Szerda	Egyed, Egon	Tit 2,11-15	4Móz 18	●
2. Csütörtök	Rebeka, Dorina	Tit 3,1-7	4Móz 19	
3. Péntek	Hilda, Szende	Tit 3,8-15	4Móz 20,1-13	
4. Szombat	Rozália	Filem 1-25	4Móz 20,14-29	

„Csináld azért Mózes rézkigyót, és feltűzd azt póznára. És lőn, hogy ha a kígyó valakit megmarvala, és az feltekinte a rézkigyóra, életben marada.“ (4Móz 21,9)

5. Vasárnap	Viktor, Lőrinc	1Jn 1	4Móz 21,1-9	Zsolt 139,1-6.13-18	
6. Hétfő	Zakariás	1Jn 2,1-17	4Móz 21,10-35		
7. Kedd	Regina, Ivor	1Jn 2,18-20	4Móz 22		
8. Szerda	Mária, Adrienn	1Jn 3,1-12	4Móz 23		○
9. Csütörtök	Ádám	1Jn 3,13-24	4Móz 24		
10. Péntek	Nikolett, Hunor	1Jn 4,1-6	4Móz 25		
11. Szombat	Teodóra, Igor	1Jn 4,7-21	4Móz 26		

„Mert hárman vannak, akik bizonyosságot tesznek a mennyben, az Atya, az Ige és a Szent Lélek: és ez a három egy.“ (1Jn 5,7)

12. Vasárnap	Mária, Guidó	1Jn 5,1-12	4Móz 27	Zsolt 14	
13. Hétfő	Ludovika	1Jn 5,13-21	4Móz 28,1-15		
14. Kedd	Szeréna	2Jn	4Móz 28,16-31		
15. Szerda	Enikő, Melitta	3Jn	4Móz 29		●
16. Csütörtök	Edit	Jud 1-16	4Móz 30		
17. Péntek	Zsófia	Jud 17-25	4Móz 31		
18. Szombat	Diána	Jel 1,1-8	4Móz 32		

„Azt a földet pedig sorsvetés által vegyétek birtokotokba a ti nemzetségeitek szerint.“ (4Móz 33,54a)

19. Vasárnap	Vilma, Hajnalka	Jel 1,9-20	4Móz 33	Zsolt 79,1-9	
20. Hétfő	Friderika	Jel 2,1-7	4Móz 34		
21. Kedd	Máté, Mirella	Jel 2,8-11	4Móz 35		
22. Szerda	Móric, Mór	Jel 2,12-17	4Móz 36		
23. Csütörtök	Tekla, Áldó	Jel 2,18-29	1Krón 1		●
24. Péntek	Gellért, Mercédesz	Jel 3,1-6	1Krón 2		
25. Szombat	Kleofás, Kende	Jel 3,7-13	1Krón 3		

„Akiiket én szeretek, megfeddem és megfenyítem: légy buzgóságos azért, és térj meg.“ (Jel 3,19)

26. Vasárnap	Jusztina	Jel 3,14-22	1Krón 4	Zsolt 91,1-6.14-16	
27. Hétfő	Adalbert, Albert	Jel 4	1Krón 5,1-22		
28. Kedd	Vencel	Jel 5,1-10	1Krón 5,23-26		
29. Szerda	Mihály	Jel 5,11-14	1Krón 6		
30. Csütörtök	Jeromos	Jel 6,1-8	1Krón 7		

[illegible]

Október

MINDENSZENT HAVA

1. Péntek	Malvin, Malvina	Jel 6,9-17	1Krán 8	◀
2. Szombat	Petra	Jel 7,1-8	1Krán 9	

„És nem az Urat kérde. Ezért elveszté őt, és adá az ő országát Dávidnak, az Isai fiának.“
(1Krán 10,14)

3. Vasárnap	Helga, Jozefa	Jel 7,9-17	1Krán 10	Zsolt 113
4. Hétfő	Ferenc, Edvin	Jel 8,1-6	1Krán 11,1-9	
5. Kedd	Aurél	Jel 8,7-13	1Krán 11,10-46	
6. Szerda	Brúnó, Kadosa	Jel 9,1-12	1Krán 12,1-23	
NEMZETI GYÁSZNAP				
7. Csütörtök	Amália	Jel 9,13-21	1Krán 12,24-41	○
8. Péntek	Etelka, Magor	Jel 10,1-7	1Krán 13	
9. Szombat	Dénes	Jel 10,8-11	1Krán 14	

„Ezek az a két olajfa, és a két gyertyatartó, amelyek a földnek Istene előtt állanak.“ (Jel 11,4)

10. Vasárnap	Gedeon	Jel 11,1-14	1Krán 15,1-15	Zsolt 111
11. Hétfő	Brigitta	Jel 11,15-19	1Krán 15,16-29	
12. Kedd	Miksa	Jel 12	1Krán 16,1-7	
13. Szerda	Kálmán, Edgár	Jel 13,1-10	1Krán 16,8-43	
14. Csütörtök	Helén, Livia	Jel 13,11-18	1Krán 17,1-15	▶
15. Péntek	Teréz, Terézia	Jel 14,1-13	1Krán 17,16-27	
16. Szombat	Gál, Aurélia	Jel 14,14-20	1Krán 18	

„Légy erős, sőt legyünk bátrak mindnyájan a mi népünkért és a mi Istenünk városaiért;
az Úr pedig cselekedje azt, ami neki tetszik.“ (1Krán 19,13)

17. Vasárnap	Hedvig, Szilamér	Jel 15	1Krán 19	Zsolt 121
18. Hétfő	Lukács	Jel 16	1Krán 20	
19. Kedd	Nándor	Jel 17	1Krán 21,1-13	
20. Szerda	Vendel, Irén	Jel 18	1Krán 21,14-30	
21. Csütörtök	Orsolya	Jel 19,1-10	1Krán 22	
22. Péntek	Előd	Jel 19,11-21	1Krán 23	
23. Szombat	Gyöngyi	Jel 20,1-8	1Krán 24,1-19	●
NEMZETI ÜNNEP				

„És ha valaki nem találta beírva az élet könyvébe, a tűznek távába vették.“ (Jel 20,15)

24. Vasárnap	Salamon, Ruben	Jel 20,9-15	1Krán 24,20-31	Zsolt 65
25. Hétfő	Blanka, Biana	Jel 21,1-8	1Krán 25	
26. Kedd	Dömötör	Jel 21,9-27	1Krán 26, 1-19	
27. Szerda	Szabina, Szabrina	Jel 22,1-7	1Krán 26, 20-32	
28. Csütörtök	Simon, Taddeus	Jel 22,8-21	1Krán 27,1-15	
29. Péntek	Nárcisz	Róm 1,1-15	1Krán 27,16-34	◀
30. Szombat	Alfonz, Kolos	Róm 1,16-32	1Krán 28,1-10	

„Te azért fiam, Salamon, ismerd meg a te atyád Istenét és szolgálj neki tökéletes szívvel és jó kedvvel, mert az Úr minden szívbe belát és minden emberi gondolatot jól ért.“ (1Krán 28,9)

31. Vasárnap	Farkas	Róm 2,1-10	1Krán 28,11-21	Zsolt 119,137-144
REFORMÁCIÓ ÜNNEPE				

[illegible]

November

SZENT ANDRÁS HAVA

1. Hétfő	Marianna, Itala	Róm 2,11-16	1Krón 29,1-9	
2. Kedd	Achilles	Róm 2,17-29	1Krón 29,10-19	
3. Szerda	Győző	Róm 3,1-20	1Krón 29,20-30	
4. Csütörtök	Károly	Róm 3,21-31	2Krón 1,1-17	
5. Péntek	Imre	Róm 4,1-12	2Krón 1,18-2,9	
6. Szombat	Lénárd, Énók	Róm 4,13-25	2Krón 2,10-17	○

„Megigazulván azért hit által, békességünk van Istennel, ami Urunk Jézus Krisztus által.“
(Róm 5,1)

7. Vasárnap	Rezső	Róm 5,1-11	2Krón 3	Zsolt 17,1-9
8. Hétfő	Zsombor, Lehel	Róm 5,12-21	2Krón 4	
9. Kedd	Tivadar	Róm 6,1-11	2Krón 5	
10. Szerda	Réka	Róm 6,12-23	2Krón 6,1-11	
11. Csütörtök	Márton, Martin	Róm 7,1-13	2Krón 6,12-42	
12. Péntek	Jónás	Róm 7,14-25	2Krón 7,1-10	
13. Szombat	Szilvia	Róm 8,1-17	2Krón 7,11-22	●

„De az Izráel fiai közül Salamon senkit nem tett szolgává az ő külső dolgaiban.“ (2Krón 8,9a)

14. Vasárnap	Alíz, Klementina	Róm 8,18-30	2Krón 8,1-11	Zsolt 12
15. Hétfő	Lipót	Róm 8,31-39	2Krón 8,12-18	
16. Kedd	Ödön	Róm 9,1-13	2Krón 9,1-12	
17. Szerda	Gergő, Hortenzia, Salomé	Róm 9,14-33	2Krón 9,13-31	
18. Csütörtök	Jenő	Róm 10,1-13	2Krón 10	
19. Péntek	Erzsébet	Róm 10,14-21	2Krón 11	
20. Szombat	Jolán	Róm 11,1-16	2Krón 12	

„Úgy van, hitelenség miatt törettek ki, te pedig hit által állasz; fel ne fuvalkodjál, hanem félj.“
(Róm 11,20)

21. Vasárnap	Olivér	Róm 11,17-24	2Krón 13,1-12	Zsolt 46
22. Hétfő	Cecília	Róm 11,25-36	2Krón 13,13-23	●
23. Kedd	Kelemen	Róm 12,1-8	2Krón 14	
24. Szerda	Emma	Róm 12,9-21	2Krón 15	
25. Csütörtök	Katalin	Róm 13,1-7	2Krón 16	
26. Péntek	Virág, Áldó	Róm 13,8-14	2Krón 17	
27. Szombat	Virgil	Róm 14,1-12	2Krón 18,1-27	

„És körülfogták őt, hogy legyőzzék. Akkor felkiálta Jósafát, és az Úr megsegéllé őt,
és az Isten azokat elfordítá tőle.“ (2Krón 18,31b)

28. Advent 1. vasárnapja	Stefánia	Róm 14,13-23	2Krón 18,28-34	Zsolt 122
29. Hétfő	Taksony	Róm 15,1-13	2Krón 19	
30. Kedd	András, Andor	Róm 15,14-33	2Krón 20,1-19	

[illegible]

December

KARÁCSONY HAVA

1. Szerda	Elza	Róm 16,1-16	2Krón 20,20-37
2. Csütörtök	Melinda	Róm 16,17-27	2Krón 21,1-11
3. Péntek	Ferenc, Atala	Zsid 1,1-4	2Krón 21,12-20
4. Szombat	Borbála, Boróka	Zsid 1,5-14	2Krón 22

„Velük együtt bizonyosságot tevév arról az Isten, jelekkel meg csodákkal és sokféle erővel, s a Szent Léleknek közléseivel az ő akarata szerint.“ (Zsid 2,4) ○

5. Advent 2. vasárnapja	Vilma, Vivien	Zsid 2,1-4	2 Krón 23,1-15	Zsolt 72,1-7.18-19
6. Hétfő	Miklós	Zsid 2,5-18	2Krón 23,16-21	
7. Kedd	Ambrus	Zsid 3,1-6	2Krón 24,1-14	
8. Szerda	Rege, Márta	Zsid 3,7-19	2Krón 24,15-27	
9. Csütörtök	Natália	Zsid 4,1-11	2Krón 25,1-16	
10. Péntek	Judit	Zsid 4,12-16	2Krón 25,17-28	
11. Szombat	Árpád	Zsid 5,1-10	2Krón 26,1-15	

„Uzziás, nem a te dolgod az Úrnak füstölni, hanem az Áron pap fiaié, akik felszenteltetének, hogy füstöljenek.“ (2Krón 26,18b)

12. Advent 3. vasárnapja	Gabriella	Zsid 5,11-14	2Krón 26,16-23	Ézs 35
13. Hétfő	Luca	Zsid 6,1-12	2Krón 27	
14. Kedd	Szilárd	Zsid 6,13-20	2Krón 28,1-15	
15. Szerda	Valér	Zsid 7,1-10	2Krón 28,16-27	
16. Csütörtök	Etelka, Aletta	Zsid 7,11-28	2Krón 29,1-19	
17. Péntek	Lázár	Zsid 8,1-5	2Krón 29,20-36	
18. Szombat	Augusztá	Zsid 8,6-13	2Krón 30,1-20	

„Krisztus pedig megjelenvén, mint a jövőendő javaknak főpapja, a nagyobb és tökéletesebb, nem kézzel csinált, azaz nem e világból való sátoron keresztül.“ (Zsid 9,11)

19. Advent 4. vasárnapja	Viola, Otília	Zsid 9,1-14	2Krón 30,21-27	Zsolt 80,1-8.15-20
20. Hétfő	Apor, Nemere	Zsid 9,15-28	2Krón 31	
21. Kedd	Tamás	Zsid 10,1-18	2Krón 32,1-19	
22. Szerda	Zénó, Anikó	Zsid 10,19-39	2Krón 32,20-33	
23. Csütörtök	Viktória	Zsid 11,1-7	2Krón 33,1-13	
24. Péntek	Ádám, Éva	Zsid 11,9-22	2Krón 33,14-25	Ézs 9,1-6
25. Szombat	Eugénia	Zsid 11,23-40	2Krón 34,1-13	Tit 3,3-7

Karácsony 1. napja

„Valakik pedig befogadák őt, hatalmat ada azoknak, hogy Isten fiaivá legyenek, azoknak, akik az ő nevében hisznek.“ (Jn 1,12)

26. Vasárnap	István	Zsid 12,1-11	2Krón 34,14-28	Jn 1,1-14
Karácsony 2. napja				
27. Hétfő	János	Zsid 12,12-17	2Krón 34,29-33	
28. Kedd	Kamilla	Zsid 12,18-29	2Krón 35,1-19	
29. Szerda	Tamás, Tamara	Zsid 13,1-6	2Krón 35,20-27	
30. Csütörtök	Dávid, Zoárd	Zsid 13,7-17	2Krón 36,1-10	
31. Péntek	Szilveszter	Zsid 13,18-25	2Krón 36,11-23	

[illegible]

2011

JANUÁR

H	3	10	17	24	31
K	4	11	18	25	
Sz	5	12	19	26	
Cs	6	13	20	27	
P	7	14	21	28	
Sz	1	8	15	22	29
V	2	9	16	23	30

FEBRUÁR

H	7	14	21	28	
K	1	8	15	22	
Sz	2	9	16	23	
Cs	3	10	17	24	
P	4	11	18	25	
Sz	5	12	19	26	
V	6	13	20	27	

MÁRCIUS

H	7	14	21	28	
K	1	8	15	22	29
Sz	2	9	16	23	30
Cs	3	10	17	24	31
P	4	11	18	25	
Sz	5	12	19	26	
V	6	13	20	27	

ÁPRILIS

H	4	11	18	25	
K	5	12	19	26	
Sz	6	13	20	27	
Cs	7	14	21	28	
P	1	8	15	22	29
Sz	2	9	16	23	30
V	3	10	17	24	

MÁJUS

H	2	9	16	23	30
K	3	10	17	24	31
Sz	4	11	18	25	
Cs	5	12	19	26	
P	6	13	20	27	
Sz	7	14	21	28	
V	1	8	15	22	29

JÚNIUS

H	6	13	20	27	
K	7	14	21	28	
Sz	1	8	15	22	29
Cs	2	9	16	23	30
P	3	10	17	24	
Sz	4	11	18	25	
V	5	12	19	26	

JÚLIUS

H	4	11	18	25	
K	5	12	19	26	
Sz	6	13	20	27	
Cs	7	14	21	28	
P	1	8	15	22	29
Sz	2	9	16	23	30
V	3	10	17	24	31

AUGUSZTUS

H	1	8	15	22	29
K	2	9	16	23	30
Sz	3	10	17	24	31
Cs	4	11	18	25	
P	5	12	19	26	
Sz	6	13	20	27	
V	7	14	21	28	

SZEPTEMBER

H	5	12	19	26	
K	6	13	20	27	
Sz	7	14	21	28	
Cs	1	8	15	22	29
P	2	9	16	23	30
Sz	3	10	17	24	
V	4	11	18	25	

OKTÓBER

H	3	10	17	24	31
K	4	11	18	25	
Sz	5	12	19	26	
Cs	6	13	20	27	
P	7	14	21	28	
Sz	1	8	15	22	29
V	2	9	16	23	30

NOVEMBER

H	7	14	21	28	
K	1	8	15	22	29
Sz	2	9	16	23	30
Cs	3	10	17	24	
P	4	11	18	25	
Sz	5	12	19	26	
V	6	13	20	27	

DECEMBER

H	5	12	19	26	
K	6	13	20	27	
Sz	7	14	21	28	
Cs	1	8	15	22	29
P	2	9	16	23	30
Sz	3	10	17	24	31
V	4	11	18	25	

Örváltásról örváltásra

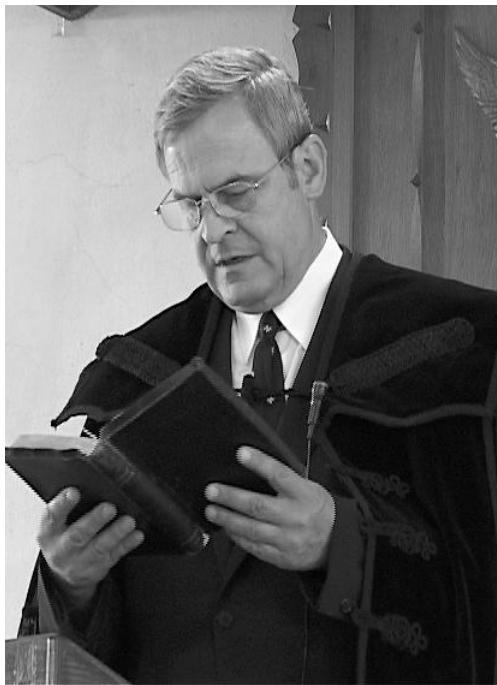
TÓKÉS LÁSZLÓ, a Királyhágómelléki Református Egyházkerület püspöke 2009-ben, európai parlamenti képviselővé választása nyomán lemondott püspöki tisztségéről. Éppen a püspökválasztás előtt áll egyházkerületünk. Ilyen előzmények után kértük fel egy beszélgetésre Tőkés László európai parlamenti képviselőt.

– A '89-es történelmi fejlemények 20. évében járunk. Még ma is kérdés, mi történt valójában Romániában 1989-ben? Akkor forradalomról szólt a krónika, aztán rendszerváltást emlegettek, de államcsínyről is hallottunk már. Tőkés László temesvári lelkipásztor parókiájáról indult el a diktatúra bukása. Vagy már ebben is kételkednünk kellene?

– Az egyiptomi fogságból az ígéret földjéig igen hosszú az út, de minden az első lépéssel kezdődik, tartja a kínai mondás. A szó klasszikus értelmében forradalomról nem beszélhetünk, de a kezdő lépéseket mégiscsak Temesváron tettük meg. Spontán népfelkelés történt, amelyet eltérítettek, és egy forgatókönyv szerinti hatalomátvétel következett, amit nyugodtan nevezhetünk puccsnak is. Ennek az élén a második vonalbeli kommunisták álltak, élükön Ion Iliescu későbbi államelnökkel.

– '89-ben egy nevet suttoztak Erdélyben: Tőkés Lászlóét. Titokban mindenki az újabb megszólalásait várta a magyar televízió Panoráma című adásában. A temesvári ellenállás végülis létezett. Mindezek ellenére úgy tűnik, mintha valakik igyekeznének másként feltüntetni az akkor történeteket...

– A napokban olvastam Virgil Măgureanunak az Adevărulban megjelent interjúját. Ő is – mint az utóbb újraalakult román titkosszolgálat vezetője, amely köz-

Tőkés László

tudottan a volt Szekuritáте jogutódja – tagadja, hogy a marosvásárhelyi véres március szolgált volna az új román titkosszolgálat létrehozására, és minősíthetetlen szavakkal illeti személyemet. Más hasonló írás azt állítja, hogy a nyugati titkosszolgálatok ügynökeként léptem fel. Ezek az állítások a román történelemhamisítás ismétlődő próbálkozásai. Sokan vitatják Temesvár hitelességét, mert érdekeltek a református magyar ellenállás megkérdőjelezésében. Bízunk az utókorra ennek megítélését. Én csak azt mondhatom, hogy az akkori spontán kitörési magatartásunk hiteles volt. Erre aztán ráarakódtak a spekulációk, az érdekek, az interpretációk – de ez már más kérdés.

– *Tisztelettel megkérdezném, tudna-e még mondani valamit az olvasónak, amit még nem ismer a világ? Bevallom, Temesvár ostroma című könyve és Máté fiának könyve ellenére is úgy tűnik, mintha valami hiányozna a valóságos történetből.*

– Amit nem tud a társadalom és a közvélemény, arra nekem sincs teljes rálátásom. Nem ismerem például azt a folyamatot, ahogyan rászervezték Ceaușescu megbuktatását a temesvári népfelkelésre. Az biztos, hogy hetekig én voltam „Románia hőse”. Ezzel a megszólítással üdvözölt maga Iliescu is. Annak idején, 1989 decemberének végén egyébként valósággal „elraboltak” Menyőből, és úgy vittek, katonai kísérettel Bukarestbe, a Nemzeti Megmentési Front ideiglenes parlamentjébe. Akkor már Király Károly és Domokos Géza is ott voltak. Velünk az volt a céljuk, hogy jelenlétünkkel hitelesítsük az újdonsült hatalmat. Doinea Cornea asszony és Mircea Dinescu úgyszintén ott voltak. Engem azokban az időkben olyan megkeresések értek, hogy támogassam a román titkosszolgálat megszervezését. Arra is rá akartak venni, hogy a magyarokkal én „foglalkozzam”, míg a románokkal úgymond ők „foglalkoznak”. Érdemes idézni: „noi cu ai noștri, voi cu ai voștri”. Iliescu és emberei többször megkerestek, és így akartak megnyerni az akkori népfrejtos politikának. Doinea Cornea asszony hamarosan félre is állt. Fejem fölött a marosvásárhelyi események iránt tanúsított „káros” magatartásom után törték el a pálcát, és attól kezdve indult el igazán a lejáratásom, semlegesítesem, gyalázásom. Sajnos, a bukaresti elvtársurak megtalálták aztán azokat a neptunos magyarokat, akik partnereikévé váltak az álságos román-magyar politikában.

– *Részben már választ kaptam a következő kérdésekre, de meg kell kérdezmem: van igazság abban, hogy a román hatalom éppen a frissen alakuló RMDSZ által akarta kordában tartani az erdélyi magyarságot?*

– Egyértelműen igen. Konkrét adatokkal is rendelkezünk. Tudjuk, hogy Domokos Géza, az RMDSZ alapító elnöke közvetlen kapcsolatban állott Iliescuékkal, és velük összhangban vállalkozott a magyarság „frontos” megszervezésére. Király Károly emlékiratai sokatmondóak e tekintetben. Tar-

tottak attól, hogy elveszítik az ellenőrzést a magyarok felett, ezért magyarok által próbálták minket kézben tartani. Nem is annyira megítélésként kell ezt értelmezni, hanem kezdeti tévedésekről beszélek. A későbbiekben viszont bekövetkezett az a törés, ahonnan már nincs mentsége se Domokosnak, se Markónak, se Tokay Györgynek és társaiknak.

– A következő dolog engem is érint. 1989 december első napjaiban állítólag létezett egy lista. Előbb egy lelkészi listáról tudtam, aztán egy ún. erdélyi magyar értelmiségi listáról hallottam. Ez a lista olyan lelkészeket tartott számon, akiket Papp László egykori püspök jóváhagyásával letartóztattak volna. Tud-e erről valamit püspök úr?

– Én erről a listáról csak szóbeszéd szintjén hallottam, de meggyőződésem, hogy listázták a papságot és az erdélyi magyarságot. Holtbiztos, hogy Papp László püspök együttműködött az állami hatóságokkal, és a fekete bárányokat számon tartották. Amúgy a titkosszolgálati irattárakban már nyomára lehet bukkanni ezeknek a dolgoknak. A rendelkezésünkre álló anyagból is könnyű kikövetkeztetni, hogy léteztek hasonló nyilvántartások.

– Emlékszem a rendszerváltás utáni első igazgatótanácsra, melynek ülésére Menyőből még katonák kísérték Tókécs Lászlót. Ezen a gyűlésen azt figyeltem meg, hogy sokak részéről csendes tisztálkodás, hősnek tetszelgés folyik. Aztán következett az első püspök-választás, amikor még óriási lelkesedés és tisztelet övezte a püspök urat, holott már akkor úgy tűnt, hogy egyesek megpróbálják félreállítani. Ezután jött húsz olyan esztendő az egyházkerület és az erdélyi magyarság életében, mely az ön irányítása alatt telt el. Kérném, hogy ezt a húsz évet próbálja értékelni!

– Nyilvánvaló, hogy volt egy manipulált háttére az ún. egyházi rendszerváltásnak, melyben kísértetiesen megismétlődött a román állami minta. Azonnal megszabadultak Nagy Gyula és Papp László püspöktől. Erről magának Ceaușescunak a gyors lefutású menesztése juthat eszünkbe... Az átállás szerfelett gyanús volt. Azt mondhatnám, hogy a Domokos Géza-féle RMDSZ-es felfutás és az egyházi vezetés átvétele tekintetében is párhuzamosság mutatkozott. Utólag talányos lett számomra az első egyházkormányzó bizottság összetétele. Majd következett a kolozsvári zsinat ülése, amelyen én nem vettem részt. Ezen egyfajta stabilizációs paktum kötöttetett a két egyházkerület között, és zökkenőmentes átállásra törekedtek, amelynek nyomán a megtisztulás folyamata végképp nem tudott elkezdődni. A húszéves számbavétel kapcsán erre mindenképpen reagálnom kellett. Az egyházi múltunk terheitől, a szolgáló egyház helyét elfoglalt kiszolgáló egyháztól kellett volna megszabadulnunk, és a két püspök mellett sok más vezető beosztású egyházi személytől is, akik kompromittálták magukat az előző évtizedekben. Évekbe telt, míg – bár részlegesen – ez sikerült. Másrészt azonban még húsz év után is ott tartunk, hogy egyes, a hatalommal kollaboráló

személyek még mindig pozícióban vannak. Ez csak részben az egyház hibája, másrészt a román hatalomé, amely átmentette az egykori Szekuritáте szellemét és embereit. Az újjászerveződött titkosszolgálat a társadalom minden területén fedezte egykori kiszolgálóit. Ezt a saját bőrömön kellett megtapasztalnom, hiszen ennek tulajdoníthatóan az én püspökségem sem lett a temesvári lelkész „sikertörténete”. Attól kezdve, hogy a román hatalom használhatatlannak tartott az együttműködésre, első számú ellenség lettem. Már 1990 legelején azt skandálták egy utcai tüntetésen, hogy akasszák fel Tőkés Lászlót. Nemcsak arra törekedtek, hogy megfosszanak érdemeimtől, hanem arra is, hogy ellehetetlenítsék azt a munkát, amelynek vezérhajója lett a Királyhágómelléki Református Egyházkerület. Mi mindig élen jártunk a politikai önrendelkezés, az egyházi szabadságért vívott küzdelemben. Az évek folyamán a megbuktatásomra irányuló kísérletek egész sora követte egymást. Állandó harcot kellett vívunk az egyházi ingatlanok visszaszolgáltatásáért, és semmi előnyét nem láttuk annak, hogy ez az egyházkerület a rendszerváltás élén állt korábban, inkább a hátrányait kellett megtapasztalnunk. Ennek ellenére máig folytatjuk egyházpolitikai, nemzeti küzdelmünket, másrészt az egyházkerület romjaiból való újjáépítésén fáradozunk.

– *A rendszerváltás huszadik évében nagy visszhangot keltett egyházi berkekben az átvilágítás. Gondolok itt Molnár János megjelent könyvére, valamint az igazgatótanácsi határozatokra és közleményekre. Boldog ember lehet az, aki annak idején ki tudott vergődni a titkosszolgálat markából, de úgy tűnik, a közvélemény azt szűrheti le, hogy a diktatúrában a papság volt a legkevésbé erkölcsös és a legkevésbé ellenálló, hogy ők lettek volna a legbűnösebbek. Lát-e lehetőséget arra, hogy egyszer az is nyilvánosságra kerüljön, hogy kik és miért csinálták ezt? Nyilvánvaló, hogy abban az országban, ahol azt tartották, hogy minden hetedik ember besúgó, ott ez megélhetési és érvényesítési forma volt az egykori településvezetők, párttitkárok, minden pozícióba kerülő, sőt sok közember számára is. Bele látunk-e egyszer ebbe a múltba?*

– Azok a Gulágot vagy éppen a hazai börtönöket megjárt üldözöttek jutnak eszembe, akiknek megparancsolták, hogy soha ne beszéljenek arról, ami velük történt. Gyermekek, unokák mondják, hogy az apjuk vagy nagypapjuk soha nem beszélt az elszenvedett kínzásokról. A titkosszolgálatnak is ugyanaz volt a parancsa, hogy ami ott történt, arról mindenki hallgasson. Mondhatjuk, hogy eltelt húsz év, és az áldozatok, valamint rokonságuk nem kívánnak beszélni arról, ami volt. Ezért aztán könnyű visszasírni a Kádár-, vagy a Ceaușescu-rendszert azoknak, akik viszonylagos anyagi biztonságban éltek, és nem ismerték a rendszer titkait. A múltat azonban nem lehet a szőnyeg alá seperni. A dicstelen szerepet vállalóknak nyilvánvalóan érdekükben állott elhallgatni a múltat. Sem a tartótisztek, sem az áldozatok nem kívántak szólni közös titkaikról. Ráadásul az egyházban is hangot kapott egy olyan ál-megbocsátó szemlélet, hogy „felejtjük el a múltat”, „bocsássuk

meg a bűnöket”, „tegyünk úgy, mintha nem történt volna semmi”. Ez egyszerűen lehetetlen. Ha nincs bűnbánat, akkor a bűnbocsátnak sincs helye. Sajnos, valóban előállt egy olyan látszat, mintha az egyházak élen jártak volna a titkosszolgálatokkal való kollaborálásban. Ez a tévedés csupán abból a körülményből fakad, hogy az egyház volt az első számú célcsoportja a titkosszolgálatnak. Könnyebb volt ötszáz lelkészt célba venni és kordában tartani, mint például több ezer tanárt. Viszont nem értek egyet azzal, hogy az egyháznak szégyenkeznie kellene, hanem éppen ellenkezőleg: az egyháznak kell példát mutatnia a megtisztulásban és a bűnbánatban. Mi, reformátusok büszkéek lehetünk arra – még ha sebeket is kapunk –, hogy élen járunk a múlt feltárásában. Az Erdélyi Egyházkerületben is elindult ez a folyamat, annak ellenére, hogy Csiha Kálmán püspöksége alatt igyekeztek elfojtani. Az unitárius egyház is belekezdett, Magyarországon az evangélikus egyház, Felvidéken a református egyház tette meg ugyanezt. Többet nyerhetünk az igazság kimondásával, mint amennyit veszíthetünk általa. Egyébként szilárd meggyőződése, hogy egyházunknak sokkal több az erénye, mint a bűne: a totalitárius rendszer legfőbb ellenállói éppen az egyházaink voltak.

– 1990-ben nagy reményekkel indult el az új úton az egyház és az egyházkerület. Sok eredménye és áldása mutatkozik a Tőkés László püspök által irányított egyházi életnek. Mi az, amiért kifejezetten hálás? Mi az, amit nem értünk el?

– A lelkipásztori szolgálat gyakran éppen olyan „hálátlan”, kevésbé látványos munka, mint a háziasszonyoké. De láthatatlanul is pótolhatatlan, beépül a mindennapokba. Egy közösség elveszítheti életkedvét, reménységét – de kilencven éve bírjuk a trianoni döntés utáni nyomorúságot, s ebben az Anyaszentegyháznak, vigasztaló szavának, bátorításának fontos szerepe volt. Az ateista rendszer bukása után első nagy eredményünk a több mint

A Partiumi Keresztény Egyetem

száz üres lelkészi állás betöltése volt. Megerősödtek a presbitériumok, egyházi sajtót és könyvkiadást indítottunk, megalakult és megerősödött az egyházi oktatás. Talán legbüszkébbek lehetünk a Sulyok István Főiskola utódjaként működő Partiumi Keresztény Egyetemre, amely évente több száz végzős diákot bocsát útjára, és elértünk az akkreditációs folyamat végéhez is. Az Egyházkerületnél egymás után jöttek létre a tanügyi, a missziói, a külügyi és a kiadói osztály. Számtalan építésről és javítási munkálatról számolhatunk be. Természetesen sokféle bírálat érheti szolgálatunkat, de hibát csak ott nem vétnek, ahol munka sincsen; és jelentkezzen az, aki az állandó tűzoltás közepette többet tudott volna tenni. Látványos és kevésbé látványos eredményeket értünk el, többszörösen hátrányos helyzetből indulva.

– Elmondása szerint húsz év óta állandó egyházépítő munkában, küzdelemben él. Püspök úr, ma hogy érzi magát? Nem érez fáradtságot? Ki tud kapcsolódni?

– Itt szakadó gátakon álltunk helyt, amelyeket mindig támasztani kellett, miközben romokat takarítottunk el és helyükbe új falakat építettünk. Egy trianoni állapotot örököltünk '89-ben. Alighogy „beköszöntött Trianon” és annak idején Sulyok István hozzákezdett az építéshez, máris kezdődött a második világháború. Trianon után elszakadtunk Debrecentől és mindent újból kellett kezdeni, de hamarosan jött a kommunizmus. Ilyen értelemben '89 után nem lehet szó semmiféle elégedettségről, csak nemes elégedetlenségről. Noha nagyon sokat dolgoztam, mégsem tudtam lépést tartani az idővel és a súlyos gondokkal. Azt tartjuk, hogy „kegyelmi időben” élünk, és csak remélni lehet, hogy ez nem veszett kárba. Számomra a kegyelmi idő mindig lehetőség volt: már a temesvári gyülekezeti élet felpezsdítése, vagy a kockázatos Ellenpontok szamizdat lap kiadása, vagy Molnár Jánossal együtt a falurombolás elleni tiltakozás megfogalmazása és terjesztése (1988), ugyanúgy mint az elmúlt húsz esztendő szakadatlan küzdelmei. Most ugyanúgy tekintek az európai parlamenti munkámra. Ezek mellett, bevallom, tényleg nem marad időm a polgári életre, a családra, a szórakozásra. Lelkiismeretfurdalással gondolok arra, hogy elhanyagoltam a családomat. Egyfajta atyai örökség is ez bennem, mert apám is – nyolc gyermeke mellett – mindig a magánélet fölé emelte az Anyaszentegyház szolgálatát. Ellentmondásos érzések töltönek el. Egyfelől nem tehettem másképp, másfelől viszont igaz, hogy életemben a közélet a magánszféra fölé kerekedett. Ezt az ellentmondást már nem tudom feloldani. Ez az a bizonyos helyzet, amikor két végén ég a gyertya. Erdélyi történelmünkben találunk hasonló példákat, és én őket követtem. Van egy olyan vonatkozása is a dolognak, hogy a forradalom „fel-falja gyermekeit”. Ebben a világban hálátlan dolog közszerepet vállalni.

– Az ön politikai szerepvállalása az erdélyi magyarságért különösen értékes, de vannak akik ezt is felróják. Például az RMDSZ, az MPP, az EMNT

és az SZNT berkeiben mintha nem tudnánk eligazodni. Létezik-e igazi magyar összefogás?

– Szeretném előrebecsátani, hogy az apolitikus magatartás nem jellemző a mi református népünkre. Akik a lelkészek politikai szerepvállalását ellenzik, azok még mindig a kommunista múlt szellemében szólnak. Tudjuk, hogy ők templomainkba akartak száműzni bennünket. Mélyre nyúló gyökerei vannak ennek a gondolkodásnak, hiszen a francia forradalom óta az egyházat a társadalom periferiájára próbálják szorítani. Mi nem vehetjük magunkra ezeket a tovább ható tilalmakat. A kálvinista protestáns hagyomány szellemében az erdélyi reformátusság mindig is kivette részét a közéletből. Ami a jelenlegi erdélyi politikai és közéletet illeti, ne felejtsük el, hogy azok az országrészek, amelyeket elszakítottak egymástól „szétfejlődtek”, külön történelmi úton járnak, tehát nagyon nehéz helyreállítani a nemzeti egységet. Annyira sokrétű a magyar kistársadalom, hogy aligha lehet elvárni tőle egy ideális harmóniát. A pártok – melyek különböző érdekeket jelenítenek meg – sem az ördögtől valók. Az igazi összefogás azt jelenti: együtt cselekedni még azokkal is, akik másként gondolkodnak. A baj csak az lehet, ha a legfőbb közös érdekekben nem tudunk összefogni. Törekednünk kell arra, hogy a szemben álló táborokat összehozzuk, hogy a polgári, az egyházi és a politikai életszférát közös céljaink szolgálatába állítsuk. Jelenleg egyébként abban reménykedhetünk, hogy az anyaországi politikai helyzet megváltozik, ennek jelentős kihatása lesz a határon túli magyarság helyzetére.

– Őrségváltás évében vagyunk. Milyen egyházat, milyen püspököt gondolna Tőkés László, hogy méltó lenne az eddigiek folytatásához? Mit kíván és mit üzen a jövőendő református egyháznak és püspökének?

– Mindenképpen a folytonosságot tartom a legfontosabbnak. '89 óta, látható módon, alapvetően helyes irányba haladunk, s ebből kiindulva csak azt mondhatom, hogy a folytatás érdekében olyan püspök-utódra, jövőre pedig, az általános tisztújításkor egy olyan vezérkarra van szükség, akik képesek tovább folytatni a húsz évvel ezelőtt elkezdett munkát és változtatásokat. Két markáns álláspont áll szemben egymással a mostani püspök-választáskor: az egyik a folytonosságé, a másik ennek tagadásáé. Persze az is lehet, hogy utóbbiak csupán választási kampány céljából helyezkednek a tagadás álláspontjára. Tőlük féltem az ügyet, és nem lenne hasznos egy, a világtól elforduló magatartás meghonosodása egyházunkban. Utódomnak azt kívánom, hogy sikerrel haladjon tovább a temesvári szabadulással elkezdődött hitbeli megújulás és egyházi rendszerváltozás göröngyös, de célravezető útján.

– Köszönöm a beszélgetést. Isten áldja meg további munkáját az Európai Parlamentben, melyet a magyar ügyek szószékének tekint.

Lejegyezte: BERECSKI ANDRÁS

JÓZSEF ATTILA

Bús magyar éneke

*Száll az ének a mezőnek, esti szellő hollószárnyán,
Valami kis kopott ember énekelget búsan, árván
Bolondságról, szerelemről, kora ősrről, illó nyárról
S körülötte elterülő néma magyar pusztaságról.*

*Fáj neki a teste, lelke, szíve tája, szemegödre,
Nem is tudja, feltámad-e, elpihenne mindörökre.*

*Titokzatos messzeségben istent keres magyar hangja,
Régi honát, testvéreit – mást se tehet – siratgatja.
Piros kedve pillangó volt, sárba fulladt ott Erdélyben,
Zöld reménye foszlányai meghaltak a Felvidéken.*

*Fáj neki a teste, lelke, szíve tája, szemegödre,
Nem is tudja, feltámad-e, elpihenne mindörökre.*

*Nincsen csak egy citerája, húrjai az égig érnek,
Rajt' pengeti balladáit véres könnynek, könnyes vérnek.
Mámor esték elszállottak, ott fagytak a Karsztok alján
S ismeretlen menyasszonya tört lilium, olyan halvány.*

*Fáj neki a teste, lelke, szíve tája, szemegödre,
Nem is tudja, feltámad-e, elpihenne mindörökre.*

*Nem nézi a délibábot, túl van az már a határon
S elkerüli zárt szemét az incselkedő pajkos álom.
Holt vitézek sírtájára hullat dalt és nefelejcset
S fohászkodik: Uram, Hazám el egészen ne felejtse!*

*Fáj neki a teste, lelke, szíve tája, szemegödre
S hazáján ha segíthetne, élne mégis mindörökre.*

1922

Kálvin örökösei vagyunk

A hagyatékot rábízák egy gondnokra, aki azt kezeli, azért felelős. Nem csupán vigyáz az örökségre, hanem gondoskodik, hogy az örökösök ebből megéljenek. A magyar református egyház Kálvin örököseként határozza meg magát, s alig van a világon „kálvinistább” egyház, mint a miénk. Ilyen, és ilyennek kell maradnia. Ebben az évben, amikor Kálvin János születésének 500. évfordulójára emlékezünk, erről szólnak sok helyen, nálunk, Erdélyben is a megemlékezések.

Amikor kálvinista gyökereinkre hivatkozunk, nem tekinthetünk el egy olyan helyzettől, ami minket mindig is érdekelt s ma is érdekel. Ez kisebbségi létünk. Kálvin, amikor Genfbe került, új, a Bibliából felismert tanításával, az egész várossal szemben kisebbségben volt. Később el kellett mennie Genfből, mert a városi hatóságokkal szembekerült, s ismét kisebbségben maradt. A világ kálvinizmusának 450 éves története szintén kisebbség-történet. Ennek egyik negatív következménye az, hogy a tár-

sadalmat, a többséget csak nagy erőfeszítésekkel tudta áthatni, s ez a mai elvilágiasodott társadalomban még nagyobb feladat elé állítja a református egyházat. Azt is tudjuk, hogy a kisebbség, azért is, mert nem bírja a hatalom támogatását, jobban ki van téve a halódás folyamatának. De éppen ebből következik egy olyan pozitívum, amelyet a kisebbségben élők mindig is érezhettek, hogy ti. a fennmaradásért folytatott küzdelemhez a kisebbségnek több ereje van, mint a többségnek. Ahhoz, hogy Genfben Kálvin Isten ügyét érvényre juttassa, elég volt-e ez a kisebbségtudat? A kálvinizmusnak a világon van-e annyi ereje, hogy 450 év után továbbra is fenntartsa magát? Erdélyi református egyházunkban van-e annyi tartalék-energia, hogy a megmaradást biztosítsa? Önmagában nincs. Kálvint nem csupán az éllette, hogy neki a Biblia alapján igaza van, hanem érezte, hogy az igazságért folytatott küzdelmében az erőt Istentől kapja. Hitünk igazságának a tudata nem elég önmagában, de az Úrtól jövő erő elegendő volt évszázadokon át, és elegendő lesz a jövőben is, hogy kálvinista egyházunk a történelemben fennmaradjon.

Kálvin életművében van, ami múlandó, nyilván elsősorban a történelmi helyzet, a reformáció első évtizedeiben, az egy óras prédikáció, a szigorú egyházfegyelmezés. Ezekből is tanulni lehet, de lemásolni, megismételni nem lehet, és nem is kell. Van, ami örök, s nem is függ attól, hogy mi hogyan viszonyulunk hozzá. Ez mindenekelőtt az, hogy Kálvin mindig és mindent Isten dicsőségének vetett alá: a gyülekezet érdekeit, és a maga érdekeit is. A mai előadásban nem a múlandóra tekintek és nem az örökkévalóra, Isten örök dicsőségére, hanem azt keresem, mi volt életművében a korszerű, az, amit felfogásunkban tudatosítani kell, amit egyházi gyakorlatunkban meg kell valósítani.

Arról fogok beszélni, mit jelent a Kálvin-i örökség az igehirdetésünkre (1), a tanítói szolgálatunkra (2) nézve, arról, hogy mindenki felé prófétai küldetésünk van (3), arról, hogy az evangéliumnak meg kell határoznia egész életünket (4), végül arról, hogy kálvinista egyházunknak Isten egyeduralmát kell hirdetni és érvényesíteni mindenütt, főleg az egyházban (5).

1. Az igehirdető egyház

Az igehirdetésen itt most csupán a prédikációt értem, akár a templomban, akár az imateremben, a temetésen, vagy bárhol hangzik el. Szemben például a római katolikus egyházzal, a kálvinizmusban nem arról van szó, hogy az egyház létrehozza és fenntartja az igehirdetést, hanem inkább arról, hogy az első pünkösdtől kezdve, az egyházat a Szentlélek mindig is Isten Igéjének a hirdetése által hozta létre és tartotta fenn. Ezt így értette Kálvin is, amikor az egyház első ismertető jeleként az igehirdetést jelölte meg. Emberileg szólva, Genf reformációja Kálvin igehirdető szolgálatának köszönhető, s a polgárok nem valamilyen egyházfegyelmi

kényszerből mentek templomba, hanem önként. Nem is azt mondták, hogy a templomba mennek, hanem azt, hogy a „prédikációra“ (sermonra). Nálunk Mohács után – emberileg szólva – a református prédikátorok öntötték lelket alélt népünkbe. Az erdélyi református egyház utolsó 90 esztendejében a román nacionalizmus, a majdnem félévszázados kommunista diktatúra idején a kálvinista lelkipásztoroknak szinte más eszköze sem maradt, mint a be nem tiltható, a le nem állítható igehirdetés. De még észak-erdélyi négy éves szabadságunk korában is, Vásárhelyi János püspök arra figyelmeztet, hogy „a kálvinista magyar református egyház csak akkor tudja betölteni rendeltetését, ha valóban azt adja, de azt tisztán és igazán adja, ami az ő lényege: képviseli és hirdeti az Igét“. Mindig tudtuk, hogy ez nem lehet belterjes, hanem népet nemzetté formáló erővé is kell válnia. László Dezső, Erdély egyik jelentős lelkipásztora és tudósa így nyilatkozik: „Az ige szolgálata a legfontosabb és a legdöntőbb nemzeti szolgálata az egyháznak és hivatalosainak“. Ma szomorúan kell megállapítanunk, hogy szervező, külsőleg építő, vagy éppen politizáló egyházunkban a prédikáció nincs már szolgálatunknak úgy a központjában, mint ahogyan kellene, s mint ahogyan ezelőtt egypár évvel volt; sokszor az az érzésem, hogy ma csak azért prédikálunk, mert nem tudjuk abbahagyni, s ez önmagában nem is baj, mert ha erről lemondunk, saját magunkról mondtunk le. Ma, Kálvin örököseinek nem kell egyórás prédikációt tartaniuk, de arra a 20-25 percre alaposan kell készülniük, a híveknek a sokféle és sokféle elhangzott beszéd között kell tudniuk értékelní a prédikációt, mert az nem valamelyik politikusnak, de még csak nem is a lelkipásztornak a beszéde, hanem Isten hirdetett ígéje. Ezt olyan értéknek kell tekinteniük, amely minden más beszéd fölött van.

2. A tanító egyház

A Kálvin-i életműnek alig van időszerűbb üzenete mai református egyházunk felé, mint az, hogy tanító egyháznak kell lennie, úgy, ahogyan a múltban mindig is programjába vette és órához nem kötöten végezte a néptanítás szolgálatát. Kálvin 1559-ben alapított genfi Akadémiája átítatta a város egész közéletét, arra nevelte hallgatóit, hogy hinni tudjanak a keresztyén életformában. Ennek az iskolának a szerepe – állapítják meg a Kálvin-kutatók – éppen akkora volt, mint Kálvin igehirdetésének és egyházfegyelmezésének. Az Akadémia hatását a történelemben az egyik magyarországi teológus így határozza meg: „Kálvin genfi főiskolája századokon át mintául szolgált mindazoknak a kollégiumoknak és akadémiáknak, amelyek a reformáció talaján keletkeztek szerte Európában“. Ez a genfi iskola egyfelől nem volt papos, azaz nem zárkózott el a világi tudományoktól, másfelől megtartotta sajátos egyházi jellegét. A mára néző üzenet ez: meg kell találni református egyházunkban azt a józan középutat, amelyen járva a hitvallásos nevelés az egész életet befolyásolja, de amely nem nevel valamilyen szűklátókörű, világ- és tudományidegen, az egyetemekre és általában a 21.

századra alkalmatlan embereket. Fogalmazzuk ezt meg két, manapság sokszor felvetett kérdésben. Az első: mitől egyházi a mai egyházi iskola? Református múltunkban kollégiumaink „nemesítő iskolák” voltak, amelyek nemcsak nemesi rangra emelték a szellemi képességekkel rendelkező paraszti vagy polgári ifjakat, hanem abban az értelemben is, hogy evangéliumi „lelki nemességet” neveltek ki. Ma azt kérdezzük kálvinista magunktól: történetik-e iskoláinkban ilyen szellemi és lelki nemesítés? Ez a kérdés inkább a nevelésre néz. De van egy, a tanításra vonatkozó is: kálvinista iskoláink lépést tudnak-e tartani az állami iskolák tudományos színvonalával, azért is, hogy tanulóinknak megadjuk az életre nézve az esélyegyenlőséget?

3. A egyház prófétai-kritikai küldetése

Az ószövetségi próféták bátor igehirdetéssel szóltak nem csupán a környező pogány népek vallása, kultusza ellen, de ostromozták saját népük fiait, az elöljárókat és a közembereket is egyaránt. Kálvin szemére vetik, hogy a korabeli római katolikus egyház tanítását kemény hangon bírálta. Ez igaz. De éppen ilyen hevességgel, prófétai hanggal szólt saját, genfi gyülekezetének erkölcsi szabadosságáról is. Több mint 450 éves történelmünk arról győz meg bennünket, hogy a kálvinizmus – talán minden más lelki irányzatnál inkább – szenvedélyesen küzdött azért, hogy az Isten Igéjéből megismert igazságnak érvényt szerezzen, és azt védelmezze. Ez a prófétai hangvétel kötelezés a mindenkori kálvinista, református egyházra nézve. Abból kiindulva, hogy Kálvin szigorú kritikát gyakorolt kifelé is, gyülekezete irányába is, a mai református egyház felé kettős prófétai feladatra nézek.

A kálvinizmus kifelé gyakorolt prófétai kritikája mindig a felismert igazság szenvedélyes védelmét jelentette, valami olyan lelkiismereti kényszert, amelyből Péterék beszéltek: „Mert nem tehetjük, hogy amiket láttunk és hallottunk, azokat ne szóljuk”, „Istennek kell inkább engedni, hogynem az embereknek” (ApCsel 4,20 és 5,29). S mert most reformációi megemlékezésre is készülünk, reformátoraink kiállítására is utalnunk kell: Luther a wormszi birodalmi gyűlésen bátran védte meg a felismert bibliai igazságot, Kálvin perlekedett a genfiakkal, Zwingli az igaz hitért harcolva esett el a cappeli csatamezőn. Elődeinknek kálvinizmusa akkor időszerű, ha református egyházunk nem hallgat ott, ahol a világ igazságtalanságait látja, hanem Isten mértéke alatt erkölcsi határhelyzetben érzi magát, különben elárulja az evangéliumot, és a világ cinkosává válik. Amikor a kálvinizmus kifelé, a világ felé protestál, ez sohasem lehet egy önmagáért való ellenzékieskedés, hanem a tiltakozás, a vita mélyén ott kell lennie kálvinista elődeink szent meggyőződésének, s ezt a meggyőződést semmi más nem irányíthatja, mint Isten Igéje. Csak így valóban prófétai a kritika, akár a világ, akár más felekezetek, vagy éppen a szekták ellen hangzik el. A hitviták kora elmúlt, de a világ erkölcstelensége láttán az igehirdető egyház nem hallgathat, legyen az valamilyen materialista szemlélet, erkölcsi szabadosság

(házasságtörésekre, alkoholizmusra, kábítószeresre és sok másra gondolhatunk), népeknek, nemzeteknek az elnyomása, kisebbségeknek a megálázása.

Ha református egyházunk a tanításban, egyháztagjaink az erkölcsi életvitelben térnek el Isten ígéjétől, befelé kell megszólalnia a prófétai kritikának. Ha a prófétai-kritikai szellem kivész belőlünk, ha bűneinket mindig csak megmagyarázni tudjuk, de nem megbánni és elhagyni, ha a hibát mindig másban, legtöbbször a körülményekben vagy az ellenségben keressük és nem elsősorban önmagunkban, lelki halálra vagyunk ítélve. Fenn tudjuk ugyan még tartani egyházi struktúráinkat, de ezek lélektelen vázakká válnak. Nem térhetek ki itt arra, hogy melyek azok a bűnök, amelyeket ma magunkban le kellene lepleznünk, csupán minden mi bűnünk gyökerét keresem, s ezt ugyanabban találom meg ma, 2009-ben, mint amiben Makkai 1926-ban látta: „a magyar kálvinizmus azért veszítette el létjogát, mert elcsábítottva, zsoldjába állott a világ szellemének Isten világuralmával szemben“. A húsz évvel ezelőtti rendszerváltás után feloldódott az egyház gettóhelyzete, s hinnünk kell, hogy ez Isten akaratából történt, azért, hogy világosabban és erőteljesebben képviseljük Isten akaratát a világ felé, és felmutassuk a krisztusi élet felsőbbrendűségét. Ez nem történt meg, ehelyett engedtük, hogy a világ betóduljon az egyházba.

Amit Makkai a „világ szellemének“ nevez, az ma – több más mellett – két csatornán szivárgott be az egyházba. Először is az anyagközpontúságra gondolok. Sajnos éppen mi, akik a materializmust mindig is elítéltük, ma úgy látjuk, hogy egyházunk alapja a pénz, a föld, az épületek stb. Persze, erre mind szükség is van, de közben a lelki dolgok másodrendűvé válnak, a földi kincsek fontosabbak, mint ama mennyekiek, amelyekről Jézus beszél (Mt 6,19-21). Másodszor az egyház politizálásáról van szó. Tudom, hogy a kérdést itt most nem lehet részletezni, nem is ez a feladatom, most csak röviden mondom el véleményemet. Az egyháznak az igehirdetés által meg kell szólítania a gyülekezet tagjait, akik politikai párt(ok)nak tagjai, akiket kisebbségi helyzetükben megaláznak, akik – akarják, nem akarják – a hírközlő eszközök (TV, újságok) útján tudomást szereznek a politikai kérdésekről. Meg kell szólítani őket, de ez csak az evangéliummal történhet.

A befelé elhangzó prófétai kritikának van egy szem előtt tartandó követelménye. Ez nekünk is fáj, úgy, ahogyan Jeremiással történt, aki amikor népét ostromozta, a saját háta sajdult bele.

Mind a befelé, mind a kifelé irányuló prófétai kritikának van egy igei feltétele, amelyet nem szabad szem elől tévesztenünk. Pál éppen ott, ahol arról beszél, hogy a korinthusi gyülekezet tagjainak miképpen kell viszonyulniuk a pogányokhoz, azt mondja, hogy „az ismeret felfuvalkodottá tesz, a szeretet pedig épít“ (1Kor 8,1). Márpedig a szeretet által építő kálvinizmus református egyházunknak legidősebb kérdése.

4. Az egész életet átalakító evangélium

A kálvinizmus akkor időszerű, ha ma is, mint a 16. században és utána négy évszázadon át, életet átalakító erő. Tanulmányoknak egész sorozata jelent meg arról, hogy a prédikáló, tanító és egyházfegyelmező Kálvin miképpen határozta meg Genf polgárainak egész életét. Maga az egyház Kálvinnál nem üdvközlő intézmény, hanem a megszentelődés helye, és ez az élet minden területén és a mindennapok munkájában megy végbe. Az egész életnek Isten színe előtt kell végbemennie. A cél a bibliai kegyességből származó új embertípus. Vannak keresztyének, akik úgy gondolják, hogy az evangélium csupán arra való, hogy a keresztyének hitét erősítse, s ezzel Isten ígését beszorítják a templomba, a kegyesek életébe. Persze mi is valljuk, hogy az evangéliumot elsősorban az egyházban kell hirdetni, elsősorban a hívek lelki életét kell ezzel erősíteni. De ezen felül, Kálvinnal egyetértően egyházunk arra törekszik, hogy az evangéliumi értékeket az egész társadalomban, és az egyház tagjainak hétköznapi életében valósítsa meg. Ezt Makkai Sándor többször is megfogalmazta, legvilágosabban az Evangéliumra az egyházban c. könyvének három tanulmányában: „Az a becsvágyunk, hogy a református földművelő legyen a földet legjobban ismerő és szerető [...] a református kereskedő legyen az, aki evangéliumi elvek szerint kereskedik és hadat üzen a hamis mértéknek és a jogtalan haszonnak. Azt akarjuk, hogy a református ügyvéd tényleg az igazság védője legyen s a református orvos Krisztus parancsa szerint gyógyítson betegeket.”

Most egyházi és magánéletünknek egyetlen torzulására gondolok, s ez önmagában is mutatja, hogy mennyire időszerű lenne helyreállítani azt, ami a kálvinizmus lényegéhez tartozik. Ez az, amit az előzőekben már megemlítettem: az új anyagelvűség. Mai életünk visszásságai közül talán a legfeltűnőbb, hogy az ateista diktatúrában visszaütöttünk minden elvi materializmust, beleértve azt, hogy minden szellemiség ama sokat hangoztatott gazdasági alulépítményen tatott anyagelvűséget most egy gyakorlati materializmus váltotta fel, amelyben egyházunk jelenét és jövőjét a pénzben, a külső létesítményekben képzeljük el, s nyugati ejtőernyőkkel akarunk leszállni a kft-k mennyországába. A Dunántúli Egyházkerület főgondnokától hallottam azt, hogy a református embernek az Ige szerint mindent meg kell próbálnia, de ez nem jelentheti azt, hogy mindent ki is kell próbálnia. Most éppen az anyagközpontúságot próbálgatjuk ki, de ez így nem kálvinista, mert evangéliumellenes.

5. Isten egyeduralma

Kálvin egész gondolkozását az hatotta át, hogy a világban nincs más úr, egyedül Isten, minden és mindenki az ő uralmának van alávetve. Elég, ha két alapvető Kálvin-i mondatra hivatkozunk: Egyedül Istené a dicsőség! – nyilvánította ki nem egy helyen. Máshol pedig így nyilatkozik: A világ Isten dicsőségének a színtere. A mi, Istentől elidegenedett világunkban is Isten az

egyedüli Úr, még akkor is, ha a világ ezt soha sem fogja elismerni. Minket azonban az érdekel: hogyan valósulhat ez meg az egyházban? Genf városában Kálvin arra törekedett, hogy ez érvényre jusson. Akkor vagyunk Kálvin örökösei, ha elismerjük, hogy minden egyházi hatalom és uraság Isten egyeduralmának, az ő szuverén hatalmának van alávetve.

Ma, amikor az izmusok között a demokratizmus árfolyama megnőtt, amikor azt, hogy „demokratikus“ varázsszóként ejtjük ki, és mindenüvé belépőjegyként mutatjuk fel, meg kell vizsgálnunk, hogy mit jelentett ez Kálvinnál és hogyan értelmezhető mai egyházi életünkben.

Kálvin, amikor kifelé néz, az államforma, a hatalom gyakorlásának klasszikus módjaira, azt mondja, hogy nem lehet eldönteni, hogy melyik a jó, s azzal érvel, hogy mindegyik eltorzulhat, mert a monarchia zsarnokságba, az arisztokrácia a kevesek párturalmába, a demokrácia lázongásba mehet át. Kálvin belső egyházrendjére nézve pedig egyértelmű, hogy az nem volt demokratikus, hacsak össze nem tévesztjük ezt a presbiteri (konzisztoriális) elvvel. A református egyházzal viszont nem egyszer elmondták, hogy demokratikus berendezkedésű: egyrészt a római katolicizmus hierarchiájával szemben, másrészt a zsinat-presbiteri elvre gondolva. Arról nem is beszélve, hogy Európa közép-keleti országaiban az egyházat a népi demokráciák előtt ezzel akarták partiképesé tenni.

Az egyháznak és az egyházban szolgáló teológiának minden uralmi renddel szemben próféta kritikát kell gyakorolnia, mert mindegyiket a bűn miatti szükséghelyzet hozta létre. Így vélekedik Kálvin is: „Az emberek bűne és hibája idézi elő tehát azt, hogy biztosabb és tűrhetőbb, ha a kormányzatot többen tartják kezükben“. Ez két dolgot jelent: egyfelől azt, hogy az egyház nem kötelezheti le magát egyetlen külső államformának sem, tehát még a demokráciának sem, másfelől, hogy a saját maga felépítettségére nézve sem fogadja el minden további nélkül a hatalom gyakorlásának ezt a formáját.

Eltekintve most az államformáktól, az egyházban a hatalom gyakorlására nézve modellként csak az ószövetségi Izráelt vehetjük, ahol vallották, hogy „az Úr, a mi Istenünk egy Úr!“, s az egy azt is jelentette, hogy egyedüli. Az ősegyházban ugyanezt vallották Jézus Krisztusra nézve, aki ezt mondta: „Nekem adatott minden hatalom mennyen és földön“ (Mt 28,18). Ebben az Igében a „minden“ azt jelenti, hogy Krisztus teljes igényt tart az életre, s ez kizár minden földi, teljességre igényt tartó formát, még a nép uralmi igényét is. A kérdés az, hogyan valósul ez meg, s egyáltalán miképpen hozzuk le a jól hangzó mondatot a megvalósítás talajára. Amikor Kálvin úgy vélekedik, hogy „biztosabb és tűrhetőbb, ha a hatalmat többen tartják kézben“, akkor olyan testületekre gondol, amelynek tagjai Isten akarata szerint élnek és az ő akarata szerint kormányoznak. Ott, ahol a testület tagjai keresztyén személyiségek, már jöhet a demokrácia, mert a népből ilyen szempontok szerint választott képviselők Isten előtt álló felelősséggel és Isten nevében fognak döntéseket hozni. Lényegében véve ezt

mondja Makkai Sándor is Kálvinista demokrácia c. cikkében: az egész közösség „egy maga fölött álló életparancsnak” kell hogy engedelmeskedjék. Az egyházi demokratizmusnak egyetlen lényeges feltétele, hogy a nép elismerje Isten egyeduralmát, és akarátát ez alá vesse. E nélkül a bűnös ember uralma érvényesül a közösség fölött, ami még akkor is evangéliumellenes, ha ez a bűnös ember a nép. Makkai ezt evangéliumi demokráciának nevezi, amely ha megvalósul, például szolgálhat a politikai demokráciáknak. A demokrácia és az Isten-uralom eltérhetnek egymástól, mert a demokrácia mindig a legnagyobb népképviselőt tartja szem előtt, ezzel szemben az Isten-uralom minőséget jelent, azt tehát, hogy a testület tagjai Isten akarata szerint éljenek és eszerint kormányozzanak, márpedig ez nem a nagy-, hanem a kis létszámú testületekben valósulhat meg inkább. Erre (is) vonatkoznak László Dezső szavai: „az egyházat mindig az Isten által kiválasztott és az egyház hívei által megválasztott, Isten kegyelmi ajándékaival különös mértékben felruházott kisebb közösségnek kell vezetnie”.

A Krisztus szerinti uralkodás azonban az egyház testületeire nézve szolgálattal jelent. Mérvadó erre nézve az, amit Jézus mondott tanítványainak: „a pogányok fejedelmei uralkodnak azokon és a nagyok hatalmaskodnak rajtuk. De ne így legyen közöttetek, hanem aki közöttetek nagy akar lenni, legyen a ti szolgátok” (Mt 20,25-26). Ismeretes, hogy Jézus ezekkel a szavakkal utasítja vissza Jakab és János anyjának kérését, aki kiváltságos helyet kér fiai számára. De nem azt mondja, hogy mindnyájan egyenlők vagytok, hanem igenis lehetővé teszi azt a nagyságot, amelyet elérni csak a szolgálattal lehet. A világban versengés van a hatalom megszerzéséért, sajnos ez a gondolkodás az egyházba is beszűrődött. Ahol azonban elismerik Isten egyeduralmát, ott nincsenek hatalmi harcok, ott egyetlen, az örök életre néző verseny van: a szeretetszolgálat versenye.

Kálvin születésének 500. évfordulójára emlékezve kérdezzük magunktól: tudunk-e úgy prédikálni és tudunk-e úgy prédikációt hallgatni, hogy ez áthassa egész életünket? Tudunk-e iskoláinkba olyan evangéliumi szellemet bevinni, amely meghatározza a jövő gyülekezeteinek életét? Feleljük-e prófétai szavunkat, amikor a világban és az egyházban Isten akarata ellen történik valami? Törekszünk-e arra, hogy lemondva saját akaratunkról, Isten egyeduralmát érvényesítsük az egyházban, de nemcsak, hanem egyéni életünkben is. Ha igen, nem csupán Kálvin örökösei vagyunk, hanem Isten engedelmes gyermekei is.

DR. KOZMA ZSOLT
teológiai tanár

A példabeszédek tanítása a nevelésről

A Biblia szerint a nevelés lényege az értékrendváltás, az értékrendszernek Isten mércéjéhez való igazítása, a nevelés célja pedig ennek az újjáteremtő munkának az elősegítése.

A nevelés lényege és célja

A Péld 22,6 a nevelés fogalmát olyan igével fejezi ki, mely az odaszánást, megkezdést, kezdeményezést, beavatást jelenti. A bábák, amikor az újszülött szájpaddását megdörzsölték, hogy kezdjen el szopni, tudjon helyesen táplálkozni, ezt az igét használták munkájuk megjelölésére. Ez a gyakorlati kép szemlélteti a nevelés lényegét, fontosságát. A nevelés bábáskodás, gondoskodás, szeretetteljes irányítás, segédkezés a gyermek lelki-szellemi megszületésében (újjászületésében). Isten cselekszik, a szülő pedig munkatárs, nevelőtárs. A szülő gyermekét világrájöttétől kezdve helyesen kell irányítsa, a neki megfelelő módon, a szülő rá kell szánja idejét, erejét arra, hogy gyermekét beavassa az életbe. Ez az ige így utal a testi-lelki gondoskodásra, oktatásra, útbaigazításra, iránymutatásra, ápolásra, fegyelmezésre, melynek gyümölcsei egy életen át elkísérik a gyermeket.

E könyv nevelési célja nem lehet más, mint a példabeszédekbe foglalt életbölcsségek által helyes viselkedést, bölcs jellemet kialakítani. A Példabeszédek könyvének főszereplője a bölcsesség, melynek az a célja, hogy megtanítsa, hogyan kell, lehet istenfélő életet élni a mindennapokban itt a Földön. A bölcsességet a szív kell befogadja, ha a szívben bölcsesség van, a magatartás is bölcsé válik.

A Példabeszédekben a nevelés tartalma egyenlővé válik a tanítás tartalmával. Tulajdonképpen a könyv és a nevelés célja ugyanaz, megtanítani az ifjút arra, hogy hogyan kell bölcsen élni, a példamondások arra valók, hogy a tudatlan okuljon, a tanultabb többet tudjon. A héberek bölcsessége nem elvont, eszmei, elméleti jelentésű, hanem gyakorlati. Az Ószövetség szóhasználatára szerint az a bölcs, aki ügyes, aki mestere munkájának, legyen akár kézműves, akár háziasszony, akár szülő, akár tanító. Az a bölcs, aki tudja mit, mikor kell tennie, feltalálja magát egy adott helyzetben, számol tetteinek következményeivel, számol Istennel. A kohma szó gyakorlattal megszerzett tudást, szakértelmet jelent, a helyes életvitel tudományát. Ez a szó az

istenfélelemre alapuló bölcsességet jelenti, utal arra, hogy egyedül Isten a bölcs, Ő mindent jól csinál, az igazi emberi bölcsesség is csak egyedül tőle ered. Aki bölcs, nem önmaga eszességétől, hanem az isteni bölcsességtől az.

A Példabeszédek könyve válaszolni akar arra a kérdésre, hogy a gyermek, az ifjú kihez, mihez, hogyan szabja magát, életét. Az igazi szülő azt szeretné, hogy gyermeke ne maradjon tapasztalatlan, együgyű, akit az élet szele ide-oda sodor. A szülő célja az, hogy egyik fia, gyermeke se maradjon bolond. A szentíró szerint a bolond nem elmebeteget jelent, hanem azt az ép, egészséges embert, aki attól bolond, hogy helytelen életformát él, eltér attól, amit Isten normálisnak tart, az bolond, akinek nincs biztos ismerete, nem tiszteli Istent, megveti a bölcsességet és az erkölcsi tanítást (Péld 1,2-9).

A nevelés helye

A nevelés helye elsősorban a család.

A Péld 1,8 és 6,20 szerint a gyermek először apjától és anyjától hall tanítást, tőlük lát példát az életmódra. A Péld 4,3 arra utal, hogy a gyermeket már kicsi korában oktatják szülei, arra tanítják, hogy a bölcsesség érték, védelmező erő, dicsőséget hozó. A Példabeszédek könyve szerint a nevelés nem csak az apa feladata, de az édesanyjáé is. A gyermek és az ifjú testi-szellemi növekedése elsősorban a családnak öröm és a hálaadás forrása. (Péld. 10,1; 15,20; 27,11)

A Példabeszédek könyve 1,8; 10, 15; 2,1-5; 3,1-4; 4,2; 20,5; 1,6; 20-23; 7,1-3; 19,27; 23,19 szerint a gyermek megszólítása – „Fiam...” vagy „Fiaim...” – nemcsak arra utal, hogy az apa vérszerinti fiát, fiait tanítja, hanem arra is, hogy közösségekben a tekintélyes emberek, vezetők apaként szólították meg a körükben lévő gyermekeket és fiatalokat. Ez az „apám”-„fiam” megszólítás jellegzetesen keleti szokás, még Egyiptomban és Babilonban is a hivatásos tanítókat a tanítványok „apám”-mal szólították meg. A szülők tehetséges gyermekeiket, fiataljaikat írnok-iskolába küldték, a bölcsesség-tanítók házába járatták, hogy műveltséget szerezzenek. A hagyomány szerint Salamon király bölcs mondásait, példabeszédeit tollbamondta írnokainak, hogy vérszerinti fiai és mindazok, akik udvarához tartoztak, okuljanak. Salamon nem csak vérbeli gyermekeit, de minden udvarában levőt fiának, gyermekének tekintett. Magyar irodalmunkban is olvashatunk olyan intelmeket, melyet egy bölcs édesapa fogalmazott meg és adott örökül fiának: Szent István intelmei, Kölcsey Ferenc: Parainesis Kölcsey Kálmánhoz.

A pedagógusok, a lelkipásztorok és más vezetők is „atyai” lelkülettel kell közeledjenek a rájuk bízott gyermekekhez, ifjakhoz, bölcsességüket nekik kell átadniuk.

A nevelés tárgya

A Példabeszédek könyvében két kifejezés utal arra, hogy kit nevel a nevelő. Az egyik szó valakinek a fiára utal, a szülő vérszerinti gyermekére. A másik kifejezés nemileg és intellektuálisan még éretlen ifjút jelent, azt kell nevelni, aki tapasztalatlan, aki egyedül még nem tud önálló életet kezdeni, tehát a kisgyermekhez és a serdülő korúhoz beszél a könyv.

A nevelés a gyermek kicsi korától nagykorúvá válásáig tart, az ókori keleten a 12 éves ifjút már nagykorúnak tekintették, tehát a szülő felelősségteljes nevelése és a tanítók oktatása körülbelül a serdülő 12 éves koráig tartott.

A gyülekezeti vallásórák és a konfirmációi előkészítők épp a gyermekkor és a serdülőkor idején adnak segítséget a nevelésben, a még éretlenek, a tapasztalatlanok főleg rászorulnak a keresztyén nevelésre.

A nevelés alanya

A Példabeszédek könyve elsősorban az apát és az anyát tartja nevelőnek. A könyvben bölcs szülőként jelenik meg Salamon király, a bölcs Agur, Lémuel. Maga Lémuel vallja meg azt, hogy egyik nevelője anyja volt.

Augustinus szerint a gyermek első könyve, amit elolvas, a szülők élete. A Példabeszédek könyve is figyelmeztet, hogy a nevelés elsősorban a szülő feladata és felelőssége, nem az intézményeké. Pál apostol azt is hangsúlyozta, hogy a nevelés felelősségét elsősorban az apa hordozza, az anya dajkál, az apa nevel. (1Thessz 2,7)

A Gyülekezet egyre inkább az alapsejtjeiben, családjában zajló életre, nevelésre kell odafigyeljen, hogy a szülők gyermekeik nevelésében kapott isteni megbízatásukat teljesíthessék. A gyülekezeti élet, a gyülekezetben, iskolában történő nevelés nem pótolhatja a családit, Krisztus anyaszentegyháza segíthet az útmutatásban, kiegészítheti az otthoni nevelői munkát, megfelelő körülményeket, alkalmakat, közösséget biztosít a keresztyén neveléshez, de nem vállalhatja fel azt, amit Isten nem rá bízott, nem veheti át az apa és az anya szerepét, a szülők felelősségét, megbízatását. Gyermekeink, ifjaink meg kell születessenek, testileg apjuk, anyjuk által, és lelkileg is újjá kell születessenek, a szülők, a pedagógusok, a keresztyén gyülekezet bábáskodása alatt. Isten a fő nevelő, ő teremti újjá az embert – de a nevelőt, nevelőket is felhasználja munkájában – arra méltatja a szűk és a tágabb családot, hogy a testi-lelki születés szemtanújává, csodálójává, munkatársává, részestársává váljon. Aki nevelőként naponta Istent tisztelő életet él, nem tökéletes, de helyes irányt mutat, példát ad, s ez növeli a rábízottak lelkében a bölcsességet, ez vezeti őket is Istenhez, aki képes újjászülni a lelket, az életet.

„Gyermekeid nem a te gyermekeid. Ők az önmaga után sóvárgó élet fiai és leányai. Általad, de nem tőled valók. Bizonyára nálad vannak és mégsem a tied. Adhatsz nekik szeretetet, de a gondolataid nem, mert nekik saját gondolataik vannak. A testüknek tudsz otthont adni, de a lelküknek nem, mert az ő lelkük a holnap házában lakik, amelyet nem látogathatsz meg, hacsak álmaidban nem.

Tehetsz kísérletet arra, hogy hozzájuk hasonulj, de ne próbáld azt, hogy magadhoz hasonlóvá formáld őket. Az élet nem visszafelé halad, és nem a tegnapokban rejtőzik. Te az az íj vagy, melyről gyermekeid, mint élő nyíl-vesszők röpködnek útnak...

Légy hát ívhajlat a védelmező öröm kezében.” (Kahlil Gibran: Jótanács)

BALÁZSNÉ KISS CSILLA
érmihályfalvi lelkipásztor

Érmihályfalvi konfirmálók 2009-ben

Az én hitem

Christoffer 28 éves, egy újságnál külmunkatársként dolgozik, de valójában túlságosan unalmas személy – vallja önmagáról. Christoffer egy művészlélek és a filozófia inkább érdeklődés mint szakma számára. Életterve, hogy megtalálja önmagát, hogy kifejezhesse gondolatait, nagy örömet talál az újságírásban. Ő egy idealista és megpróbál a média világában – kerülve a felületességet – elmélyülni.

– *Valójában milyen irányú a tevékenységed, Christoffer?*

– Én azt hiszem és vallom, hogy az életutunk egy állandó mozgás előre, egy meghatározott rendeltetés szerint. Ezekre a gondolatokra találtam megerősítést Platon és Kierkegard olvasása közben. Mi fejlődünk, kifejlesztjük magunkban a szépérzéket, etikát, vallásos életet...

– *És te felismered az életedet ebben a filozofikus életérzésben?*

– Igen, de nemcsak filozofikus, sokkal inkább vallásos. Amíg az emberiség az értelemre épít, sorra vereséget szenvedhet, eleshet. Egyre feljebb törekszik, elérhet magas nívókat, miközben lóugrással kihátrál a saját szívéből. Nem a szíve szerint cselekszik, nem Isten szerint.

– *Létezik egy fejlődés ebben a rendeltetésben?*

– Az a véleményem, hogy nem szabad akaratból változunk, hanem fokozatosan, mint amikor egy kép előttünk lassan kitisztul. Nekünk végig, folyamatosan tanulnunk, fejlődünk kell.

– *Te egy vallásos életérzésről beszélsz?*

– Igen, én meglátom Istent szinte mindenben. Így azt gondolom, hogy Ő megtalálható minden ember életében... Jézus által találkozhatunk vele. Ha meglátjuk Őt, nem fogunk zúgolódni a keresztünk miatt, hiszen a szenvedés Istentől van. Sokaknak éppen a szenvedés formálja át az életét.

– *Szeretnél konkrétan rámutatni erre a saját életedből?*

– Nagyon szívesen. Középiskolai tanulmányaim után dolgoztam egy kicsit, aztán folytattam a felsőfokú tanulmányaimat a Nanse-i iskolában, ahol elmélyültem a humanizmus tanaiban. Ebben az időszakban történt egy szomorú esemény az életemben: hirtelen elveszítettem a legjobb barátomat. Minden megváltozott ezután, nem találtam a helyemet. Mégis megtapasztaltam, hogy ez vezetett tovább a szükséges és fontos felé, meglátni, mi a csodálatos és igaz. Mindeddig hiányzott egy dimenzió.

– *Ez a vallásos? Isteni?*

– Igen, de nem volt könnyű ez az új irány. Istenhit nélkül, ha csak az értelmünkre bízunk magunkat, a szívünk hideg marad. Viszont megtapasztalni Istent azt jelenti, hogy meglátjuk a fényt, ami felmelegít és jó irányba formál.

– *Fontos-e imádkozni?*

– Abszolút. Én nagyon sokszor imádkozom: reggel, este, villamoson, szinte állandóan benne élek.

– *Kihez imádkozol? Egy távoli Istenhez, vagy gondolod, hogy a saját Istenedhez?*

– Ez egy nehéz kérdés. Amikor szívből beszélek Istenhez, úgy érzem bennem él. De én hiszek a földi angyalokban, akik közvetítik Isten segítségét hozzám. Szeretném idézni kedvenc mondatomat: „Miközben várjuk Isten országának eljövetelét, meg kellene lássuk, hogy körülvesz bennünket az az ország, amit mi várunk”. Isten nem a fellegekben lakozik és nem a jövőben. Isten közöttünk van, itt és most, és terve van a mi életünkkel.

– *Köszönöm a beszélgetést, Christoffer.*

Norvég lapból fordította: BERECHKI ILONA

**Keresztyén fiatalok,
akik számára öröm
Jézusról énekelni,
mert Benne élnek**

GYÜLEKEZETI ÓRJÁRAT

*Mert nem az én gondolataim a ti gondolataitok, és
nem a ti útaitok az én útaim, így szól az Úr!*

*Mert a mint magasabbak az egek a földnél, akképen
magasabbak az én útaim útaitoknál, és gondolataim
gondolataitoknál!*

Ézs 55,8-9

Tamáshida

Nagy múltú település a bihari Erdőháton. Első írásos említése 1169-ből való. 1241-ben már nagy kiterjedésű német város volt (Rogériusz), de a tatárok elpusztították. Miután újjáépítették, fontos magyar város, hol a reformáció századában országgyűlést hívtak össze az erdélyi rendek. Második virágkorának a törökök vetettek véget az 1660-as években. Az 1700-as években újjáépült, és ekkor alakult az a református gyülekezet, amely 1916-ban csaknem 1000 lelket számlált. A 20. század elején ígéretes fejlődésnek indult községnek a Magyarországtól való sajnálatos elszakíttatás lassú visszaesést, majd a kommunizmus gyors elnéptelenedést okozott. A tamáshidai magyarság manapság mindössze 120 lélekkel küzd a megmaradásért.

Istentiszteleti hely gyanánt az 1700-as években épült „kis templom” helyére új templom építésébe fogtak 1838-ban. A szabadságharc elvesztését

követő borúlátás ellenére 1851-ben elkészült a templom hajója, majd 1854-re a templom tornya is. Tamáshida azonban egy másik, Árpádkori templomáról híres, amiből mára csupán a csonka torony és a valamikori szentély látható. Eredetileg szász katolikus templomnak épült, majd a tatárjárás után magyar templom lett. A református egyház évek óta szeretné rendbe tenni a román műemlékvédelem eme szegényét, de leküzdhetetlen akadálynak bizonyult, hogy bár magánterületen fekszik, állami tulajdonban van ez a romjaiban is csodálatos magyar műemlék.

A Tamáshidai Református Egyházközség életében az utóbbi évek látható fejlődést hoztak magukkal. A nagyrészt idősekből álló kis gyülekezet a néhány, de annál buzgóbb fiatal családdal az élen harangot villamosított, templomot javított, parókiát újított, és sok év után a temetőt is rendbe hozta. Saját bevallásuk szerint mindent el akarnak követni, hogy a lelkipásztor és a családja érezze jól magát a gyülekezetben.

Az egyházközség azonban nem fejlődhetne, ha az önkéntes munkával (pl. a temető takarítása) és a nagy adományokkal nem vennék ki részüket az egyház fenntartásából a gyülekezet tagjai. A templom külső felújítására például voltak olyan özvegyasszonyok, vagy idős, egyedül élő emberek, akik teljes havi jövedelmüket odaszánták az Úrnak. A nagyjából 50 családból álló kis gyülekezet 70 millió régi lejt gyűjtött önkéntes adományaival (nem volt megszabva az összeg). Természetesen a magyar üzlettulajdonos vagy a presbiterek mindig élénjárnak az adakozásban. Emellett támogatja a gyülekezetet a püspökség és az egyházmegye pályázati lehetőségekkel, illetve kapcsolat van kialakulóban egy hollandiai testvérgyülekezettel is.

Az egyházi élet jellemző módon nem a megszokott. Amióta az 1970-es években a román vezetőség a fogyó gyereklétszám miatt bezáratta a magyar iskolát, román iskolába kell járniuk a magyar gyerekeknek is. Jó hír az, hogy a gyülekezetben házi magyar órák, angol órák és harmónium órák foly-

nak a parókián, ahol kiváló eredménnyel (és nagy szigorúsággal) tanulnak a református magyar gyermekek. A konfirmációs előkészítő két éve alatt a Heilderbergi Káté mellett, egyháztörténetet, magyar történelmet és falutörténetet tanulnak a konfirmándusok.

Amint látható, a Református Egyháznak két fajta szolgálata van Tamáshidán: építi Isten országát a híveket táplálva az Igével; emellett segít magyarnak maradni vagy magyarrá lenni. Mind a kettő jellegzetesen protestáns hagyomány a magyar történelemben.

PÁZMÁNY ATTILA
lelkipásztor

Mezőbajon nincsen baj

Tolvaj László tiszteletes 2009-ben került a gyülekezet élére és Mezőbaj falu és református egyháza történetét választja nagypapi dolgozata témájául. E munka bőséges adatot gyűjt össze a múltból, a templomépítés és a sorozatos javítások körülményeiről, a parókia építésről, a gyülekezet életéről.

**A mezőbaji és a
szentjánosi ifjúság**

**A presbitérium és a
gyülekezet egy része**

**Konfirmálók vidám
csoportja a
tiszteletes úrral**

Bihar és Arad megye határán, a Fekete-Körös és a Gyepes patak között terül el az Erdőhátnak ismert tájegység faluja, mely 1283-ban tűnik fel először, Boy, Nogboy és Kysdedboy néven.

A legenda szerint a tatárjárás idején egy kisgyermekes anya került a tatárok fogságába. A szomszédos Tamáshida akkoriban város nagyságú szász település volt. Az édesanya gyermeke életéért cserébe elárulta a város felé vezető utat az ingoványos, mocsaras vidéken. Így Tamáshidára onnan érkezett a „baj”, amiért a Kisededboy nevet kapta. A legendánál bizonyosabb, hogy már 1283 előtti, Árpád-kori település. A 13. században Kisededbay és Nagybay a Zoárd nembeli Izsákay család birtoka, majd 1283-ban a Csák Máté féle vagyonszerzési zűrzavarban Baj sem kivétel, és peres eljárások labirintusában osztódik, hányódik. 1322-ben Baji Miklós tulajdona, majd a zarándi Erdőhegyi, a Mezőgyáni és a Bajomi családok tulajdona.

A két világháború között a birtok tulajdonosai: gróf Rhédey Johanna, férjezett báró Horváth Ödönné és Schwarcz Jakab.

Királykert, Tatárszík, Tatárfája, Peres, Járandóság határrészek nevei jelzik a falu ősi múltját.

1929-ben román telepesek kaptak helyet, földet a faluban és létrejött a román kolónia.

1952–1961 között, miközben Szalontán elsők között alakult meg a kommunista típusú Termelő Szövetkezet, a szomszédos Mezőbaj gazdái keményen próbálták megállítani a kollektivizálást, és a környéken utolsókként adták meg magukat. Egy ideig a közös gazdálkodás „áldásait” igyekeztek komolyan venni, de – mint szerte az országban – fokozatos hanyatlás következett, elindultak a városba költöző fiatalok, a falu csendesen öregedni kezdett.

A falu műveltségét, leleményességét, de talán még humorát is jelzik a nem hivatalosított, ám a köztudatban élő falurészek nevei: Róka város, Párizs, Lapos, Kálmánfalva, Kolónia, Vatikán.

1851-ből származó írásból tudjuk, hogy „Baj magyar falu..., népessége 820 református, kiknek helyben van papjuk”. A következő másfél évszázad lakossági hullámvázát is nyomon követhetjük néhány statisztikai számból:

Év	Lakosság sz.	Református	Ortodox	Róm. kat.	Izraelita	Baptista
1869	1232	1092	67	46	18	–
1910	1443	1256	105	27	23	–
2002	842	539	259	20	–	17

Nem háború és nem járvány sorvasztotta Mezőbajt, hanem a közeli városokba történő elvándorlás. A forradalmi változások után sem költöztek már vissza, legfeljebb gyakran hazajárnak. Az utóbbi időkben újabb irányt vett az elvándorlás – az anyaország felé.

A 16. században eléri Bajt is a reformáció, de csaknem 300 év telik el, mire 1826-ban felépülhetett a jelenlegi református templom.

A lelkészi lakás 1865-ben épült.

Karcagi Sándor lelképásztor a 20. század végén meghatározó egyéniségű szolgálja a gyülekezetnek. Ám utána közel két évtizeden át csak beszolgáló lelkészek végzik a szolgálatokat, de a gyülekezet nem hagyja el magát.

Az 1989-es rendszerváltás után a gyülekezet visszaköveteli az egykor elorzott földjeit – Jakab Gyula presbiter és családja képviseli az egyházközség érdekeit. Visszaszerzik és művelik az eklésia a 35,34 ha földjét. Arra is módot találnak, hogy a Nagyvárad-Rogériuszi Egyházközség kaphasson itt 10 ha földet, és azóta is testvéri kapcsolatot ápol a két közösség.

A felekezeti iskola 1948-ig működött Mezőbajon. A presbitérium ellenőrizte az oktatás színvonalát, alkalmazta tanítóit. Az erőszakos kisajátítás után viszont új iskolát épített az állam, az egyház épületében kultúrotthon lett – ma már ismét az egyház jogos tulajdona.

2008-ban pezsdül meg ismét a mezőbaji reformátusság élete. Bár lelkésze éppen nincsen, de a presbitérium központi fűtést szereltet a parókiára, megvásárolja a fürdőszoba kellékeit, 80 m mély kutat fúrat, csempét rakat az alföldi papi lak hosszú folyosójára. A visszakapott föld jövedelméből, a nőszövecség adományából, a helyi és a megyei önkormányzat támogatásából gazdálkodnak. Joó István, Mezőbajról elszármazott atyánkfia és családja 100.000 forinttal és számítógéppel támogatja szülőfaluja gyülekezetét.

Isten hasznos eszköze itt Katona Ibolya gondok és a presbitérium. Jakab Gyula presbiter, helybeli vállalkozó nagyvonalú anyagi támogatással és lelkesedéssel mozgatja a gyülekezetet. Farkas Imre villanyszerelő, Must Lajos vízvezeték-szerelő, Szabó István kőműves jelképes áron dolgoznak a parókián.

A jegyzőkönyvekből kiderül, az idők során mindig rátermett, lelkiekben gazdag és bölcs emberek alkották a presbitériumot, akik előrelátással, megfontoltsággal és nem utolsó sorban imádságos életükkel hathatós segítői voltak a mindenkori lelképásztoroknak.

A gyülekezet minden időben megbecsülte papjait, gondoskodott fizetésükről.

2009 tavaszán – a parókia kertjét is megmunkálva – várják új lelkészüket. Tolvaj László szalontai segédlelkészt hívja meg a gyülekezet. A szelíd Judit tiszteletes asszonnyal és az éppen járnai tanuló Annácskával igazi otthonra találnak a gyülekezet közösségében.

TOLVAJ LÁSZLÓ
lelképásztor

Az Anti Református Egyházközség rövid története

A Nagyváradot Araddal összekötő műút, Bihar megyében az utolsó települést érintve, Avram Iancun (Keményfokon) halad keresztül. A falu közepén egy tábla mutat jobb felé: egy bekötőutat jelez, amely egy régi településre, hajdan nagyközségbe és tevékeny egyházi élettel bíró helységbe vezet, Antra. Ma már csak egy kis falu. 1910-ben 1181 lélek lakta a falut, az 1112 magyarból 1066 református. A későbbiekben e számadatok fokozatosan csökkentek. 1960-ban már csak 725-en lakják a falut, a '80-as években pedig már csak 300-an. E szám napjainkban is csökken, jelenleg 111 a református

hívek száma, beleértve a hétvégi házak tulajdonosait is. A trianoni döntés idejében még 45–50 gyermeket kereszteltek, ma már alig van keresztelés.

A református templom az úgynevezett Nagysorra épült, amely régen a falu egyetlen utcája volt. Tornya a Fekete-Körös töltésére néz, méretei pedig ma is jelzik a régi gyülekezet nagyságát és templomépítési áldozatkészségét. A falu reformátusai csak önmagukra számíthattak, mert a község református volt ugyan, de a földesurak katolikusok voltak. Az új templom felépítésére azért volt szükség, mert a régít állandóan árvízveszély fenyegette, s ahogy a kérelmező levélből is kiderül, a nagysága sem volt már megfelelő. A templomépítési kérelmet a település elöljárói 1834 szeptemberében küldték el földesuraikhoz, gróf Rhédei Ádámmal és gróf Rhédei Ferenczhez. A földesúri beleegyezést csak négy év elteltével kapták meg. A templom építése sok nehézségbe ütközött. Az új templom munkálatai egyre inkább kitolódtak.

Anton az első világháború előtti években, illetve a két háború között élte virágkorát az egyházi élet. A lelkész, a tanító és az egyházközség jövedelmét fedezte a sok föld, míg az 50-es években elvette mind a román állam. Ez az állapot mindaddig fennmaradt, míg az '50-es évekbeli államosítás fokozatosan el nem vette e területeket.

Két olyan lelkészről is van tudomásunk, akik halálukig Anton szolgáltak: Bagdi János (1883–1928) és Patai István (1932–1958).

Bagdi János szolgálati idejére esett az első világháború, amikor az egyházközség harangjait beöntés céljából elvitték. A presbiteri jegyzőkönyvek szerint 250 kg-os új harangot öntöttek, mely 1925 nagypéntekén szólalt meg először. Ma is e harang szava szól a hívekhez.

Bagdi János lelkészisége idején az egyházközség presbitériuma több alkalommal is végeztetett kisebb-nagyobb javításokat. Sor került a templom, a tanítói lakás és a parókia javítására is. Az építkezésekről az első írásos emléket a presbiteri jegyzőkönyvek fennmaradt példányaiban 1888-ban találjuk, amikor is a templomfedél megjavításáról döntött a presbitérium.

Bagdi János halálát követően egy rövid, négyéves időszakban nem volt állandó lelkésze a falunak. A következő, lényegesen hosszú szolgálati időt töltő lelkész, **Patai István** volt, akinek szolgálati ideje több lényeges eseményt is átfogott, úgy az egyház életére nézve, mint a településére is. Röviddel beiktatása után, 1933. április 9-én megtartotta az első olyan presbiteri gyűlést, amely kizárólagosan csak lelki ügyekkel foglalkozott. Az adott korszakban működő belmisszió Anton is érezte jótékony hatását. Beindult és szépen működött a nőszövetség, a férfiszövetség, a kórus és az ifjúsági egyesület. Működhetett, hiszen 1927-ben még 1045 volt a református hívek száma a faluban.

A lelki ügyekkel foglalkozó gyűléseket egészen a háború kezdetéig rendszeresen megtartották. 1940-ben a legnehezebb időket élte át Ant: a presbiteri jegyzőkönyv megrendítő módon írja le azt a fájdalmat, melyet a templomtorony ledőlése okozott a hívek lelkében. A templomtorony, átszakítva a templom mennyezetét, az úrasztala helyére dőlt. Hatalmas javítási munkát vette kezdetét, amelyből mindenki kivette a részét. A helyzetet csak nehezítette, hogy a kijárási tilalom miatt presbiteri gyűléseket is alig lehetett tartani. Istennek legyen hála, hogy a nehéz körülmények ellenére is sikerült helyreállítani a templomtornyot.

Az 1950-es években beindult a kollektivizálás. Fokozatosan vették el a földeket az egyházaktól és Anttól is. Elkobozták a földet, az egyházi tárgyakat, mint például a kórus által használt harmóniumot is. 1953-ban a lelkész „lemondott” a maga földjeiről. 1954-ben sor került egy nagyjavításra a templom, Csikos Mihály kőműves mester jóvoltából, aki a templom és a torony külső meszelését, az orgona mögötti falrész megjavítását, a toronyablak zsaluinak a befestését és a templom oromzatának cementtel való leöntését végezte el – ez utóbbit ingyen, megköszönve az egyháztagok által adott ebédeket. (Presbiteri Jegyzőkönyv 1954. szeptember 29-i gyűlése). 1954. december 22-én elhunyt az egyházközség harangozója, Bújdosó István, aki 33 éven keresztül szolgálta egyházát. 1958-ban pedig az egyházközség elveszíti a lelkipásztorát is.

A következő években megindult a falu elnéptelenedési hulláma, amely súlyosan érintette a reformátusságot is. A népesség-apadásnak számos oka volt – és van: a két világháború pusztításai, a falusi munkalehetőségek megszűnése, a fiatalság csaldottsága a falusi életben és elvándorlása a városba, a határ közelsége, valamint a falu elzártága. Sajnos, az elöregedést és a vándorlást nem lehet megállítani. Legnagyobb feladat a jelen egyháztagjainak megtartása és megerősítése, pásztorra lenni azoknak, akik megmaradtak.

BALLA GÁBOR
lelkipásztor

Az Árpádi Református Egyházközség rövid története

Árpád falu már a 13. században egyházas község volt, a kőtemplomot pedig Szent György mártír tiszteletére emelték. A vidék lakossága már 1557-ben felvette a református vallást az akkori földesúrral, gróf Csáky Pállal és családjával együtt. Istentiszteletekre a régi, zárdaszerű templomot használták továbbra is, amíg el nem pusztították azt a törökök.

1714-ben 42 család költözik vissza Árpádra. 1735-ben építenek egy kis fatemplomot, miután 1736-tól Árpádot már anyaegyházközségként említik. 1777-ben egy nagyobb fatemplom épül, ekkor már 78 családot említ az úrbéri táblázat. A jelenlegi templom 1798-ban készült el II. József türelmi rendelete után, így tornya a templomudvar felől van. Hogy ki volt a templom építőmestere, arról nem találtunk említést, de bizonyos, hogy a templom részére felhasznált faanyagot az árpádiak készítették. A templomépítés idején a falu 92 családból állt. A templom hossza 22 méter, szélessége 12 méter, a torony magassága 32 méter. A templom és a torony zsindelytetős volt. A toronyba 1875 májusában villám csapott, de még ez évben elkészült a szép díszes bádogtető, villámhárítóval ellátva.

A templom belseje famennyezetes, amely egyszerűségében is igen szép. A középén lévő kazettában a következő szöveg olvasható: „Ez mennyezet készült 1798 Eszt, N Mester Ferencz főbíróságában, Sárközi István, Katona István, Ökrös István, Farkas Ferencz, Öreg Sárközi István, Sárközi Imre, Szabó Mihály és Ökrös László uramék esküdtségében. Szóke Sándor Nótárius, Túri István kurátorságában. Túri Mihály egyházfiségában, Katona Gergely, P Szabó Mihály kisbíróságában. Zsoltár CXLVI 2 verse. Dicsérem az Urat az én életemben. Éneklek az Istennek, amíg élek. Készült Jablonkai József asztalosmester által.” Templomunkban a női padsorok oldalán van egy számkirakó tábla, ami még a korábbi

fatemplomból, 1778-ból való. A jelenlegi szószék 1868-ban készült, amelyet már az új földesúr, Markovics Emánuel adományozott. Azelőtt egy egyszerű, fából készült szószék volt, amelyet a Szalontai Református Eklézsia adományozott. A jelenlegi szószék jellegzetessége gömbölyű tetőborításán egy fából készített pelikán, mely saját vérével táplálja kicsinyeit.

Az első úrasztali kelyhet Szalonta városa 1741-ben adományozta az egyházközségnek. Majd 1823-ban Gróf Csáky Károly egy másik kelyhet adományozott. Ez a kehely ezüst, arannyal van befuttatva és a grófi család címere is rá van metszve –jelenleg a román állam, mint műkincset tartja a múzeumban.

Az orgonát 1933 őszén adták át rendeltetésének: 7 változatú, 1 manuálos, négy és fél oktávós és pedálos. Az orgona játszóasztalán a következő felirat olvasható: „Isten dicsőségére hálaáldozatul saját költségükön létesítettek ezt az orgonát Besenyi István és neje Székely Mária, B. Sárközi Gergely és neje Csepregi Mária 1933 május 3-án.” Ezt az orgonát 62 évi szolgálat után, 2005-ben sikerült felhangoltatni, és reméljük, hogy még számos éven át dicsérhetjük Istent segítségével.

A toronyórát 1840-ben készítették Séllei Mihály lakatosmesterrel 400 váltó forintért és négy köből búzáért. Az óra elkészítéséhez gróf Csáky Károly is hozzájárult 100 váltó forinttal. Ezt az órát 1841. május 31-én tették fel, és több mint 156 éven keresztül jelezte az időt. 1997-ben holland segítséggel egy modern műhold-irányítású óra került a toronyba, de ezt is próbára teszi a gyenge áramellátás.

A toronyban először kisharangok (három csengő) voltak, amelyek a korábbi fatemplom tornyában álltak. Ebből a három kisharangból ajánlott fel az egyház 1848-ban a haza javára. Az egyház a honfoglalás 1000 éves évfordulójára 3 új harangot öntetett. A harangok 1896 nyarán, Budapesten készültek el Thúri János és fia műhelyében. 1896. szeptember 30-án kerültek fel a toronyba, amelyet az akkori főbíró és az egyház kurátora, B. Sárközi Mihály saját kezűleg díszített fel szalagokkal, virágokkal és nemzeti színű lobogókkal. A harangokra a következő szöveg van felírva: „A szeretett haza 1000 éves évfordulójára öntötte és felszerelte Thúri Mihály és fia Ferencz, Budapesten az 1896-ik évben.” A nagyharang súlya 370 kilogramm, a középső harang súlya 240, a kisharang súlya 180 kilogramm. Sajnos ezekből a harangokból a két nagyobbikat az első világháború idején elvitték. Később Aradon másik két harangot öntettek, melyeken a következő felirat található: „Isten dicsőségére: Az Árpádi Református Egyház hívei és az összes lakosság áldozatkészségéből, az Úrnak 1923-ik esztendejében, Boros Gábor lelkész és Sz. Farkas Imre kurátor idejében.”

A torony gömbjében régi pénzek és egyháztörténelmi feljegyzések vannak. Ezeket a torony gömbjének renoválása alkalmával az akkor szolgáló lelkészek helyezik oda. A bejegyzések pedig a falu különös eseményeit örökítik meg az utókor számára. A gömb tartalma legutoljára 2002-ben volt felbontva és kiegészítve, amikor az egész templom új külsőt kapott. Az iratok a pénzérmékkel együtt teljes egészében visszakerültek, kiegészítve az akkori pénzérmékkel és az egyházközség, valamint a falu korleírásával. Mindez Filep Ferenc lelképásztor és Borsi János gondnoksága alatt történt.

A régi parókia a Templom utcában volt egy alacsony, hosszú, nyolc kisablakos házikó. A jelenlegi parókia épülete 1912-ben épült. Ez az épület abban az időben minden tekintetben korszerű volt. A jelenlegi lelkész és a gyülekezet 2003-ban teljes egészében felújította, otthonossá téve mind a hívek, mind a lelkészi család számára.

Egyházi alapítvány már 1918-ban működik Árpádon. Célja: segíteni a tehetséges ifjak továbbtanulását; ám a háború utáni zavaros helyzet és pénzromlás keresztülhúzta számításukat.

1999-ben holland segítséggel az egyházközség létrehozta a Fébe Alapítványt, melynek célja Árpád falu felkarolása. Az eltelt tíz év alatt sok gyümölcse volt ennek: mezőgazdasági gépparkot működtetett, 10% kedvezményben részesítve az idős személyeket; létrehozott egy mintafarmot disznónevelésre, melyet bérbe adott; egyházi óvodát létesített, felújítva az egyik egyházi iskola épületét – és működteti immár hat éve, melyben két csoportban tanulnak gyermekeink; a másik iskola épületében orvosi rendelő, fogorvosi rendelő és egy 80 személyes imaterem áll a falubeliek rendelkezésére. Minden helységben központi fűtés biztosítja a téli hidegekben a kényelmes, meleg légkört. Itt kerülnek megrendezésre a falugyűlések is. Egy két-szintes diakóniai központ épül 260 négyzetméteren, amelyben a rászorulóknak problémáit igyekszünk orvosolni. Már több alkalommal is megszerveztük az idősek vasárnapját.

Egyházközségünk jelenleg 570 lelket számlál, és még apadó tendenciát mutat, de reméljük, hogy hamarosan gyarapodni fog Isten segedelmével, s talán a két világháború közti 1670-es lélekszámot is elérheti.

FILEP FERENC lelkipásztor

Az árpádi gyülekezeti ház

Végvár és református egyházközségének múltja és jelene

A Bánság a Maros, Tisza, Duna és az erdélyi hegyek által közrefogott vidék, az 1876–1918 közötti magyarországi Torontál, Temes és Krassó-Szörény megyék területe. A honfoglalás kora óta magyarlakta terület, a középkorban síksági részét Temesköznek nevezték, viszonylag sűrűn lakott táj volt. Oszmán-török betörések már a 15. század végétől fenyegették déli vidékeit. Temesvár eleste (1552) után fokozatosan elnéptelenedett, és a vár visszafoglalásáig (1717), amikor Savoyai Jenő 1716–18. évi hadjárata nyomán felszabadult, a Maros–Tisza-köze az Alföld leggyéribben lakott, mocsaras, elvadult tája volt. (Az 1717. évi összeírás során 663 falut találtak a Bánságban 21.289 lakóházzal.) Magyar lakossága elpusztult vagy északra menekült. A török

kiűzése után a bécsi kormány nem ismerte el a régi birtokosok jogi igényeit, és a háborúk tetemes költségére hivatkozva az egész vidéket kincstári tulajdonnak nyilvánította. Temesi Bánság néven (Temeswarer Provinz, Banatus Temesvariensis) katonailag Bécsből kormányozta. A háborút követően e területet császári koronatarományyá alakították, és – előbb katonai, később polgári kormányzó révén – közvetlenül Bécsből irányították. A Habsburgok a bánsági telepítések során a pénzügyi érdekek érvényesítése mellett sem feledkeztek meg azonban katolizáló törekvéseikről. A császári adminisztráció minden eszközzel akadályozta a magyarok betelepülését a Bánságba. Azonban a magyar rendek követelésére 1779-ben ismét visszaállították a megyerendszert s az alkotmányos formákat.

Az első évtizedekben, csekély kivétellel, csak német római katolikus telepések költözhettek be a Bánságba. Mercy tábornok, az első katonai parancsnok nagyszabású mocsár-lecsapolási és folyamszabályozási munkákat indított meg. Először rokkant és kiszolgált katonákat telepített ide, majd 1724-től toborzott német telepésekkel folytatta a benépesítést. A Bánság német lakossága szinte az egész német nyelvterületről verbuválódott. Egy időben kényszertelepítés is folyt. Ausztriából kitoloncolt bűnözőket és nemkívánatos társadalmi elemeket költöztettek be e területre. A második nagy német telepés-hullám az 1763-ban, Mária Terézia által kiadott benépesítési törvény nyomán érkezett. II. József alatt is történt jelentős német bevándorlás, sőt az 1799., 1802., 1808. és 1812. években számon tartanak csekély számú német betelepülést.

A német telepések mellett kisebb számban még olaszok, spanyolok, franciák is kerültek e területre, akik rövid idő alatt beolvadtak a németiségbe. A monarchiának szinte valamennyi népét képviselték itt kisebb-nagyobb telepess csoportok. A szerbek, románok, németek közé csehek, szlovákok, horvátok, macedónok keveredtek.

Románok már a 16. században is éltek a Temesközzel határos keleti hegyvidéken, és a 18. század folyamán – telepítés és önkéntes vándorlás következtében – a Bánság minden vidékén falvakat alapítottak.

A sokféle telepítési akció következményeképpen a Bánság a történeti Magyarország legtarkább nemzetiségű vidékévé vált. A császári nemzetiségi politika nagyon komolyan odafigyelt, hogy egy-egy nemzetiség lehetőleg ne tudjon nagyobb tömbbe összeállni. Ezt úgy intézték, hogy egy sváb falu szomszédai románok, szerbek vagy bolgárok legyenek, egy magyar falu pedig lehetőleg ne legyen szomszédos egy másik magyar faluval, hanem szerbvel, románnal, bolgárral, svábbal.

A tartományi kormányzat 63 éve alatt magyarok csak szórványosan, gyakran a magyar hatóságok, a megyei pandúrok elől menekülve szöktek a Bánságba.

Bár a török kivonulása után spontán több ezer magyar költözött be a kialakuló városokba (Temesvár, Becskerek, Versec stb.), helyzetük csak akkor változott, amikor 1778-ban a Bánság közigazgatásilag visszakerült Magyarországhoz.

A magyar rendek követelésére 1779-ben ismét visszaállították a megyerendszert s az alkotmányos formákat. A magyarok a legutolsók között kaptak lehetőséget a vidék benépesítésére. 1781-ben Békés megyei reformátusok költöztek Ittebére. 1782-ben felső-magyarországi római katolikusok Csókára. 1785-ben a Heves megyei Erdőtelekről jött telepesek Párdányban szálltak meg, de innen a Béga folyó gyakori áradásai miatt Ótelekre és más községekbe költöztek át. Az 1794-es évben jött létre tiszántúli és sárközi református magyarokból Végvár.

Kezdetben, II. József császár uralkodása alatt német falu volt (Rittberg). Nagyon precíz mérnöki munkával négyszög alakú telkeket alakítottak ki, és – ugyancsak vonalzóval megrajzolt – széles, egyenes utcájú települést hoztak létre.

Végvár helytörténeti krónikája úgy tudja, hogy 1794-ben az elüldözött németek helyére érkezett alföldi magyar telepesek Csanád, Csongrád és Békés vármegyéből, Szentese, Makó és a Tisza környékéről jöttek.

1798 és 1803 között érkeztek Végvárra sárközi telepesek, akik azonnal be is kapcsolódtak az itt formálódó közösség életébe, hiszen 1800-ban a bírói székben már a pilisi Korsós Péter ül.

A Végváron új életet kezdő sárközi famíliák zöme megfelelő pénzüsszeggel, állatállománnyal rendelkezett gazdasága beindításához.

Jóllehet a települést a kincstár 1786-ban német telepesek számára létesítette és Rittbergnek nevezte el, a német telepesek azonban rövidesen továbbköltöztek.

A település közvetlen szomszédságában lévő, alig másfél kilométerre fekvő Sipet község román lakói folytonosan háborgatták, rablási merényleteik és gyűjtogatásaik által megrémítették a lakosságot, akik alig ötesztendei itt tartózkodás után egy éjjel, titokzatos módon elhagyták a községet. Ezután, 1786-ban 234 német család költözött Végvárra, akik evangélikusok voltak. E családok közül nemsokára többen elszöktek, s 34 házhelyet hagytak üresen. 1790-ben a kamara 34 elhagyott házhelyre az abaúji Havec községből költöztetett be ugyanannyi magyar családot. Azonban a vízhiány és a terméketlen földek miatt legtöbben elhagyták telkeiket.

1794-ben a végleg elköltözött németek helyére Csanád, Csongrád, Békés és Heves megyékből 150 református magyar családot telepítettek be, akik mintegy 500-an lehettek, és a kincstár által épített, de üresen maradt házakba költöztek. Végül is ezen családok és leszármazottaik tették művelhetővé a földeket és lakhatóvá a települést.

Az állhatatosság azonban a következő időkben sem jellemezte az új telepeseket. 1828-ban Végváron 238 házban 1242 lakos élt, ebből 1186 református, 56 pedig római katolikus.

1867 után folyamatossá vált a magyar telepítés, és a Bánság a korabeli Magyarország telepítési akcióinak majdnem kizárólagos színterévé vált.

1890–1913 között 16 bánsági községbe költöztek be kisebb vagy nagyobb számmal magyarok. A népesség gyors gyarapodásával párhuzamosan folyt a birtokaprózódás és a társadalmi polarizálódás is.

A 19. század folyamán állandó mozgásban volt Végvár lakossága: az elköltözöttek helyére jött az utánpótlás az Alföld egész területéről, néha távolabbról is.

A 20. század fordulóján sokan költöztek ki Végvárról az akkor létesített Bodófalva, Szapáryfalva, Sztancsófalva bánsági községekbe, lakosainak száma 1910-ig mégis 2884 főre duzzadt.

1920-ban a trianoni békeszerződés egész Erdély és a Tiszántúl keleti szegélye mellett a Bánság északi és keleti részét, így Végvárt is Romániának ítélte.

A román fennhatóság alatt a színmagyar település lakossága sok megpróbáltatást állt ki, mégis kitartó és hűséges maradt falujához.

Napjainkban több helyi civil szervezet és egy alapítvány is tevékenykedik a község fejlesztése érdekében:

Riveto Egyesület – Végvár – testvér-települési kapcsolatok ápolása;

Pro Community Ifjúsági Egyesület – végvári ifjúsági szervezet;

Végvári Gazdakör – a magyar gazdák érdekvédelmi szervezete;

Végvárért Alapítvány – Végvár község szociális, oktatási, művelődési és gazdasági életének gazdagítása, potenciáljának fejlesztése.

Külön emlitem meg az Önkéntes Tűzoltó Egyletet, amely nagy múlttal rendelkezik, és tagjai hűséggel és odaadással ápolják az ehhez kapcsolódó hagyományt.

Pasteán Erika, Tóth Róza és Szarvas Erzsébet vezetésével a néptáncscsoportok (Muskátlí, Csúrdöngölő és Szederinda) fényes sikereket arattak itthon és a külföldi folklór fesztiválokon. Kiemelném a Csúrdöngölő néptáncscsoportot, amely a hagyományok újjáélesztésére alakult meg 2000-ben, és akik szegedi oktatók segítségével újratanulták a délalföldi, sárközi, kalocsai táncokat.

Az idetelepülő magyar reformátusok már 1794 létrehozzák a magyar tannyelvű és a református egyház keretein belül működő iskolát. Az egyházi mellett 1918 körül állami iskolát is alapítottak, ahol az oktatás román nyelven is folyt. Majd 1948-ban az egyházi iskolát államosítják, azóta nincs felekezeti iskola. A faluban a megye legnagyobb önálló magyar óvodája működik.

A közösség egy francia településsel, Cahuzac sur Vere-rel 1990-óta és a magyarországi Röszkével tart fenn testvéri kapcsolatot.

A református Egyház története

A településsel egy időben megalakul a Református Egyház is, hiszen az ide települők magukkal hozzák Makóról Boros István prédikátort családjával együtt, illetve Szentesről Szedery János tanítót. Ők kezdik meg e helyen a református egyház és a felekezeti oktatás megszervezését egy, a német telepesek által hátrahagyott, elavult épületben és az ehhez kapcsolt nádfedelű imaházban. A kincstár kötelezi magát, hogy a háború után az egyháznak templomot, a lelkipásztornak pedig még a háború alatt tisztességes lakást építtet. A kincstár ígéretének beteljesítésére azonban még évtizedekig vártak a végváriak.

1847-ben tűzvész martalékává válik a parókia és az imaház. Így elkerülhetetlenné vált egy új imaház felépítése. Az emberek a már várva várt templom felépítésére gondoltak, pénzhány miatt azonban csak egy új, jobb kinézetű és cseréppel fedett imaház készült el, melyet 1848-ban D. Nagy Mihály gondnoksága alatt fel is szenteltek.

1853-ra aztán Teleki Mihály gondnoksága alatt, az új parókia is elkészült. Ámde a végváriak sohasem mondtak le arról az álmukról, hogy e helyen templomot emeljenek. Végre 1858. július 12-én megkezdődött a végvári templom építése. Forgács Jakab temesvári építőmestert bízták meg a munka vezetésével.

Zolnay Dániel így emlékezik meg az első templomról:

„Legfőbb dísz pedig egyházunknak az egyszerű stílusban épült, de csinos templom, bádoggal fedett magas tornyával, melynek alapja 1858. júl. 12-én tetetett le és elkészült 3 év alatt, csupán a belső felszerelés hibázván még. Az épület hossza 20 öl, szélessége 8 öl, fala magassága is 8 öl és cseréppel fedett. (Hatalmas ablaknyílások, üvegtáblás ablakkeretek, boltozatos mennyezet, csonka tetőzetű torony) A ráfordított anyagi költség a szükséges anyagi szerekén (u.m. téglán, kövön, meszen és cserépen) kívül, miket a helység adott, 16.000 o.é. (osztrák értékű) forintot tesz. Ez új hajlékban az isteni tisztelet elkezdődött június 23-án. 1861.”

„Az 1860-ik év augusztus havának 28-ik napja a rittbergi református egyházra nézve a lakosoknál mindég emlékezetes nap leend. Ennek délutánján akartuk ugyanis új templomunk tornyának bádoggal fedett tetejére, református hitünk jelképéül feltenni az aranyos csillagot a hozzátartozó gombbal együtt, de az ünnepélyes tett az ácsállás gondatlansága miatt szerencsétlenül ütött ki. Ugyanis a torony tetején felállított kecskelábra alkalmazott hosszú fa, vagy gerenda, melynek végére volt kötve az emelő csiga, azon pillanatban, midőn már a csillag a gombbal együtt a toronytető ormaig ért, letört a teher alatt (a fa már korhadt lévén), s a réz csiga az aranyozott gombbal, csillaggal és a magasban fenn lengő nemzeti zászlóval együtt az öt öllel alantabb fekvő állásra zuhant. S ez esésre a nemzeti zászló szétszakadt, a gomb nagyobb része behorpadt, a csillag formátlan lett, és a rajtok keresztül menő vasrúdnak is eltört egy része felülről. Melynek látá-

sára a felgyűlt sokaság szájából a rémület, s ijedtség borzasztó hangja rohant ki, s e váratlan esemény után a hely színéről mindnyájan megilletődve, levert kedéllyel oszlánk szét. Ember halál nem történt. Az összezúzott gomb és csillag még az nap vissza küldetett Temesvárra.

Acsillag feltevési másodszori próba szerencsésen ment végbe szeptember hava 16-án, temérdek nép gyülekezvén fel az egyházi szertartással végzett ténynek látására a helyséből. Voltak néhány idegenek is.”

Amilyen nagy volt a végváriak öröme ekkor, nem akkora, de százszorta nagyobb volt fájdalmuk, amikor három év múlva azt tapasztalták, hogy a fél évszázad összekuporgatott filléreiből épített Isten háza repedezik. Pár hónap leforgása alatt a repedések olyan méreteket öltöttek, hogy az egyház vezetősége, elővigyázatossági okokból, előbb bezáratta a templomot, majd közveszélyes volta miatt a hatóság rendeletére 1869-ben részben lebontatta.

Zolnay Dániel 1878-ban bekövetkezett nyugdíjba vonulása által megüresedett a lelkészi állás, melynek betöltésére a gyülekezet Zöld Mihály lelkipásztort hívta meg. Az új lelkész ugyancsak mindent elkövet, hogy az egyház minél hamarabb felépítse új templomát. Ez irányú igyekezete nem volt hiábavaló, ugyanis a végváriak 1887. június 28-án elkezdik az új templom felépítését, melynek toronygombját 1888. június 17-én, ünnepélyes keretek között húzták fel.

Id. Zöld Mihály lelkipásztor 1908-ban bekövetkezett halála után ennek fia, ifj. Zöld Zoltán lesz a végvári gyülekezet lelkipásztora. Az ő lelkészségének ideje alatt felépült az új lelkészi lakás, majd az 1910. évben nekifogtak egy új, a kor követelményeinek mindenben megfelelő 5 tantermes, modern, irodával és igazgatói lakással ellátott iskola felépítéséhez, melyet 1911. november 11-én adtak át rendeltetésének. További munkássága ideje alatt fejlődött azután az iskola 4, pár év múlva pedig 5 tanteressé.

Időközben elkészült a templom orgonája is, melyet B. Kovács József és neje Bencze Erzsébet építtetett Wegenstein C.L. temesvári mesterrel.

1922-ben a hívek három új harangot öntettek a régié helyett, melyeket az első világháborúban hadi célokra öntöttek be. Ezek a harangok hívják ma is Isten házába a megfáradtakat és megterhelteket.

1926-ban alakult meg a református férfi „Dalkör”, amely 1935-ig működött közel 40 taggal, s az évtized végéig lassan megszűnt.

Bármilyen înségesnek tűnnek is ezek az esztendők a múlt távlatából visszatekintve rájuk, látnunk kell azt, hogy Végvár népének mindenkor Isten háza volt a legfontosabb.

Ma örömmel mondhatjuk el, hogy aktív és összetartó presbitériuma van az egyházközségnek, tevékeny nőszövetsége, lelkes gyermek és ifjúsági csoportok tevékenykednek, valamint pezsgő közösségi és kulturális élet zajlik a községben.

Istennek hála, Végvár népe 215 év után is él és élni akar, és a teljesen felújított református templomban immáron 121 éve hirdetik az örök Ige. SOLI DEO GLORIA! ISTENÉ LEGYEN A DICSŐSÉG!

BÓDIS FERENC lelkipásztor

Építeni és épülni hit által

„Akiben ti is együtt építettetek Isten hajlékává a Lélek által.” (Ef 2,22)

Tíz éve is elmúlt annak a felismerésnek, hogy Sarmaságon két külön gyülekezetre van szükség. A templomtól viszonylag távol élő mintegy 500 lelkes bányatelepi közösség százalékban nagyon csekély számban járt fel a templomi istentiszteletre. Az emberek Ige utáni, igénye és vágya arra készítette a nyugdíjba készülő idősebb lelkipásztort, hogy lent a Telepen vasárnapként istentiszteleti szolgálatot végezzen. Aztán jött a váltás: új lelkipásztort újabb követett. Ez idő alatt – ugyan mostohák voltak a körülmények a szövetkezeti helyiségben, de az istentiszteletek nem maradtak el. 2001-ben elérkezett a kettéválás ideje. Az új gyülekezet lelkipásztort kapott Lucza István személyében. Szolgálati lakás nem volt. A helyi önkormányzat az egyik telepi tömbházban ideiglenes jelleggel kiutalt egy háromszobás lakást, amit közösen tettünk lakhatóvá. A két presbitérium megegyezett a vagyonmegosztás ügyében. Közben a Telepen az új gyülekezet egy romos épületet vásárolt és azt istentiszteleti helyé alakította át. Ideiglenesen kialakítottak a vallás- és bibliaóráknak egy kis termet, és egy halottas kamrának is jutott hely. Torony is lett, a harang is megszólalt. Nagy volt a lelkesedés. A gyülekezet épített, miközben a lelkek is „együtt építettetek Isten hajlékává”, aztán úgy épültek a lelkek a krisztusi fundamentumon, hogy felmerült egy új templom építésének a gondolata. Telket vásároltak és 2003-ban elkezdődött az új templom építése.

Amely közösség templomot épít, annak jövője van, mert „Krisztus lakik hit által a szívekben” (Ef 3,17). Pál apostol azt írja az efézusiaknak, hogy együtt építsenek, mert így együtt épülnek. Ez valósult meg hat évi együttépítés, -épülés által Sarmaság-Bányatelepen. Egyházmegyéinkben történel-

met írt ez a gyülekezet, ugyanis hatvan éve épült utoljára új templom az egyházmegyében. Ma annyi minden lerombol a világban bennünket, és mi mégis, ennek ellenére újraépülünk.

Az Ószövetség népének az igazi fenntartó, megtartó erő a templom és benne az isteni gondviselés volt. Megmaradásunk, jövőnk biztosító, fedezője nekünk is a templom volt és az is marad. Ez az új templom arról beszél, hogy a falakba élő kövek, lelkek, az egész gyülekezet beépült. Közben elkezdődött a lelkészi lakás építése is.

Illesse köszönet az ifjú lelkészcsalád, a presbitérium és az egész gyülekezet következetes és áldozatos munkáját. Istennek adunk hálát azért, hogy a maga módján ki-ki hozzáadta a maga részét; különösen azokért a parlamenti képviselőkért, vagy éppenséggel a megyei tanács magyar vezetőiért, akik nem kis erőfeszítéssel, és mindig határozottsággal azon fáradoztak, hogy a templomot építő gyülekezetet anyagiakkal – a szükség szerint – támogassák.

„Akik az Úrban bíznak, azoknak erejük megújul” – ez a viszonylag hamar elkészült templom is ezt az igei üzenetet hirdeti. Közelebbről azt, hogy nekünk, kisebbségi egyháznak és népnek csak együtt lehet építeni és így épülni, hogy közben lélekben építsünk mi is másokat.

Drága Bányatelepi Testvéreim!

Szolgálja hát ez a HÁZ Urunk dicsőségét, országa és lelkek épülését, „Hogy lakozzék a Krisztus a hit által a ti szívetekben”. (Ef 3,17)

LUKÁCS JÓZSEF esperes

Érdekességek Krasznamihályfalva történetéből

Szilágyság vagy Szatmár?

Amikor az emberek meghallják a nevét, először az előtag csengése, jelentése ugrik be nekik, és valahová a szilágysági Kraszna település környékére tájoltják Krasznamihályfalvát, holott ez az előtag a Kraszna folyóra utal, és még számos más falu is hordozza a nevében a folyó mentén, ami átszeli a mai Szatmár megyét. Ahogy van Érmellék, úgy van Krasznamente is. De annyiban mégsem tévednek az emberek, amikor a Szilágysághoz kötik gondolatban, hogy ti. a trianoni békediktátumig ez a vidék Szilágyság vármegye Tasnádi Járásához tartozott. Csakhogy a háború utáni hatalomnak érdekében állt átcsoportosítani a községeket, s megváltoztatni a régi magyar vármegyék határait, hogy az új nemzedékek már ne emlékezzenek rá. Így akarták még az emléket is kitörölni a Szent Korona ezeréves országglásának. Elmondhatjuk: nem sikerült nekik, mert ez a név ma is elgondolkodtatja az embert, és nem érti, hogy kerül egy szilágysági település Szatmár megyébe?

Krasznamihályfalva nem Érmihályfalva

A másik félreértés, amivel találkoztam, hogy az emberek többnyire Érmihályfalvát tartják a „nagybetűs” Mihályfalvának, holott a kérdés nem is olyan egyértelmű! Krasznamihályfalvának ugyanis nemcsak Kraszna folyója van, hanem a kertek alatt ott található az a „nagy, álmós, furcsa árok” is, amelynek habjai a költő szerint így vagy úgy, de eljutnak az Óceánig. (Közelebb is fekszik Érmindszenthez, légvonalban 15-20 km választja el őket.) Tehát joggal birtokolhatná a Kraszna-Ér-Mihályfalva nevet is, dehát akinek két folyója van, egyiket nyugodtan felkínálhatja a felebarátjának... Két magyar település között ez már csak természetes, annál is inkább, mert:

Ezek a falvak nevüket NEM Mihály vajdáról kapták

Krasznamihályfalvát írásban először 1380-ban említik. És már akkor is Mihályfalvának hívták. Tehát a félreértések elkerülése végett jegyezzük meg, hogy ennek a falunak az ég egy adta világon semmi köze nincs a 16. század végén élt Mihály nevű havasalföldi vajdához. Összefüggésben lehet viszont a honfoglaláskori Ákos nemzetség egy tagjával, az Ákos nemzetség ugyanis már 1175 táján megépítette azt a monostortemplomot, ami máig áll és istentiszteleti hely, ahol magyar ének és imádság száll a Teremtőhöz. Az

Ákosok emlékét ma a községközpont neve idézi fel. Ide tartozik közigazgatásilag Krasznamihályfalva is.

A reformáció gyorsan terjedt ezen a vidéken...

...hiszen a közelben a bélteki Drágffy család pártfogásában szabad utat nyert, és közel van hozzá Erdőd is, ahol hitvalló eleink két ízben is tartottak zsinatot 1545-ben, ill. 1555-ben. Ezeken a zsinatokon kereste a maga útját Krisztus tanításának igazságában a reformáció pártjára állt egyház, és így elmondható, hogy ez a térség a partiumi reformátusság első lépéseinek, „járni tanulásának” színhelye.

Régen vetekedtek az emberek, hogy beülhessenek a templomba

Krasznamihályfalva egy nagyon régi templommal rendelkezett, ami 1862-ben porig égett, de abban az időben eleink még nem ismerték a „mű-émlék” fogalmát, úgy mint mi. A 19. században a település összlakossága átlépi az ezres küszöböt! A reformátusok pedig – a korabeli jegyzőkönyvek tanúsága szerint – arra panaszkodnak, hogy túl kicsi a templomuk, nem férnek el benne. Erről a régi templomról nem maradt fenn kép, egyedül egy régi pecsétnyomón látható róla egy miniatűr karcolat. A jegyzőkönyvekből kiderül, hogy volt karzata és három ajtaja. Ha belegondolunk, annyira kicsi nem lehetett. A hívek mégsem fértek el kényelmesen: az egyik feljegyzés szerint a karzat a fiatalok helye az istentiszteleten, akik valósággal összehúzódnak, s ezért egymást tologatják, piszkálják, ami zavarja a liturgiát. A gyülekezet lelki életének a tisztaságára abban az időben egy világiakból álló testület ügyelt fel. Nem úgy működött, mint a mai presbitériumok, de a szó szoros értelmében figyelték és felügyelték az egyháztagok magánéletét, és ahol istenkáromlást tapasztaltak, ott közbe is avatkoztak. Ha valaki nyilvánosan cáromkodott, ha részeges volt, ha vadházasságban élt, meg kellett jelennie az egyháztanács előtt, ahol szembesítették vétkével, és jogerős ítéletet is mondtak, ha erre szükség volt. A családon belüli erőszakra is komolyan odafigyeltek, úgyhogy a napjaink uniós jogvédői jócskán lemaradnak mögöttük. Képzeljük el, hogy a krasznamihályfalvi egyháztanács legnagyobb gondja ebben az időben nem a felsorolt erkölcstelenségekből fakad, hanem az okozza, hogy a hívek nem férnek el a templomban, hovatovább valóságos harcok folynak egy-egy pad birtoklásáért. Mindenkinek meg volt a templomban a maga saját ülőhelye, a szülők halálával a gyermekek örökölték meg a jogot, hogy valamelyik padban helyet foglalhassanak. Másnak állnia kellett. Voltak, akik önkényes helyfoglalásba kezdtek, egyszerűen beültek valakinek a helyére. Ebből aztán bonyodalmak adódtak, s a feszült-

séget az egyháztanácsnak kellett megszüntetnie. Érdekes dolog, hogy eleink mennyire kíváncsiak a templomba, ma már viszont örülünk, ha valahol a gyülekezet 10 százaléka eljár a vasárnapi istentiszteletekre.

A nagy tűzvész

1862 szeptemberében hatalmas tűzvész pusztított a környéken, Ákos, Krasznabéltek, Dobra és Géres is súlyos károkat szenved. Az eseményekről ifj. Költő László (1809–1888) krasznamihályfalvi tiszteletes feljegyzései adnak részletes beszámolót. Ákoson szeptember 4–6. között tombolt a pusztító elem, amit az emberek a heves szél miatt képtelenek voltak megállítani, így nem az épületek megóvására törekedtek, hanem inkább a terményt és az ingóságait menekítették, ahogy tudták. Szeptember 6-án aztán Krasznabéltek pusztul el, „azon Béltek, melynek német ajkú lakói Ákoson oltották a tüzet – itt is a bős elem oly dühösen rombolt, hogy védelem-meggátlásról szó sem lehetett – a nép csak maga és bútora megmentését teheté, ki a mezőre menekülván nézé elhamvazni vagyonát. Leégett az egész helység kevés kivétellel, le benne az ódonság remeke, a több századok viharát kiállott templom is, benne a nagy reformátor, Prépostvári márványszobra a tűz által szétromboltatott. Nem kedvezett a bősült elem a holtak nyugvóhelyének is – kiégték a keresztek” – írja megrendüléssel a tiszteletes. Ezek a sorok nemcsak történelmi dokumentum jellegük miatt értékesek, hanem mert emléket állítanak annak az együttérzésnek, ami nemzetiségi és felekezeti korlátok nélkül összekapcsolta az ott élő embereket a katasztrófa idején: a katolikus svábokat és a protestáns magyarokat. A tűz szeptember 7-én este éri el Krasznamihályfalvát. Ekkor ég le a templom is. A három harangot sikerül megmenteni, de nem a helybeliek erőfeszítése révén, mert a szomszéd falvakat ért károk láttán mindenki a maga értékeit mentette, hanem az Érszentkirályról a tűz hírére átjött „lelkes értelmiségnek” köszönhetően. Ezeket a harangokat – melyek később az új templom tornyába kerülnek, 1855-ben öntette Pesten a faluból elszármazott Marossy László és testvére, Anna, meghalt szüleik és testvérük emlékére, oldalukon egy-egy rövid imádság szövege volt olvasható. Az első világháborúban a nagyobbikat és a kicsit elvitték hadi célokra, a huszadik század borzalmait csak a középső harang vészelte át. Ennek imája: „Érc kebled keltsen hűn áldani, dicsérni az Istent!”

A templom, aminek nincs párja

Ez a megállapítás nem a szerző túlzása, hanem az egyháztanács határozata: amikor a tűzvész után felméri a károkat, és elhatározza, hogy új templomot épít, azzal a kikötéssel bízta meg Pribék Béla mérnököt a tervek

elkészítésével, hogy a leendő istenháza ne hasonlítson a környék templomaira. Így épül fel 1862–1870 között a falu jelenleg is használatban lévő református temploma. Hogy a tervező mérnök teljesítette a megrendelő egyház kérését, az első ránézésre megállapítható. Ez az épület valóban más, mint annak a kornak a református templomai, amelyben megalkották. A református templomok – eltekintve a középkorból megörökölt kivételektől – jellemzően egyhajósak, osztatlan belső terük van, a szószék az egyik oldalsó falhoz illeszkedik, s emiatt a prédikátornak gyakran kell egyik vagy másik irányba fordulnia, hogy mindenki hallja. Pribék Béla templomának azonban kereszt alakja van és belülről követi a régi templomok elrendezését, istentiszteleti céljait. Jól elkülönül a hatalmas diadalív segítségével a „szentély”-rész. Református templomban nincs szentély, de Pribék amikor megálmodja ezt a művét, visszanyúl a régi korok, a reformáció előtti egyház stílus- és érzelemvilágába, s valósággal megidézi a múltat. A templomban a padok mind egy irányba, a szentély felé néznek, aminek közepén ugyan nem az oltár, hanem a tekintélyes méretű faragott szószék magasodik, előtte az úrasztalával. A padosorok között széles folyosók vannak, nem fukarkodtak a

A krasznamihályfalvi református templom

helytel, s így a hívek kényelmesen körbejárhatják a templombelső, amikor úrvacsorához készülnek. Ezek a széles folyosók is a régi istentiszteletek emléket idézik, amelynek a körmenet, a szolgálattevők be- és kivonulása szerves része volt. A református templomok általában vízszintes irányban terjeszkedtek, hiszen a céljuk, minél több ember befogadása. Pribék azonban a középkori templomok égbe törő kecsességét is beleálmodja a krasznamihályfalvi templomba, s így egy hatalmas és rendkívül tágas belső teret nyer, ahová a belépőt akarva-akaratlan áhítat fogja el. Hiszen a templom valahol a „Mindenség modellje” kell, hogy legyen. És hogy minden tekintetben kövesse a régi mestereket, az épület szentélyét kelet felé helyezte, hogy a templomot már a felkelő nap sugarai beragyogják. Ez az építési mód, amit historizáló stílusnak neveznek, csak a 19. század végén válik népszerűvé, s ezért a krasznamihályfalvi templom ennek a stílusirányzatnak egyik előfutára a Kárpát-medencében.

Jeles személyiségek

Torboszlai és szentháromsági Beretzky György (1807–1876) ugyan Zilahon született, de birtokai ide kötötték, és élete nagy részét itt élte le. 1848-ban ő szervezte meg a Szilágyság védelmét, kalandos történeteit emlékirataiban örököztette meg, aminek egy részét 1913-ban a Szilágyság című lap meg is jelentette. Aki érdeklődik a szabadságharc vonatkozó eseményei, részletei iránt, annak mindenképp ajánlott olvasmány. A reformpárti Beretzky később Szilágyság vármegye alispánja lesz, és élete végéig a helybeli református egyház főgondnoka, mecénása, a templomépítés megszervezője. Sírja a régi református temetőben található.

Tamás László (1856–1920) a falu szülötte, apja a helybeli botos ispán volt. Debrecenben végzi el a teológiai tanulmányokat, majd két évig Hencidán segédlelkészként szolgál. 1888-ban Költő László halálával megüresedik a krasznamihályfalvi parókia. Ekkor hazatér és haláláig szülőfalujában szolgál. Tamás 32 évet szolgál lelkészként a faluban, elődje 44-et. A következő lelkész, Nagy Gusztáv 1920-tól 1969-ig (49 év) tölti be a parókusi tiszteletet. Roppant számok ezek, s elgondolhatjuk, mennyire meghatározták ezek a személyek a közösség lelkiségét: az unokát ugyanaz a lelkész keresztelte, mint a nagyapát! Szintén a régi temetőben található Tamás családi sírhelye. Emlékére a Millennium évében a Kelemen Lajos Műemlékvédő Társaság emléktáblát helyezett el a kultúrotthon falára.

Dr. Mihályfalvy (Róth) Zsigmond (1894–1943) orvos, tüdőgyógyász. Családja német eredetű, s a Felvidékről kerülnek Krasznamihályfalvára a századok során. Zsigmond az első világháborúban az olasz fronton teljesít szolgálatot, amikor egy robbanás maga alá temeti. Betemetve hever, és kénytelen éjjel a sebesült katonák és haldoklók nyögéseit hallgatni. A sokk

hatására teljesen megöszül ezen az éjszakán. 1917–1919 között olasz fogságban van. Szabadulása után aktív részt vállal az ellenforradalomban és a Tanácsköztársaság leverésében. Trianon után Budapesten él és dolgozik, nem adja fel a magyar revízió eszméjét. Főbb kitüntetései: Ferencz József Rend lovagkeresztje kardokkal, arany érdemkereszt kardokkal, bronz vitézségi érem, Károly-csapatkereszt, sebesülési emlékérem. 1940-ben az ő adományából alakul meg a református egyházi könyvtár. Az eredeti kötetek a kommunizmus alatt elvesztek; az Úristen humoráról tanúskodik, hogy az egyetlen bizonyíthatóan tőle származó könyv, ami utólag előkerült, épp Charles Darwin *Harc a természetben* című munkája. A református egyháznak napjainkban újra megnyílt a könyvtára, a templom egyik toronyszobája ad otthont neki. Itt csodálható meg az a nagy méretű címeres magyar zászló is, melyet ugyancsak a Mihályfalvy család adományozott az egyháznak 1940-ben, és a háború után az orgona egyik sípjába rejtették el. A régiék visszaemlékezései alapján találtuk meg a kilencvenes évek közepén. Dr. Mihályfalvy Zsigmond hamvait a közelmúltban szállítottuk haza – a család beleegyezésével – a budapesti Farkasréti temetőből, és helyeztük el a templomban kialakított kriptába.

Jelen

Krasznamihályfalva lakossága mára már drámaian megfogyatkozott. A karácsonyesti istentiszteletre mindenki eljön, aki él és mozog, de így is a templom harmadát töltik be. Ma már nem kell veszekedni a padokért, jut belőle kettő-három is mindenkinek. Az iskolát a gyermekek már csak a négy elemi osztályig végezhetik helyben, utána Ákosra kell ingáznuk. A falu viszonylag távol esik a városoktól, de napjában több buszjárat is közlekedik a megyeszékhelyre, s így a világ közelebb jött a falubeliekhez is. Ma már nem ütközik nehézségekbe, akinek városban van intézni valója. A közelmúltban kezdték kiépíteni a termálfürdőt, ami kezdettől fogva megnyerte a turisták tetszését, és felvette a versenyt a megye többi neves üdülőhelyével. Ismét emberek költöznek ide, nem a faluba, hanem a fürdő környékére; a földeket kicserélik és faházakat, kunyhókat építenek a pihenni vágyók. Új világ ez, de hogy mi lesz a tényleges hatása, azt csak az utókor fogja megmondani. A református egyház próbál bizakodva tekinteni a megváltozott életkörülményekhez. Holland támogatással megalakult a Michiel de Ruyter Egyházi Központ, ami jelenleg vendégházként és konferenciaközpontként működik, de már folyamatban van a bővítése, hogy évente különböző táboroknak, hagyományőrző és értékápoló foglalkozásoknak is helyet adhasson.

IFJ. GERÉB MIKLÓS lelkipásztor

Mihályfalvy Zsigmond átadja a magyar zászlót a falunak, 1940. augusztus

A Michiel de Ruyter Ház felavatásán beszédet mond Fritz de Ruyter de Wildt, a híres holland admirális leszármazottja

Konfirmálók csoportja az aradi gyülekezetben, 2009-ben

Konfirmálók csoportja a máramarosszigeti gyülekezetben, 2009-ben

Nagykaroly konfirmálói 2009-ben

Konfirmálók a nagyszalontai gyülekezetben, 2009-ben

Énekelve, imádkozva

A KRE keretében évente megrendezésre kerülő kántorképző tanfolyamon kerestem fel Berkési Sándor tanár urat, a PKE tanárát. Botcsinálta zenész ember lévén magam is, nagy ámulattal néztem, hogy a Zenepedagógia Tanszék tanára, mekkora szeretettel tanítja a gyakorlati dirigálást. Figyeltem a fiatalokat is, akik számára láthatóan sikerélmény volt vezényelni a rögtönzött kórust. Anyaszentegyházunk sok gondja, az örök megújulás egyik, nem utolsó feltétele éppen a gyülekezeti éneklés.

– Tanár úr, egy előadását hallgattam Köröstárkányban. Néhány nagyon aktuális kérdést vetett fel a gyülekezeti éneklésünkkel kapcsolatban. Arról is beszélt, hogy az egyházzeneben sokat köszönhetünk Kálvin Jánosnak. Kálvin évforduló lévén, aktuális kérdés ez. Mit köszönhetünk neki a gyülekezeti éneklésben?

– Kálvin volt az, aki a zsoltárok megreformálásában korszakalkotó ötlettel szolgált. Úgy érezte, hogy a bibliai zsoltárt a reformáció során meg kell újítani és maga fogott neki azok francia nyelvre fordításának. Később két nagy kortárs költőt is felkért erre a munkára: Theodore Bezat és Clement Marotot. Nevüket magyarítani szoktuk: tehát Béza Tódor és Marót Kelemen voltak azok, akik franciára fordították mind a 150 zsoltárt. Egy Bourgeois nevű egyházzenész és ismeretlen segítői pedig dallamokat szerkesztettek hozzájuk. Így született meg a teljes gyűjtemény, amit Genfi Zsoltárkönyvnek nevezünk, és amelyet Szenczi Molnár Albert csodálatos fordításában magyarul használunk. Szenczi Molnár Albert minősítésére azt hiszem nem mondhatunk szebbet, mint hogy nélküle nincs mai magyar irodalom. Népünk nyelvezetében, szókincsében is gazdagodott azáltal, hogy megszületett a Szenczi-féle zsoltár-fordítás. Ez volt mindenek előtt a kálvini reformnak a lényege. A magyar reformáció mindezt tovább fejlesztette és a 16. század lelkipásztorai között voltak olyan nagyszerű énekszerzők, költők, akik zsoltár-parafrázisokat készítettek. Tehát bibliai zsoltárokat versbe, strófákba szedve költöttek újra és korabeli dallamokat párosítottak a szövegek mellé. Ezek a 16. századi énekelt imádságok élnek mind a mai napig köztünk. Úgy érzem, hogy ha ma kellene reformálódnunk és előre lépnünk, akkor elsőrenden ezt a fajta 16–17. századból származó zsoltár-parafrázis anyagot kellene felfrissítenünk, gyülekezeteink számára ifjúságunknak is vonzó formában megtanítanunk, hogy méltó módon megszólalhasson és gazdagíthasson mindannyiunkat.

– *Úgy emlékszem, hogy Árokháti Bélának volt igen nagy érdeme a magyar református egyházi éneklés megújításában.*

– A 20. század nagy reformját valóban Árokháti Béla végezte el. A dallamában, de főleg ritmusában időközben teljesen eltorzult genfi zsoltárokat visszahozta eredeti alakjukba, és 1939-ben, az akkori Jugoszláviában, a Jugoszláviai Magyar Református Egyház kiadványaként megjelentette úgy, hogy a ritmus megújult, a régi egyházi hangnemek visszaálltak. Az 1948-as magyarországi énekeskönyv ennek az Árokháti Béla féle reformnak a nyomán született meg és mind a mai napig ezt használjuk. A legújabb időkben, 1996-ban született egy közös nagy énekeskönyv, amelyiket – milyen szép is lenne, – ha a Kárpát-medence magyar reformátussága mint közös énekeskönyvet használhatna és közös zenei anyanyelvről beszélhetnénk gyülekezeteinkben.

– *Már meg is előzött, tanár úr a kérdésben. 1996-ban jutottunk el egy közös, egységes énekeskönyvhöz. Azonban még sokáig vissza fogunk gondolni arra, hogy a trianoni döntés nyomán szétszakított magyarság a gyülekezeti éneklésben is megérte ezt a szétszaggatottságot. Végül is megszületett az egyetemes magyar református énekeskönyv, melyet némelyek nagyon pártolnak, mások elmarasztalnak. Halandó ember, ahogy mondani szokás – nem érti, miért. Ön szerint hol tart ma ennek az énekeskönyvnek a bevezetési folyamata a gyülekezetekbe – mert úgy tudni, zsinati határozat is van rá?*

– Tudomásom szerint a határokon túli gyülekezeteknél merül fel ez a kérdés érdemben, mivel a magyarországi gyülekezetek az eddig használt énekeskönyvben tulajdonképpen ugyanazt az énekanyagot használják. Tehát ami az előrelépést jelentené, az az erdélyi, partiumi, kárpátaljai gyülekezetekben lenne fontos, hiszen a Felvidéken, a szlovákiai magyar református gyülekezetek kezdettől fogva átvették az 1948-as magyar énekeskönyvet. Nem is olyan régen, 15-20 évvel ezelőtt még felsorolhattunk volna akár hét olyan énekeskönyvet, amit a Kárpát-medencei magyar reformátusok használtak. Véleményem szerint ezt nem lehet Trianon számlájára írni, se a diktatúra évtizedeire. A mi mulasztásunk is erőteljesen közrejátszott ebben. A „tehetetlenségi nyomaték” most is érvényesül. Úgy érzem: megosztja a gyülekezeteket ez az énekeskönyv. Pedig ami a magyar történelmi anyagot illeti, az a mi zenei anyanyelviségünk újra értelmezését, népünknek újra-visszaadását jelenti. Nagyszerű dolog lenne, ha kántorképzéseinket lépésről lépésre közös nevezőre hoznánk: ne vitatkozzunk azon, hogy a magyar dicséreteket, milyen formában énekeljük, hogy a kántoraink melyik koráll-könyvből játszanak. Egyházzeneiszeinknek a mai modern zenei igényeknek megfelelően kellene bevezetni egy olyan rendszert, ami elindíthatná a közös anyanyelviségnek új megvalósulását úgy, ahogy május 22-én, Debrecenben megalakulhatott az Alkotmányozó Zsinat. Ennek nyomdokán elindulhatna az egyházzeneinknek egyfajta egységes megújulása is.

– *Egészen gyakorlati kérdés következik: Tanár úr nagyon sok gyülekezetben megfordult és igen nagy tekintélyt szerzett az egyházzenei életben. Hol tart ma a gyülekezeti éneklés? Mennyit fejlődött az elmúlt 20 évben? Véleményét és javaslatát kérjük abban, hogy mit énekeljünk a gyülekezetekben.*

– Hatalmas kincs birtokában vagyunk. Ha végiglapozzuk a '96-os énekeskönyvet, meggyőződhetünk felőle. Mégis sokszor úgy érzem, hogy a nemzedékváltás nagy problémát okoz. Gyülekezeteink, ahol magas az átlagéletkor, nyilván ragaszkodnak a hagyományoshoz, nehezen szakadnak el a régitől, az előzőtől. Az ifjúság meg mintha valamilyen egészen másfajta zenei irányba keresné a megoldást. Ez egyre inkább égető probléma, és Magyarországon az a veszély fenyeget, hogy a nemzedékváltás egy nagy törést fog okozni. Meggyőződésem – egyébként ezzel semmi újat nem mondok –, hogy a ma ifjúsága a jövő gyülekezete. Az ifjúságot integrálnunk kellene, hogy a vasárnapi istentisztelet ne legyen számára idegen. Nagyon sokszor tapasztaljuk azt, hogy a könnyűzene felé kacsintgatnak – bár itt is van értékes zene –, de inkább a gyenge könnyűzene felé, és ebben látják a megújulást. Pontosabban fogalmazva: ami nem sikerült a diktatúrának, azt most a globalizáció véghez viszi – ha hagyjuk. Első lépésben – ha konkrét javaslattal élhetek – azt mondanám, hogy a meglévő énekkincset kellene úgy hangzó életre kelteni és megszólaltatni a gyülekezetekben, hogy az modern legyen, igényes legyen tempójában, megszólalásában. A kántorképző húszegynéhány hallgatójával is ez lenne beszélgetéseink egyik fő témája,

hogy amikor ők visszamennek gyülekezeteikbe, akkor ezt munkálják. Mégpedig azért, hogy ne mondhasa az ifjúság, hogy a felnőttek éneklése már elavult, nem tudnak vele egy egységet vállalni; ezek az énekek frissüljenek meg, lendüljenek, vagy éppen csendesedjenek, mikor mit kíván a szöveg vagy a dallam karaktere. Sokszor – és erről is beszélünk itt a kántorképzőn –, mintha érzelmileg, spirituálisan kiüresedtek volna az istentiszteleteink. Ennek megváltoztatásában az éneklés kulcsszerepet kell játsszon. El kell kezdjék ezt a munkát végre a kántoraink, és a lelkészeinknek támogatni kell őket ebben. Nagyon sokszor – és ez régi probléma – tapasztaljuk, hogy létezik a lelkész-kántor ellentét, vagy az idősebb presbiterek régihez való ragaszkodása, ami sokszor gátja is lehet a megújulásnak. Ebben kell közös nevezőre jutni, ez lenne a legfontosabb.

– Úgy gondolom, hogy sokat számítana, ha egy tekintélyes szakember kimondaná végre: a zsoltárokat kell énekelni, szeretni kell őket, és a magyar eredetű énekeket – Sztáray Mihály, Skaricza Máté stb. – kell előnyben részesíteni. Az előbb az ifjúsági éneklésről szolt: valóban komoly gondok vannak e téren. Úgy tudom, van egy ifjúsági énekeskönyv, amit a tanár úr szerkesztett.

– Erről szívesen beszélek. A lényeg az, amint már említettem, hogy meg kell őrizni az értékeinket és előre kell lépni, de az előrelépésben is szem előtt kell tartani azt, hogy nekünk ezer éves értékeink vannak. Magyar zene több mint ezer év óta létezik. Ebből a népzenei talajból sarjadt a reformáció énekkincse, és itt elsősorban a dallamvilágról beszélek. Ezen a nyomdokon kellene elindulnunk. Kodálynak van egy nagyszerű mondása: „Modernség: minden eddigi, plusz még valami.” Egyszerű mondat ez, mégis egy hatalmas összefoglalás. Minden eddigi, plusz még valami: ha az újonnan megszületett ifjúsági énekek a népzenei talajból táplálkoznának, lényegében előrelép-nénk. Érezni lehetne rajta, hogy ez a mienk, és érdemben őrizzük a hagyományt. Ilyen alapon született meg ez az énekeskönyv. Jó néhány genfi zsoltár és magyar dicséret is bekerült a gyűjteménybe. Aztán az egyházi iskoláink számára az egyházi és a világi ünnepek számára is próbáltam énekeket keresni. Hiszen van nekünk válaszunk akár Március 15-ére, akár Október 23-ára is, amely egyházi nyelvű és mégis ennek az ünnepnek az üzenetét tükrözi. Aztán táborozások, cserkészek számára került bele néhány ének; van egy külön fejezet nemzeti imádsággá lett énekeinkből is. Szerkesztőként gondoltam a legkisebbekre is, tehát óvodásoknak való kis énekkel, rövid aranymondásokkal indul a gyűjtemény, aztán az ifjúság különféle korosztályainak való következnek, és jó néhány olyan új ének is került bele, amelyik egyik korábbi énekeskönyvben sem fordult elő. Itt jegyezném meg, hogy nemrég részt vehettem a magyarországi Csillagpont ifjúsági táborozáson, ahol kezembe került a tábor énekgyűjteménye, amit nagyon értékesnek, szépnek, jónak találtam. Tehát vannak eredmények és

nagyon jó törekvések, miközben mindemellett létezik a népszerű, de bizony minőségileg elég problematikus könnyűzene is. Csak remélni lehet, hogy az érték túl fogja élni ezt a kort.

– Gyülekezeti lelkészként és főleg egykori Harangszó szerkesztőként tudok arról, hogy a hivatalos Énekeskönyvön kívül – éppen az egyetemen elinduló és megújuló zenei oktatás szellemében – a népdalzsoltárokat is ajánlják énekelni. Viszont sok olyan véleménnyel is szembesültem, hogy ez helytelen gyakorlat... Ön hogyan vélekedik a kérdésről.

– Úgy gondolom, hogy a népdalzsoltárok éneklése dupla haszonnal jár. Bár találkoztam olyan hivatásos népzeneésszel, aki valóban nem örül neki, mondván, hogy a népdalnak az örökbecsű szövegét nem szabad elvenni és nem szabad más fajta szöveggel helyettesíteni. Szerintem erre a felvetésre rögtön lehet sorolni néhány genfi zsoltárt, amelyik annak idején sanzon volt és zsoltárszöveg került rá. A német korálok között is lehet olyan szöveget találni, amelyik egy nagy fordulattal egyházi ének lett. A Jézus vigasságom kezdetű német gyülekezeti énekünk Flora meine Freunde szöveggel élt kezdetben, mint szerelmi ének – aztán lett Jesu meine Freunde, később pedig Jézus vigasságom, amelyikre Bach egy csodálatosan szép félórás remekművet, egy motettát komponált. Hogyha a zenetörténet produkál ilyen példákat, akkor miért is ne örülhetnénk annak, hogy művesen szép és igényes zsoltárfordítások kerülnek klasszikusan szép népdalok dallama mellé. Tudomásom szerint neves költők is részt vettek a népdalzsoltárok kialakításában, és ha egyes népdaloknak egy kiránduláson az ifjúság a világi szövegét éneкли, aztán az ifi-órán egy zsoltárszöveggel ugyanazt – én ezt kimondottan hasznosnak érzem, mert gazdagodott a hagyomány. Ezért került bele több népdalzsoltár is az ifjúsági gyűjteményembe.

– Azt mondják, az a jó, ha a gyülekezet egy nagy család és a család is egy kis gyülekezet. Tanár úr családjában hogyan él az istendicséret zenei harmóniája?

– Két gyermekünk, három unokánk van – nagy ajándékai ők az Úr Istennek. A feleségem nyugdíjas grafikus, aki karcolt grafikákkal készíti a képeit. Kiállításai is voltak, de most inkább az unokák töltik ki az idejét. Gyakran van szükség rá, hogy segítsen. A gyermekeim zenészek. A fiam könnyűzenész, basszusgitáros, Nagykovácsiban él. 2000-ben a Bach-évfordulón egy CD-t adott ki, melyen Bach-művekből maga készített átíratokat, basszusgitáros formába öltve Bach tételeit. Boglárka lányom ugyanazt az egyházzenei missziót végzi, mint magam. Végzettségünk egyforma: Zeneakadémián végeztünk mind a ketten. Ugyanazon a dobogón diplomáztunk 30 év különbséggel – a Zeneakadémia történelmi dobogóján, ahol a világ szinte minden nagy muzsikusa megfordult. Berkesi Gábor öcsém gyülekezetében, Budapesten, a Pozsonyi úton organista kórusvezető,

kántor, és a miskolci kántorképzőnek alapító tanára, valamint egy kétéves kislány édesanyja. Van esély rá, hogy az unokák is viszik tovább a nagyszülők és a szülők foglalkozását. Azt hiszem, hogy zenészek lesznek az unokák is, ha nem is hivatásosak, de biztosan fogják szeretni a muzsikát.

– Beszélgetésünket sokáig folytathatnánk, de várják tanár urat a jövőendő kántorai. Ha mégis megfeledeztünk volna valami fontosról, pótoljuk azzal, hogy mit üzenne a gyülekezeteknek?

– Azt tudnám talán mondani, hogy a gyülekezetnek a lelke lehetne a kórus, mindenütt, ahol van. Örömmel tapasztalom, hogy itt Partiumban, Erdélyben lényegesen több gyülekezetnek van kórusa, mint nálunk, Magyarországon. A kórustalálkozók – mennyiségében és minőségében – is évről-évre fejlődnek. Magyarországon – meg kell, hogy valljam –, az ellenkező tendencia érvényesül: kórusok szűnnek meg, erőtlenednek el. Pedig a kórus nemcsak az evangéliumi üzenet hordozója kell hogy legyen, hanem – lelkipásztorok tanúsíthatják – a gyülekezet legaktívabbjai a kórustagok és a gyülekezeti életnek is a mozgatói ők. Eközben a gyülekezeti éneklésnek és minőségének is a hordozói. A kórusoknak elsőrendű feladata kellene hogy legyen a gyülekezeti éneklés erősítése és fejlesztése. Ha én szabhatnám meg a kórusmunkát, akkor azt mondanám, hogy a próbák egy részét az Énekeskönyv új énekeinek a megtanítására áldoznám. A vasárnapi istentiszteleten a kórusnak kellene vezetni az éneklést. Más kérdés, hogy sok lelkész fél a gyülekezet számára való énektanítástól, vagy éppen nincs alkalmas kántor, aki ezt elvégezhetné, esetleg mind a két dolog is előfordulhat egyszerre. Márpedig tanítás nélkül új énekekre rászokatni, megszerettetni a gyülekezetet, nem lehet. Sőt, szerintem a rendszeres tanítás, ami karbantarthatja a gyülekezet éneklését és méltóvá teheti minőségében is. Elsősorban bátorítanám a lelkészeket, hogy segítsék az ügyet; keressék azt a fiataalt, akit elküldhetnek nyári kántorképző-tanfolyamra – akár magyarországra, de most már az egész Kárpát-medencében is lehet gondolkodni. Ezek után pedig meg kell adni a bizalmat és a lehetőséget a kántornak, hogy érdemben segíthessen. Ne tekintse alárendeltnek, beosztottjának, hanem tekintse munkatársának, szolgatársnak őt a lelkész, és legyenek azon, hogy az állandó megreformálódás és megújulás jellemezze a gyülekezet zenei életét, és az énekelt evangélium, a zengő Ige megszólalását a liturgiában.

– Köszönöm a Kalendárium olvasói nevében is a lelkesítő eligazítást és azt a fáradozást és odaadást, amit a Partiumi Keresztény Egyetemen, a mi gyülekezeti életünk megújulásáért végez.

Kérjük Isten áldását életére, családjára, munkájára.

Lejegyezte: BERECHKI ANDRÁS

A krasznai presbitérium első félszáz éve

Egyháztörténeti közhely, hogy a 16. században a magyar református egyház a svájci hitújítás mintájára alakult ki, elfogadta a II. Helvét Hitvallást, istentiszteleti rendtartását is helvét módra egyszerűsítette, egyházkormányzati szempontból azonban nem vette át azt a presbiteri igazgatási és egyházfegyelmező rendszert, amit Kálvin Genfben kialakított. Igaz, maga Kálvin is hangsúlyozta az Institutióban, hogy a kormányzás, a fegyelem és a szertartás szabályait az egyes népek és korok szokásai szerint különféleképpen lehet és kell alkalmazni.

A magyar református egyház első szervezete a német lutheranizmus befolyása alatt, a középkori hagyományokra erősen építve formálódott, következképp a lelkészi elem szinte kizárólagos szerepet játszott mind a fegyelmezésben, mind a kormányzásban, bár a világi hatóságok (városi tanácsok) pártfogó befolyása és hatása is jelentősnek mondható. Az 1600-as évek elején azonban megjelentek az első presbitériumok a gyülekezetekben, a dunántúli Pápára 1612-ben például egyenesen Pfalzból, a Heidelbergi Káté hazájából hozták be a presbitériumi rendtartást. Ennek mintájára hozta létre Bethlen Gábor Fogarason 1620 után a gyülekezet előljáró testületét, élén a négy gondnokkal. E két város példáját azonban kevés gyülekezet követte, az egyházi hierarchia is erőteljes ellenállást fejtett ki.

E sajátos magyar helyzet oka a korabeli társadalmi berendezkedésben kereshető. Míg a városi polgárokból, szabad parasztokból álló svájci gyülekezetekben aránylag akadálytalanul megszerveződhetett a bibliai alapon álló, egyházfegyelmet gyakorló presbitérium, addig a 16–17. századi magyar rendi társadalom, amelyben születési előjogok különböztették meg a nemeseket, a városi polgárokat, a jobbágyokat, igen nehezen tudta elképzelni, hogy különböző jogállású emberek egyenrangúan vegyenek részt a presbiteri gyűléseken. Ezért döntött úgy e kérdésben az 1646-ban Szatmárnémetiben tartott nemzeti zsinat, hogy bár helyesnek tartja a presbiteri igazgatási rendszert, bevezetését boldogabb időkre halasztja, amikor a „kedvező körülmények felderülnének, és népünknek szomorú és szolgálai állapota engedné.” A megvalósítással kísérletezve ugyanezzel a gondnal került szembe Vajdaszentiványi János kükküllői esperes is, amikor 1668 húsvétján Vámosgálfalván megszervezte a presbitériumot: „választánk a szegény paraszti rend közül két egyházfi szolgálakat [gondnokokat], kik az Ige tanítása szerint az Isten nyájára vigyázzanak, előljárjanak, atyafiúi szeretettel és a veszedelembé való beesés előtt megintsenek akárkit, kiragadván azt mintegy tűzből.” Amint írja, az új egyházigazgatási és fegyelmezési formát „a nemesi rend szereti, javallja, azt mondja, de tartván a sokféle vallású derizoroktól [gúnyolódóktól], nem vévé fel most elsőben, jövőre ígérven magát.”

Nem csoda hát, hogy a 18. század második felében a magyar reformátusság mindegyik vidékén sorra alakuló presbitériumok összetétele korántsem volt vegyes, az esetek többségében a helyi társadalmi elit, tehát a kismanes-ség képviselői alkották az egyháztanácsot. Mátészalkán az 1766-ban alakult presbitériumba 13 nemes és hat szabadparasztot választottak be, jobbágyot viszont egyet sem. A tiszántúli egyházkerület majd csak 1821-ben tette kötelezővé, hogy a falusi egyháztanácsokba jobbágy származásúakat is válasszanak, de a határozat végrehajtása nagy ellenállásba ütközött. Gyakran előfordult az is, hogy a nemes rendű hívek nem fogadták el a jobbágyi tagságú presbitérium vagy a lelkész egyházfegyelmi döntéseit.

E szükségképpen vázlatos, ámde eléggé egyszínű összképben üdítő kivétel a szilágysági mezőváros, Kraszna gyülekezete, ahol 1747-ben alakult meg a vegyes összetételű presbitérium, és szerencsés szervezési formájának köszönhetően folyamatosan működött is a következő évtizedekben.

Az egyházi önszerveződés Krasznán már korábban megkezdődött, 1743 decemberében Katona Imre lelkész kérésére a két főúri patrónus, Bagosi Erzsébet és Vay Mihály, meg a nemesi és paraszti rend képviselői egyezőkárattal meghatározták a prédikátor és az iskolamester fizetésének módját. Igen fontos tény, hogy a 13 pontba foglalt határozatok kimunkálásában mindkét rendből immár választott egyházi tisztségviselők vettek részt, a nemesi rendből Góris György kurátor, Tyukodi Bálint tizedes, Kovács Mihály és Sárdi Pál hitesek, a paraszti rendből Boros Péter főbíró, Torma Ferenc és Mészáros Mihály hitesek. Ez a kurátorból és hitesekből álló egyháztanács azonos az Erdélyben már évtizedek óta ismert igazgatási szervezettel és feladata is ugyanaz: az Isten dicsőségére szolgáló „ecclesiiai jó rend” fenntartása végett meghatározza a hívektől (kinek-kinek anyagi helyzete szerint) járó természetbeni juttatásokat, a késedelmes fizetőket pedig megbünteti. Egyházfegyelmi jogkört azonban még nem gyakorolt a krasznai egyháztanács, és saját jegyzőkönyve sem volt.

Épp az egyházfegyelmi hiányosságok készítették arra a gyülekezet elöljáróit, hogy a valódi presbiteri igazgatást megteremtsék. A kezdeményezés elsősorban Katona Imrének, a külföldön tanult, fiatalos lendületű, 1743 óta itt szolgáló lelkésznek tulajdonítható, Vay Mihály patrónus pedig cselekvőleg részt vett a munkában. 1746-ban állíthatták össze a presbitérium 15 pontból álló szabályzatát, a rendszabályok indoklásaképpen pedig bizonyára Katona Imre vetette papírra a Premissa apologeticanak (védelmező előszónak) nevezett, bibliai és egyháztörténeti érveket bőven felsorakoztató bevezetést.

Az előbeszéd hitvallással kezdődik, amely megadja az egész törvénykönyv alapállását: „hisszük, hogy az egész Szentírás Istentől ihlettetett, tökéletes, hasznos a feddésre, dorgálásra és hogy az embert tökéletessé tegye minden jó cselekedetekre. 2Tim 3,16-17.” Bevezetőjében Katona először jogi érvekkel támasztja alá a helyi egyházközség törvényeinek létjogosultságát: ahogy az országos törvények nem teszik fölöslegessé a helyhatóságok sajátos

rendszabályait, úgy „minden ecclesiának vagyon, lennie kell, ha valaha, most e nehéz időben különös rendinek, amely mindazáltal nem ellenkezik a közönséges törvénnyel.” Idézi itt a Heidelbergi Káté 85. kérdését, „ahol is ennek bővséges magyarázatja, szentírásbeli bizonyosságai vagynak.” Következő érve már egyháztörténeti: a presbiteri igazgatást maguk az apostolok vezették be az ősegyház korában, később pedig, amikor „templomok, scholák erigáltattak [létesítették], a presbyterium annál jobban megkívántatott, hogy a templomoknak, scholáknak, parochiáknak építésekről, az egyházi szolgálatnak fenntartásáról, az ecclesiában lévő tudományról, erkölcsökről, egy szóval minden ecclesiái igazgatásról gondot viselnének, hogy az apostol szerint mindenképp szép renddel lennének. 1 Cor. 14.”

Ez az apostoli szép rend hiányzott eddig a krasznai gyülekezetből: „ecclesiái fenyíték ha mi volt, szokásból volt, semmisnek tartatott, az Isten nevének mocskoltatása, tiszteletének megutálása és minden botránkoztatások minden büntetés nélkül uralkodtak, nem volt semmi helye annak: Mondd meg a gyülekezetnek. Semmi administratio az egyházi szolgálatnak fenntartásában nem volt rendesen, sem arról semmi írás sem volt, minden öreg ember cáptalan [mindentudó] volt, minden első utolsó és fordítva, ha kettő jót igyekezett volna, tíz is ellentmondott, ha valamit csináltak is, a rendtelenség miatt az Isten dicsősége mocskoltatott, az ecclesia és az egyházi egység között való civódásnak vége nem volt, ki győzné mind elő számlálni?”

Mindezek rendbetétele végett – folytatja a bevezető – a „méltóságos patronatus” beleegyezésével „resolváltunk magunk között olyan presbyterium által való administratiót, amennyire az idő, mód s alkalmatosság megengedte.” Bár ennek szükségességét alaposan megindokolta fennebb, Katona még az újítástól húzódozók lehetséges ellenérvét is cáfolja, amikor leszögezi, hogy a presbitérium hatáskörét megállapító 15 pont iránt „senki úgy ne vélekedjék, mintha ezekben valami újság volna,” hanem csupán az általános egyházi törvényeket alkalmazták a krasznai eklésia sajátos eseteire.

Az első pont a presbitérium összetételét határozza meg, a húsztagú tanácsba tizenkettőt a nemesek, nyolcat a parasztok választanak saját rendjük tekintélyes és bölcs férfiai közül. A tizenkét nemes közé a főúri patrónus és a lelkész is beszámít. A következő paragrafusok a presbitérium munkáját szabályozzák: a gyűléseken mindenkor a patrónus elnököl mint főkurátor, távollétében pedig a lelképásztor. Amennyiben egy napirenden lévő ügyben mindkét elnök érdekelt, egy harmadik presbiter vezeti a gyűlést. Mindegyik presbiternek kötelessége, hogy részrehajlás nélkül tárgyaljon és szavazzon, a tárgyalás részleteit pedig ne hozza nyilvánosságra. Ugyancsak kötelessége a példás keresztyén élet „mind házában s mind házán kívül.” Gyűlést havonta kétszer tartanak a parókián, „hétfő napon”.

A presbitérium az egyházközség anyagi ügyeinek intézésére (épületek fenntartása, a lelkész és a tanító bérének beszolgáltatása, az úrasztalára való gondviselés, ingatlan vagyon, tőkepénz gyűjtése stb.) a maga kebeléből két

kurátort választ, egyet a nemesek, egyet a jobbágyok közül, akik év végén számadással tartoznak: „kettő mindenkor légyen nevezetesen református curator, egyik a nemesi, másik a paraszti rendből, kiknek tiszték in genere az, hogy minden ecclesiái adminisztrációnak, építésnek etc. a végire álljanak, a nagyobbakban a presbyterium tanácsa szerint, a kisebbekben magoktól is.”

Az évente változó két gondnoki tisztségre és a presbitérium megüresedett helyeire „a méltóságos református fő possessor és fő curator” állít jelölteket, „kik közül a presbyterium választ értelmes és megfelelő személyeket.” A megválasztottnak büntetés terhe mellett el kell fogadnia a bizalmat. Egyházi működésük honorálásaképpen a kurátorok bizonyos adó- és közmunka-mentességeket élveznek.

Elvi jelentőségű döntést hoz a törvénykönyv a világi és az egyházi hatóság szigorú szétválasztásával. Megállapítja, hogy presbitérium hiányában eddig a világi helyhatóság, azaz a bíró intézte az egyházközség fontosabb ügyeit (pl. közmunkák megszervezése), más irányú elfoglaltságai miatt azonban ezt nem végezhette sikeresen. „Melyre nézve elhatároztatott, hogy a curatorok a bírótól ne függjenek, és a két adminisztráció ne zavarodjék egybe. Nem is lehet presbyterium, ha egy bírótól függ, elég a bírónak a maga dolga, a presbyterium az Istenére viseljen gondot.” (Fontos pillanatnak lehetünk itt tanúi, egy felekezeti szinten homogén községben jön létre a világi közigazgatástól független, önálló presbitériumi testület. A Krasznához hasonlóan vallásilag egységes helységekből ugyanis sokáig a világi községtanács intézte az egyházközség ügyeit is, és ez a kényelmes helyzet sokáig fékezte az önálló egyháztanács vagy presbitérium létrejöttét.)

A presbitérium szervezetét és munkakörét meghatározó pontok mellett a paragrafusok nagyobb része a gyülekezeti közösségekben fenntartandó keresztény jó rendet szabályozza. Tiltja és bünteti a káromkodást és a csendháborítást, a templom- és úrvacsora-kerülőket két-három megintés után kizárja a gyülekezetből, a „fogadott házakban való bordélyozásokat”, a „botránkoztató” fonóházakat tartó gazdákat kemény pénzbüntetéssel sújtja, a megesett személyeket eklézsiakövetésre ítéli, megszabva, hogy az első ízben megesett egy hétig álljon „a penitentia tartó helyen ... és más vasárnap absolváltassék.” A hívek mindennapi egymás mellett élésében a békességet igyekszik fenntartani, előírja, hogy a haragosokat, veszekedőket a lelkész intse meg, akár a szószékből is, de ellenőrizetlen pletykák kiprédikálásával ne sértse hívei becsületét. Szabályozza a sok ellenkezésre tért nyitó évenkénti papmarasztást is. Eszerint a gyülekezeti tagoknak a lelkész iránti esetleges panaszait nem közvetlenül az esperesi vizitáció hallgatja meg, hanem előbb a presbitérium veszi ezeket számba, „mely lelke, hite, kötelessége” szerint, a főcurator véleményét is kikérve szótöbbséggel hoz végleges döntést arról, megtartják-e a lelkészt a következő évre vagy nem.

E presbitériumi igazgatás működőképességét az akkori rendi társadalom körülményei között az egyedüli lehetséges, mindenki számára méltányos mó-

don biztosítja a törvénykönyv; előírása szerint a vétkeseken a saját rendjükből való kurátor és presbiter hajtja végre a büntetést: „mely poenalitást a nemes emberen a nemes curator a presbyterium által hozzá adjungált [társított] maga közül való tagjaival [ti. nemesekkel] együtt hajtja végre, a paraszton paraszt hasonló módon.”

1747. január 15-én e rendszabályok elfogadásával megalakult a krasznai presbitérium. Előbb a nemesi rend hagyta jóvá a törvényeket, a főcuratori tisztségre Vay Mihályt kérte fel, és megválasztotta a nemesek részéről való gondnoknak Aracsai Kovács Mihályt meg kilenc presbitertársát. A paraszti rend külön ülésezve szintén egyetértését fejezte ki, és gondnoknak Boros Pétert választotta meg, melléje pedig hét presbitert állított. Az elfogadott szabályzatot az e célra nyitott jegyzőkönyvbe vezette be a presbitérium jegyzője, a nagybirtokos patrónusok közül aláírásával és pecsétjével hitelesítette Vay Mihály főcurator, Rhédei Zsuzsanna, özv. Rhédeiné Bíró Kata és gr. Székely Ádám, a nemesek közül pedig Góris György, Almási Pál és Somlyai Boér Tamás.

A presbitérium pecsétet is készítettett SIGILLUM ECCLESIAE KRASZNENSIS körirattal, képe egy széken ülő, bal kezében kinyitott könyvet, jobb kezében pedig író tollat tartó szakállas öregembert ábrázol. Ezt nem csupán iratok hitelesítésére, hanem a gyanúsítottak beidézésére is használták.

Három hét múlva, február 8-án már sor került az új testület első ülésére, Vay főgondnok elnökletével és Katona Imre jelenlétében nemes Nagy Mihály feleségének egy „ifjú legénnyel való gyanús társalkodását”, a paraszti rendű Oláh András és Sólyom István káromkodását tárgyalták, a vádlottaknak a perrendtartás szerint lehetőséget adtak védekezésük előkészítésére. Február 20-án megszületett a végleges döntés: Nagy Mihályt, mivel „feleségének törvénytelen magaviselését jól tudta s mégis vele lakott”, az egyházi kánon értelmében a gyülekezetből kizárták, és ügyét átadták a világi hatóságnak, Oláh Andrást és Sólyom Mihályt pedig pálcázásra ítélték. Hasonló szigorúsággal bíralták el a presbitérium tagjainak vétségeit, március 6-án például id. Sólyom István főbíró, presbitert káromkodásért és részegeskedésért komolyan megintették, hogy ha „többé magát effélékbe elegyíti, a curatorialis esküdségből” elmozdítottatik, és világi hatóság elé kerül. 1747 folyamán összesen nyolcszor ülésezett a testület, a fentiekhez hasonló ügyek mellett feleségét megverő férj, apjára részegen támadó fiú esetét tárgyalta. Hatásköre tehát olyan egyházfegyelmi és társadalmi együttélési kérdésekre terjedt ki, amelyeket korábban az évente tartott esperesi vizitáció intézett el.

A szigorúbbá vált közösségi rend valószínűleg nem mindenkinek tetszett, s a lappangó elégedetlenség 1748 tavaszán, a papmarasztáskor robbant ki. Katona Imrét a presbitérium a helybéli birtokosokkal és a tekintélyesebb hívekkel egyetértésben szabályszerűen megmarasztotta a következő évre is, az elégedetlenkedők vezére, Góris György viszont szolgabírói hatalmát is felhasználva a gyülekezet befolyásolható tagjait egybegyűjtötte, összeírta a lelkész elleni panaszait, majd az esperes előtt Katona helyben

maradása és a presbiteri igazgatás ellen azzal érvelt, hogy az ő véleményén lévők alkotják a hívek nagyobb részét. Eljárása nem elvi indokokon alapult, hiszen egy évvel azelőtt maga is aláírásával hitelesítette a presbiteriális törvényeket. Sejthetőleg társadalmi helyzete és egyéni sérelmei vezethették: csupán fél jobbágytelket birtokolt Krasznán, de megyei hivatalokat viselt, és amíg a mágnás birtokosok, a Vayak és a Rhédeiek be nem költöztek a mezővárosba, maga intézte az egyház ügyeit is, patriarchális lazasággal. Ezt a számára kényelmes állapotot szüntette meg a főúri birtokosok jelenléte és egyházi szerepvállalása, meg a rendet teremtő presbiteri igazgatás. Sérelmesnek érezhette azt is, hogy egyik jó emberét egyházfegyelmi kihágás miatt a presbitérium megbüntette. Különvéleményüket azzal is hangsúlyozták, hogy vasárnaponta a szomszéd gyülekezetekbe jártak istentiszteletre.

Zoványi György zilahi lelkész és szilágyi esperes Góris vádjait meghallgatva vizsgálatot indított a lelkipásztor ellen (többek között az új egyházigazgatási fórum „presbitérium” elnevezését kifogásolva), ezt azonban a református patrónusok sérelmezték, helyette egy egyházi-világi vegyes bizottság kiküldését javasolták „a presbyterium dolgában”, de hiába, az esperes ugyanis a tisztán lelkészi egyházmegyei zsinaton való megtárgyalással kívánta megoldani az ügyet. Ebbe viszont Vay Mihály, mint főcurator a saját és patrónustársainak becsülete védelmében nem egyezhetett bele. Zoványinak írott levelében kifejtette, hogy a minden egyházi és világi fórumon már egyszer jóváhagyott és másfél éve érvényben lévő krasznai statútumokat nem tűzheti újra napirendre a zsinat, bizonyoságul pedig csatolta a helybéli birtokosok hasonló értelmű nyilatkozatait és Katona Imrének az ellene felhozott vádakra tett feleleteit. A presbitérium szintén kiállt főcuratora és papja védelmében, április 16-án kelt levelében arra kérte az esperest, hogy hagyja jóvá Katona helyben maradását. Mindebben a zilahi esperes a krasznai gyülekezet kettészakadásának veszélyét látta, Vayék visszautasítását pedig úgy értelmezte, hogy a presbiteriális rész el akar szakadni az egyházmegyéttől.

Ez a patthelyzet készítette Zoványit arra, hogy panaszlevéllel forduljon a megoldást kínáló fórumhoz, az Erdélyi Református Főkonzisztóriumhoz, csatolva a krasznai presbitériumnak az említett pecséttel ellátott levelét. Bánffi Zsigmond főgondnok, az Egyházfőtanács elnöke, mielőtt tárgyalásra bocsátotta volna az ügyet, felvilágosítást kért Vay Mihály és Bánffi Farkas krasznai birtokosoktól és Katona Imre lelkésztől. Hármójuk szinte egybehangzó passzusokat tartalmazó válaszleveleiből nem túl szívderítő kép bontakozik ki a krasznai eklészia korábbi állapotáról. Vay és Katona említi, hogy a hagyomány szerint ez a gyülekezet reformálódott a legkésőbb a Szilágyságban, s emiatt nem szokott hozzá az egyházi törvények betartásához. Például a sok nézeteltérést okozó papbér-fizetés dolgában a hatályos zsinati határozatokat és az egyházmegyei végzéseket itt nemigen tartották be, a papmarasztás évenkénti megméréttetésétől óvakodó lelkészek pedig inkább engedtek, de így is a kellemetlen huzavonák miatt általában kevés ideig

szolgálhattak. Egyéb gondokat is figyelembe véve „ez egy kis Bábel volt minden rendre nézve.”

Mindhárman hangsúlyozzák, hogy a rendteremtés szándéka, az érvényes egyházi és világi törvények helyi betartásának igénye vezette a főrangú birtokosokat, „úgy az elsőbb jobb nemességet, nem különben az eszesebb parasztságot” a presbiteri igazgatás bevezetésében, bizonyáságul pedig vázlatosan ismertetik a krasznai egyháztanács 15 pontos törvénykönyvét. Vay javaslatára lett az új testület elnevezése „presbitérium”, egyébként az elnevezés nem fontos, mindegy, „ha fa nevezet alatt lészen is ez a presbyterium vagyis consistorium, csak ez által épüljön az Isten háza, terjedjen dicsősége.” Katona Imre Zoványi püspök vádjaira válaszolva jelzi, hogy a presbiteri igazgatást ellenző Góris-párt számbelileg ugyan nagyobb, valójában azonban a szigorú egyházfegyelmet nehezen tűró, zabolátlanabb hívekből áll, míg a gyülekezet tekintélyesebb, komoly hitéletet élő tagjai egyhangúlag kívánják a jól bevált új rend megtartását. „Minden jól rendelt ekklesiában – folytatja – vagyon ma is valami directiócska, akárhogy neveztessek az.” Leszögezi végül, hogy a „presbiteriális titulussal” élők sem akarnak elszakadni az egyházmegyétől, hanem épp statútumaik megerősítését óhajtják az esperestől.

Zoványi panaszlevelét meg a három érintett felvilágosításait a Főkonzisztórium május 19-én együtt tárgyalta, a krasznai egyházigazgatási újításokat helyben hagyta, a presbitérium elnevezés helyett azonban a curatoratust ajánlotta. Ugyanaznap ilyen értelmű hosszú válasz ment Zilahra, amelyben az Egyházfőtanács az esperes-püspök béketeremtő készségére és hathatós atyai figyelmeztetésére bízta a krasznai gyülekezet egységének helyreállítását. Vay Mihálynak, Bánffi Farkasnak és Wesselényi Ferencnek, a szilágyi egyházmegye főgondnokának szintén elküldték e válasz másolatát azzal a kéréssel, hogy a határozatok életbe léptetését maguk is munkálják.

Krasznán a békességet végül az 1748. július 9-én ott megtartott egyházmegyei zsinat teremtette meg, a két tábor kölcsönösen bocsánatot kért. A gyűlés figyelmeztette a lelkészt, hogy a hívek vétkeinek kiprédikálásában tartsa magát az egyházi kánonok előírásaihoz, a presbitériumot (vagy curatoratust) pedig a felsőbb egyházi fórumok iránti engedelmességre intette.

A továbbiakban curatoratus néven működő egyházigazgatási testület létjogosultságát a következő évtizedekben senki sem vonta kétségbe, rendszeresen tartotta üléseit évente három-négy alkalommal. Rendteremtő és társadalomnevelő jó hatására talán az is bizonyíték, hogy míg Katona és elődei néhány évi krasznai lelkészkedés után más gyülekezetbe távoztak, addig a 18. század második felében már évtizedekig működött itt egy-egy lelkipásztor.

Ekkoriban vezették be a jegyzőkönyvbe a presbiteri eskümintát is: „Esküszöm az élő Istenre, ki Atya, Fiú, Szentlélek, teljes Szentháromság, egy bizony örökkévaló Isten, hogy én választatván ezen krasznai venerabilis reformata ecclésiának curatoratusi hivatalára, mindazokban, valamelyek az

Isten dicsőségére és ezen venerabilis ecclesiának előmenetelére célozó dolgok, azoknak előmozdításában és elősegelésében foglalatoskodó lések. A méltóságos főcurator és főpraeses úrnak érdemlett illendő becsületinek megadásával alázatos engedelmséget tapasztalhatóképpen megmutatni igyekezem, curatoratusi hivatalban levő társaimnak, úgy minden becsületbéli személyeknek érdemlett becsületeket megadom. Ezen venerabilis ecclesiának approbált statutumiban kitett minden dolgokat observálni kívánom, Istennek bosszúságára és a venerabilis ecclesia botránkozására élőket, törvénytelen gonosz cselekedetűeket, akiket hol látok, tapasztalok vagy hallok, minden kedvezés és személyválogatás nélkül előttem járóimnak kötelességem szerint hírré tészem és feladom. Amely színű ügyek, maleficia [gonosztettek] a venerabilis curatoratus székit illetik, azoknak decisiójokban kedvezés és személyválogatás nélkül való igaz ítéletet kívánok tenni. Az ilyen színű dolgokban senkinek votumát [szavazatát] nem divulgálok s a székből ki nem viszem. A venerabilis curatoratus gyűléseit magam privatumomnak hátrahagyásával látogatom. Egyszóval mindezekben teljes tehetségem szerint (amennyiben emberi erőtelenségem engedi) híven és igazán eljárók. Isten engemet úgy segítjen, és úgy adja lelkem idvességét.”

A krasznai presbiterek valóban eljártak tisztükben, az 1750-es évek gyűléseiről szóló feljegyzések tanúsága szerint különféle egyházfegyelmi kihágások miatt róttak ki kemény büntetéseket. A tiltás ellenére fonóházakat tartó gazdákat egy forintra büntették, a lelkipásztort szidalmazó házaspárra pedig testi büntetés várt: „böcstelenkedő és átkozódó szavaikért tetszett a curatorialis széknak: a templom előtt való kalodánál Székely Márton harminc pálcával, a felesége pedig tizenöttel megpálcáztassanak.” Nemes Berei Ábrahám uram száján véletlenül csúszott ki egy „adta, teremttette” káromkodás, de mivel a presbitérium tudomása szerint „őkegyelme soha afféle káromkodó szókra magát nem szoktatta”, ez első esetben csak figyelmeztetést kapott. A káromkodást a következő években is szigorúan büntették, vagy pénzbírságot, vagy pálcázást kapott a vétkes.

Ugyancsak a presbitérium és a patrónusok döntöttek az évenkénti papmarasztásról, 1750-ben Albisi Tamás lelkész és Kissalyi Mihály skólamester marasztására nemes és jobbágy presbiterekből álló küldöttséget menesztettek. Hasonlóképpen jártak el az 1790-es években is Málnási Sámuel lelkipásztor esetében.

Figyelt a presbitérium a hívek házaseletére is, 1751 januárjában a feleségétől külön lakó Donáth Mihályt megintette, hogy két héten belül „hites feleségéhez menjen vissza Zilahra, vagy feleségét hozza maga mellé ide együtt való lakásra, különben ezen ecclesiában való lakása meg nem engedtetik.” A Krasznára szolgálni férje nélkül jött „oláh menyecske” ügyében a szomszédos román faluból, Alsóbánról való tanúkat hallgattak meg, így derült ki, hogy „papok engedték meg külön lakásukat.” Még egy-egy házaspárnak a más feleségével folytatott „gyanús társalkodása” sem kerülte el a

presbiterek figyelmét, intést kaptak a vétkesek. „Nemes bíró Matolcsi Sámuel uram és felesége, nemes Kocsis Anna asszony között való egyenetlenségek eligazíthatása végett” 1773 áprilisában a presbitérium maga elé idézte a házaspárt a nemes kurátor által „annak rendi szerint személyesen”, de csak az asszony jelent meg, a férjet ezért pénzbírságra ítélték. 1784-ben Ecsedi István került a curatoratus ítélőszéke elé, mivel gyakran részegeskedett, káromkodott, „szelíd, jó erkölcsű” feleségét, Péntek Ilonát verte és öléssel fenyegette, ezért szigorú büntetésben részesült, és megjobbulására „fogadást tett a consistorium előtt, hogy már ezentúl részegségre bort, pálinkát nem iszik, nem részegeskedik, részegségében feleségét nem káromolja, nem kurvázza, sem nem veri, rongálja, Isten ellen a szörnyű káromkodásra száját fel nem tátja, ipát, napát megtiszteli, maga viselésével a keresztyén gyülekezetet és felebarátait meg nem botránkoztatja, sőt ettől fogva ezután valahányszor részegen találtatik, káromkodik, mindenkor 25 kemény pálcaütésekkel itt a parochiális udvaron megbüntettessék.”

Többször is tárgyalta a presbitérium az egyházközség épületeinek ügyeit, 1750-ben a fiúiskola építéséről több ízben is szó esett, a parókia megújításának részleteit pedig 1757–1760 között sokszor megbeszélték. 1771-ben örömmel tapasztalta a curatoratus, „hogyan Isten ő szent felsége a keresztyén gyülekezetet úgy annyira megszorította, hogy immár a templomba is alig férhet és nagy tolongásban van”, ezért elhatározta, hogy az északi fal hosszában a nyugati karzattól a katedra melletti boltívig egy új karzatot építtet, amelyre külső lépcsőn lehet feljutni.

Néhányszor a lelkipásztor bérének beszolgáltatása is szóba került, rápírtottak például arra az öregebb rendű gazdára, aki ahelyett hogy jó példával járt volna elől, vizezett mustot adott. 1767-ben az új harangok használatát szabályozták, akik „magok keresztyéni kötelességekkel éppen semmit sem gondolván, a harangok felállíttatásában teljességgel csak egy pénzzel is segítséggel nem voltak”, azok három márjást fizetnek a temetési harangszóért.

Figyelemre méltó, hogy a százados fiúiskola mellett a 18. század második felében leányiskolát is tartott az egyházközség, 1773. április 18-i ülésében a presbitérium, megállapítva, hogy „keresztyén ekklésiánk tanító asszony nélkül szűkölködik”, elhatározta: „leányok tanítójának rendesen hivassék néhai Kissalji Mihály uramnak özvegye, Farkas Sára asszony.” 1790-ben már férfi tanította a leányokat, a szülőket pedig kötelezték, hogy leánygyermeküket „nyolc esztendőn felül tizenkét esztendősig” feljártassák az iskolába. A fiúiskola tanítójául 1783-ban egy presbiteri küldött hívta meg Dobos Ferencet a kolozsvári református kollégiumból, aki aztán 20 esztendeig dolgozott Krasznán.

Bábát, vagy ahogyan akkoriban nevezték, „öreg asszonyt” is a presbitérium választott és az egyházközség fizetett, 1765-ben az öreg Kala, más néven Kenésiné, 1793-ban pedig özvegyné Valki Jánosné vette át e hivatalt; fize-

tésük hetenként 48 dénár volt. A bába eskümintája szintén bekerült a curatoratus jegyzőkönyvébe.

1763. április 17-én a presbitérium megújítását jegyezték fel a protocollumba, Vay Mihály főcurator ajánlására többségi szavazással került be a testületbe „a nemesség részéről nemes Almási Zsigmond és Bertalan György, a parasztság részéről ifjú Valki János, aki ugyancsak ezen alkalmatossággal Német Mihály őkegyelme helyébe curatorságra is elő állíttatott.” Hasonló megújítás történt 1768-ban „mind nemesi, mind pedig plebeus [paraszti] status” részéről, ekkor mondott le vicekurátori hivataláról nemes berei id. Berey Ábrahám idős korára és gyengülésére hivatkozva. 1777-ben a nemesi részből kurátor lett Köröspataki Szabó István, új presbiterek Alszegei Szabó István és Bárány Márton, a paraszti részből pedig Boros Istvánt választották presbiteré.

A presbiteri testület határozatait egy ívrétű jegyzőkönyvbe vezette be a nótárius, akit a presbitérium nemes rendű, a világi adminisztrációban jártas tagjai közül választottak. Az 1747-ben megkezdett, 146 lapra terjedő protocollum utolsó bejegyzése 1839-ből való.

A fentebbiekben csupán tallóztunk a krasznai curatoratus tevékenységét tükröző határozatokból, arra törekedve, hogy válogatásunkban minden fajta ügy szerepeljen, így áttekintésünk megfelelően érzékeltetheti a vegyes összetételű testület összehangolt és rangvitáktól mentes munkáját, amivel igyekezett fenntartani a keresztyéni jó rendet a gyülekezetben.

SIPOS GÁBOR

A krasznai presbitérium, 2009-ben

SOMOGYVÁRI GYULA
Magyar pásztorok útja

*Fölöttünk ordító vihar,
Nyomunkban hörgő ordasok.
Haj, merre vagy most Bethlehem
És merre van a csillagod?*

.....

*Hej, nem volt ilyen tél soha
S nem volt ily messze – Bethlehem.
Bojtárok, öreg számadó,
Meddig tart még e gyötrelem?
Út van-e még a hó alatt,
Vagy tán az út is elmaradt?*

*Mindegy, csak menni kell,
Ha szél süvölt, ordas üvölt,
Valahol angyal énekel
És égi lángot vet a föld...
Tovább, tovább, hé, rongyosok...
Valahol ring egy jászolágy,
Valahol van egy Bethlehem
S legyőzi ezt az éjszakát.*

.....

*Valahol mégis csillag ég,
Valahol harmatoz az ég,
Valahol Isten született,
Hé, emberek:
Hát el ne fogyjon szívetek!*

*Én bús keserves árva népem,
Ki megmaradtál csodaképpen
Öldöklő századok alatt,
Hát azt hiszed, hogy eltemet
E halált-bőgő fergeteg
S mögöttünk lábnyom sem marad?*

.....

*Szemünkbe vághat, zúghat téphet,
Jöhet ránk most is mind a végzet,
Csapás-özön s mind ami gázság,
Valahol vár Bethlehem
S ott megszületik az Igazság!*

TÖRTÉNELMI FEJEZETEK

EGY SZERENCSETLEN SORSÚ FEJEDELEM

350 éve halt meg II. Rákóczi György

Főúri palotában született, fejedelemnek, katonának, államférfinak nevelték, mégis Erdély történetének egyik legkeserűbb időszaka kötődik a névéhez. Kiválóan képzett, művelt, itthon és külföldön egyaránt megbecsült politikus, mégis krízishelyzetben rossz hadvezérnek bizonyult, olyan katonának, aki hadsergét is képes feláldozni saját bőrének megmentésért. Ő II. Rákóczi György, „Tündérország” nagy építőjének, Bethlen Gábornak és I. Rákóczi Györgynek az utóda.

1621. január 30-án született Sárospatakon Rákóczi György, akkori ónódi főkapitány és borsodi főispán, valamint Lorántffy Zsuzsanna első fiúgyermekéként. Tanulmányait a sárospataki iskolában, Prónay Mátyás keze alatt kezdte, majd miután 1630-ban édesapját fejedelemmé választották, a gyulafehérvári udvarba került. Rákóczi György itt a nyugati lovagi iskolák mintájára udvari iskolát létesített, ahol két fia, György és Zsigmond az előkelő erdélyi családok gyermekeivel együtt tanulta meg a toll és a kard forgatását, az udvari etikett és a diplomácia szabályait. Az iskola vezetője Keresztúri Bíró Pál, a Collegium Academicum egyik professzora, a korabeli Erdély egyik markáns pedagógus-egyénisége volt. Már a tanulmányok idején kiderült, hogy az ifjabbik fivér, Zsigmond inkább a tudományok művelésére alkalmas, György pedig vezéregyéniség és katona-típus. Az édesapa ennek megfelelően gondoskodott az utódlásról: Györgynek a fejedelmi trónt szánta, Zsigmondra pedig a család magyarországi birtokainak igazgatását bízta. 1637-ben, miután tanulmányaikat elvégezték, konfirmációi szertatáson tettek bizonytságot hitükről és tudományokban való jártasságukról. Ez az erdélyi egyház történetében ismert első konfirmáció.

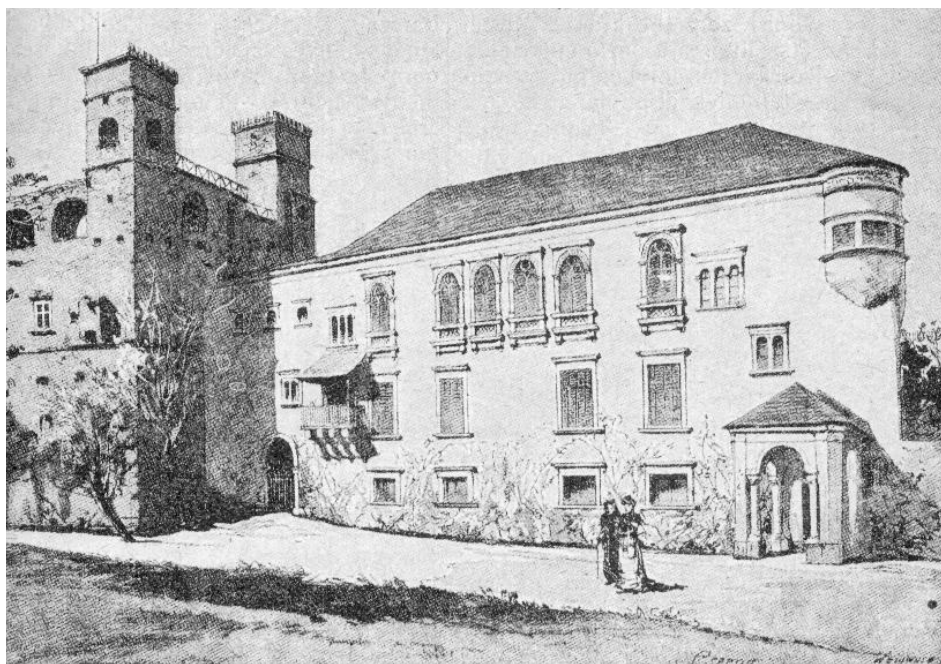
György már 19 éves korában az ország egyik legfontosabb katonai-politikai funkcióját foglalta el, váradi főkapitány lett, majd 1642-ben az erdélyi országgyűléssel még életében fejedelemmé választtatta őt édesapja. Az erdélyi fejedelemségben még nem volt példa arra, hogy apa fiát jelölje utódjául. A fejedelem követeinek hosszasan kellett magyarázkodniuk a török Por-

tán, amíg a szultán megerősítő levelét megszerezték. Politikai karrierjének egyengetésével párhuzamosan, édesapja folyamatosan írott tanácsokkal, ún. parainesisekkel látta el fiát. Ebben az istenfélelemre, a mértékletességre, illetve a keresztyén uralkodó más erényeire hívta fel a figyelmét.

Öreg Rákóczi György mindkét fiának maga keresett feleséget, és jövődéli menyeeinek kiválasztásakor is szem előtt tartotta távlati terveit. Györgynek Báthory Gábor unokahúgát, Zsófiát szemelte ki. A lány volt a Báthory család utolsó sarja, és kiválasztásakor nem volt mellőzendő szempont, hogy hatalmas birtokot örökölt. Úgy tűnik, hogy az apa tudatos választása ellen a fiataloknak nem volt kifogása, és a dinasztikus házasságnak induló frigyből hamarosan szerelmi házasság bontakozott ki. A szülők egyetlen kifogása a menyasszony vallása volt. Öreg Rákóczi György és Lorántffy Zsuzsanna ugyanis erősen ragaszkodtak református hitükhöz, az ezzel járó puritán életvitelhez és erkölcsökhöz. Báthory Zsófiának tehát át kellett térnie református hitre. Erre az esküvő után, a fogarasi udvari kápolnában került sor, amikor a fiatalasszony úrvacsorát is vett. Külön problémát jelentett az a családnak, hogy Báthory Zsófia nem akart lemondani a római egyházban heti rendszerességgel megkövetelt böjtölésről.

Zsigmond Pfalzi Frigyes választófejedelem és cseh király leányát, Henriettát vette feleségül. Házasságuk az európai protestáns táborhoz való közeledést kívánta erősíteni. A kor egyik járványos betegsége, a himlő végzett, csaknem egy fél év alatt, 1651-ben a szép reményű családdal.

Az ifjú Rákóczi György apja halála után, 1648-ban zökkenőmentesen vette át a fejedelmi trónt. Édesanyja és fivére ekkor Sárospatakra költöztek.

Fejedelemségének első éveit apja építő munkájának folytatásával teltek. Egyik legjelentősebb megvalósítása az erdélyi joggyakorlat dokumentumainak összegyűjtése, és az új erdélyi törvénykönyv, az *Approbatæ Constitutiones* megszületése. A törvénytár 1653-ban Szenczi Kertész Ábrahám váradi nyomdájában jelent meg. A törvénykönyv részletesen kitér a fejedelemségben élő felekezetek jogaira, szabályozza egymáshoz való viszonyukat, az egyházi ingó és ingatlan javak illetve jövedelmek használatát. Nagy Géza méltán nevezi az első részletes és alapos magyar kultusztörvénynek.

Fejedelemsége idején lép életbe a Református Egyház törvénykönyve, az ún. Geleji-kánonok. 1646-ban a Szatmárnémeti Nemzeti Zsinat Geleji Katona István erdélyi püspököt bízta meg az egyházi törvénykönyv összeállításával. A püspök 1649-re készült el a munkával, 100 kánonban foglalta össze az egyház szervezetére és működésére vonatkozó szabályokat. A törvénykönyv a puritánus-presbiteriánus mozgalmak illetve a protestáns ortodoxia harcában született, éppen ezért bizonyos körök tiltakoztak bevezetése ellen. Végül 1652-ben sikerült törvényerőre emelni, és csaknem két évszázadon ez alapján működött a református egyház.

Fejedelemsége idején érkezett Gyulafehérvárra Apáczai Csere János és kezdett tanítani a Collegium Academicumban. Rákóczi kezdetben semleges viszonyult a puritánus-ortodox vitához, ám I. Károly angol király meggyilkolása után a puritánus-ellenes táborba igazolt. Talán attól tartott, hogy a mozgalom terjedése Erdélyben is a szigetországbeliekhez hasonló társadalmi mozgásokat generál, és hogy trónja, sőt élete is veszélybe kerülhet. Ennek a szemléletváltásnak tudható be, hogy 1656-ban a puritanizmust nyíltan vállaló Apáczai Csere Jánost gyakorlatilag száműzte a porrá égett kolozsvári kollégiumba.

Fejedelemsége kezdetén két hadjáratot vezetett. Mindkettőt a román vajdaságokbeli, moldvai és havasalföldi trónkövetelők megfékezésére. Mindkét akció sikeresnek bizonyult, ezért tekintélye egyre nőtt, a környező országok egyre intenzívebben keresték vele a kapcsolatot. Mind katonai, mind politikai szövetségesként számítottak rá. A felső-magyarországi főrendek is úgy tekintettek rá, mint a magyar korona egyik várományosára. Ebben nagy szerepe volt Zsigmond békülékeny politikájának, melynek során a rendi szabadságért vívott küzdelmet nem mosta egybe a protestánsok szabad választásgyakorlatáért vívott küzdelemmel. Ezzel igen sok római katolikus főúr, befolyásos politikai szereplő támogatását megnyerte a Rákóczi-ház számára.

A kortárs krónikások rosszállóan jegyzik meg, hogy az idős tekintélyes tanácsurakat félreállította vagy éppen mellőzte, és a forrófejű, tapasztalatlan fiatalokra hallgatott inkább.

Ilyen körülmények között került sor fejedelemségének legnagyobb ballépésére, a végzetes lengyelországi hadjáratra. A lengyel trón megszerzésének

álma Báthory István óta ott lebegett minden erdélyi fejedelem előtt, Báthory Gábor ugyanúgy lengyel király akart lenni, mint Bethlen, az öreg Rákóczi pedig Zsigmond fiának szemelte ki. Károly Gusztáv svéd király Lengyelországra támadt és segítséget kért szövetségeseitől. Rákóczi Györgyöt mind édesanyja, mind a környezetében levő papok megpróbálták lebeszélni a kockázatos vállalkozásról, de hajthatatlan maradt. A kortársak egy része pedig, köztük Zrínyi Miklós, határozottan pozitívan viszonyult az akcióhoz. A fejedelem helyzetét nehezítette, hogy a török Portától sem kért engedélyt a hadjáratra, sőt, Konstantinápolyból üzenet érkezett, hogy azonnal forduljon vissza. Legnagyobb hibája, hogy rosszul mérte fél az Oszmán Birodalom erőtartalékait. A néhány éves hanyatlás után a még gyermek IV. Mohamed szultán mellé Köprülü Mehmed került a nagyvezíri tisztségbe. Az idős, tapasztalt hadvezérnek sikerült megállítania a Félhold hanyatlását.

Rákóczi hadjárata kezdetben sikert sikerre halmozott, de miután a dánok betörték Svédországba és Károly visszavonult, egyedül maradt. A kozák hadsereg a hetmán halála miatt hátrált ki mellőle, Lubomirski herceg csapatai pedig már Erdélyben grasszáltak. Köprülü Mehmed pedig krími tatár seregeket küldött rájuk. Czarny-Osztróvban a fejedelemnek alá kellett írnia a megalázó békefeltételeket. A sereg egy ideig megpróbálta elkerülni a tatár csapatokkal való nyílt szembeszállást, ám amikor kiderült, hogy ez lehetetlen, a fejedelem 300 fős kíséretével szabályosan megszökik. Az eredetileg 13 ezer fős hadseregből (amelyet Kemény János vezetett) alig maradt 3-4 ezer harcképes férfi. Ők kivétel nélkül tatár fogságba estek. Ez volt Mohács óta Erdély legnagyobb tragédiája.

Az ijedt Rákóczi kezdetben megígéri, hogy személyes vagyonát is kész feláldozni a tatár fogságba esettek kiszabadításáért, de később nem tesz semmit, sőt jelentéktelennek tünteti fel a lengyelországi katasztrófát, és minden felelősséget elhárít. A Porta nyomására lemond a fejedelemségről, a rendek ekkor Rhédey Ferencet emelik trónra. 1658-ban ismét visszatér, és az országgyűlés ismét fejedelemmé választja. A következő két évben Rákóczi, Barcsai Ákos és Kemény János trónkövetelőkként lépnek fel, hol lemondanak, hol visszatérnek a trónra, egyik országgyűlés megválasztja, a másik leteszi őket, ide-oda kapkodnak katonai segítségért. Közben a török-tatár csapatok folyamatosan pusztítanak az országban.

1660. júniusában Rákóczi György serege Szászfenesnél vereséget szenved a budai vezír seregeitől, maga is megsebesül és június 7-én Váradon meghal. Két hónappal később Várad is elesik.

ŐSZ ELŐD
teológiai tanár

Széchenyi István halálának 150. évfordulójára

Egy teljes történelmi korszak fűződik Széchenyi István nevéhez. A reformkoré, mely a magyar história út-törő ideje, a polgárosodás felé vágott utat a nagy hazai ugaron. Hatása pedig napjaink politikai életére is kiterjed, hiszen ma is egyik leggyakrabban használt szavunk a reform. A latin eredetű kifejezés újjáformálást, újjáalakítást jelent. Olyan változásokra és változtatásokra mondhatjuk, hogy reform vagy reformok eredményei, melyek fokozatosan, program alapján s nem utolsósorban haladó irányba mennek végbe.

Történelmünkben egy egész korszakot – az 1830 és 1848 közötti mintegy két évtizedet – nevezünk reformkornak.

Indokoltan, hiszen a társadalom politizáló csoportjai reformokat követeltek és léptettek életbe. Olyan változtatásokat sürgettek, melyek az immár nyolc évszázada fennálló – bár időközben némileg változott – hűbéri társadalmi-gazdasági rendszert alapvetően átalakították volna. Ez a rendszer továbbra is a nemesi földesuraknak alávetett, jogfosztott termelők munkáján alapult. A jobbágyság jelentős részének volt ugyan a használatában kisebb-nagyobb földterület, melyet főként saját családjá fenntartása érdekében művelt, mégis az ott termesztetteknek mintegy egyötödét átadta uraiknak, a földbirtokosnak, az egyháznak, esetleg a bérlőnek. Ezenkívül pénzzel adózott, a földesúrnak és az államnak, továbbá hetente egy-két napot robotolt, ingyenmunkát végzett a földesúr földjén. E földek termése teljes egészében a földesúré volt, aki ezt a katonaságnak, a városokban, vagy külföldre próbálta eladni, s így tett szert haszonra. A 19. század első évtizedeire nyilvánvalóvá vált az egész termelési rendszer elmaradottsága. Hiszen Nyugat-Európában már megkezdődött az ipari forradalom, s megszűntek a mezőgazdasági termelést béklyózó kööttségek. Ekkor már maguk a földbirtokos nemesek is elégedetlenkedni kezdtek a termelés adott formáival, hiszen a búzatermelés és a juhtenyésztés a napóleoni háborúk után immár alig jöve-

delmezett. Ennek ellenére nem akarták azonnal felszámolni létalapjukat. Kezdetben óvatosan, majd egyre határozottabb formában azt követelték, hogy a jobbágy, ha akarja, váltsa meg magát, legyen birtokával együtt szabad emberre, önálló gondolkodóvá. A földbirtokos pedig az örökváltságért kapott pénzösszegeből felújíthatja gazdaságát. Az 1848-as forradalom előtti években már azt is felismerték, és mind többen követelték, hogy kötelező jelleggel és állami segítséggel kell megvalósítani ezt a legfőbb reformot, a jobbágyfelszabadítást. A magyar nemesség ugyan még a hűbéri világban élt, de – más kelet-európai országoktól eltérően – kivételes lehetősége volt arra, hogy reformterveivel fellépjen. Ugyanis Magyarországon fennmaradt a nemesi-rendi alkotmányosság; így törvény szerint háromévente országgyűlést kellett tartani – bár ezt nem mindig sikerült kikényszeríteni –, ahová a nemesség minden megyéből küldött két követet, a főnemesek pedig a felső táblán személyesen jelenhettek meg. A rendi országgyűléseken 1830-tól kezdve a reformok hívei kerültek többségbe, ezért joggal nevezzük azokat reform-országgyűléseknek. Ám mégis nagyon kevés reformot iktattak törvénybe; a társadalom alapszerkezetét nem sikerült átalakítani. A legfontosabb reformot az állami élet területén tudták elérni: 1844-ben, számos részleges lépés után, teljes körűen diadalra jutott a magyar államnyelv.

Miért nem sikerült a teljes program megvalósítása, a hűbéri Magyarország polgári állammá, polgári társadalommá reformálása? A nemesség jó része is ellenállt vagy ingadozott, az arisztokrácia tagjai – a bárók, grófok, hercegek – pedig hatalmas birtokaik révén még a feudális viszonyok között is mesés gazdagságot mondhattak magukénak, ezért ők inkább elleneztek, mint támogatták a reformtörekvéseket. Ám a sikertelenség döntő oka mégis főként egy Magyarországon kívüli tényezőben, a Habsburg államhatalomban keresendő. A reformkori Magyarország ekkor több mint két évszázada a Habsburg-birodalom része. Noha biztosítani tudott magának bizonyos fokú különállást, önkormányzatot, de érdemi változások meghozatalához, a birodalom vezetésének, Bécsnek a hozzájárulására volt szükség. Bécsben pedig makacsul, rövidlátó módon elleneztek minden reformot. Nem csak Magyarországon, az egész birodalomban mindenütt megakadályozták a birodalmi reformok megvalósítását. A reform programja ugyanis a nemzeti mozgalommal fonódott egybe. Hiszen a jogilag egységessé vált magyar társadalom nemzetté kívánt szerveződni, olyan közösséggé, amely – népképviselői útján és önálló kormánya révén – maga dönt sorsa felett. Ezt viszont a császári udvar nem akarta. Az érdemi áttörés ezért 1848-ig váratott magára. A reformkor mégis döntően hozzájárult ehhez.

Gróf Széchenyi Istvánt pedig e kor vezéralakjaként tartjuk számon. Ő volt a kezdeményező. Mint Szekfű Gyula írja, a megmerevedett nemesi társadalomban csak egy hatalmas vagyonú, régi családból származó arisztokrata engedhette meg magának, hogy a nemesi előjogokon alapuló világrendet megtámadja, s arra számíthasson, hogy tiszteletlen beszédét meg is hallgatják. Széchenyi Istvánnak már atyja, Széchenyi Ferenc is nagy tekin-

téllyel rendelkezett, nem annyira reformgondolkodása miatt, melyet nem tudott az életbe átültetni, hanem a Nemzeti Múzeum saját költségein való megalapításával. Anyai nagybátyja, gróf Festetich György pedig a keszthelyi mezőgazdasági akadémiát, a Georgikont hozta létre. A Habsburg-hű család legfiatalabb gyermekének, az 1791-ben Bécsben született István grófnak az élete úgy indult, mint más, korabeli főúri ifjaké; a fiatal Széchenyi a nemzet érdekében vállalt szerepet, s a felelős gondolkodású, mélyen vallásos, lelkiismeretes ifjú csakhamar kiemelkedett társai közül. Gyermekkorát Bécsben és a család nagycenki kastélyában töltötte, majd fiatal tisztként részt vett a lipcei csatában. A győzelem után ő is ott táncolt a Bécsi Kongresszus tarka forgatagában, de sem a katonatiszti, sem a gazdálkodó nagybirtokos életformája nem vonzotta. Meg azért sem volt kedve az államszolgálatához, mert a Metternich vezette Habsburg-birodalmat igazságtalannak és elavultnak tartotta. Így hát egyelőre 1815-től külföldi utazásokra vállalkozott. Barátjával, báró Wesselényi Miklóssal több nyugat-európai országot bejárt, s csakhamar személyes tapasztalatai alapján mérhette fel az európai országok közötti különbségeket. Kritikus szemmel ítélte meg földrészünk országait, s arra a következtetésre jutott, hogy az angol társadalmi rend, a szigetországi törvények sokkal korszerűbbek a hazai viszonyoknál. Arra is felfigyelt, hogy a török birodalom Magyarországnál is elmaradottabb. Rokonszenvvel tekintett a Szent Szövetség-kori Európában az 1820-as évek első felétől kibontakozó szabadságmozgalmakra, s amikor ezekkel vetette össze az I. Ferenc önkényuralma ellen 1823-tól megélénkült magyar rendi ellenzék szervezkedését, szomorúan állapította meg, a magyar urak mennyire egyoldalúan védik itthon a szűk, feudális nemesi szabadságeszményt. Felmérve mindezt, szinte mindent megváltoztatandónak ítélt meg a hazai viszonyokban, persze nem erőszakkal, hanem meggyőzés és törvényes változtatások, reformok útján. A többség nem állott melléje. Egyelőre csak egy nagy nemesi gesztusra vállalkozhatott: 1825 novemberében az országgyűlés kerületi ülésén Széchenyi István gróf felszólalt, s birtokainak egyévi jövedelmét, 60 ezer forintot ajánlott fel a Magyar Tudományos Akadémia megalapítására. Felajánlásához mások is csatlakoztak, s az 1827. XI. tc. törvényerőre emelte az Akadémia megalapítását, Pest székhellyel.

E felajánlás után Széchenyi távoli rokonához, Metternich kancellárhoz nyújtotta be fejlődést célzó programjait. Ám a rokon a maradi erőkre hallgatott, elutasította a gróf javaslatait. Így hát a fiatal gróf figyelme olyan gyakorlati feladatok felé fordult, amelyeket saját erejéből és társai segítségével is megvalósíthatott. Ezért írt könyvet a lovakról, emiatt rendezett lóversenyeket, evégett próbálta magasabb színvonalra emelni a magyar lótenyésztést. A hozzá hasonló gondolkodásúak megszervezésére, és az új gondolatok kicserélésére alapított Nemzeti Kaszinót is egyfajta politikai klub magyar változatának szánta, nem is alaptalanul, hiszen nemsokára vidéken is egyletek alakultak, amelyek aztán a politizáló fiatal reformerek helyi központjaivá váltak. Talán túlzó az a kép, hogy Széchenyi egyedülként ébresztgette

alvó nemzetét. Sokan keresték már ekkor az ország továbbfejlődésének útját-módját; a nemzet, a politizáló nemesség ébredezett már, reformokat fontolgatott, tervezgetett, vitatgatott. De a kiindulópontban éppúgy nem tudtak megegyezni, mint a reformok sorrendjében, a teendők egymásutánjában és az átalakulás ütemében.

Ekkor, a reformkor küszöbén – amikor birtokainak modernizálása céljából tízezer forintos kölcsönért folyamodott egy bécsi bankházhoz, de kérését elutasították – e személyes élménytől vezéreltetve kezdte vizsgálni a magyar gazdasági és politikai állapotok összefüggéseit, s adta közre programadó műveit. Elsőként 1830-ban a Hitel látott napvilágot, amelyben rámutatott arra, hogy „a magyar földbirtokos szegényebb, mint birtokához képest lennie kellene”, mert nem jut pénzhez, nincs hitele. És nemcsak pénzbeli kölcsöne nem létezik, hanem az emberek közötti hitel, a bizalom is hiányzik. Vaskos könyvében hosszasan fejtegeti, hogy a földnek azért nincs igazi értéke, mert nem lehet eladni: a bank nem ad kölcsönt, hiszen fizetéseképtelenség esetén úgysem szerezheti meg a nemesi birtokot, az ősiség középkori törvénye, a nemesi család kihalása esetén a koronára háramlás joga akadályozza ebben. További akadálya a földbirtokok szabad adásvételnek, hogy azokon kilencmillió jobbágy él és dolgozik odaláncolva, teljes jogfosztottságban. A szerző a következő megoldást javasolja: el kell törölni az ősiséget (a birtokok nemzetségen, családon belüli öröklését biztosító szokásjogot), a fiscalitást (a királyi kincstárnak azt a jogát, hogy a nemesi birtok az uralkodóval szemben elkövetett hűtlenség, és egyenes, illetve oldalági utódok kihalása esetén reá száll), sőt még attól sem kell visszaretetni, ha a hitelezők majd újra verik néhány könnyelmű nemes birtokát. Majd határozottan leszögezte: meg kell szüntetni a jobbágy és a földesúr egymástól függő viszonyát; a modern nagybirtokot nem lehet korszerűtlen, Európa fejlett országaiban már rég elfeledett törvényekre alapozni, hiszen „Se bot, se vessző nem hozott még országot virulásra...” A könyv zárómondata pedig szállóigévé vált: „A múlt elesett hatalmunkból, a jövődönnek urai vagyunk. Sokan azt gondolják, Magyarország volt, én azt szeretném hinni: lesz!”

Ám sokan nem hittek, vagy kételkedtek ebben, nem fogadták el Széchenyi nézeteit, ezért Világ (sugárzás, fény) című könyvében 1831-ben a teendők sorrendjét fejtette ki. A harmadik nagy mű, a Stádium, a szükséges reformok első állomását, stádiumát (szakaszát) jelölte ki, mely 1833-ban csak külföldön jelenhetett meg. De közben növekvő népszerűségnek örvendő, már az 1820-as években gyakorlati vállalkozások egész sorát indította el: hozzákezdett a Duna, majd az 1840-es években a Tisza szabályozásához, megszervezte a dunai gőzhajózást, vonattársaságokat hozott létre, teret készített a nemzeti színház létesítésére, kezdeményezte a Lánchíd építését. Az országgyűlésen sikerült törvénybe iktatnia, hogy a hídon mindenkinek – a nemeseknek is – fizetnie kell az átkelésért; így lett e létesítmény mindmáig a közteherviselés szimbóluma.

Széchenyi dolgozószobája Döblingben

Széchenyit az egész nemzet tisztelte, népszerűsége tetőpontján állott, 1840-ben Kossuth méltán nevezte őt „a legnagyobb magyarnak”. Ő azonban aggodóan figyelte az általa is képviselt reformmozgalom gyors térhódítását, azt hogy miként kapcsolódtak bele ebbe az egyre szélesebb tömegek, miként merültek fel egyre radikálisabb követelések. Barátsága Wesselényivel is elhidegült; az átalakulás vezetését a nagybirtokos arisztokráciának akarta fenntartani, s továbbra is illúziókat táplált a Habsburg-kormányzat jószándékát illetően. Mindez akkor került felszínre, amikor Kossuth Lajos Pesti Hírlapját a Kelet Népe (1841) című vitáirátában hevesen megtámadta. Azzal vádolta a szerkesztőt – aki különben Széchenyi tanítványaként indult a politikában –, hogy radikalizmusa veszélybe sodorja az átalakulás ügyét. Bármilyen később is később, a vád nem volt helytálló, s a vitában az ország haladó közvéleménye Kossuth mellé állt. Széchenyi politikailag elszigetelődött, a konkrét reformalkotások, gazdasági vállalkozások terén persze együtt haladt az ellenzék egészével. 1847-ben a forradalomtól rettegő Széchenyi Politikai programtörödékek című röpiratában minden korábbinál élesebb támadást intézett az égető társadalmi kérdések azonnali megoldását sürgető Kossuth ellen, de 1848-ban, a sikeres áttörés láttán lelkes nyilatkozatokat tett, s a Batthyány-kormány közlekedés és közmunka minisztereként a ’48-

as politika tevékeny részesévé vált. Örömmel ismerte el, hogy Kossuth politikája bizonyult helyesnek: békés úton, vér nélkül sikerült elérni, törvényes úton kivívni a polgári átalakulást.

1848 nyarának végére, amikor elkomorult a politikai látóhatár, s amikor felismerte, hogy a nemzetiségek felkelését, Jellasics fegyverkezését Bécs is támogatja, a magyarság számára nem látott többé reményt. A nyílt fegyveres összecsapás küszöbén idegrendszere összeomlott, egy sikertelen öngyilkossági kísérlet után a döblingi ideggyógyintézetbe vonult vissza. Csak az ötvenes évek második felében nyerte vissza alkotóerejét. 1859-ben újból megszólalt. Miután 1857-ben Bach belügyminiszter a Habsburg-monarchia politikai, gazdasági és társadalmi rendszerét dicsőítő, a „barbár” magyarság civilizálásával kérkedő röpiratot tett közzé, Rückblick – Visszapillantás – címmel. Széchenyi erre válaszolt közel 700 lap terjedelemben „Ein Blick auf den anonymen Rückblick” – Pillantás a névtelenül megjelent Visszapillantásra – címmel. Ebben igen ironikus hangnemben, élesen támadta az önkényuralmi rendszert, s a 18. század vége óta a magyar érdekekkel ellentétesnek minősíti a bécsi udvar politikáját. E gúnyirat kiadása után pedig valóságos sajtóközpontot rendezett be a döblingi gyógyintézetben, ahonnan az 1859-es válság idején emlékiratokat intézett az angol és a francia kormányhoz, röpiratokat írt, hogy Bécset engedményekre kényszerítse. A rendőrség felfigyelt politikai tevékenységére, házkutatást tartottak nála, majd értésére adták, hogy a gyógyintézetet politikai menedékhelynek nem használhatja fel. Széchenyi ezt fenyegetésnek vette, és 1860. április 8-ra virradó éjszaka főbe lőtte magát.

Temetése az önkényuralmi rendszer elleni tiltakozássá növekedett, melyet Arany János halhatatlan versében így fogalmazott meg:

*„Egy nemzet gyásza nemcsak leverő:
Nép, mely dicsóít, magasztost így magasztal,
Van élni abban hit, jog és erő!”*

Utóéletét, emlékezetét és hatását pedig abban is láthatjuk, hogy még a 21. század elején is akadt olyan kormány a Duna-medencében, mely nevét és szellemét használta fel országépítő tervei továbbvitelére: Lásd az Orbán-kormány Széchenyi-tervét. Már csak ezért is érdemes emlékét ápolni.

MIHÁLKA ZOLTÁN
történész

Sorsfordító évek a romániai magyarság életében

1939–1940

Hetven évvel ezelőtt, 1939. szeptember 1-jén tört ki a világtörténelem mindeddig legpusztítóbb, legtöbb szenvedést okozó háborúja, a második világháború. E tragikus esemény legfőbb oka a húsz évvel korábbi, az első világháborút lezáró Párizs környékén aláírt igazságtalan, imperialista békediktátum volt, amely a vesztesek közül a leginkább Magyarországot sújtotta. Trianonban a szövetséges és társult főhatalmak, vagyis az Amerikai Egyesült Államok, a Brit Birodalom, Franciaország, Olaszország és Japán, valamint Belgium, Kína, Kuba, Görögország, Nicaragua, Panama, Lengyelország, Portugália, Románia, a Szerb-Horvát-Szlovén Állam, Cseh-

és Szlovákország, valamint Sziám (Thaiföld) írta alá a 364 paragrafusból álló okiratot, amellyel a történelmi Magyarország területének 71,5 százalékát, lakosságának kétharmadát, több mint 3 millió magyart csatoltak el és osztottak szét a szomszédos országok között. Romániának 105.000 négyzetkilométer területet ítéltek meg 5,24 millió lakossal, ebből mintegy 1,5 millió magyar nemzetiségű volt. Egy 1922-ből származó adat szerint ezzel Románia lélekszáma 7.904.104 főről, 17.393.149 főre emelkedett, de jelentősen megnőtt a kisebbségek számaránya. A 74%-os román lakosság mellett 8,4% székely és magyar, 5% zsidó, 4,9% német, 3,3% orosz és ukrán, valamint összesen 5% más nemzetiségű (bolgár, szerb, török, görög, gagauz stb.) lakos volt.

A győztes nagyhatalmak öt országgal kisebbségvédelmi egyezményt írtak alá, Romániával 1919. december 9-én. Ez az egyezmény a faji, a nyelvi és a vallási kisebbségeknek megadja a polgári szabadságjogok mellett a szabad anyanyelv-használat jogát a hivatalokban, az iskolákban és az élet más területein. Kimondja, hogy a nemzetiségek szabadon alakíthatnak iskolákat, vallási és más szociális intézményeket, s azokban saját nyelvüket szabadon használhatják. Románia az egyezmény aláírásával hozzájárult volna ahhoz, hogy „az erdélyi székely és szász községeknek a román állam ellenőrzése mellett vallási és tanügyi kérdésekben helyi önkormányzatot engedélyezzen.” Ezt a szerződést azonban a román politikusok nagy felháborodással fogadták, Románia belügyeibe való beavatkozásnak ítélték. Brătianu miniszterelnök nem volt hajlandó aláírni, inkább lemondott. Végül a kisebbségvédelmi szerződést a király parancsára C. Coandă tábornok, hadtestparancsnok írta alá. Így aztán szinte természetesnek vehető, hogy ezt a nemzetközileg kért és szükségesnek tartott egyezményt Romániában nem valósították meg, s nem írták be az 1923-as alkotmányba se, azzal az indoklással, hogy az sértené a román állam szuverenitását.

Mindez annak a bizonyítéka, hogy a román politikai gondolkodásban már a Trianon körüli nagy öröm idején megjelent a félelem is, hogy nem elég erősek a nemzeti kisebbségek beolvasztására, és így veszélybe kerül a fegyveres és nemzetközi jogi kényszerrel létrehozott sok nemzetiségű Románia fenntartása. Ez a félelem tette agresszívvá a két világháború közötti román nemzetiségi politikát a nemzetiségek ellen, amelyet kifelé védekezésnek álcázott.

Ez a félelem természetesen még jobban felerősödött 1938–1939-ben, amit ekkor már az egyre súlyosbodó nemzetközi helyzet is táplált. Egyre inkább elkerülhetetlennek látszott egy újabb világháború kitörése, amelyet elsősorban a revánsra készülő német náciizmus, az olasz fasizmus és a japán imperializmus készített elő, de jelentős része volt benne a sztálini diktatúrával vezetett Szovjetországnak is. Míg az egykori Nagy-Magyarország utódállamai az első világháborúban az Antant segítségével megszerzett területeik megtartására törekedtek, Magyarországon felerősödött a revíziós

törekvés, a trianoni diktátum felülvizsgálatának, módosításának elérésére irányuló mozgalom.

1938. március 12-én a hitleri Németország bekebelezte Ausztriát, ezzel is növelve nemzetközi potenciálját. 1938. szeptember 29-én Anglia és Franciaország az európai béke fenntartásának reményében megkötötte a hitleri Németországgal és a Mussolini vezette Olaszországgal a müncheni egyezményt, s ezzel a versaillesi békerendezéssel kialakított európai status quo felbomlott. A németek már másnap megszállták a Szudéta-vidéket, s gyakorlatilag ez Csehszlovákia felbomlását jelentette, de ugyanakkor az ún. Kisantant széthullásához is vezetett.

1938. november 2-án Németország és Olaszország az ún. első bécsi döntéssel Magyarországnak ítélte a Trianonban elcsatolt Felvidék déli részét Kassa, Munkács, Ungvár városokkal együtt. A 11.927 négyzetkilométer terület közel 1 millió lakosságának abszolút többsége magyar volt, így a döntés ellen Anglia és Franciaország sem emelt szót, mivel etnikailag korrekt volt az új határvonal.

Az első bécsi döntés Romániában méltán nagy riadalmat váltott ki és a hasonló veszély elkerülésére 1938. december 16-án törvényrendelet írta elő katonai zónák felállítását az országhatár védelmére, elsősorban a román-magyar határ mentén, amely a Károly vonalnak nevezett erődítmény-rendszer kiépítését jelentette.

1939. március 14-én a magyar hadsereg egységei bevonultak Kárpátaljára. Másnap a román kormány részleges mozgósítást rendelt el a határok fokozott védelmére. Nagy volt a riadalom, a román közalkalmazottak tömegesen hagyták el a határ menti övezetet, s települtek vissza a Regátba. Egy Romániából a magyar kormányhoz küldött jelentés szerint ezekben a napokban a magyarok lakta határ menti területeit valósággal megszállta a román katonaság, lovakat, járműveket rekviráltak. Sok magyart, főleg a megbízhatatlannak tartottakat az ország déli részére, sáncászati munkára vittek. A magyarok rádiókészülékeit elkobozták vagy lepecsételték, a megbízhatatlannak vélt személyeket internálták. A magyar hadsereg vezérkari főnöksége 2. osztályának a román mozgósítás idején tapasztalt romániai hangulatról szóló jelentésében így írt: „A hangulat nyomott, lelkesedés nem észlelhető. Felkeltésére magyarellenes propaganda tapasztalható. A kevés harci kedv a felszerelési hiányok és a tapasztalt zűrzavar hatására lelohadt. A polgári lakosságon háborús félelem lett úrrá. A háborús feszültségért Magyarországot okolják. A szerveződő román polgári alakulatoknak fegyvereket osztanak ki.”

Ezt a helyzetet felismerte a román államvezetés is, és igyekezett a románság nemzeti érzelmére hatni, a mindig jól bevált „magyar kártya” kijátszásával. A magyarellenes propaganda nem csupán Magyarország, a magyar kormány ellen irányult, hanem kiterjedt az erdélyi magyarságra is. A román sajtóban egyre-másra jelentek meg uszító hangú írások a Nagyrománia terü-

leti épségére törő irredenta magyarokról és azoknak romániai ügynökeiről. Nemcsak az újságok, de a legfelsőbb román politikai vezetés is nyíltan hangoztatta, hogy a román-magyar kérdést csak ágyúval lehet megoldani. A román közvélemény érzelmeit és szándékait a magyarság iránt egyértelműen juttatta kifejezésre 1939. június 9-én Marta temesvári királyi helytartó, amikor a helyi magyar népközösség vezetőinek nyomatékosan figyelmébe ajánlotta, hogy „a magyar-román problémát gyökeresen csak úgy lehet elintézni, hogy vagy a románok irtják ki a magyarokat, vagy a magyarok a románokat.” A leggyakrabban hangoztatott jelszó a „nici o brazdă” – egy talpalatnyi földet sem engedünk át a magyaroknak. Viszont ha Romániát bármilyen területi engedménybe kényszerítenék a nagyhatalmak, akkor Szent Bertalan éjszakát rendeznek a romániai magyarok soraiban.

Az állandó fenyegetettség félelmet, de elszántságot is keltett a romániai magyarság soraiban, és ez vezetett el akkor az összefogáshoz, szervezkedéshez, összeesküvéshez, amely egy esetleges román-magyar fegyveres konfliktus esetén megvédte volna közösségi javaikat és életüket.

A szervezkedés kezdetének időpontját csak megközelítőleg tudjuk meghatározni. Valószínű, hogy 1939 tavaszán indulhatott meg, közvetlenül a magyarok Kárpátaljára történt bevonulása után, hisz ekkor vált igazán fenyegetetté a romániai magyarság sorsa, mint ahogy azt fentebb is vázoltuk. Ezt a fenyegetettséget legjobban a határ mentén lakó magyarok érezhették, így nem véletlen, hogy Szatmár és Várad volt a szervezkedés kiindulópontja, s innen terjedt tovább Szilágy, Kolozs megyékre, Nagybánya, Máramaros vidékére, majd eljutott a Székelyföldre és Temesvárra is. Az sem volt véletlen, hogy elindítói és továbbvivői között nagy számban szerepelt a római katolikus és református papság, tanítók, tanárok, hisz ők hivatásuknál fogva is felelősnek érezték magukat népük, nemzetük, felekezetük sorsáért, veszélyeztetett jövőjéért. Ugyanakkor szinte valamennyi társadalmi réteg, osztály és foglalkozás képviselői megtalálhatóak azok között, akiket a román államvédelmi szervek összeesküvés vádjával őrizetbe vettek, kihallgattak, letartóztattak.

Az önvédelmi szervezet tulajdonképpen éppen csak megalakult, s egyetlen akciót sem szervezett vagy hajtott végre addig, amíg 1939. október 13-án éjjel a „sziguranca” (állambiztonsági szervezet) megkezdte a letartóztatásokat, és alig egy hónap alatt felgöngyölítette az egész hálózatot.

Azt, hogy miként szerzett tudomást a román titkosrendőrség a szervezkedésről, máig sem sikerült kideríteni: csupán csak egymásnak ellentmondó feltételezések, vélemények olvashatók a korabeli dokumentumokban. Legkevésbé hihető, hogy árulás következtében buktak le, habár erre is legalább három változat olvasható a korabeli írásokban. Más vélemény szerint a román kém-szervezet Magyarországon bukkant az összeesküvés nyomára. Van olyan változat is, hogy kompromittáló iratokkal, névsorokkal került valaki a román szervek kezére. Ezek az egymásnak ellentmondó állítások, feltételezések

megalapozatlannak tűnnek, és az egész szervezkedés részleteinek alaposabb megismerése után teljességgel kizárhatjuk az árulás, önfeladás lehetőségét. Annál inkább a szervezők tapasztalatlanságának, naivságának és a román állambiztonsági szervek professzionalizmusának tudható be lebukásuk. Ez egyben cáfolja azt a román álláspontot is, hogy a mozgalmat Magyarországról, sőt egyenesen a Honvéd Vezérkar közreműködésével szervezték, irányították. Ennek csak annyi alapja van, hogy 1939. május 8-án Werth tábornok, vezérkari főnök valóban készített egy tervet egy Románia ellen indítandó háború esetére, és ebben szerepelt önvédelmi szervezet létrehozása a romániai magyarok soraiból. A nemzetközi helyzetben végbement változások azonban ezt a tervet szükségtelenné tették, tehát nem került sor még az előkészítésére sem. Viszont feltehetően a Werth-féle terv tudomására jutott a román állambiztonsági szerveknek, s ezt felhasználva úgy igyekeztek a romániai magyarok mozgalmát feltüntetni, hogy annak minden ódiума a magyarországi politikára háruljon. E célból minden eszközt felhasználtak, mikor lecsaptak a szervezkedés résztvevőire. Jó példa erre az ügyben elsőként letartóztatott Koós András esete. 1939. október 13-án késő délután, szatmárnémeti lakásán megjelent egy ismeretlen személy (feltehetően a helyi kémelhárítók bérence), és a meglepett kereskedőnek egy csomagot adott át. Pár perc múlva már detektívek hatoltak be a lakásába és gyors házkutatás után természetesen megtalálták a korábban átvett csomagot, amelyben robbanóanyag volt. Az áldott állapotban lévő felesége szeme láttára, ott helyben félholtra verték s magukkal vitték a férfit. Egyenesen Nagyváradra szállították a kémelhárító alakulat börtönébe, s mire visszanyerte eszméletét, már nem volt egyedül. Ott volt már Kaizer Ferenc, a szatmári püspöki hivatal portása, Linzenbold Ferenc szatmári plébános, dr. Köpf Ferenc nagyváradai teológiai tanár és mások.

Hasonlóképpen jártak el Aradon a premontrei rend tagjainak letartóztatásakor. A rendőrség a rendházban ekrazittal teli csomagot talált, amit egy ismeretlen személy röviddel a rendőrök megjelenése előtt vitt oda azzal, hogy az abban lévő „árut” az egyik szerzetes rendelte meg.

A nagy letartóztatási hullám október 15-én kezdődött és alig egy hét alatt mintegy 70 személyt „gyűjtöttek be” a nagyváradai börtönbe. Előbb csak Szatmárról és Nagyváradról, majd sorra hozták a letartóztatottakat Nagybányáról, Máramarosszigetről, Érmihályfalváról, Székelyhídről, Szilágyosomlyóról, Zilahról, sőt, Udvarhelyről, Csíksomlyóról, Sepsiszentgyörgyről is.

„A nagyváradai börtön kicsinek bizonyult – írta visszaemlékezésében az egyik letartóztatott, Macskássy Attila zilahi tanár – és a prédát szimatoló titkosszolgálat a lépni is alig tudó, agyonkínzott csoportot géppuskafedezettel, futólépésben kihajtotta az állomásra, hogy a nagyobbaknak ígérkező kolozsvári katonai fogdában folytatódjék korunk legállatiasabb és legembertelenebb vallatása. Az eredményes vallatási módszer következtében a letartóztatások folytatódtak, s pár nap elteltével már mintegy 150 férfi és 6 nő sínylődött a fogházban.”

A letartóztatásokról először október 25-én értesült a magyar kormány a m. kir. rendőrség vidéki főkapitányának jelentéséből, vagyis azon a napon, amikor a letartóztatottakat Nagyváradról Kolozsvárra szállították. 1939. október 25-én Csáky külügyminiszter számjeltáviratban az alábbiakat közölte Bárdossy bukaresti magyar követtel: „Hivatalos körök kivizsgálták, hogy vannak-e az állítólagos összeesküvésnek Magyarországra átnyúló száalai. Beható vizsgálat után kizártnak tartják, hogy a románok kapcsolatot találjanak magyarországi szervekkel, ezért érthetetlennek tartják a román atrocitásokat kisebbségi egyénnel szemben (...) Eredetileg tervünk volt az új román követ megbízó levelének átadásakor a kormányzói választ melegebb hangnemben tartani. A román atrocitások után, amelyek már közismertek, dacára, hogy a sajtó semmit sem közöl, kénytelenek voltunk tónust váltani. Nincs észrevételem az ellen, hogy fentieket illetékes hellyel közli.”

Dr. Bánffy Miklós, a Romániai Magyar Népközség elnöke az összeesküvés ügyében interpellációt intézett a román miniszterelnökhöz, amelyben – annak hangsúlyozása mellett, hogy a bűnösökkel nem vállalnak közösséget – az ártatlanok mielőbbi szabadon bocsátását és a gyanúsítottakkal szemben méltányos és emberséges elbánást kért.

Bárdossy követ 1939. október 28-án számolt be a magyar kormánynak Gafencu román külügyminisztertől kapott hivatalos tájékoztatásáról az erdélyi magyar összeesküvésre vonatkozóan. Gafencu szerint az összeesküvők terrorista szervezetet hoztak létre, amelynek az lett volna a feladata, hogy egy román-magyar háború esetén pontosan kijelölt vasúti pontokat, hidakat, középületeket felrobbantson. A nyomozók megtalálták a feladatok végrehajtásához szükséges térképeket. A robbanóanyagot, a szükséges eszközöket, térképeket a magyar honvédelmi minisztériumtól kapták, s rádió-adóvevő készüléken tartották a kapcsolatot, kapták az utasítást.

Ebben a jelentésben a bukaresti követ elküldte az általa összeállított névjegyzéket a letartóztatottokról. A listán Szatmárról és környékéről 83 személy, Nagyváradról és Bihar megyéből 15 személy, a Székelyföldről 13, Szilágy megyéből 3, Máramaros-szigetről 7, Medgyesről és Temesvárról 1-1 személy neve szerepelt.

Bárdossy 1939. november 2-án újabb tájékoztatóban számolt be Csáky külügyminiszternek Gafencu román külügyminiszterrel folytatott megbeszéléséről. Gafencu újból azt állította, hogy az őrizetbe vett összeesküvők állandó összeköttetésben állottak a magyar honvédelmi minisztériummal, onnan kapták a náluk megtalált nagy mennyiségű robbanóanyagot, és azok felhasználásához szükséges eszközöket. A román kormány igyekszik az ügyet úgy kezelni, hogy kizárólag a bűnösökre vonatkozzon az eljárás, és nagyobb bajjal ne járjon. Gafencu megígérte a gyanúsítottakkal szembeni emberséges elbánást és hogy az ártatlanok elbocsátása érdekében közbenjár.

1939. november 6-án a honvédvezérkar főnöke szigorúan bizalmas levélben kérte Csáky külügyminisztert, hogy az alábbiakról tájékoztassa Bárdossyt:

1. Téves az, hogy innen Romániában messzeágazó szervezet létesítettett volna.
2. Téves, hogy a Honvédelmi Minisztériummal részben rendszeres futár-szolgálat, részben pedig titkos rádióösszeköttetés létesítettett volna.
3. A futárszolgálatot ellátó állítólagos magyar tiszt nem létezik
4. Részletesen kidolgozott tervek nincsenek.
5. Magyarországi származású robbanóanyag és ennek felhasználására szolgáló eszközök innen nem küldettek át.
6. Emberséges elbánásmód érdekében újabb intervenciót kérünk.

November 10-én a vezérkari főnök újabb levélben tájékoztatta a magyar külügyminisztert a romániai összeesküvés ügy fejleményeiről: „Megbízható hírek szerint Gafencu külügyminiszter utasította vatikáni követét, hogy interveniáljon azzal a céllal, hogy Fiedler szatmár-bihari megyés püspök lemondattassék, mivel az összeesküvés miatt 29 római katolikus pap van letartóztatásban, akik az összeesküvésnek lényeges megszervezői és vezetői voltak. Lakásaikon, szemináriumokban, temetőekben robbanóanyagot találtak. Gafencu kijelentette, hogy dacára az összeesküvés aggasztó méreteire és hogy azt Magyarországról irányították, a nyomozást mégis úgy folytatják le, hogy a katolikus egyház tekintélyét ne sértsék és kompromittálják, nehogy azt a bolsevisták és nácik kihasználják Róma ellen. Gafencu Magyarországot és az erdélyi magyar katolikus papságot a legsúlyosabb vádakkal illette a bukaresti követnél is, és a román-vatikáni követ útján a Vatikánba is interveniált, és olyan követelésekkel lépett fel, amelyekkel azt célozta, hogy a magyar érzelmű katolikus papságot diszkreditálja és hívői köréből eltávolítsa. Igazi célja a magyarság teljes letörése és az elrománosítás; s ennek érdekében a magyar papság eltávolítását leplezendő ezen lépését azzal indokolja, hogy a Vatikántól jövő támogatást a klérus érdekének tünteti fel. (...) Kíváncsún tartom, hogy a magyar vatikáni követ tájékoztassa a Szentszéket a valós helyzetről, mielőtt az erdélyi magyar kisebbség is általában az egyetemes magyarság érdekét mélyen sértő intézkedésekhez hozzájárulását adná” – írta levelében Werth Henrik gyalogsági tábornok.

1939. november 12-én váratlan, de kedvező fordulat történt az összeesküvők ügyében. Gafencu külügyminiszter arról tájékoztatta Bárdossy követet, hogy bár súlyos kompromittáló adatok vannak birtokukban, mégis úgy határoztak, hogy az ügy likvidálását kül- és belpolitikai okokból lehetőleg szűk keretek közé szorítják, de ezt nem gyengeségből teszik. A vádlottak száma 140. Közülük 20-25 hadbíróság elé kerül, ők súlyosan bűnösnek bizonyultak. Azokat, akik a szervezésben és anyagrejtegetésben nem bűnösök, ítélezés nélkül szabadlábra helyezik. A vádlottak harmadik csoportját hajlandóak volnának Magyarországra kitoloncolni, ha a magyar kormány befogadná őket, és biztosítaná, hogy az ügyről a magyar sajtó is hallgat, és a befogadottak nem folytatnak irredenta tevékenységet Magyarországon.

A magyar kormány válaszában kifejtette, hogy az állítólagos összeesküvők egy részének átvételéhez nagyon nehezen adhatja – egyenlőre

csak elvi – hozzájárulását, mert előbb megnyugtatót kíván, hogy a román kormány ezt sem hamis és alaptalan interpellálásra, sem precedensre nem fogja felhasználni. Ugyanakkor kijelenti, hogy ha a vádlottak között tényleg több pap van, akkor csak úgy lehet elkerülni a sorra kerülő per miatti felzúdulást, ha valamennyi pap a Magyarországra kiutasítottak között lesz.

1939. november 18-án a magyar külügyminiszter az alábbi táviratot küldte a bukaresti magyar követnek: „Határátlépés lehetséges Pocsaj községtől délkeletre, országhatár és Berettyó kereszteződésénél Pelbárhida község határában, november 20. 12 órától kezdve bármikor.” Mégis kerek egy hónap telt el, amíg a 36 kiutasított személy előtt megnyílt a kolozsvári börtön ajtaja és a fentnevezett helyre szállították őket.

Közben még történt egy és más, ami újabb nyugtalanságot keltett a romániai magyarság körében. November 29-én Fiedler püspök Bukarestbe utazott Andreas Caussolo érsek, pápai nuncius ünneplésére, aki akkor töltötte be 70. életévét. A nuncius közölte vele, hogy hiába próbálta elsimítani a szatmár-bihari egyházmegye letartóztatott papjai miatt kirobbant politikai botrányt, s felajánlotta neki, ha kéri XII. Pius pápától a felmentését, akkor a letartóztatott papokat nem ítélik halálra, hanem átteszik őket a magyar határon, és szabadok lesznek, de Romániában többet nem működhetnek. Fiedler püspök, amikor a nuncius elébe tette a lemondási nyilatkozatot, elvette és aláírta, Jézus szavait idézve: „Nagyobb szeretet senkiben sincs annál, mint aki életét adja barátaiért”.

A pápai döntést a lemondás elfogadásáról december 17-én hirdették ki. „A megdöbbentő hír óriási, kínos és szomorú szenzációképp hatott város- és megyeszerte” – írta dr. Lestyán Endre kanonok a váradi székesegyház Historia Domus-ba.

A pápa Márton Áron gyulafehérvári püspököt nevezte ki a szatmár-nagyvárad egyházmegyéék apostoli kormányzójává. December 20-án megtörtént Márton Áron apostoli kormányzói beiktatása. Ez alkalommal tartott beszédében kiemelte a távozó püspök érdemeit, kérte az engedelmességet és bizalmat. Pár szóval utalt a közelmúlt szomorú eseményeire és ezzel kapcsolatban kijelentette, hogy „aki magyarkodni akar, teheti, de ő azonnal felmenti a szolgálatról”.

1939. december 21-én, hosszas tárgyalások, egyeztetések után a román kormány döntése alapján 36 személyt – 24 papot és 12 világi embert –, miután önként lemondtak a román állampolgárságukról, Pelbárhida-Kismarja térségében áttettek a határon. Ezzel a cselekedetével a román kormány kettős hasznót akart elérni. Megfosztott 24 magyar egyházközséget szellemi vezetőjétől, s ugyanakkor krisztusi megbocsátásnak álcázott haszonleséssel kacsintott Róma és az európai nagyhatalmak felé.

1939. december 23-án újabb 15 személyt bocsátottak szabadon, akikre nem tudtak semmilyen államellenes tevékenységet bizonyítani azon kívül, hogy tagjai voltak az önvédelmi szervezetnek, így nem fosztották meg őket

állampolgárságuktól. Ugyanakkor másik 15 személlyel közölték, hogy a vizsgálat során bűnösségük bebizonyosodott és a 186. törvénycikkely alapján (ínaltă trădare) hazaárulás vádjával hadbíróság elé állítják őket.

A vád alá helyezett 15 személyt 1940. január 20-án Craiovára szállították, majd újabb kihallgatások, vizsgálatok után az április 11-én megtartott tárgyaláson meghozták a nyilvánvalóan koncepciós perben az ítéletet. Tizennégy személy fejenként 5 évi kényszermunkára, és a főbűnösnek kiálított kolozsvári vasúti főmérnököt, Póczy Mihályt életfogytiglani kényszermunkára ítélték.

1940. április 19-én a bukaresti magyar követ az alábbi jelentést küldte Budapestre: „Olasz követnek sikerült krajovai foglyok megkegyelmezésében konkrétabb ígéretet kieszközölni. Román kormány megmaradt amellett, hogy ha a külpolitikai helyzet alakulása, különösen román-magyar viszonylatban lehetővé teszi, elítélteket adandó alkalommal szabadon bocsátja, de erre kötelező ígéretet nem tesz. Követ nyomatékos kéresemre figyelmeztetni fogja Gafencut, hogy legalább teljesítsék, amit önként vállaltak, és sürgősen bocsássák szabadon a kolozsvári és temesvári foglyokat.”

Ez utóbbi kérésnek meg is lett az eredménye, 1940. május 3-án a román külügyminiszter közölte, hogy a Kolozsváron fogva tartott és el nem ítélt 16 magyar vádlottat hajlandók áttenni a magyar határon, ha ehhez a magyar kormány hozzájárul. A magyar kormány a hozzájárulását azzal a feltétellel adta meg, hogy ez ne hasson kedvezőtlenül a Craiova-iaik ügyére. Így május 17-én újabb 16 személy mehetett át Magyarországra, ezúttal már a Bors és Ártánd közötti határátkelőnél.

A temesváriak ügye másképp oldódott meg. Itt egy magyar ifjúsági mozgalom tagjait tartóztatták le még 1940 februárjában hazaárulás és a társadalmi rend felforgatásának kísérlete vádjával. A közel 40 személyre azonban nem sikerült semmi komoly vádat rábizonyítani, s ráadásul nagy részük még kiskorú volt, a hadbíróság ejtette ellenük a vádat és szabadon engedték őket.

A román kémelhárítók még ezután is tovább buzgólkodtak. 1940 júniusában újabb 16-20 magyart szállítottak be a kolozsvári hadbíróság börtönébe. A kolozsvári konzul 1940. július 4-én azt jelentette a magyar külügyminiszternek, hogy „a vád ellenük csupán az, hogy tudtak az elmúlt ősszel összeküvéssel vádolt személyek tevékenységéről és nem jelentették azt. Két református lelkész is volt köztük. Az egyiket, Gargya Gézá-t vallatásnál kegyetlenül összeverték. A lelkész azóta fegyőr kíséretében kezelésre jár a helyi klinikára. Filipescu őrnagy, akinek a műve a letartóztatás, állítólag most feltűnően előzékeny magatartást tanúsít a letartóztatottakkal szemben.”

Az utolsó bukaresti követi jelentés az „önvédelmisek” ügyében 1940. augusztus 16-án így szólt: „Craiovai elítélteket hozzátartozók hivatalos információja szerint sóbányákba szállították. Felkerestem a külügyminisztert és figyelmeztettem, hogy az intézkedés ellentétben van az előző kormány részéről adott, írásban is leszögezett biztosítékkal. Emlékeztettem arra, amit

Nagyméltóságod Bossynak (az olasz követnek) mondott, és nyomatékosan kértem, tegyen eleget az előző kormány ígéretének aziránt, hogy az erdélyi magyarok nyugtalanságát a fenti hír ne fokozza még jobban.”

Nem sokkal ezután igazi sorsdöntő fordulat következett be nemcsak az „önvédelmisek”, de az egész erdélyi magyarság életében is. A magyar és román kormány megbízottak 1939. augusztus 16. és 24. között tárgyalást folytattak az erdélyi kérdés megoldásáról, minden eredmény nélkül. Ezután a magyar kormány önálló fegyveres fellépésre készült területi igényeinek teljesítésére. Románia viszont felkérte Olaszországot és Németországot döntőbíráskodásra. Hitler 1939. augusztus 27-én közölte, hogy Olaszországgal együtt elvállalják a kényes feladatot. Ezután a román és a magyar kormány hivatalosan is felkérte a két ország vezetőit, hogy a közöttük függőben lévő területi vitát döntőbizottsági határozattal rendezzék, kijelentve, hogy kormányaik a határozatot minden további nélkül magukra nézve kötelezőnek ismerik el.

1940. augusztus 30-án Ribbentrop német és Ciano olasz külügyminiszter a bécsi Belvedere palotában meghozta döntését, melynek értelmében Románia észak-nyugati részéből 43.492 négyzetkilométer területet, 2.155.456 lakossal (melyből 1.123.216 magyar – a terület összlakosságának 51,4%-a magyar, 42%-a román, a többi más nemzetiségű) Magyarországhoz csatolnak. Az erdélyi viszonyok nem tettek lehetővé olyan politikai határt megállapítani, mint az első bécsi döntéssel a Felvidéken, így ez a döntés sem etnikailag, sem gazdaságilag nem volt megalapozott, és nem bizonyult tartósnak sem.

Az ún. „kis magyar világ” csupán négy évig állott fenn Észak-Erdélyben, de így is felbecsülhetetlen jelentősége volt. Elősegítette a meggyengült magyarságtudat újbóli megerősödését, a magyar kultúra helyi fellendülését. A magyarságuk miatt elüldözöttek, kitoloncoltak egy része újból visszatérhetett szülőföldjére, sőt, még a craiovai tizenöt elítéltet is kiadta a román kormány, nem kellett letöltsék a rájuk kiszabott büntetést.

Összegzőként elmondhatjuk, hogy ez a két év – 1939 és 1940 – valóban sorsfordító évek voltak, amelyek sok szenvedést, félelmet és veszélyt hoztak, de felcsillantották a reményt, erősítették a bizakodást is az erdélyi, a romániai magyarság életében. Sajnos, a remények csak kis mértékben és rövid ideig váltak valóra, és a második világháború, valamint az azt követő változások még súlyosabb sorcsapásokat hoztak népünkre, nemzetünkre.

KUPÁN ÁRPÁD
történész

JUHÁSZ GYULA

Trianon

*Nem kell beszélni róla sohasem,
De mindig, mindig gondoljunk reá.*

*Mert nem lehet feledni, nem, soha,
Amíg magyar lesz és emlékezet,
Jog és igazság, becsület, remény,
Hogy volt nekünk egy országunk e földön,
Melyet magyar erő szerzett vitézüll,
S magyar szív és ész tartott meg bizony.
Egy ezer évnek vére, könnye és
Verejtékes munkája adta meg
Szent jussunkat e drága hagyatékhoz.*

*És nem lehet feledni, nem, soha,
Hogy a mienk volt a kedves Pozsony,
Hol királyokat koronáztak egykor,
S a legnagyobb magyar hirdette hévvel,
Nem volt, de lesz még egyszer Magyarország!
És nem lehet feledni, nem, soha,*

*Hogy a mienk volt legszebb koszorúja
Európának, a Kárpátok éke,
És mienk volt a legszebb kék szalag,
Az Adriának gyöngyös pártadísze!
És nem lehet feledni, nem, soha,
Hogy a mienk volt Nagybánya, ahol
Ferenczy festett, mestereknek álma
Napfényes műveken föltündökölt,
S egész világra árasztott derűt.
És nem lehet feledni, nem soha,*

*Hogy Váradon egy Ady énekelt,
És holnapot hirdettek magyarok.
És nem lehet feledni, nem, soha
A bölcsőket és sírokat nekünk,
Magyar bölcsőket, magyar sírokat,
Dicsőség és gyász örök fészkeit.
Mert ki feledné, hogy Verecke útján
Jött e hazába a honfoglaló nép,
És ki feledné, hogy erdélyi síkon
Tűnt a dicsőség nem múlt egébe
Az ifjú és szabad Petőfi Sándor!
Ő egymaga a diadalmas élet,
Út és igazság csillaga nekünk,
Ha őt fogod követni gyászban, árnyban,
Balsorsban és kétségben, ó, magyar,
A pokol kapuin is győzni fogsz,
S a földön föltalálod már a mennyet!
S tudnád feledni a szelíd Szalontát, hol
Arany Jánost ringatá a dajka
Mernéd feledni a kincses Kolozsvárt,
Hol Corvin Mátyást ringatá a bölcső,
Bírnád feledni Kassa szent halottját
S lehet feledni az aradi őskert
Tizenhárom magasztos álmodóját,
Kik mind, mind várnak egy föltámadásra*

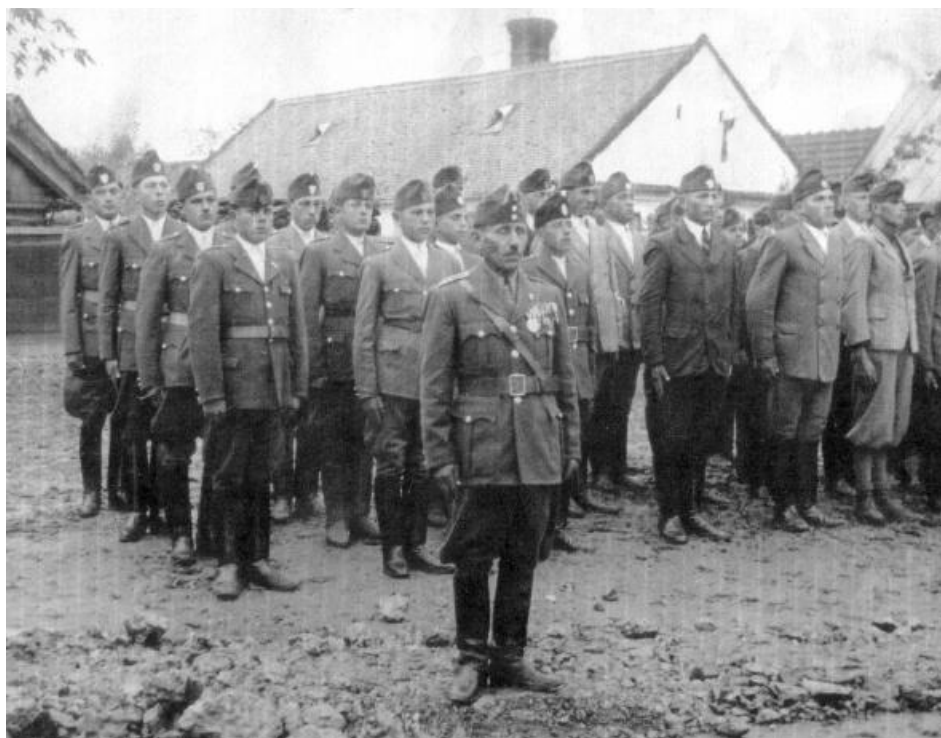
*Trianon gyászos napján, magyarok,
Testvéreim, ti szerencsétlen, átkos,
Rossz csillagok alatt virrasztva járók,
Ó, nézzetek egymás szemébe nyíltan
S őszintén, s a nagy, nagy sír fölött
Ma fogjatok kezet, s esküdjetek
Némán, csupán a szív veréseivel
S a jövő hitével egy nagy esküt,
Mely az örök életre kötelez,
A munkát és a küzdelem hirdeti,
És elvisz a boldog föltámadásra.*

*Nem kell beszélni róla sohasem
De mindig, mindig gondoljunk reá!*

HETVEN ÉVE TÖRTÉNT

Paptamási végveszedelme

...Si vis pacem, para bellum! – Ha békét akarsz, készülj a háborúra! Ezt az ókori latin bölcsességet követték a politikusok Európa-, sőt világszerte a múlt század harmincas éveiben. Romániában II. Károly király francia és angol anyagi támogatással, szaktanácsadással már 1937-ben megkezdte elsősorban az ország nyugati határa mentén, a katonai erődvonal kiépítését. 1938 őszéig ezek az erődítmények támadó jellegűek voltak, 1939 tavaszától védő jellegűvé építették át. 1937-ben 19 betonépítmény (bunker) készült el, 1938-ban még 8-at emeltek, 1939-ben 194-re nőtt a számuk, s 1940 nyarára már 320 betonbunker állott 300 kilométer hosszú határ menti szakaszon. Az erődvonal előtt harcokosi-akadály (tankárok) húzódott, melynek szélessége helyenként elérte a 8-12 métert, mélysége a 3-5 métert, meredek oldalfalakkal. A tankárok és az erődök között 1,20 méter magasságú drótakadály épült, betonba öntött vaskarókkal. Útlezárásra betontömböket, vasúti sínekből készült járműakadályokat állítottak. Ez volt a híres-hírhedt Carol

A paptamási leventék egy része soha nem tért haza

erődvonal, melynek építése igencsak megkeserítette a határövezetben lakók életét. Nem csupán azzal, hogy közmunkával kellett részt vegyenek az építésben, de azzal is, hogy az ebbe a zónába eső termőföldeket kisajátították, s az erődvonal közelében a mezőgazdasági munkák végzését akadályozták, sőt, egyes helyeken meg is tiltották.

A legnagyobb veszedelem azonban a Bihar megyei Paptamási fenyegette. A 3502/1939-es számú miniszteri rendelet kimondta e község teljes kisajátítását és lebontását, mivel éppen ezen a helyen tervezték a Várad, illetve Mihályfalva felől jövő két kiserőd-vonal találkozását, összekapcsolását.

Ezt a szomorú történetet mára a teljes feledés homálya fedte el, érdeklődésünkre kiderült, hogy a község lakói, vezetői, értelmiségei sem tudtak róla. Megjegyezzük, hogy a korabeli sajtó nem írt róla, mivel katonai titoknak számított. Mi is csupán véletlenül, más téma után kutatva bukkantunk rá a Magyar Országos Levéltárban négy olyan dokumentumra, amelyek megbízható és hiteles adatok a történeletről.

Az alábbiakban közzé tesszük ezeket a dokumentumokat.

1. A kolozsvári magyar királyi Konzulátus jelentése a magyar Miniszterelnökségnek 1939. augusztus 19-én. (20. pol. 1939.)

„A királyhágómelléki református püspöki hivatalhoz beérkezett jelentés szerint Paptamási község lakosságát az ottani katonai hatóságok felszólították, hogy a községet legkésőbb október közepéig ürítsék ki. Aki az ország belsejébe rokonoknál vagy más módon nem tud elhelyezkedni, azt a hatóság a Regátba, lehetséges, hogy Munténiába telepíti át.

Paptamási határa az erődítési munkálatok következtében teljesen fel van dülva. A vetéseket még tavasszal, amikor alig voltak 20-30 cm magasak, lekaszáltatták. A hadművelleti területnek nyilvánított földeket kisajátították, holdanként 3000 lei érték megállapítása mellett, de az összeget a tulajdonosoknak még a mai napig sem fizették ki.

A püspöki hivatal értesülése szerint valószínűleg hasonló sors vár a következő határmenti községekre: Bihar, Biharfélegyháza, Biharvajda, Nyüved, Pelbárthida, Szalárd, Szentjobb, Szentimre, Jankafalva, Kágya, Bihar-diószeg. Ezekhez hozzászámítva Paptamási 1074 főnyi lakosságát, összesen 19.323 azoknak a száma, akik az erődítési öv kiépítése révén csak Bihar megyében a legbizonytalanabb jövőnek vannak kitéve.

A fentemlített községekben a katonai hatóság a templomtorony ablakait befalaztatta, bedeszkáztatta és az Istentiszteletekre csakis a katonai parancsnokság által meghatározott időben és legfeljebb 10 percig szabad harangozni.

Báró Bothmer Károly m. kir. konzul”

2. A következő dokumentum Teleki Pál miniszterelnök levele Vörösmarty János rendkívüli követ és meghatalmazott miniszterhez (827. Res. pol. 1939. szept. 7.)

„Mellékelten küldök egy feljegyzést a románok által áttelepíteni szándékolta magyar községek ügyében, két példányban. Az egyiket a külügyminiszter részére, a másikat Bárdossynak kellene elküldeni a mellékletekkel együtt.

Ezek a községek, Pelbárhida kivételével, mely felében magyar, felében román, mind tiszta magyar községek. A mellékelt vázlat tanúsága szerint ezen községek nagy része egy sorban a Berettyó Csatorna mentén fekszik. A többiek a hegyek lábánál. Kiürítésüknek és áttelepítésüknek oka állítólag az erődvonaltól elvándorlásuk, amely a kilövést gátolja, illetve amely háború esetén a községeket veszélyezteti.

Elteltekintve attól, hogy nem gondolnám, hogy a román kormány magyar községek hadi akciók esetén való veszélyeztetését olyan nagyon szíven viseli, feltűnő az, hogy ezen községek –, amelyek mind termékeny és a Berettyó Csatorna által szabályozott területen fekszenek, – kötik össze a középbihari magyarságot az északbihari és szilágysági magyarsággal. Ezen területeknek elrománosítása tehát a magyarságnak egyik legzártabb határmenti tömbjét vágná ketté és talán prejudekálni akar a határ mentén való magyar revíziós követeléseknek. Ennek nagyon sok értelme nem volna, de annak, hogy a magyarságot egy későbbi idetelepített románság kettévágja, már igenis nagyon káros jelentősége van.

A jelenlegi román erődítések a Bihari hegységben úgy a Sebes Köröstől északra, mint a Sebes Köröstől délre húzódnak, nem egészen a Marosig délen, és nem egészen a Szamosig északon. Érdekes, hogy délen, ahol a hegylábánál a lakosság román, ilyen áttelepítés nem történik. Északon, ahol a hegyláb magyar lakta, ott sem történik mindenütt, hanem éppen a községeknek egy egész sorában, és nem egy délnyugati–északkeleti vonalban, a hegyláb mentén, hanem egy katonailag érthetetlen, kelet–nyugat kiterjedésben a Berettyó Csatorna mentén.

Mindez arra mutat, hogy itt nemcsak, – vagy egyáltalán nem katonaiak az alapvető okok. Ez ellen a brutális kitelepítés ellen határozottan tiltakoznunk kell. A földeket 3000 lejes áron, tehát potom áron váltják meg, úgyhogy már az is a legnagyobb fokú brutalitás, hogy a lakosságot ősi lakhelyeikről áttelepítik. Különösen sérelmes pedig az, hogy amint hírlik ezt a lakosságot a Regátba kívánják áttelepíteni, tehát a legbrutálisabb módon elnemzetleníteni. Teleki”

3. Egy héttel későbbi dátummal fennmaradt a bukaresti magyar követ, Bárdossy jelentése is, mely így hangzik:

„A határmenti magyar községek tervezett áttelepítése ügyében ma eljárám. Magával a külügyminiszterrel akartam erről beszélni de Gafencu nagy elfoglaltságára hivatkozva arra kért, közöljem mondanivalómat Crețianu vezértitkárral, akivel az ügyet ő később megtárgyalja.

Az előadottak meghallgatása után a vezértitkár megígérte, hogy a közlőtekről részletes jelentést tesz a külügyminiszternek, aki az ügyet valószínűleg a miniszterelnökkel fogja megbeszélni. Az eseményről vagy ő, vagy maga a külügyminiszter majd értesít.” 854 Res. pol. IX. 14.

Minden rosszmájúság nélkül megállapíthatjuk, hogy nagyon tipikus a külügyminiszter eljárása, akárcsak a vezértitkáráé is. Bárdossy további jelentéseiben nem találni nyomát semmilyen román reagálásnak az általa felvetett kérdésre.

**Vitéz Nagybányai Horthy Miklós kormányzó úr 1940-ben
csapatai élén bevonul Észak-Erdélybe**

4. Az utolsó dokumentum a paptamási ügyről 1939. december 8-i dátummal készült. A kolozsvári konzul 47 pol. számmal továbbította Budapestre Telegdi László EMGE ügyvezető alelnök jelentését az általa végzett vizsgálatról:

„Bihar megye legsúlyosabb sérelme Paptamási község teljes kisajátításának és lebontásának kérdése. Ez az ügy látszólag komoly formákat kezd öltetni. Az ottani lakosság kétségbeesése és lehangoltsága határtalan. Kijelentették, hogy házaikat semmi körülmények között át nem adják, és el nem hagyják, inkább ott halnak meg házaikban. Sturdza controlor generalnak az ügy szintén fel volt tárva, aki az általam mondottakat feljegyezte, kijelentvén azonban azt, hogy tekintve, hogy Paptamási legnagyobb része a két erődvonat közé esik, annak megmaradása vagy lebontása a külpolitikai helyzet alakulásától függ. Katonai intézkedések szükségességéről lévén szó, biztató kijelentéseket nem tehet. Egyebekben a felhozott sérelmek és

panaszok, amelyekről a beadványt jelentésemhez mellékeltem, a Szatmár megyében beadott panaszokkal hasonlóak.”

Végül valóban a külpolitikai helyzet úgy alakult, hogy a hatalmas költségekkel járó és a kis emberi közösségek életét, létét veszélyeztető „háborús készülődés” abbamaradt, a „Carol vonal” szükségtelemmé és feleslegessé vált, és így Paptamási megmenekült a veszélytől.

* * *

A történethez tartozik, ha nem is közvetlenül, egy korabeli újságcikk, amely a Nagyváradon megjelenő Szabadság című napilapban volt olvasható 1940. január 10-én Tamási példát mutat címmel, Daróczi Lajos tollából. Ez az írás szép kiállítás volt az akkor még veszélyben lévő falu és népe mellett, anélkül, hogy említene a fennálló veszedelmet. Ezt nem is tehette a szigorú cenzúra miatt. Idézzük a cikket:

„Húsz esztendeje ismerem ezt a falut. Először teológus-legátusként látogattam Paptamásiába, ahol Major Gyula tiszteletes úr vendégeként hirdetem az ígét a templom fehér virág girlandokkal díszített szószékéről, kérve szegénysorsú teológustársaim megsegítését. Azóta rendszeresen s gyakran járok e faluba. Nem a borvizeért, nem a vendégszeretetért, hanem jószívű, becsületes, hitéhez és fájához hűséges, ragaszkodó népéért szerettem meg. A tamásiak nem csak arról nevezetesek, hogy a határukban fakad a kitűnő ásványvíz, és a megye egyik legszebb községe az övék, hogy szorgalmasak, hogy kitűnő szövetkezetük van, – hanem jó kálvinisták, törvénytisztelő magyarok, akik hitükért és faji értékeik ápolásáért mindig meghozzák az áldozatot.

Major Gyula bátyánk már régen az örökkévalóságba költözött, ahová követte őt a másik igaz barátom Oroszlán István tiszteletes is, de a falu népe ma is az a hűséges, magyar kálvinista, mint amilyenek ők és utódjuk, a falu népének hűséges vezetője, Kovács Sándor jelenlegi lelkész nevelték.

Most is emlékszem, pár évvel ezelőtt, egy kora tavaszi estén a parókia kertjében még csak álmodozni mertünk arról, hogy kijavítják a templomot és az öreg iskola helyébe új, modern, két tanerős iskolát építsenek. Az álmok valóra váltak, a templom megújodott és a tamási kis magyarok új iskolában tanulják a betűvetés mesterségét. Pedig azóta mindnyájuk feje fölött megnehezedett az idő járása. A tamásiak akkor is példát mutattak. És példát mutatnak most is.

Kormányhatósági engedély alapján gyűjtés indult Paptamásiában is az áldozócsüdtörtökön a tűz martalékává lett bukovinai székely falu, Józseffalva újjáépítése érdekében. A tamásiak szívében megdobbant valami, s pár óra alatt jelentős összeg gyűlt össze a paptamási reformátusok között a józseffalvi katolikusok részére. E földnek azok a fiai gondolnak rájuk, akik könnyes verejtékkel szántják földjüket, s boldog örvendezéssel aratnak, hogy tovább építhessék apró búzaszemekből kicsiny, virágos ablakú házaikat, iskolájukat és templomukat, a minden embert megbecsülő békeség és szeretet várait.

Tamási példát mutatott a múltban is, példát mutat a jelenben is. És ez a példa arra kell figyelmeztessen mindeneket, hogy csak az a nép maradhat meg, amely a nagy népközösség fentmaradásáért áldozatot tud és akar hozni.

Tamási tudott, mert akart! Ezért kell nekünk, mindnyájunknak továbbra is nagyon szeretni a tamásiakat.”

Meggyőződésünk, hogy ha nem is közvetlenül, de ez az írás is hozzájárult ahhoz, hogy ez a gazdag múltú bihari magyar falu végül is megmenekült és megmaradt. Tanuljunk a múlt példájából!

KUPÁN ÁRPÁD
történész

A turulmadaras emlékművet 2004-ben avatták Paptamásiban
a két világháború hősei tiszteletére

Társaság a Kárpát-medencei Magyarságért

*„Egy magyarnak nem lehet fontosabb kötelezettsége,
mint a határokon túli nemzettársainak támogatása.”
Tisza István miniszterelnök, 1912.*

Búvópatakként bukkan fel, bújik el, majd ismét előtör, – asztali beszélgetésekben, baráti körökben, magas rangú fórumokon, templomok szószékein az örök kérdés, a magyarság sorskérdése. Nem kétséges, hogy a trianoni határokon kívül rekedt magyarság mindig az anyaországra veti „vigyázó szemét”. Dajkált gyermekeiről vigyázó szeretettel és felelősséggel gondoskodó, jogsértésekre figyelő, nemzeti tudatot erősítő eltökéltség tiszteletre méltó vállálásában ismertem meg **Éhn József** urat, a Budapesten bejegyzett „Társaság a Kárpát-medence Magyarságáért” civil szervezet elnökét.

– Elnök úr, mutassa be az Ön vezetése alatt munkálkodó szervezetet. Melyek a céljai, a lehetőségei?

– A megalakulás előtti időkre kell visszanyúlnom. Mérnök vagyok és négy családot neveltem fel, akiket magammal vittem akkor is, amikor elmentem tíz évre, a fekete kontinensre, Afrikába dolgozni. Megmondom őszintén, hogy a 2004. december 5-i népszavazásig nem igazán figyeltem fel különösebben nemzetünk gondjaira, mert nem voltunk itthon és a családi kérdésekkel voltunk igazán elfoglalva. A népszavazás mindenkit megdöbentő eredménye után ébredtünk rá – azt hiszem rengetegen –, hogy milyen nagy a baj. A legrosszabb álmainkban sem képzeltük, hogy megtörténhet az, hogy a legfontosabb kérdésekben a nemzeti egységnek még a látszata sincs meg. Nos, ekkor döntöttünk úgy, hogy létrehozunk egy országos hatáskörű, civil egyesületet, amelyet már 2005. január 22-én be is jegyeztek. Ennek a civil egyesületnek hitvallásában Tisza István egykori miniszterelnöknek egy 1912-es beszédében elhangzott mondata a legfontosabb jegy. Ez így hangzik: „Egy magyar embernek sem lehet fontosabb kötelessége, mint a határon túli nemzettársainak a támogatása.”

Ezt mondta Tisza István akkor, amikor még a történelmi Magyarország létezett, és amikor még a határainkon kívül csak néhány ezer magyar hon-

fitársunk élt, ők is elsősorban gazdasági érdekből költöztek a határokon kívülre. Ma a magyarság közel egyharmada él a trianoni diktátummal megvont határainkon kívül. Ebben a helyzetben ez az állásfoglalás fokozottan felértékelődik. Egyesületünk azzal próbál segíteni, hogy feltérképezze a valóságos helyzetet, kapcsolatokat hoz létre a mai Magyarország és a határainkon kívül élő magyar közösségek civil szervezetei között, az érdekeiket érintő, lényeges kérdésekben mindig nyíltan és egyértelműen foglal állást. Ugyanakkor – lehetőségeinkhez mérten – támogatunk fontos nemzeti értékeket és érdekeket és megteesszük az ezek megőrzéséhez szükséges lépéseket.

Egy lényeges dolgot el kell mondanom: civil szervezetként nem kötődhetünk pártokhoz, nincsenek preferenciáink a politikai pártokkal kapcsolatban, viszont állítjuk azt, hogy jól működő, erős kifejező erővel rendelkező civil szervezetek nélkül társadalompolitikai közélet sem létezik. Tehát addig, amíg a civil szféra nem elég erős ahhoz, hogy kifejezze a társadalom igényeit, addig a politikusok, politikai pártok öntörvényűen működnek és semmiképpen sem jöhet létre egy egészséges társadalomszerkezet. Nekünk nincsenek ilyen jellegű igazodási pontjaink, nem keressük egyes politikusok barátságát, nem keressük egyetlen politikai pártnak a rokonszenvét sem, hanem kizárólag a magyarság érdekeiért végzett munkát és áldozatot tekintjük mércének, amikor valakinek a teljesítményét megítéljük. Mindenütt amit látunk azt mondjuk el, és úgy fejezzük ki az ezzel kapcsolatos véleményünket – mindenkor őszintén, nyíltan és egyértelműen megfogalmazva – hogy az az egyszerű emberek számára is közérthetővé váljon.

– *Mi a véleménye: a mai világban egy ilyen civil szervezet meg tud lenni a politikum nélkül?*

– A politikusok általában azt várják, illetve azokat a civil szervezeteket szeretik, amelyek igazodnak hozzájuk és bólogatnak arra, amit ők egyedül szeretnének eldönteni. Ez az igazodás nem törvényszerű egy civil szervezet életében, sőt, ha mégis így lenne, akkor a civil szervezet félreérti a sajátos szerepét. Merem állítani, hogy az eltelt öt év alatt kaptunk hideget-meleget, több olyan véleményt, miszerint olyan kérdésekben is állást foglalunk, amelyek nem tartoznak az illetékességi körünkbe. Ezzel viszont azért nem érhetek egyet, mert jól ismerem a történelmi Magyarország működését, ahol a politika a civil érdekszférára és a civil életre alapozott önkormányzatokra épült, és nem távolodott el az emberektől, nem vált mindenhatóvá, mint manapság. Hisszük, hogy ezt a dolgot meg lehet úgy változtatni, hogy a politikai pártoknak szilárd támasza legyen az a nemzeti gondolkodású civil szféra, amely nagyon lassan építhető újjá, mert a huszadik század negyvenes éveinek végén a kommunizmus elsősorban ezeket a civil szervezeteket számolta fel.

– Elnök úr, hogyan látja az anyaország hozzáállását – az éppen hatalmon lévő pártnak vagy pártoknak – a határon túl élő magyarsághoz?

– Ezzel a kérdéssel nap mint nap szembesülünk. Egy ország nemzetpolitikáját döntően a hatalmat birtokló politikai pártok, pártkoalíciók határozzák meg. Tehát a hatalom és az ellenzék lehetőségei között mindig lényeges különbséget kell tenni, így van ez a jelenlegi Magyarország határain belül is. Az elmúlt nyolc évben a politikai hatalmat birtokló kormányok csak szavakban támogatták a határon túli magyar közösségek érdekeit, inkább a megosztásukra, mint érdekeik valódi képviselésére, azok felvállalására törekedtek. Valójában nemigen tudunk nemzetmegtartó programokra, cselekedetekre emlékezni. Ha mást nem említek, mint azt, hogy két évvel ezelőtt megszűntek a nemzetmegtartó közalapítványok. A helyükbe lépő Szülőföld Alap a kormány által irányított elosztási technikát alkalmazza: oda adnak pénzt, ahol azt gondolják, hogy mind a pártok, mind az azok holdudvarába tartozó civil szervezetek az érdekeiknek megfelelően cselekszenek. Nem is reméljük, hogy azok a független civil szervezetek, amelyek nem így tesznek, azok a rendszeres, állami támogatás kedvezményezettjei lehetnek. A függetlenség legfontosabb garanciája az, hogy egy szervezet elsősorban saját forrásaira és ne állami segítségre építsen, amikor céljait megvalósítja. Persze ez csak úgy és akkor oldható meg, ha a civil szervezetben van egy-két olyan vállalkozó, aki a saját forrásainak, a saját eszközeinek egy részét erre a célra fordítja, mert nyilvánvaló, hogy péter-fillérekből nem lehet egy civil szervezetet működtetni.

– Gondolom és remélem, hogy most is vannak ilyen vállalkozók.

– Hála Istennek, nem sokan ugyan, de vannak. Meg kell mondanom, hogy jóval több kis- és középvállalkozó érzi át a közösségekért vállalt felelősség örömét és kötelezettségét – egyébként ők állnak rosszabbul ma Magyarországon, összehasonlítva a nagyvállalkozókkal –, azt, hogy a közösséggel vállalt szolidaritás egy nemzetmegtartó parancs minden vállalkozás számára.

– Hogyan látja a kettős állampolgárság kérdését, és mi a véleménye a szlovák nyelvtörvényről? Ha jól hallottam, Kárpátalján szintén valamilyen megszorítás készül. Nem provokációnak szánom a kérdést, de szerintem nekünk, mint a legnagyobb európai kisebbségnek, mindig tudnunk kell, hogy mi folyik, mi történik körülöttünk és fel kell készülnünk esetleg hasonlóra.

– Ez egy kiemelten fontos, nemzetünk fennmaradását alapvetően meghatározó kérdés. A mintegy négymillió, a magyar határokon kívül élő magyarság a legnagyobb európai őshonos kisebbség, akkor is, ha országhatárok választanak el bennünket, egymástól. Az, hogy ez a kérdés a magyarok helyzetének vonatkozásában mind a mai napig nem került az Európai Unió elé, bizony nagy hiba, sőt bűnös mulasztás, mert „magyar ügy” volt, „magyar ügy” van. Ez az állapot, ami jelenleg a Kárpát-medence nyolc országában élő

magyarság helyzetét jellemzi, az emberi jogok durva semmibe vételeként értékelhető. Ezt az európai közösségnek előbb vagy utóbb, de mindenképpen napirendre kell tűznie.

A kettős állampolgárság kérdéséről azt kell tudni, hogy ez Európa minden országában elismert jogi intézmény, és nincs tudomásunk arról, hogy ehhez bárhol letelepedési korlátokat támasztanak. Az, hogy a hatalmat birtokoló magyar kormánypolitika ilyen mértékben korlátozza a kettős állampolgárság megadásának lehetőségét, nevezetesen a letelepedési kötelezettséghez köti, egy természetellenes állapot. Ukrajna kivételével az összes többi szomszédos országban, ahol magyarok élnek, természetes emberi és nemzeti jognak tekintik ezt az intézményt, és a magyar politikai közélet ismert pártjain kívül nincs egyetlen országban sem egyetlen olyan politikai párt, amely a saját nemzetéhez tartozók ilyen természetű érdekeivel ellentétes nézeteket gyakorolna.

A másik hihetetlenül fontos kérdés a szlovákiai nyelvtörvény.

A magyar anyanyelvű oktatásnak a helyzete szintén azon kérdések közé tartozik, amelyekkel a legnagyobb sürgősséggel kell foglalkoznunk, tudniillik a magyar anyanyelvű iskolákba beiratkozó gyermekek száma évről-évre csökken. Ennek pedig elsősorban erkölcsi és pszichikai oka van. Erkölcsi ok, hogy a határainkon kívül élő magyarság jelentős része elvesztette a reményét, hogy a magyarokat rendszeresen megalázó helyzet javulhat. Vissza kell adni a magyarságnak azt a hitét, hogy igenis megállítható ez a degradációs folyamat. A másik gond az egyre fokozódó, immár trükkös, bűjtatott, félelemkeltő eszközökkel folytatott, állandó asszimilációs nyomás. A magyar kormány ellenállásának a hiányában, az anyaország támogatása nélkül a magyar közösségek ezt a folyamatot nemigen tudják megállítani. Tehát

összességében azt mondhatom, hogy az anyaország nemzetpolitikájának radikálisan változnia kell, és mindenekelőtt meg kell alkotni végre azt a belső megegyezésen alapuló nemzetstratégiát, amely meghatározza ennek a folyamatnak a legfontosabb elemeit, s amelyeket minden nemzetközi fórumon következetesen kell képviselni.

– Mennyire sikerül a Társaságnak – akár anyagilag, akár erkölcsileg – segíteni a határon túli magyarságon?

– Az alapszabályzatunk tartalmazza a határon túli magyarokért érzett és gyakorolt felelősségvállalást, az emberi jogaik védelméért való kiállást. Ennek az önként vállalt kötelezettségünknek mindenkor igyekszünk megfelelni, a pártatlanság és az európai nemzetek jogrendi keretei között.

Erkölszi támogatásunkat a nemzeti közösségeink által szervezett eseményeken való részvételünkkel nyilvánítjuk ki: legyenek ezek nemzeti ünnepeink, vagy a határon túli magyar közösségek életének valamilyen kiemelkedő eseménye. A másik eszköz az anyagi támogatás, amelynek két forrása van: a saját jövedelmünkből elkülönített támogatás, vagy pályázati kereteken keresztül, amikor a határon túli magyar civil szervezetekkel közösen nyújtunk be pályázatot, részben magyarországi, részben európai uniós forrásokra. Ez a tevékenységünk két év óta viszonylag szépen fejlődik, erősödik. Saját erővel arra törekszünk – többek között célirányos adományozással, – hogy valamilyen határon túli magyar intézményt helyzetbe hozzunk. Ilyen a szörványban a nagyváradi Partiumi Keresztény Egyetem működéséhez, vagy a Partiumi Keresztény Sportklub működési feltételeihez történő hozzájárulás is.

Székelyföldön a tömbmagyarság érdekeiért folytatott autonómia-küzdelmet, a Székely Nemzeti Tanács munkájának támogatását kiemelten fontos célnak tekintjük. Egyebek között hozzájárultunk a kiadványok megjelentetésének és népszerűsítésének, valamint a .sic legfelső szintű domain-név megvásárlásának költségeihez. A .sic domain-név a sicutitas (székelység) szó tövének tekinthető rövidítés. A domain-név bevezetésének műszaki háttere készen áll, a jogi háttér megteremtése folyamatban van. A Székely Nemzeti Tanács által létrehozott Pontsic Alapítvány lesz a tartománynév kezelője és szabályozója. Az alapítvány lesz a legfelső tartománynév gazdája, a működési szabályzat kidolgozója, amely a műszaki hátteret biztosító szolgáltatóval a szerződést megkötí, és hatáskörét az autonóm Székelyföld létrejöttékor – ez is eljön rövidesen – átruházhatja az Önkormányzati Bizottságra. Várhatóan az önálló, kizárólagos használatú domain-neveket engedélyező ICANN nemzetközi szervezet 2010. első negyedévében már engedélyezheti Székelyföld internetes honlapjainak sic kiterjesztéssel történő működtetését.

Örömünkre szolgál, hogy Bikfalván egy 15 éve elnémult orgona felújítását támogathattuk. De hasonló jellegű akcióink volt Délvidéken és Kárpátalján is: elsősorban magyar anyanyelvű oktatási intézmények működési támogatása területén.

– *Ennek kapcsán kérdezném meg: milyennek látja a történelmi egyházak szerepét és helyzetét a magyar társadalomban? – és itt az egész Kárpát-medencére gondolok.*

– Azt hiszem, hogy mindent vissza lehet származtatni Reményik Sándor híres sorára: „Ne hagyjátok a templomot és az iskolát”. Ma is ez a két intézmény az, amelyik a magyarság megmaradásának a záloga. Tényként állapítjuk meg, hogy az egyházi vagyon visszaszolgáltatása a vártnál is lassabban történik. Ha létre is jön a visszaszolgáltatás, a többségi nemzet nem abban az állapotban adja vissza az elrabolt vagyont, ahogy elődei átvették, hanem – általában – teljesen lepusztult, szinte használhatatlan állapotban. Gigászi, szinte lehetetlen feladat ezeknek az intézményeknek az újbóli működtetése. De mindezek ellenére, amíg az iskoláinkat és az egyházainkat meg tudjuk védeni, és amíg az egyházaink partnerek a nemzet fennmaradásának a szolgálatában, addig nem veszhet el a magyarság. Éppen ezért, ezt a két intézményt minden módon erősíteni kell. Egyrészt a nemzettudatos oktatásnak az intézményesítése, másrészt egyházaink oktatási intézményeinek újrateremtése és megerősítése tekintetében. Nyilvánvaló, hogy ez a munka csakis az állam és az egyházak kölcsönös támogatásával történhet. Nem szabad engedni annak a filozófiának, amelyik azt mondja – akár a civil szervezetek, akár az egyházak vonatkozásában –, hogyha valahol, valaki, valamilyen visszaállás miatt szót emel, akkor azzal fojtják belé a szót, hogy politizál, holott ez nem az ő dolga, nem a munkáját végzi. Ez nem így van, hiszen a politika szó már görög eredeténél fogva is a közösséggel való törődést és foglalkozást jelentette, ez pedig mind a civil szervezetek, mind az egyházak vonatkozásában alapvető kötelezettségnek minősül.

– *Sokan úgy vélik ama december 5-e óta, hogy mostoha gyermekei vagyunk a mai magyar kormánynak. Ezért nem közömbös, sőt várakozással tekintünk a jövőre a tekintetben, hogy mire számíthatunk az Anyaországban a következő választások alkalmával?*

– 2010 áprilisában esedékes a következő országgyűlési választás. Sokan osztják azt a véleményt, hogy Magyarországon ma gyökeres változásokra van szükség, mert az ország súlyos erkölcsi és gazdasági válságba került. Ezt a változást viszont csak azok vihetik végbe, akik nem felelősek azért, ahová az ország az elmúlt közel egy évtizedben jutott. Ebből logikailag az következik, hogy politikai hatalomváltásnak kell bekövetkeznie. Amennyiben ez megtörténik, abban az esetben olyan erők kerülhetnek hatalomra, amelyeknek a nemzetpolitikai célkitűzései között első helyen áll a nemzet érdeke, közöttük – természetesen egységben – a határon túli magyar nemzetrészek megtartása és érdekei is.

Ha a dolgok logikája valamilyen váratlan esemény következtében nem fordul meg, akkor arra lehet számítani, hogy a 2010 áprilisi választások után a nemzetpolitikában egy radikális változás történik. Reméljük, hogy

ebben a magyar választópolgárok többsége partner lesz, és elkezdődik az a küzdelem, ami a magyar nemzet tekintélyének a helyreállításához nélkülözhetetlen, és ami nélkül ezt a folyamatot nem lehet véghez vinni. Öt-tíz éven belül meg lehet és meg kell fordítani a jelenlegi folyamatokat, és helyre lehet állítani a magyar nemzet európai tekintélyét. Ha Szent István nyomdokain haladunk, akkor ezt meg is kell tennünk – s ez nemcsak lehetőség, de egyben minden magyar ember kötelessége is.

– *Elnök úr, korábbi beszélgetéseinkből is arra lettem figyelmes, hogy Ön Istenfélő és családszerető ember. Kérem, hogy néhány szót mondjon az életéről, a családjáról.*

– A család az ember életének legfontosabb egysége, hiszen rendezett családi háttér nélkül semmilyen közösségi munkát nem lehet jól végezni. 1942-ben születtem. Első házasságomban élek, négy felnőtt gyermekem és hét unokám van. Gyermekeim közül – egyelőre – kettő családost, kettő pedig családalapítás előtt áll. Szakmám tekintetében a budapesti Műegyetemen végeztem, építőmérnöki oklevelet szereztem. Jelenleg egy budapesti székelyű saját vállalkozást működtetek, öt éve ez a civil szervezetünk székhelye is.

Elmondhatom, hogy ma Magyarországon olyan nagy a baj, hogy egyetlen felelős gondolkodású nemzettársunk sem dőlhet nyugodt lelkiismerettel hátra, még az én koromban sem. Úgy az anyagi biztonság tekintetében, mint a nemzet újjáépítése területén előttünk álló feladatoktól történő távolmaradást illetően. Még akkor sem, ha valaki eddigi élete során mindent megtett azért, hogy a magyar közösség békés, nyugodt és nemzetépítő tevékenység előtt álljon. Az a szándékom, hogy amíg erőm engedi, és amíg fizikai és szellemi képességeim, anyagi helyzetem ezt lehetővé teszi, addig továbbra is működtetem a saját vállalkozásomat, a családom és a nemzetem javára.

– *Úgy értettem, hogy elnök úr szerint a keresztyén család, a gyermekvállalás a nemzet megújulásának a reménysége...*

– Igen, ez az ezer éves keresztyén értékrend alapja. Meg kell cáfolnom azt az elméletet, mely az utóbbi néhány évtizedben alakult ki, hogy a gyermekvállalás anyagi kérdés. Nem anyagi kérdés, hanem a jövőbe vetett hit és emberi akarat kérdése. Persze, hogy sok mindenről le kell mondani a gyermekekért, de azt az örömet, amit a növekvő, gyarapodó gyermekek adhatnak, azt soha, semmilyen anyagi előny nem tudja ellensúlyozni.

A család, az oktatás, az egyházas nevelés a három pillére a nemzet fejlődésének és fennmaradásának.

– *Kívánom és kérem Istentől, hogy áldja meg mindazokat, akik hasonló felelősséggel, szeretettel gondolkodnak nemzetükről, a határon kívüliekről.*

Isten áldja meg életét, családját és munkáját.

Köszönöm a beszélgetést.

Lejegyezte: BERECSKI ANDRÁS

Romok között is jövődő

Utazás Bihar és Arad megye templomromjainál

Néhány nap van még október 6-áig, és a nagy nemzeti gyászhoz illő szomorkás hangulatban szerettem volna magamra maradni. Olyan helyen, ahol elcsendesülhet a lélek. Régi tervemet fogom hát teljesíteni: bejárom a partiumi templomromokat és néhány várromot, meg-megállva útközben olyan helyeken is, ahol építés folyik. Amennyi néhány napba belefér. Régóta készülök szétnézni erre felé, csalogat a szép őszi, őszi a megsokasodott emberi csalódás. De a temetők, a romok és sírkövek nem bántanak. Bizony, milyen sokszor történik meg, hogy az ember a romok közötti csendben pihen ki barátaitól kapott sebeit. És gyűjt erőt a folytatáshoz.

Két-három napot szánhatok rá, ennyi lesz a romos vértanú emlékút. Hosszú lesz: Szalárdtól kezdődik és a Lippa melletti Kovásziig tartana, és október 6-án bele kell férnie egy csendes emlékező főhajtásnak is Aradon vagy a világosi kastély parkjában. Hogy vértanúinknak kivégzésük 160. évfordulóján is tisztesség adassék.

Kápolnarom Sólyomkő várában

Sólyomkő és Valkó várához, valamint az érábrányi románkori templomromhoz most elmarad a látogatás. Csak képzeletben járom újra a várfokokat. Pedig utammal Bihar megyébe beérkezve már Élesd közelében vagyok, és kezdeném rajtuk a sort, először is Sólyomkő váránál. Előszedem a régi tavaszi képeket, rendezgetem, és felidézem a romantikus Sólyomkő várát. Sólyom-

kőpestes, ahonnan fel kell kanyarodni a kis patak mentén, ma színromán falucska. Az út mellett szép román fatemplom csalogatott fényképezni.

Kedves kis patakvölgy vezet fel a várromhoz. Nincs magasan a vár, de mélyen elrejtőzik a dombtetőn az erdő mélyében. Koratavasszal vagy lombhullás után érdemes csak idejönni fényképezni. Most már bizonyára sárgulóban van minden, de még nem bújtak elő a várfalak csonkjai és a kis kápolna. Ha felkapaszkodik ide az ember, szép kilátás nyílik a kis patakvölgyre. Itt-ott jól látszik egy-egy ottmaradt falmaradvány, saroktorony, mely jól jelzi, hogy a gerinc hajlatait követve meddig nyújtózkodott a vár lánc. Középen pedig, a legszebb hely lapos magaslatán apró kis kápolna dacol az idővel. Kőfalai már jócskán visszakoptak, már embermagasságnál is alacsonyabbak. A bejárat is meglazult, és fölötte, mint egy diadalív, a magasban a falból kinőtt mogyorófa szerteágazó gyökérkapuja öleli át a bejáratot. Vajon mikor szólt itt utoljára Isten Igéje?

Miski György digitális Erdély monográfiájában így foglalja össze a vár fontosabb eseményeit, birtokosait. A település feletti 484 m-es hegy tetejét Súlyomkő várának csekély nyomai koronázzák. Ma már mindössze némi alapfal maradványok és a csaknem feltöltődött várárok mélyedése látható, ez utóbbin egyébként hajdanán felvonóhíd vezetett át a kaputoronyig. A falu a 13. században került az eredetileg Dunántúlon megtelepedett Geregye nemzetség birtokába, e nemzetségből való Pál comes építtette 1242–76 között itteni birtokai védelmére a várat. 1316-ban már királyi vár, Károly Róbert ostrommal vette el az ellene szövetséges, az adorjáni és súlyomkői várakat birtokló Kopasz nádortól. A vár birtokosai az elkövetkező évtizedekben, évszázadban sűrűn cserélődtek, a 15. század közepén a Losonczi Bánffyak, majd a Drágffyak kezén fordult meg. Az 1500-as évek vége felé Bocskai István szerezte meg a leromlott erősséget, melyen ez idő tájt jelentős javításokat és a védelmi képesség fokozását szolgáló módosításokat végeztek. Ezután Báthori Gábor, Rákóczi György, Kemény János fejedelmek birtokolták; ez utóbbi idejében, 1660-ban a török ostrom nélkül szerezte meg a feladott várat. A II. Rákóczi Ferenc által vezetett szabadságharc idején kuruc kézen lévő várat utóbb a császári katonaság foglalta el, és 1711-ben Löwenburg kapitány parancsára felrobbantották.

Amikor nemrég erre jártam és a Réz hegyen át folytattam utamat Margitta vagy Szilágynagyfalu és Valkó vára romjai fele, megálltam még a hegytetőn is, hogy megnézzem a Nagyvárad-velencei gyülekezet szép új ifjúsági otthonát. Mozgalmas élet zajlik a velencei gyülekezetben, még honlapja is van ennek a lelkes ifinek. Dicséret illeti mindenképpen a kitűnő szervező és építő Farkas Antal lelkészt is. Innen nem is olyan messze a Feketeerdői völgyben, a nemrég még virágzó, mára elnéptelenedő hajdani üveggyár tövében is együtt van a rombolás és az építés. A nem is olyan régen még híres feketeerdői üveggyár épülete kiürült romhalmaz lett. Tőle nem messze a telep lelkes gyülekezete vadonatúj templomot épített Isten dicsőségére. Lennebb pedig a völgyben a szilágysomlyói egyházmegye ifjúsági háza hívja pihenni a megfáradtakat.

Románkori templomrom az érábrányi templomkertben

Amikor hat évvel ezelőtt teológusokkal Érábrányban jártunk, akkor még nem volt befedve a románkori templomrom. Aki a főútról letér és szemével a romot keresi, csalódnia kell, mert tornya nincs, és mélyen elbújik a papi kert gyümölcsfái között. A templom újkori sorsa sokban hasonlít a Szászrégen melletti Marosfelfalu református romtemplomának sorsára. Nem elnépteledett, hanem életképes közösség által épített új templom árnyékában lett felhagyott a régi, igen értékes műemlék.

Nézzük a történelmi adatokat: A település Hegyköz északi részén, a Berettyó bal partján, Nagyváradtól 72 km-re északkeleti irányban található. A premontrei rendi templomot a rend *Catalogus Ninivensis*-e 1234-ben említi először, mint a pályi kolostor filiája. 1386-ban a kusalyi Jakcs családé lett a kegyúri jog, 1425-ben a helység – valószínűleg kolostorával együtt – a Csákyak birtokába került. A kolostor szerzetesi közösségének megszűnésére legkésőbb 1552 táján kerülhetett sor. A ma álló egyhajós téglafalazatú templom a nyolcszög három oldalával záródó negyed gömbsüveg boltozású szentéllyel záródik, mely a hajóhoz félköríves diadalívvel csatlakozik. A szentély tölcéséres bélletű ablakai félkörívvel záródnak, bélletüket kívül hengertag keretezi. A hajó déli falán nagy magasságban négy félköríves záródású résablak nyílik. Ezek alatt a szentélyéhez hasonló kivitelezésű ablakok találhatóak befalazva. Az északi oldalon egyetlen szélesebb, félköríves záródású ablak nyílik.

Mind a hajó, mind a szentély egy korábbi, 12. századi egyhajós, félköríves apszisú templom alapjain áll, amelyhez az északi oldalon négy szakaszos kápolna csatlakozott szintén

félköríves záródással. A 13. századi újjáépítés során emelték a mai hajót és szentélyt, illetve a kápolnaszárnyat rövidebb félköríves apszissal. Később megmagasították a falkoronát, félig lebontva illetve befalazva a régi ablakokat. A század folyamán fokozatosan bővítették a templomot, nyugati szakaszát háromhajósra építve, feltehetően kéttornyos nyugati homlokzattal. A templom nyugati és északi épületrészei a 18. századig bizonyosan álltak, ekkor épülhetett a mai nyugati homlokzati fal. A 20. század legelejét csak a déli torony érte meg.

1912-ben Sztéhlo Ottót bízták meg azzal, hogy készítsen terveket a templom három hajóssá történő újjáépítéséhez, de 1920-ban a gyülekezet végül úgy döntött, hogy új templomot épít. A lebontott torony és a fedélszék anyagát is felhasználták az új templom építéséhez. Ekkor kezdődött meg a középkori templom elromosodása. 1999-től indult az Árpád-kori kolostor-templom többéves régészeti feltárása, mely kutatás megalapozta az épület szerkezeti megerősítését, a fedélszék és az oromfalak rekonstrukcióját és a műemléki helyreállítást.

E Berettyó vidéki kis gyülekezet régi, románkori templomát most már nem fenyegeti az enyészet. Az alapvető állagmegőrzések időközben megtörténtek. Nem a templomnak, hanem kis lélekszámú, fogyó gyülekezetnek kell a sorsát megoldani. Már a múlt században is fele-fele arányban laktak magyarok és románok. Javasoltuk missziói egyházzá, körlelkészési központtá való kialakítását. Ennek a templomnak szerencséje volt, mert a parókia kertjében igen szeme előtt van az egyháznak, híveknek, lelkésznek egyaránt: ha nem is akarták volna, akkor is naponta figyelniük kellett rá. Legalább is látniuk, hogy lelkiismeretüket a múltörzés kötelességére ébressze.

Szalárdon – várrom a gáton

Szalárd mellett a Berettyó partján, az árvízvédelmi gátnak nekitámaszkodva áll a hajdani Adorján várának öregtornya. Egyéb nem sok maradt a hajdani védelmi rendszerből. A romos épületmaradékot alig lehet megközelíteni, út nem vezet arra. A gát tetején kitaposott ösvény-úton kell végighaladnom, hogy odáig eljuthassak. A torony alapja igencsak megfogyatkozott és annyira megvékonyodott, hogy nem sok kell ahhoz, hogy összeomoljon. Szerencsére gondos kezek aláfalazták, és nemrég fejezhették be a munkálatokat. Így, valószínű, hogy ez a toronycsonk egy ideig még legyőzi az időt és az időjárás viszontagságait.

Miski György így ír róla:

A település melletti dombon áll Adorján várának romja, pontosabban: annak ma is 5-6 méter magas öregtornya. Nevét a közelben feküdt középkori eredetű, a török hódoltság idején elpusztult Adorján falu után kapta. A várat, melyet oklevelesen először 1277-ben említettek, valószínűleg az 1241.

évi tatárdúlás után építtette Geregye Pál országbíró, akinek már a tatárjárás előtt voltak birtokai a környéken. Adorján várát 1277-ben IV. László, 1294-ben III. Endre, 1317-ben pedig Károly Róbert király seregei ostromolták és vették be (ez utóbbi alkalommal a Borsa családtól, annak egyik neves tagjától, a sólyomkői és adorjáni várakat is bíró Kopasz nádortól), és lett királyi birtok 1395-ig. 1396-ban Zsigmond király a Csákyaknak adományozta, akik rövid megszakítással (1598-ban kis időre a töröké lett) a 19. század első feléig birtokolták, s mely azután a 19. század második felében máig ismeretlen körülmények között pusztult el, széthordott köveiből a környék lakossága építkezett.

Ahogy búcsúzik a vártorony maradványától és elindulok, kísért a Hegyköz lankás dombvidéke, és a háttérben Szentimre templomtornya fehérlik. Akkor veszem észre, hogy bizony épp fordítva van az, amit távolról láttam. Nem a torony van a gátnak támaszkodva, hanem a falak védik-tartják a gátat. Ha vigyázunk maradvány várainkra, közösségeinkben még mindig sokáig teljesíthetik őrző-védő küldetésüket.

Körösszegi csonkatorony – az országhatáron

Lemenőben van már a nap, amire Tarját elhagyva a színromán Körösszeg határába érek. Már régóta az alföldön vagyok, és a nagy síkságban a tekintet messzire szalad el a láthatárig. Jól látszanak Várad gyármé-

nyei és Szalonta helye is igencsak sejthető. Útközben már áthaladtam egy újonnan szervezett református missziói kör, a Toldinagyfalú gyülekezetéhez tartozó falvakon. Itt gondolom nagy lelkesedéssel – a román falvakba többnyire Nagyváradról kiköltözött – híveit, a város gyűrűjében élő reformátusainkat Farkas Zsolt fiatal lelkész. Itt, a nem messze lévő Oláhszentmiklóson épít nekik vadonatúj templomot.

Körösszeg ma már színromán falu. A központban a kapu előtt üldögélő férficsoporttól érdeklődöm, hogy melyik út vezet a toronyhoz. Véletlenül arra botlik a nyelvem, hogy a templomtorony romjait kérdezem, és többen is felszisszennek. Itt nincs semmiféle romos templom.

Miski szerint: a falu nyugati szélén, közvetlenül a Sebes-Körös partján emelkedő, Csonkatoronynak nevezett ősrégi lakótornyot és a körülötte egykor állt várat valószínűleg valamikor az 1241. évi tatárdúlást követően építették. A téglából rakott vastag falú torony hatszög alaprajzon emelkedik kb. 25 méter magasra, fentről keskeny lőréses és ablakszemek néznek le az alant elhaladókra. A várat a 13. század második felében Geregye Pál országbíró fiai kapták királyi adományként szolgálataikért. A vár közelében ölték meg IV. László királyt kun katonái, majd a Károly Róbert parancsára 1316-ban ostrommal bevett vár királyi birtok lett. A 15. század elején a Csákyak szerezték meg Adorjánt és Körösszeget. 1514-ben Dózsa felkelt serege, élén Lőrinc pappal, hiába próbálta elfoglalni a körösszegi várat, ezért bosszúból felgyújtották a falut. Az 1600-as évek elején a Körösszegről elűzött, itt letelepedni nem engedett hajdúk dühükben megrohamozták és bevették az erősséget, amit aztán feldúlva és kifosztva hagytak maguk mögött. Egy 1635-ből való leltár leírása szerint a külső és belső várból álló erődítménybe a kaputorony alatt lehetett bejutni (itt voltak az őrség szobái, mellettük az istállók, kocsma, malom, hadiszertár fegyverekkel és tömlő volt kialakítva), a belső várban a máig fennmaradt lakótorony, közelében a palota és egy kápolna épülete állt. A Csákyak a tönkrement vár újbóli rendbehozatalával már nem foglalkoztak, a leromlott erősség köveit a környékeliek idővel széthordták építkezéseikhez, s mementóként csak a hatalmas torony maradt fent.

Körösszeg faluból ki kell mennem, hogy a messzire látszó magányos toronyig eljussak. Nézem a térképen: vészesen közel van a magyar-román határ. Vagy talán túl is kell mennem rajta? Vajon nem lesz gond? Mezőről hazatérő román házaspártól érdeklődöm és ők is azt mondják: épp az országhatáron áll. De egyébbel nem vigasztalnak, mintha ugratni akarnának. Próbálok megnyugtatni magam: talán nem leszek határsértő, ha az öregtoronyig elmegyek. A felhagyott úton jól látszik, hogy alig használják. Megrettenek, ahogy észreveszem: határőr laktanya mellett kell elhaladnom. Szinte már messziről hallom az embervadászatra idomított véregek ugatását, és a szokásos kiáltást: stai! De néma csend fogadja közeledésem. Még meglepőbb, amikor látom, hogy a több épületből álló beton laktanya tel-

jesen üres. Szögesdrót kerítés maradványai védelmezik és hatalmas láncos lakat áll a bejáraton, de sehol egy teremtetett lélek. Felkapaszkodom az öreg torony mellé, körüljárom, fényképezek, nézem, hogy hol húzódik a határ. Hát ezt is megértük, hogy eltűntek a határok és az azokat védelmező marfalócok.

Egymás közelében két rom: az egyik a végvári múlt, a másik a szögesdróttal körülhatárolt trianoni emlék. Az egyik még lelkiismeret, hogy álljanak falai, a másikat nem sajnálja senki. Igen, de most már még nehezebb: a határokat nem szögesdrótok jelzik, a határok, korlátok belénk, közénk költöztek.

De itt van még mai utamban Arad fele a lelkesítő jelen. Át kell haladnom Oláhszentmiklóson. Itt pedig igazi ünnep látni, hogy már tető alá került az épülő református gyülekezeti központ. Szép példája annak, hogy a romok közelében is lehet építeni.

Tamáshida, ahol a templom a baromfiudvar

Tamáshidáról mostanában is sokat írtak és sokan is járnak erre. Aki csak teheti, letér a Szalonta-aradi főútról és meglátogatja e romokat. 2005-ben Gurzó K. Enikő a Reggeli Újságban írt riportot a faluról és a romról. Már a címe is felrázó: „Majorság lakja az Árpád-kori templomot”.

Olvasom itt is útravalómat és útikalauzomat, amely így ír a templom múltjáról:

Régi helység, Rogerius mester mint megerősített német várost említi. A falut 1241-ben a tatárok elpusztították. Egy 1341-ben kelt oklevél, a Rathold nembeli János és László igazolása arról tanúskodik, hogy a települést már régóta e család birtokolja. 1550 januárjában az erdélyi rendek országgyűlését Tamáshidára hívták egybe. A faluban valaha állhatott egy nagyobb várkastély, mert a románkori egyház romjai körüli nagyobb területen erre utaló jelentősebb épületek alapfalai és pinceüregei is látszottak még a 20. század elején is. A kastély ura 1552-ben Báthori Endre volt, s ekkor a falu mindössze 17 portát számolt. Később, 1729-ben III. Károly (1685–1740) király Baranyi Miklósnak adományozta a községet, akinek családja építtette azt a szép kastélyt, melynek parkjában az említett román kori romtemplom téglából rakott hatalmas tornya is áll, ezen annak idején félköríves ikerablakokat alakítottak ki. A templom eredetének régiségét a szentély maradványának félköríves volta is igazolja. A falu református temploma 1854-ből, az ortodox 1866-ból való. A település határában állt az 1333–35. évi pápai tizedjegyzékben is szerepelt Bökény, mely később elpusztult, akárcsak egy másik közeli falu, Tamász.

Borús, ködös reggelre érkezem Tamáshidára. Már a Várad-aradi főútról a homályból is jól látszik a romtemplom monumentális tömbje. A torony messze kiemelkedik a falu fölé. Tamáshida magyar, cigány és román népességű falu Bihar és Arad szélén, épp a megyehatáron. A szépen rendbetett új református templom mellett halad el az országút, amíg az utas egy kis kanyarral eljut a romokig. A hajdani, sokat emlegetett kastélyt és parkját már csak sejteni lehet: a bejárat barokkos oszlopai még megmaradtak, de mögötte már új kastély épül. Körülötte a kis piactér is baromfilegelő.

Udvar belsejében, teljesen magántelken, annak is a gazdasági udvarán állnak a romok. Egy középkori templom felszeg, de még mindig lenyűgöző tornyával beszorult egy szerény kis falusi gazdálkodás közepébe. A családi élet egy része pedig a templom falai között zajlik. A románkori torony még fedetlen fővel is versenybe száll az idővel. Homlokán úgy ül a megviselt gólyafészek, mint egy alföldi juhászbojtár fején napszítta kalapja. A hajótest hiányzó helyén van a gazdasági udvar, a román kori szentély boltozata alatt meg a raktár, fészker.

Az öreg utcakapu nyitva van, nem kell bezörgetnem. Csak a házajtó előtt szólítgatom a háziakat, amúgy, falusiasan. Türkösi Róza néni fogad, mint egy gyakorlott és edzett idegenvezető. Mesél a legendákról, aranyról, alagútról. Ha belépti díjat szedne a látogatóktól, szerényen ki is egészíthetné belőle nyugdíját. – A rom nekem marad – mondja. Mindenki csak nézi, és megy tovább. A telek az enyém, a rom rajta, az nem. Kié akkor, és mit lehet tenni? A helyi lelkész, Pázmány Attila nagyon szeretné, hogyha a teleknek ezt a részét kivált-hatná az egyház és átvehetné a romokat, de egyelőre nincs pénz semmire.

A torony falán egyre mélyülő hasadások jelzik, itt sürgősen tenni kell valamit. Fedetlenül, de még áll az idővel és időjárással dacoló szentély, de csonka téglasorai a szélei felől meg-meglazulva hullanak alá.

A mentés pedig már nem a múlt előtt fejet hajtó vagy csodát látni érkező, bámészkodó turisták feladata.

Belényesszentmiklós – magányos torony a hegytetőn

Szalontán a híres Csonkatorony már régóta csak nevében viseli környékbeli testvéreinek sorsát. Úgy, hogy itt megállás nélkül haladok tovább a Fekete-Körös völgyén felfele Belényesszentmiklósig. Amíg a romokig érnék, most épp csak megpillantani van időm a tenkei gyülekezet öregotthonát, megható példáját a testvéri gondoskodásnak és szeretetnek. Bélfenyéren először a református imaház előtt kell elhaladnom, és jól esik látni az udvaron épülő gyülekezeti házat. A római katolikus plébánia és a mellette álló volt felekezeti iskola udvarán gyermekzsibongás hallatszik. Marci papbácsi árvái játszanak önfeledten. Amott az öregek, itt az árvák szeretete győz a romok felett. Boldog az a falu, melynek utcáit felferi a gyermekzsivaj.

Így érkezem meg úti célomhoz, a Fekete-Körös jobb partján fekvő településre, Belényesszentmiklóásra. A falu előtt kell felkapaszkodnom a torony dombjára. Két falu határán festői magaslaton áll a pálos kolostor templomának tornya. Monumentális épületek nyomait sejteti ez a dombtetői magaslat, és az is lehet, hogy már a pálos rend itteni megtelepedése előtt is állhatott. Úgy tűnik, a romokból ítélve, még tatárjárás előtti lehet. A település ősi, Árpád-kori templomának torony-maradványa ez a „Csonka-torony”, mely a tatárjárásban elpusztult itteni egyház mementója. Itt teljes a csend. Alattam a falu, mellettem a helyi románság temetője, és innen már egészen jól sejthető a Fekete-Körös festői szorosa. Ezt a fennsíkot a természet ura is kastély- és kolostorhelynek teremtette.

Misi György írja, hogy az alapításakor még magyar lakosságú községből mára jószerivel teljesen eltűnt a magyarság, soraikat leginkább a tatárok és a törökök ritkították, a maradékot pedig a beözönlő románság olvasztotta be. 1880-ban már csak 12 magyar él, 1910-ben 21, 1941-re már csak 4. Nem is csoda, hiszen az 1800-as évek elejétől a település a görög katolikus egyház birtoka.

A wikipédia portál így ír a romok történetéről:

A magyar historikusok szerint a Fekete-Körös völgyi magyarság a kora Árpád-korban telepedett meg, Anonymus szerint Tuhutum és unokája a

nemzetségével. Lakóhelyeiket a folyóvölgy közelében, láncszerűen helyezték el. Ott, ahol a Fekete-Körös a Poklos pataknál a síkságra lép, a mai Belényesszentmiklós falu feletti lapos magaslaton 1972–1982 között a régészek által már egy évszázada számon tartott romokat tártak fel. Egy tekintélyes méretű, 10x28 méteres alapterületű udvarház állott itt a 11. század közepétől: döngölt agyag- és kőalapokra égetett téglából emelt hosszú, csarnokszerű épület, amelynek hosszanti falához kétoldalt fából rótt melléképületek csatlakoztak. Ettől északra, 150 méterre, a monostor impozáns romjai alatt az udvarházzal egykorú udvari kápolna maradványai kerültek elő. Az udvarház és a kápolna a rétegvizonyok és leletek (11. századi edények, cserépüstök) tanúsága szerint 1050–1070 között épült. Az együttes minden valószínűség szerint a Béla vagy Géza uralkodása idején épült hercegi „vadászkastéllyal” azonos. A legkorábbi épületegyüttes talán az 1091. évi kun betöréskor sérült meg. Meglehet, hogy még Álmos herceg dukátusa idején, de legkésőbb a 12. században az udvarházat részben korábbi alapjain, részben kibővítvé, belső terét nagy pillérekkel tagolva építik újjá, a kápolnát pedig egyetlen pilléres karzattal kibővítvé templommá alakítják át. A 13. században a királyi curtis a közeli Széplakon udvarházzal bíró Borsák birtokába került. A sokáig IV. László király kedvelt hívei közé tartozó Borsák a palotát tovább bővíti, a kis templom helyén pedig, részben annak régi anyagából, nagyszabású monostort emelnek, melynek már csak egy tornya és az alap egy része látható.

Zsisku János nemrég elhunyt belényesi papköltő szavaival búcsúzom a Fekete-Körös völgyétől, a lelket melengető tájtól:

*Köszönöm Uram azt, hogy életem
Én itt élhetem le a végeken.
Jobbról hegyek, a Bél-zerindi fal,
Átellenben a hókucsmás Bihar.*

*Csütörtökön bezsong az utcazaj,
Itt mőc beszéddel vegyül a magyar.
S míg hangosulnak ott kint a szavak,
A Vers kiömlik, mint búvópatak.
Hogy vigasztalja a szétszórtakat.*

Kovácsi – magányos templomtorony

Lenn Arad-Hegyalján, Arad tövében, Kovásziban, szinte szó szerint ugyanezt hallom, amivel Tamáshidától búcsúztam. „Udvaromon gazdátlan templomrom! Mit tegyek?” Itt is a gazdasági udvar hátsó fertályában emelkedik a románkori elemekben igen csak bővelkedő magányos torony. Itt már ezen kívül egyetlen más épület nem maradt.

Kovácsi román falu, és a magyarok itt is folyamatosan fogytak el a településről. 1880-ban még 88 római katolikus, 11 református él a településen, mára már senki.

Tájékozódó érdeklődésemre végre megtalálom a magányos tornyot és az azt körülölelő telket. Esendő kis ház áll előtte, a mellette levő jobb valamivel. Hátról az udvaron a baromfiudvar magaslatán pedig a magányos torony. Fiatal román asszony vezet hátra a kertbe, kísérik a gyermekek is. – Most jöhettek, de magatokba sohasem! Értitek? – Így inti őket nevelőn, hogy magukban ne hogy hátramerészkedjenek. – Muszáj eltoltanom innen, mert fentről mindig hull le valami. Pedig a torony kőből épült, és még elég jól állnak a falak. Nem tudom mi lesz vele. Öt éve vettük a telket, házat, templommal együtt. Ugye, különös vásár? Az embernek házvásárláskor adnak egy templomtornyot is ráadásként. Az enyém, és mégsem. Jönnek Aradról a múzeumtól, elég gyakran, de semmire nincs pénz. – A kislány előhossa kiskutyáját. Nehezen cipeli, húzza maga után, és az mindent enged neki. A romok alatt nem sokat időzünk: ne szokja meg a gyermek, hogy ott is szabad neki játszani. Felkapaszkodok a kert végébe, megnézem még a templom helyét is. Jól látszanak és kivehetőek a templomfalak, pedig mindent eltakar a gazdasági udvar szeme és gyomja. Hónaljig érő parlagfű és bodzafák lombjai, gyökerei takarják el azt, ami megmaradt.

Odaáll egy képre a kislány is. Őlében a gyámbászásban türelemre már beedzett kutyakölyök, háttérben a torony.

Hátha történnek majd egyszer itt is múlt- és emlékmegőrző csodák. Amíg nem késő.

Emlékező főhajítás – Világoson

Utoljára hagyom a mai nap nyugpontját, a fegyverletételi szerződés gyász helyét, Világost. 1849. augusztus 13-án a Világos melletti síkon tette le a fegyvert a Görgey Artúr vezette sereg Rüdiger orosz tábornok hada előtt. A feltétel nélküli megadásról szóló egyezményt a Bohus-kastélyban írták alá. Az itt-ott még hadban álló tábornokok már az aláírás pillanatában is sejtették, hogy nem lesz olyan egyszerű az önfeladás. A bosszú nem marad el. Nemsokára ennél még szomorúbb hely is lesz a magyar történelemben. Innen nem messze van az aradi vesztőhely.

A település felett magasodó hegy tetejét koronázó, ma már csak romjaiban látható várról először Károly Róbert 1324-ből való adománylevele tesz említést (Castellanus de Wy...swar), majd 1390-ben, Zsigmond király idejében mint castrum Wylaguswar bukkan fel oklevélben. A Hunyadi család kezébe 1444-ben került, s Hunyadi János halálával (1456) a világosi várat – több más birtokkal egyetemben – két fia, László és Mátyás kapta meg. Hunyadi László Nándorfehérváron volt várparancsnok, Mátyás pedig nevelőjének és nagybátyjának, Szilágyi Mihálynak adta a világosi uradalmat.

Mátyás megkoronázása után, 1458 őszén, a világosi várba záratta a gáncsoskodó Szilágyit, akit annak hű szakácsa, Lábatlan Gergely néhány beavatott segítségével a következő év júniusában megszöktetett a cellájából. Utóbb a király s haragosa megbékült egymással, és Szilágyi visszakapta birtokait, többek között Világost is. Az 1460-ban harcban elfogott Szilágyit a soron következő évben Konstantinápolyban kivégeztette a török, az özvegyre szállt uradalom pedig ennek halálával családjára, a Báthoriakra szállt. 1514-ben Dózsa György hadai bevették a várat, mely a felkelés leverése után Szapolyai János kezére ment át. 1566-ban a törököknek sikerült elfoglalni az erősort, melyet 1595-ig tartottak, ekkor Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem seregei úzték el innen őket. A törökök a 17. század elején azonban ismét visszatértek és megszállták a várat, s noha 1614-ben sikerült tőlük újból visszavenni, a következő évben – a szerb őrség lázadása folytán – a lippai pasa szerezte meg. Végül 1693-ban Heister tábornok serege ostrommal kiverte innen a „tisztá hitűeket”, de a szétlőtt vár újjáépítéséről már nem esett szó. Tovább rontotta a vár állapotát, hogy 1755-ben Bohus Imre (Grassalkovich herceg jószágigazgatója) vásárolta meg a világosi uradalmat, s a hegytetőről lehordott, a várból „kitermelt” kövekből kastélyt építtetett magának Világoson. 1784-ben, a Hóra-lázadás idején az osztrák katonaság – megelőzendő a lázadók befészkelődését – ágyúkkal lőtte rommá a falakat.

Világosnál most csend van, nem zörögnek a fegyverek. A majdnem-városka éli a maga őszi zsidongó életét. A központ dombján álló katolikus templom igencsak magányos lehet. A stációkról elkoptak a képek, a német és a magyar feliratok, akár a hívek. A Bohus-kastély körül szépen rozsdásodnak a platánok, a cserefák lombjai, sárgásan és melegen süt a nap. Görgeyből,

akire rábízták és ráhagyták közmegegyezéssel ezt a nehéz munkát, később árulót gyártott a mítoszt és főbűnöst kereső kor. Valakinek el kellett vinni a történelmi balhét. De másfél évszázad nem volt elég, hogy a történetírás lemossa róla ezt az el nem követett, de maradandóan ráragasztott gyalázatot.

Egyedül vagyok ma Világoson emlékező. Fölöttem távolban a vár, közelebb itt-amott a romos templomok. A kastély körül most nagy a csend: Ion Slavici román író lakik ott, emlékmúzeumban. Neki sincs látogatója, és a másik eseményt sem ünnepli senki. A ház hajdani nagyasszonyának, Bohus Etelkának egészalakos szobra a park közepén túlélte már egy évszázadot. Márványarca, ruhája ott feketéllik a lombok között, mintha gyászolna. Világos, fegyverletétel, gyász, majd Arad – a halál. Egy kis őszirózsacsokor van nálam. Egyedül hajtok fejet egyszerre, két elveszített csata előtt. Előbb 1849-ben a fegyverletétel és az aradi vértanúhalál. Majd 1918 – a Slavici által is képviselt sikeres román revízió.

Még most is gyásznapi minden fegyverletétel, de az eszmék, nyelvek, hitek önfeladása is.

De innen, a világosi vártól sincs távol az építő jövő. Nem messze innen és a romoktól reménykeltő új templomok bátorítanak és hirdetik Arad megyében is Isten meg-megújuló kegyelmét és dicsőségét. Nemrég Arad-Gáj, Arad-Mosóc, Angyalkút épített templomot, Kládován pedig gyülekezeti konferencia-központ várja a hitben elmélyülni vágyókat. Most meg Német-szentpéteren a kitelepedett svábok helyére érkezett 50 lelkes telepese reformátusság készül építeni kis templomot magának.

* * *

Romok között jártunk, melyek közül némelyik már évszázadok óta elhagyottan áll. Nagy és nehéz időket is látott falak, olyanok, amelyek túléltek hadakat, történelmi és emberi mulasztást, romboló, tolvajlóan gyarló emberi kezeket. A fegyverletétel és önfeladás közel van. A romok is a mieink. Ezek sorsa mind a mi lelkiismeretünkre van bízva. De minden pusztulás mögött is ott volt és van az emberi szeretet is, a múltra figyelő, féltő gondoskodás.

De végig kísért a reménykeltő jövő is. A romok között is bátorít a templomokat és gyülekezeti otthonokat építő jóvendő. Mert tavasszal a Súlyomkő-vára kápolnája mellett is kizöldül újra a lomb, és a feketeerdői új templom is hetente megtelik hívekkel. Körösszeg mellől eltűnnek az országhatár szögesdrójtjai, és talán legyőzi az árvizes időket Adorján vára. A fegyverletelekből az Ige fegyverzetébe való felöltözés következik. És a tamáshidai templomtorony romjára is minden tavasszal visszaérkeznek elhagyott fészükre a gólyák. Jönnek és költenek, fiatalokat nevelnek, mert hisznek a jóvendőben. És dicséri az Urat minden lélek: „Boldogok, akik lakoznak a te házában”.

VETÉSI LÁSZLÓ

Emlékfoszlányok a régi falusi életről

Érdekes módon, szemem világának csökkenése sok évtizedes emléket elevenít fel élesen, mintha így kárpótolna az Isten: régen múlt események és elfelejtett arcok, betegek és egészségesek bukkannak fel.

Fiatal orvosként, 24 évesen kerültem a Sebes-Körös jobb partján, a szőlódombok alatt elterülő három faluba – Köröskisjenőbe, Mezőbottyánba és Köröskisújfaluba. Immár éppen ötven esztendeje, hogy egy szép őszi napon Szakadátón a személyvonatról leszállva, gyalogszerrel indultam a távoli szolgálati helyemre. Jó gyaloglónak, aki akkor voltam, meg sem kottyant a közel öt kilométer a szántóföldek mellett, át a Körös hídján a falu felé. Köröskisjenőbe érkezve először a magyarok lakta utcákat róttam, majd elérkeztem a kultúrház szomszédságában álló orvosi rendelőhöz. Felújított vertfalú ház volt, két bejárattal, s mindegyik részben három-három kicsi helyiséggel. A ház előtt öreg hársfák és apró virágoskert. Addig a községben lakó felcsernő és szanitéc látta el a szolgálatot, s a szomszédos körzetből hetente kétszer lovas-kocsival járt át az orvos. Bár a község alig 15 kilométerre van Váradtól, villany nincs, csak petróleumlámpa. A piacra járók kerékpárral vagy akár gyalog járnak a megyeközpontba, akár a Telegden és Fugyivásárhelyen állásban lévők.

A fehérre meszelt tornácos házak udvarán muskátli és szőlőlugas, s minden portán népes állatsereglet: tyúk, liba, ruca, tehenek, lovak, disznók. A szokásos szántóföldi növények mellett a kertekben korai földiepret termelnek, s a kukoricasorok között uborkát. Sokat dolgozik a családok apraja-nagyja, így biztos a tisztességes megélhetés. Az egyke nem divat még, megszokott a két-, háromgyermekes család, sőt, akad tízgyermekes is. A hagyományok mellett talán az is lehetett az oka, hogy már serdülő korban kialakultak a fiatal párok, így az ünnepélyes templomi esküvő előtt módjuk volt egymás megismerésére. Nagyon ritkán esett meg, hogy más faluból került be leány a családba, netán így a román falurészből. Míg falun dolgoztam, két fiatalember hozott helybeli román leányt feleségnek, ám a gyermekeket reformátusnak keresztelték.

A szomszédság és a rokonság is összetartott. A házakat kalákában építették, s a nagyobb mezőgazdasági munkákban is segítettek egymásnak. A hideg idő beálltával, a disznóölések idején a gyermekek kóstolót vittek nemcsak a rokonságnak, hanem kijárt a finomság a papnak, tanítónak, orvosnak is.

Mikor falura kerültem, élt még – a közel félévszázadot Köröskisjenőn szolgáló – Székely Ernő református lelkész, aki 77 éves korában bekövetkezett hirtelen haláláig, mindvégig ellátta a hivatalát. Jó kedélyű, bölcs öreg volt, aki az istentiszteletek után és a nap szinte minden órájában tanácsadója, sőt, anyagi szükségben is segítsége volt a híveinek.

Hagyomány volt az óév esti istentisztelet az évi számadással, majd éjjelkor a toronyból szállt a legjobb hangú férfiak hangján a 90. zsoltár, a „Te benned bízunk eleitől fogva”, a hideg, csillagfényes éjszakában.

A családi élet eseményei is az egész közösséget érintették. Az asszonyok a falusi bábával otthon szültek, s a gyermekágy idején, hat hétig a rokonság és szomszédság hozta az ételt. A házimunkában is mindig akadt segítség, nemcsak a kismamának, de akkor is, ha súlyos beteg volt a családban, netán magányos öreg volt valaki.

Halálesetkor is megnyilvánult az együttérzés. A sírt a rokonok ásták meg, s ők temették be a gödört is, míg az asszonyok sütöttek-főztek a torra.

A családban a gyermekektől az idős emberekig mindenkinek meg volt a feladata, senki nem henyélt. Szombaton felloccsolták és felseperték az udvart s az utcán a járdát. Vasárnap az istentiszteletre szólító harangszóra ünneplőbe öltözve az egész család indult a templomba. Így a hagyományos falusi élet akkoriban még a több évszázados módon folyt.

A kisbíró dobbal a nyakában hangosan hirdette végig az utcahosszon a fontos tudnivalókat. Néha megesett, hogy a harangot is félreverték, így adva tudtára a lakosságnak, hogy valahol baj van, segítségre van szükség.

Ritkán megtörtént, hogy a kéményből vagy kemencéből kipattant szikra kisebb tüzet okozott, s akkor a nagyobb bajt megelőzendő, félreverték vagy a református, vagy az ortodox templom kicsi harangját.

Emlékezetes számomra azonban egy rendhagyó eset. Szép nyári délelőttön egy sürgősségi eset ellátása után éppen a református templom előtt haladtam el, mikor kongott a harang. A toronyablakból kitekintő harangozónak felkiáltottam: hol van tűz? Az nincs, szólott, de jön a víz! Telegd alatt kilépett medréből a Körös, már látszik is, hiszen szélesen hömpölyög Jenő felé. Aztán napokig csónakkal vagy lóháton jutottam el a betegekhez, s bizony megállt az élet, s örvendett az, akinek a házat nem rongálta meg a víz. Aztán következett számunkra, egészségügyisek számára a nagy munka. Mivel fertőzöttek voltak az előntött kutak, valamennyit klórral kellett fertőtleníteni, s a tífusz-járványt megelőzendő, a lakosságot oltani – hajnaltól késő estig. Érdekes módon, jöttek az emberek, nem kellett büntetéssel fenyegetőzni. Sokan emlékeztek még a háború utáni évek hastífusz járványára, emlegetve az abban elhunyt falubelieket. Még szerencse, hogy akkor nem volt „divatban” a járványos májgyulladás leggyakoribb, ivóvízzel, élelemmel fertőző formája, így egy gonddal kevesebb hárult ránk.

Visszaemlékezve a régi időkre, állítom, hogy a lakosság természetes védettsége magasabb volt, mint manapság, hiszen sok magas életkorú ember akadt, aki azzal büszkélkedett, hogy életében nem kapott oltáson kívül injekciót, és nem pusztította a tablettákat, szirupokat sem.

Mindez – ma elmesélve – hihetetlennek tűnik, de a tiszta levegő és a természetes táplálékok szerencsés esetben idős korig jó életminőséget biztosítanak.

JÓSA PIROSKA

KOVÁCS GÁBOR

Majd fúj a szél

*Majd fúj a szél és lobog, leng a fű,
majd verdes a szív kismadár-szerű
verdeséssel, és tölcsérek forognak
tengermélyén egy forró torkolatnak.*

*Az lesz az ébredés, az egyszerű
ragyogásában végleges derű,
áldás, mit elnyernek az átkozottak
és szerelem, melytől az ég leroskad.*

*Majd fúj a szél keletről és nyugatról,
és a hegyek völgyekké lesznek akkor
és szörnyek lépnek ki az alkonyatból.*

*Majd fúj a szél észak és dél felől,
miközben lassan bezárul a kör
s a lét falán a végtelen betör.*

IRODALMUNK KINCSESTÁRA

Reményik Sándor, az erdélyi költő

Reményik Sándor Erdélyben élt, erdélyi magyar költő volt, akinek munkássága a két világháború között teljesedett ki. Magyarságtudata, istenhite világító fáklyaként mutatta az utat, a megmaradás lehetőségeit és az Istenben való megnyugvás békéjét. Kolozsváron, a Házsongárdi temetőben fekete márvány sírkőbe vésvé olvasható a költő végrendelete: „Egy lángot adok, ápold, add tovább.” Ebből a lángból szeretnék néhány lobbanásnyit átnyújtani a Kalendárium olvasóinak, hogy lélekben felmelegedhessünk és gazdagodjunk általa.

Költészetének lényege, legjellegzetesebb vonásai az erdélyiség legtisztább lírai megnyilvánulásai. Határon innen és határon túl két évtizeden át élt benne, látta az egész magyarság a legsajátosabb erdélyi szellemet megnyilvánulni. Pedig sem származása, sem családi kapcsolatai nem ehhez a földhöz kötöttek. Közvetlen ősei a Felvidékről jöttek be Erdélybe, családjában német és tót vér keveredett össze a magyarral, de már szülei életét és lelkiségét is nem a nyelv, hanem a magyar szellem formálta őszintén magyarrá. A költő Reményik azonban már Kolozsvár szülötte. Apja, az „építész” a régi Kolozsvár jellegzetes magyar alakja volt. A háború előtti idők egész sereg épülete művészi ihletettségét dicséri.

Kolozsvár és a református kollégium döntő jelentőséggel bírnak Reményik lelki kialakulásában. A százhusz évvel ezelőtt, 1890. augusztus 30-án született kisfiút evangélikus szülei a helyi református főgimnáziumba küldték, abba a kollégiumba, ahol emberek és kövek, környezet és szellem egyaránt erdélyiséget sugárzó, múltra figyelmeztető szimbólum volt. Osztálytársai között ott találjuk Makkai Sándort, Ligeti Ernőt, Indig Ottót (a váradi tanár édesapját), felette ugyancsak a kollégiumba járt Áprily Lajos, Kós Károly. Vajon ki sejtette akkor, hogy Makkai, Áprily, Reményik, Kós két évtized múlva az erdélyi irodalom legnagyobbjai lesznek?

A diák Reményik már próbálkozik versírással, de a nyilvánosság elé nem lép költeményivel. Szerény, félrevonult, csendes szavú volt, így emlékeznek rá osztálytársai.

Későbbi versei mutatják igazában, hogy a Farkas utcai templom és az öreg kollégium milyen mély és meghatározó, lélekformáló erővel hatottak rá. A múltba vesző iskolai évek két nagy felismerés érlelői a későbbi kisebbségi sors költője számára. A „templom és az iskola” sorsformáló, megtartó élmé-

nye a kollégium szent hagyatéka, ami költészetté finomul a férfivá vált költőnél, sorsprogrammá a kisebbségi életben erejét újjászervezni akaró magyarság lelkében. A templom és az iskola emléke ihleti egyik legszebb verse megírására.

Templom és iskola

*Ti nem akartok semmi rosszat,
Isten a tanútok reá.
De nincsen, aki köztetek
E szent harcot ne állaná.
Ehhez Isten mindannyitoknak
Vitathatatlan jogot ad:
Ne hagyjátok a templomot,
A templomot s az iskolát!*

*Ti megbecsültök minden rendet,
Melyen a béke alapul.
De ne halljátok soha többé
Isten ígését magyarul?!
S gyermekeitek az iskolában
Ne hallja szülője szavát?!
Ne hagyjátok a templomot,
A templomot s az iskolát!*

*E templom s iskola között
Futkostam én is egykoron,
S hűtöttem a templom falán
Kigyulladt gyermek-homlokom.
Azóta hányszor éltem át ott
Lelkem zsenge tavasz-korát!
Ne hagyjátok a templomot,
A templomot s az iskolát!*

*A koldusnak, a páriának,
A jöttmentnek is van joga
Istenéhez apái módján
És nyelvén fohászkodnia.
Csak nektek ajánlgatják templomul
Az útszélét s az égbolt sátorát?
Ne hagyjátok a templomot,
A templomot s az iskolát!*

*Kicsi fehér templomotokba
Most minden erők tömörülnek.
Kicsi fehér templom-padokba
A holtak is mellétek ülnek.
A nagyapáink, nagyanyáink,
Szemükbe biztatás vagy vád:
Ne hagyjátok a templomot,
A templomot s az iskolát!*

1925

A hit és a tudás, a templom és az iskola a legnagyobb magtartó erő Erdélyben. E két oszlop tartja meg a magyarságot, ezért kell a templomnak és az iskolának Erdélyben Reményik szerint végvárnak lennie, amit végvári vítézi hittel kell a végsőkig fenntartani és megvédeni.

A vallásos érzés és a természetszeretet első mély megnyilatkozásai is a kolégiumban töltött évekre esnek. Az egyedülletet szerető diák a természetben menedéket, barátot, ihletadót lát, a vallás pedig vigaszt és megnyugvást.

Életében és költői fejlődésében új szakaszt jelent a világháború. A háborús évek költészetének kiérlelődését hozzák magukkal. Ez az útkereső Reményik első állomása. Az istenhit és a természetszeretet fő ihletői. Istenhez a természetén át jut, mint annyi nagy költőnk. Istenhez forduló halk imájában pár évet kér csupán, hogy a „szavak csengő színezüstjét” másnak adhassa át.

Imádság

*Uram, rövid pár évre add csak
A szavak csengő színezüstjét,
Vert aranyát a gondolatnak,
Képek suhanó selymét nékem,
Hogy csendbe rejtsem, álomba zenéljem
Mind, mi nekem fáj s szívemen át másnak.
Tudjam: mögöttem százak, ezrek állnak,
Némák, akiknek én vagyok a nyelve,
Tüzes nyelv. Kar, értük fegyverre kelve,
Árvák, akik nevében én beszélek
S ha elnyelik szóm puszták, sötétségek,
Tudjam: egy világ kínja kihallgatlan.*

*Hadd dolgozzam selyemmel, vert arannyal
S ki magam itt bolyongok tépve, árván:
Hadd legyen minden sorom súlyos márvány,
Márványba rótt sok-sok mély jelbetű.*

*A száz sziklába befalazott kincset
Hadd hordjam össze egy roppant halomba,*

*A szerteszálló sok-sok kósza jajszót
Ezer hangon búgó egy fájdalomba,
Szakadjon le az idegenség fátyla:
Aki engem lát, bennem magát lássa,
S kik rongy létem ma méltó gúnnal nézik,
Az égből orzott láng, én Istenem,
Égessen be a szívök közepéig!*

*Pár évet adj csak. Akkor én, Uram,
Kezedbe adom vissza minden vágyam,
Mert mind betelt. És nem éltem hiában.*
1917

Hazafias és bölcsészeti költészete a megoldott és meg nem oldható kérdések között vergődő lélek művészi kifejezései. Versein keresztül képet kapunk az ember útkereső, bizonyosságra törő szándékáról, de Reményik meg is mutatja a kivezető utat. Az ember csak Isten és az erkölcsi eszmék világában találja meg a nagy bizonyosságot, a lélek időleges megnyugvását. A magánosságot kereső költő így jut el az életproblémák igazi rejtélyéhez, az emberi sorsok titkos irányítójához, Istenhez.

Közben az évek óta tartó háború pusztításai, a háború kimenetelének bizonytalan hangulata is helyet kap költészetében: hová visz a háborús végzet útja? Mi lesz a magyarság és Erdély jövője? A nagy összeomlás utáni napokban már tisztán látja, hogy a romokon új életet kell kezdeni, és ebben az életben a költőkre, az irodalomra vár a legnagyobb hivatás. Ebben a korszakban kettős életet él. Lapszerkesztő, felzárkózik a többi irodalomirányító mellé, de bátorító, vigasztaló, ugyanakkor lelkesítő verseit álnév alatt írja. A Végvári-verseket sokan olvassák, titokban terjesztik, de nem sejtik, hogy ki áll e név mögött. Megfogalmazza az itthon maradás gondolatát, hiszen sokan búcsút intenek megszokott környezetüknek, lelkük nyugalmát keresve ismeretlen világban vélik megteremteni az új hazát.

Eredj, ha tudsz!

Egy szívnek, mely éppúgy fáj, mint az enyém

*Eredj, ha tudsz...
Eredj, ha gondolod,
Hogy valahol, bárhol a nagy világon
Könnyebb lesz majd a sorsot hordanod,
Eredj...
Szállj mint a fecske, délnek,
Vagy északnak, mint a viharmadár,
Magasából a mérhetetlen égnek
Kémeled a pontot,*

*Hol fészekrakó vágyaid kibontod.
Eredj, ha tudsz.*

*Eredj, ha hittelen
Hiszed: a hontalanság odakünn
Nem keserűbb, mint idebenn.
Eredj, ha azt hiszed.
Hogy odakünn a világban nem ácsol
A lelkedből, ez érző, élő fából
Az emlékezés új kereszteket.*

*A lelked csillapuló viharának
Észrevétlen ezer új hangja támad,
Süvít, sikolt,
S az emlékezés keresztfáira
Téged feszít a honvágy és a bánat.
Eredj, ha nem hiszed.*

Az itthonmaradottak erős hittel és kitartással vállalták sorsukat, a költők, írók szavai, művei irányt mutattak, feladatokat tűztek ki, kikövezték az egyetlen járható utat. Vigyáznunk kell nyelvünkre, kultúránkra, írásos értékeinkre. A „nyelvében él a nemzet” 19. századi figyelmeztetés ismét időszerűvé vált.

Az ige

*Vigyázzatok ma jól, mikor beszéltek,
És áhítattal ejtsétek a szót,
A nyelv ma néktek végső menedéktek,
A nyelv ma tündérvár és katakomba,
Vigyázzatok ma jól, mikor beszéltek!*

*E drága nyelvet porrá ne törjétek,
Ne nyúljon hozzá avatatlanul
Senki: ne szaggassátok szirmait
A rózsafának, mely hóban virul.
Úgy beszéljen ma ki-ki magyarul,
Mintha imádkozna,
Mintha aranyat, tömjént, myrrhát hozna!*

*És aki költő, az legyen király,
És pap, és próféta és soha más,
Nem illik daróc főpapi talárhoz,
S királyi nyelvhez koldus-dadogás.*

*Vigyázzatok ma jól, mikor beszéltek,
Vigyázzatok: a nyelv ma szent kehely,
Ki borát issza: Élet borát issza,
Előre néz s csak néha-néha vissza –,
S a kelyhet többé nem engedi el!*

Az egyéni és nemzeti sors hordozásának kettős súlya alatt Reményik Sándor gyakran összeroppant. Nem egyszer marcangoló kételyei közt a hivatásába, életcéljai helyességébe, költészete értelmébe vetett hite rendült meg. De ha hónapig tartó gyógykúrái után hazatért, ismét a régi volt, alkotókedve visszatért, barátai biztató és szerető környezetében új erőre kapott.

Élete utolsó tíz évében talán jobban, mint valaha, a lélek birodalmában, marcangoló kételyek között Istennél keresett vigaszt. Tőle várta egészségének visszanyerését, az egyéni és közösségi gondok orvoslását, tiszta meggyőződéssel hitte, hogy minden földi, emberi nyomorúságra Istentől kell kérni és várni a megoldást, az Úr nem siet, nem késik, mindig idejében érkezik.

Kegyelem

*Először sírsz.
Azután átkozódsz.
Aztán imádkozol.
Aztán megfeszíted
Körömszakadtig maradék-erőd.
Akarsz, egetostromló akarattal –
S a lehetetlenség konok falán
Zúzod véresre koponyád.
Azután elalélsz.
S ha újra eszmélsz, mindent újra kezdesz.
Utoljára is tompa kábulattal,
Szótalanul, gondolattalanul
Mondod magadnak: mindegy, mindhiába:
A bűn, a betegség, a nyomorúság,
A mindennapi szörnyű szürkesség
Tömlöcéből nincsen, nincsen menekvés!*

*S akkor – magától – megnyílik az ég,
Mely nem tárult ki átokra, imára,
Erő, akarat, kétségbeesés,
Bűnbánat – hasztalanul ostromolták.
Akkor megnyílik magától az ég,
S egy pici csillag sétál szembe veled,
S olyan közel jön, szépen mosolyogva,
Hogy azt hiszed: a tenyeredbe hull.*

*Akkor – magától – szűnik a vihar,
Akkor – magától – minden elcsitul,
Akkor – magától – éled a remény.
Álmfáidnak minden aranyágán
Csak úgy magától – friss gyümölcs terem.*

Ez a magától: ez a Kegyelem.

Reményik sokszínű költészetéből a megszokott szerelmi líra hiányzik. A nőről, a női lélekről vallott felfogása ellenkezik a modern költészet nőszemléletével. A költői és a női lélek rokonságát hangoztatja, az igazi és mély szerelem érzését a nagy, az örök értékű lelki világ értékének tartja.

*„Akit szeretsz, annak
Egész lelket áldozz,
Jaj, csak vele gyakran ne találkozz!*

*Akit nagyon szeretsz:
Ne kívánd a házikódba társul,
Örvendj, ha a lelked vadvirágos,
Messze síkján néha hozzád társul.*

*Ami el nem kophat
Forró közelségbe’,
Hosszú megszokásba,
Akárminek hívják:
Annak az érzésnek örök a zománca.”*

– vallja Mikor ünnepet ül... című versében

Élete utolsó éveiben a történelmi változások némiképp enyhítették testi szenvedéseit. Majd elbúcsúzott rokonaitól, barátaitól, s 1941. október 24-én visszaadta lelkét Teremtőjének.

Temetési íghirdetésében Thuróczi Zoltán püspök e szavakkal zárta a nagy költő méltatását:

„A lélek költője volt. Szinte egyoldalúan ez volt. Hitét nem úgy örökölte papi s egyházi ősöktől, hanem úgy harcolta ki személyes tusakodásokban. Hite őszinte hit volt, tusakodásaiban, kételyeiben és diadalmaiban egyaránt. Sokszor hitetlenül hitt, sokszor hívén hitetlenkedett. Az amit a kegyelemről költeményében megírt, az a színtiszta evangélium véres veríték között kiharcolt boldog hitvallása.”

Temetése nagy részvét mellett zajlott le. Költészetében él mai napig közöttünk szelleme.

Az elfelejtett erdélyi novellista, Petelei István

Vidéken élt és alkotott. Újságíróként hadakozott. Művelt, a népi kultúra hagyományain felnőtt, a népmesék és népballadák hatását átmentő és éreztető tárcanovella műfajának megteremtője.

Emberi és írói élményvilágának alakulásában két erdélyi város, Marosvásárhely és Kolozsvár játszott döntő szerepet.

Marosvásárhelyen született 1852-ben, ott cseperedett felnőtté; Kolozsváron élt tíz évig, ahol hírlapíró és szerkesztő volt.

Mindkét városra a 19. század utolsó évtizedeiben még a patriarkális-polgári vidékiesség jellemző, lassan megélnékölt kulturális életével.

Rajongott a természetért, bebarangolta a csodálatos erdélyi tájakat, szovátai nyaralójában pihente ki a zajosabb városi élet okozta fáradtságát.

Közben figyelte az egyszerű emberek életét, gondjait, sikereit és csalódásait. Legtöbb tárcanovellájának ezek a reményvesztett, mindenbe belenyugvó vagy önpusztító emberek a hősei.

„Életéből hiányzik a külső mozgalmasság – állapítja meg egyik értékelője. Magába forduló, mindenféle hangoskodásoktól tartózkodó egyéniség volt. Egy olyan típust képviselt, amely majdnem ellentéte volt a kornak, amelyben élt. Törtető és lármás nemzedékében maga volt a nyugalom és a csend. Finom és előkelő férfiassága irtózott mindentől, ami ízléstelenség, ami túlzás, ami sallang, és iszonyodott a durvaságtól egy olyan miliőben, amelynek levegőjét ez a keverék alkotta.”

Mint hírlapíró nagyon sokat tett az egykori Kolozsvár városiasításáért. Éles hangú cikkekben követelte a Szent Mihály-templom körüli lacikonyhák lebontását, a Mátyás szobor felállítását, a nyomornegyedek eltüntetését. Lehangoló képet fest Mezőségi út című szociográfiai felmérésében a vlegyászhai, torockói, topánfalvi, tordai, verespataki emberek és vidék elmaradottságáról.

Irodalmat rendszeresen közlő lapok szerkesztőjeként fedezett fel és juttatott szóhoz fiatal tehetségeket. Krúdy Gyulát „fiá”-nak nevezte, ő egyengette Thury Zoltán útját, ő biztatta az Erdélyi Híradó szerkesztőjét, hogy a merész tollú Bródy Sándort Kolozsvárra hívja. De a jövőre is gondolt,

szovátai nyaralóját az Erdélyi Irodalmi Társaságra hagyta, hogy üdülőt rendezzenek be benne az erdélyi írók számára.

Az erdélyi kisvárost ő fedezte fel az irodalom számára. Novelláinak jó része erről a világról hoz hírt: a hajdani kisváros vigasztalanul fojtott légköréről, az élet peremére szorult, tört hitű kisemberekről, soha nem teljesült vágyakról, hirtelen ellobbanó, gyenge akaratú lelkekről, rögeszmés megszálottakról, vékonypénzű kishivatalnokokról, törtetőkről, hiú ábrándokat szövő szerelmesekről.

Egy szűk látókörű világ a színhelye ezeknek a vágyaknak, szertefoszló ábrándoknak. Itt élnek, itt tűnnek el szinte nyomtalanul az olyan „szürke” kisemberek, mint az Árva Lotti Ötvös Miskája és felesége, a színes álmok káprázatából szabadulni nem tudó főköttőkészítő asszony.

Petelei hősei az élet áldozatai. Egyik pillanatról a másikra tragikumba fordulhat kiegyensúlyozott, megfontolt életű kispolgárainak sorsa. Érzik ezt ők maguk is, ezért irtóznak mindenféle változástól. Sokan cselekednek úgy közülük, mint az Orvosság őszülő számadó őrmestere, aki „beburkolta fejét, hogy ne halljon, és ne felelhessen”.

Nyugalomba vonult kereskedője arra inti feleségét, hogy még az ablakot se nyissa ki, nehogy bármi is megzavarja a „tisza, békés ház” nyugalomát. Alulról feltörő pékmestere még azokat is gyűlöli, akik múltjára emlékeztetik; erkölcsi igénytelenségéből következően elviseli, hogy becsületébe gázoljanak, hisz az elégtételadás botrányal járna, nevetségessé tenné vagyonnal szerzett tekintélyét.

Látszatok világában járunk. Elég egyetlen érzelmi fellobbanás, egyetlen meg nem gondolt pillanat, s máris oda a békés élet nyugalma. Amikor a Lobbanás az alkonyatban szelíd természetű, megrázkódtatásokhoz nem szokott polgára rádöbben arra, hogy a nyugalomát felkavaró fiatal lányt „elvtették tőle”, megvásárolták – összeroppan. Eltűnése a világból éppoly csendes, mint amilyen észrevétlenül váltak meg szegényes életüktől a kisváros kisemberei.

Petelei novelláinak befejezése általában ilyen: nem kiélezett, nem drámai feszültségű, nem hangos. Inkább visszafojtottan fájdalmas, lehalkított, az eseményeket rendszerint szűkszavúan visszapergető sejtetés. A szembeszegülő gesztusokat elnyomja a beletörődés halkszavúsága, a belenyugvó önmegadás.

Leginkább a vidéki polgárság életét, szokásait ismeri, hiszen ő maga is ebből a rétegből emelkedett ki. A kispolgári család erkölcsi válsága, életeszményeinek üressége, a pénz- és rangkórság bemutatása egyik fő élményköre. Mindenki a magasabb rangúhoz szeretne idomulni, de ennek többnyire tragikus bukás a vége. Árva Lottinak, a betegesen nagyravágyó, „főköttőcsináló” asszony leányának egész ifjúságát az a hiábavaló törekvés őrli fel, hogy fenntartsa a jómód látszatát és „úri” férjet fogjon magának. S amikor évek múltán megjelenik az „eszményi gavallér” – valójában felelőtlen, tivornyázó dzsentrí –, hogy írópajtásai szórakoztatására, heccből feleségül kérje, azt hiszi, végre teljesült régóta dédelgetett óhaja – belehal az örömbé: „A bűt, bánatot csak elbírtá, az örömet nem. Nem ismerte addig.”

Vagy az Ö.T.O. című novella hőse, Pánczél Józsi nyomorba taszítja családját, ahelyett hogy beteg gyermekének megmentésére gondolna, inkább tűzoltó egyenruhát s hozzá csillogó cifraságokat vásárol, csak hogy a város tisztos polgárai előtt tetszelegessen.

A vidéki polgárság életével kapcsolatban Petelei másik jellegzetes témája a családi élet belső válsága, a „családi háromszög”, amelyet igen sok változatban mutat be. A Fülemüle idősödő pékmestere, miután nagy vagyont gyűjtött, fiatal lányt vesz feleségül, akit a külvilágtól elzárva tart, akárcsak kalitkás madarait. Ágnes nyűgnek érzi az egész biedermeieres kényelmet, tartalmasabb életre, tiszta emberi érzelmekre vágyik. Kitérési szándéka kudarcot vall, ugyanis a léha fiatalúr csupán a kaland reményében áll szóba vele. Ágnesnek bele kell nyugodnia addigi sorsába, ha nem akar az erkölcsi züllés útjára zuhanni, elpusztulni.

Néhány novellájában a vidéki asszonyok álszent, kicsinyes erkölcsi világáról kapunk képet. A gazdag boltosné „nagylelkűségből” magához fogadja özvegyen maradt hajdani barátnőjét, de csupán azért, hogy mint ingyen cselédet kihasználja és életét megkeserítse.

Elízt, a német nevelőnőt háziasszonya és szomszédai erkölcstelenséggel vádolják, mert az utcán egy fiatalember megszólította. Az ártatlan lány nem bírja elviselni a rágalmakat, s mert nem hisznek ártatlanságában, a Marosba veti magát.

A székek című novella szomszédasszonyai egyetlen szék miatt vesznek össze és válnak halálos ellenségekké.

Jánosi, A tiszta ház víg kedélyű mészárosa évtizedeken át a jóléttől és a fősvénységben eltérébelyesedett feleség rigolyáinak a rabja. Börtönnek érzi saját otthonát, mert az asszony parancsa szerint nem szabad a szőnyeg közepére lépnie, csak a szélére, hogy ne kopják. A belső szobát ők maguk nem használják, nehogy összepiszkolódjék.

Számos novellájában foglalkozik a falusi emberek életével. A földnélküliségből eredő nyomort, a parasztság–földbirtokosság ellentétét nem annyira társadalmi, mint inkább lélektani síkra vetítve, az érzelmek területén ábrázolja. Paraszthalakjai ugyancsak befelé lázadoznak, viaskodnak a „sors” ellen. Annál nagyobb szerepet juttat a város-falu ellentétnek.

Gyakran visszatérő témája az apátlan-anyátlan vagy a házastársak torzsalkodásainak áldozatul esett gyermekek sorsa. Újságíró-szerkesztőként is sokat cikkezett róluk, s novelláiban hasonló szeretettel fordul feléjük. Nem véletlenül, hisz ő maga is egész életében vágyott gyerekekre, de házassága nem hozta meg számára ezt az örömet. Hangja valósággal átforrósodik, amikor gyerekekről ír. Erről a témáról olvashatunk Az anya kicsiben, Kisleány baja, Egy kisfiú története című novellákban.

Akkor lesz teljes Petelei István írásművészetének bemutatása, ha tájábrázolásáról is említést teszünk. Leírásai rendszerint az elbeszélések hangulatát erősítik. Az erdélyi táj szépségét megkapó hangulatossággal élénk varázsoló őszi táj képe tárul az olvasó szeme elé kedves tartózkodási helyének, Szovátnak leírásakor az Őszi éjszaka című novellában.

„Az ősz nálunk Szovátán belemarkolt az erdőbe, s a tölgyfák lombja foltonként megveresedett, mintha vért eresztett volna rajta. Az útszéli vadvirágok színtelenek lettek, és a bokrok piros bogyós ágai ledőltek a száradó gyepre. Az oldal megsárgult, a közeledő halál gondolata mintha megijesztette volna a bikkeket, gyűrött és sápadt lett, mint a vénember arca. Oly nagy lett az egész kép és csendes.

A hegyháton felül, a havas fenyves elein, halványszürke köd ül, s miatta a rajza belevesz az égboltba. Az ormon leszálló erek, patakok simábbak, csendesebbek lettek; elbújnak a selymés sások közé, loppal csorranva a fekete mederbe... halkan loholva tovább. Egyetlen szörnyű nagy száj ez a rengeteg erdővel szegett kép, mely utolsókat lélegzik.

Az erdő nem néma nyáron, amíg él, és nő. Valami titkos roppanások; a levelek szerelmes sóhajtása; a bokrok mélyében nyughatatlan mozgolódások; egy madár csippenése itt; odább egy magját szétvető virágfej; egy sikló, mely a keserűlapuk szárai alatt átcsúszik; egy rigó, mely a famíliájával a holnap napról töprengve beszél; egy hab, mely zajjal versenyezve az előtte menőt megelőzni igyekszik; – ó, az erdőnek ezer a hangja!

De ősszel megcsendesedik egyszerre az erdőnk. Az eldőló perjék, a lekonyuló virágszárak, a leomló lombok, a messze elnyúló békanyalak, a szállongó szárnyas magvak, a kifejezhetetlen mélaság, mely elterül hegyoldalon, patakmedren, oly lággyá, szelíddé és bússá tesz mindent, oly csendes, lemondó lesz a tájék, hogy megértjük a búcsúzást.

Úgy elereszti magát ez az erdő, úgy megtrottyan.

Múlóban lévén félelmesebb is lesz. A lehullott levelek pusszogását a lábunk alatt, az összeálló sár nyiszogását jobban meghalljuk, mint nyáron akár a békabrekegést. Egyszerre észrevesszük a kép nagyságát, és észrevesszük, hogy milyen csekélyek vagyunk benne.

A nagy sóstó oldalán a csupasz sóhegyek fehérre bágyadtabb, mint nyáron volt. Az alkonyat legelőbb a fehér talpát takarja be gyászfekete fátylával. Az orma felett pedig, akkora helyt, mint az asztal lapja, álmatag fény bukkan ki. A Szakadat ciheresein gyenge köd suhan át, a Bekecs lábánál kezdve, kúszik fel a meredek oldalra. Az egerek a patakok partján beledőlnek lágyan ebbe a drága puha takaróba. Esteledvén, a bágyadt fény a sóhegy felett elevenedik. A hold ágya ez, melyből kikel. Pompásan, méltóságteljesen jön mindez, s akkor postástrombita harsan fel a túlsó oldalon. Valami gyermek fúj felé, a kukoricást őrizve a vaddisznótól! Ah, mily idegen és csűf e mohó, recsegős hang ebben a nagy némaságban.”

„Valami enyhe szellő suhant át a Cserepeskő felől, s arra mind megmozdultak a lombok. A hold fellépett a boltra. A szélének a rajza oly éles volt, mintha ezüstös papírból ollóval vágták volna ki. Benézett a bikkek tetején, s azzal továbbsuhant.”

„Az égboltot egymásután hímezte ki a csillagokkal az éj. A Medve-tóba facsatornán vezetett édesvíz hangosan csorgott, s fodrok szaladtak végig a tükrön a holdvilágtól beragyogva.”

Egyik drámai feszültségű novellájában, a székely népballadákra emlékeztető Parasztszégyen-ben, szűkreszabott, szaggatott párbeszéddel teremti meg a vészjósló hangulatot az éjszakai tragédiához. Prózában írt székely népballada Petelei novellája. Olyan lélektani helyzeteket teremt, amilyenekkel Kemény Zsigmond regényeiben találkozunk: a vétek látszata is elegendő a bűnhődéshez.

Szomorú történetei komor természeti környezetben játszódnak le. Magára maradt falusi tanítónőjének belső világa ott van az őt körülvevő talajban: „A mezőre leszáll a téli takaró; vékony kukoricaszárak merednek ki az egyforma hó alól.” A képi kifejezés olykor impresszionista módon történik: „A nagy ablaküvegre a ködbe belehintő hajnal világossága kékes acélszínű lehetetet rajzolt...” (Téli reggel); a némaság pedig úgy telepedik rá „szárnyaival” a tájra, „mint valami roppant fekete madár” (A csók).

Vizuális jelképei a lélek nyugtalanságát teszik teljesebbé, s ahogy a természeti képek tágulnak, úgy mélyülnek az érzéki benyomások szimbolikus értelművé, épülnek be hangulatilag a novellába. A cselekmény nem fontos az író számára, a szerkezeti elemek körvonalai nem erősek, és csak a novella végén vesszük észre, mennyire helyén van minden. Egy-egy mondat, egy-egy szó, megnyilatkozás, párbeszéd, leírás az összhatásban kap mély értelmet. Általában ő maga is átéli, végigszenvedi hősei sorsát. Ebben szintén Kemény Zsigmond az előd. Az a fajta befelé fordulás a Peteleié, amely felfokozott érzékenységgel válaszol a környezetre, veszi tudomásul a külvilág benyomásait.

Elfeledett, de most életre keltett novellaírónk éppen száz éve, 1910-ben távozott a minden élők útján az örökkévalóságba. Áldott legyen emléke, amiért jelentős mértékben gazdagította a magyar irodalmat az erdélyi lélek sokszínűségének bemutatásával.

Mikszáth Kálmán, „a nagy palóc”

„A millennium utáni évek derűje, belső jóléte, a nemesség patriarkális nemzetvezetése parlamentben és társadalmi életben mind összeszővetkeztek, hogy megszépülve emlékül maradjanak egy írónak, Mikszáthnak az irodalmi alkotásában. Ha nem ő volna, ezek az évtizedek a magyar szellemtörténet legsivárabb évei lennének, de így őbenne felgyülemlett a régi világ minden édessége, mielőtt a XX. században, fanyarrá változott minden íz.” Így értékelte Szerb Antal irodalomtörténész nagy nemzetismerőnk negyven éves szépírói munkásságát.

Ady Endre sem hallgatta el véleményét, a következőket vetette papírra: „Mikszáth huszonöt év óta, ahogy első írását olvastam, ugyanaz a félelmetes, író nagyúr. Minden írása krisztusi cselekedet: fölemel, megkacagtat, feldtet, s példát ad alkalmas idegrendszerű lényeknek, hogyan kell az életet elviselni bölcsen, emberien.”

Mikszáth Kálmán 1847. január 16-án született a Nógrád megyei Szklabonyán, ma Mikszáth-falva a neve. Szülei jómódú, tehetséges paraszti kisbirtokosok voltak, prédikátor ősökre visszatekintő kurtanemesi família.

A középiskola alsó hat osztályát a rimaszombati református gimnáziumban végezte, majd Selmecbányára került, s az ottani evangélikus líceumban érettségizett. Tevékeny tagja volt az iskola önképző körének. Majd a pesti egyetemen jogot tanult, de diplomát nem szerzett, inkább az újságírás és az irodalom vonzotta.

A gyermek Mikszáth első maradandó élményei a hegy-völgyes szülőföld tájaihoz s a furcsa „görbeország” magyar és szlovák parasztnépéhez fűződnek. A paraszti élet emlékképei egész életében elkísérik fontos szerepet kapva írásművészetének kialakulásában.

A szülőföld másik ajándéka a népnyelv és a népköltészet. Nem könyvből ismerkedett meg a népdalokkal, balladákkal és mesékkel, hanem faluja legjobb nótafáitól hallotta azokat. Ő maga így vall erről az időszakról: „Mint-hogy beteges, elkényeztetett, álmatlanságban szenvedő gyermek voltam, a falu kitűnően mesélő embereit apám odarendelte vagy fogadta az ágyamhoz, akik egész éjjelen tartottak kísérteties és mindenféle tündértörténetekkel.”

Ebecken lakó nagyanyjától is kapott efféle útravalót, rá nagy hálával emlékezett vissza, aki unokája minden látogatását egy ezüstpénzzel és egy mesével jutalmazta.

Mikszáth mielőtt író lett volna, kitűnő anekdota – elbeszélő volt. Íróvá valószínűleg úgy lett, hogy írásba foglalta azt, amit addig elmesélt. Minél kö-

zelebb van egy írása az anekdotához, annál művészebb. Minden sora magán hordja az élőszóbeli elbeszélés közvetlenségét.

Írói pályáját elbeszélésekkel kezdte. Ezeken még érezhető Jókai hatása, de ha egymás után olvasunk el egy Jókai és egy Mikszáth írást, meg tudjuk állapítani a különbséget.

Első novelláiban a paraszti élet felé fordult, de ez az ábrázolás közvetlen. Nem felülről és kívülről szemlélte a parasztok, a falusi emberek életét, mint akár Jókai is. Mikszáth előtt a falusi embereket komikus figuráknak ábrázolták, akiket megmosolyogtak, mert viselkedésük elárulta műveletlenségüket. Mikszáth novelláiban a palóc és tót parasztok főhőssé válnak, a középpontba kerülnek. A protestáns iskolákban nevelkedett, a falusi környezetben élő gyermek megtanulta, de meg is érezte, hogy Isten teremtménye a szegény, a műveletlen, egyszerű körülmények között élő ember is, akinek lelki gazdagsága vetekedik a vagyonnal, pompával, műveltséggel bíró gazdagokéval. Meglátja egyszerű hőseinek lelkében azt az erkölcsi tisztaságot, romlatlanságot, mely őket emberi értékek tekintetében uraik fölé emeli. Mikszáth belülről látta ezeket az embereket, hiszen közöttük élt, nevelkedett. Ezért jelentett szokatlanul újat a 19. század végén novelláinak megjelenése. Elbeszéléseinek hősei emberségükben nagyok, mélyen érzők, meg tudják őrizni méltóságukat. Számadó juhásza, Olej Tamás a környék ura, csak a hercegnek tartozik elszámolni. Az akolban élő juhok minden példányát külön-külön ismeri, ragaszkodik a legkisebbhez, a leggyengébbhez is. Feleségét akkor vesztette el, amikor leánya, Anika született. Belenyugodott Isten akaratába: „Az Úr akarta így. Három ura közül a legnagyobbik az Isten, kibe nem lehet belekötni, kinek szabad a keze és beéri az egész világot, úgy üt vele, amint akarja, ha fájó is az ütés nyoma, türelem annak az orvossága.”

„Olej nem tartozik az érzékeny emberek közé, kitől tanult volna ő meg érzékenykedni? Nem érintkezett az emberekkel, csak a juhokkal. Ezek a türelmes állatok pedig nem szenvednek ebben a fogatkozásban; azoknak jó minden.

De azért megvolt hősünkben amaz ösztön, amaz óserő, amit az Isten talán azért oltott bele a legvadabb, a legműveletlenebb szívbe is, hogy legyen valami benne, ami azt az ő arca felé fordítsa néha-néha.

Anikát ugyan nem sokkal szerette jobban, mint kedvenc bárányát, de azért ha már egyszer az Isten a nyakában felejtette a kis porontyot, nem tehette ki a farkasoknak a gyepre, dajkát fogadott mellé és fölnevelte. Ma már nagy lány, maga főzi a köménymagos levest, meg a „demikatot”, maga szabja, varrja az Olej fehérneműit, meg a bojtárét... Annyi tudománya van már, mint az anyjának volt.”

Sok év eltelt már felesége halála óta, megszokta, hogy csak leánya éneke hallatszik az akol felől, mégis, mintha felesége hangját hallaná a távolból, valahonnan. Mélyen őrzi emlékét, nem beszél róla, de magányában legeltetés közben sokszor felidézi alakját.

„És még most, tizenhat év múlva is, míg az Anika ábrándos dalait kéjelegve viszi fülébe a völgyből a szellő, ha a domboldalon bogárzó nyáj mellett

a hétköznapi szűrén heverész, néha egy-egy suttogó, titokzatos hang rezeg végig a lég miriád atomjain: „...Tamás! ...”

Az erdő fái közül jön és az erdő fái közt elsuhan. A bokrok megrezzennek tőle, a füveken végighullámszik, s mélységes csend ereszkedik utána a Brezinára.

A bacsa szíve nagyot dobban, hirtelen felüti lekonyított fejét. Hangzani fog-e még egyszer az a „Tamás” szó amaz ismerős, régi hangon, melyet talán tizenhat év előtt kapott el a visszhang azokról a szép, piros ajkáról, miket már azóta hamuszínű porrá őrltek a férgek odalenn a fekete földben.

És a brezinai visszhang tizenhat éven át mindig odább adta azt a hangot, erdő az erdőnek, patak a pataknak elkiáltotta azon módon, míg most nagy körútján visszajutott ismét az Olej fülébe, szíve közepébe...”

Olej Tamás, a brezinai bacsa bármennyire vágyik arra, hogy igazi tulajdonosa legyen az akolnak, marcangoló büntudata készteti arra, hogy végül felgyújtsa az aklot, melyet becsülete árán szerezhetett volna meg. A szegény embernek, a mélyen érző parasztembernek ha gazdagsága, vagyona nincs is, de a becsületénél nagyobb kincset nem ismer, erre büszke, ez mindennél többet ér.

Másik novellájának hőse Lapaj, a híres dudás, aki szintén a természet fia, a határ csősze. A közvélemény szerint szívtelen, érzéketlen, félelmetes ember. Ez is becsületességével magyarázható, mert ha elnéző lenne bárkivel, önmagával kerülne ellentmondásba. Hangszerének nagyszerű művésze, a falu népe csodálja is, szívesen hallgatják játékát. A csász és a természet között meghitt, bizalmas kapcsolat alakult ki. Szerinte a virágok, a fák, a füvek mind éreznek, mind gondolkoznak.

„Mindent a szeretet tart össze. Hát csak egyedül Lapaj ne érezne, ne gondolkoznék, ne szeretne? Hát lehetne az? Ki tudja megmondani? Azért, mert hó borítja a vén Fátrát s kopáran hirdeti hogy belsejéből nem fakad éltető meleg erő, mely tápot adjon fűnek, virágnak, ki tudja, mélyen eltemetve nem forr-e gyomrában a tűz, mely bömbölve tör ki, ha nyílása támad?”

És egy komor őszi éjen Lapajjal is történik valami szokatlan, amely a szívébe rejtett tüzet feléleszti, s egyszerre megváltozik körülötte minden. Kunyhójában egy pólyába takart csecsemőt talált, s valósággal megijedt a meglepetéstől. „A síró gyermeket karjára vette, dúdolt neki valamit, hogy elaltassa. A szél kacagva süvített be a hasadékon: Hahaha. A mogorva Lapaj gyermeket ringat. A dudát is megszólaltatta, de a gyermek tovább sírt. No, no, no... ne sírj édes morzsácskám! A mogorva Lapaj megtanult hízelegni. Ne, te, ne. Látod a napocsát amint kel? Látod, az jó, nem sír. Te se sírj hát. Csingilingi csin! Szeret téged Lapaj bátyó, ha nem sírsz.”

Végül eszébe jutott, hogy a sírást csak akkor fogja abbahagyni a csecsemő, ha éhségét oltják. Tejet szerzett tehát, s szent lett a béke. De ezzel nem ért véget a történet, mert Lapaj szívében megmozdult valami belső érzés, amit eddig nem ismert. A gondoskodás parancsa nyilallt szívébe. Talált is a faluban egy idősebb asszonyt, aki vállalta a gyermek nevelését. S mikor azt hitte, mindent elrendezett, leveheti válláról nehéz gondját, hirtelen elhátározásra jutott:

„Szorosan oda simult a vad ember kebléhez. Tán tudta, érezte, hogy onnan mélyen rejtett melegség sugárzik ki. Kezével átkarolta nyakát oly erősen, hogy az szinte érezte a szorítást. És mikor az asszony erőszakosan akarta lefejtetni, egy sikítással fonódott össze még szorosabbra.”

„– Mást gondoltam, anyó. Visszamehet kend.

– Hogy érted azt, Lapaj fiam?

– Úgy, hogy a gyermeket nem adom. Nekem adta az Isten; legyen az enyém!

S azzal elfordult az ámuló asszonytól és csendes, nyugodt léptekkel ballagott be kunyhójába.”

Mivel biztosítania kellett a gyermek állandó etetését, felkapta a kis leányt a karjára, a dudát a vállára, őrizetlenül hagyta életében először a határt, bekopogott Éliáshoz, a kereskedőhöz, hogy felajánlja megvételre a dudáját, legféltebb kincsét. Helyette két párnát, egy dunnát és egy eleven anyakecskét kért cserébe, hogy elláthassa apai feladatát.

„Szép őszi reggel volt. A gyermek az egész úton gagyogott a karján valamit, a kecske, mely előttük ment, mintha felelgetne rá, egyet-egyet mekegett közbe, míg ő maga olyan szívesen hallgatta mind a kettőt, mintha értené.”

Mikszáth Kálmán novellái a romantika jegyében születtek. De nem mond le róla később sem, amikor kisregényekkel, sőt regényekkel lép olvasóközönsége elé. A két koldusdiák, A beszélő köntös, A szelistyei asszonyok története is meseelemekkel, lírával átszőtt anekdoták. De ezekben nem a történeti valóságra törekedett még, inkább a romantikus, illetve anekdotikus történet sugallta életöröm megszólaltatására, a nemes jellemű hősök győzelméből sugárzó szép emberi példázat bemutatása volt írói célja. Ezt a célt követi legkedvesebb regényének nevezett művében, a Szent Péter esernyőjé-ben is. Az író írásművészete, sajátos humora gazdagon jut érvényre ebben a több szálon futó, gazdagabb, változatosabb szövésszerű regényében. Ez már nem Jókai romantikája: hősi pátozzsal, végtelenen idealizált hősökkel és meghökkentő történetekkel, hanem egy valószerűbb ábrázolásra törekvő, közvetlenül a realitás felett lebegő visszafogottabb romantika.

A hang- és szemléletbeli változás nemcsak azzal magyarázható, hogy az európai irodalom nagy regényei már nem a romantikus idilli élet bemutatására törekedtek, így divattá vált az élet valósághű ábrázolása, hanem az a nagy változás is megkívánta az újszerű látásmódot, amely Mikszáth Kálmán életében 1887-től bekövetkezett. Kormánypárti képviselő lett, bevonult a Ház-ba, amelynek élete végéig tagja maradt. Eddig is bejárta a törvényhozási terembe, mint a parlamenti karcolatok szerzője tett szert tekintélyre, de képviselőként foglalni helyet a „Tisztelt Ház”-ban, egészen más helyzet. Képviselősege, valamint a kormánypárt vezéréhez, Tisza Kálmánhoz fűződő tarokkpartis barátsága azonban nem akadályozta meg Mikszáthot abban, hogy pártjáról és az egész közéletéről kimondja véleményét, ha mégoly elmarasztaló volt is az.

Az életmű fővonalát ebben az időszakban mindegyre határozottabban azok az írásművek alkotják, amelyekben a realista látásmód veszi át a ve-

zető szerepet, s a romantikának semmi vagy legfeljebb epizodikus szerep jut. A parlamenti élet apró történeteit, derűs helyzeteit, a „honatyákkal” megeső furcsaságokat mondja el. Kedélyesen csevegő hangnemben, anekdotikusan kihegyezett csattanóval tapint rá apró emberi fogyatékosságokra, küsszerű és nevetséges torzulásokra. Az anekdota mint műfaj és mint szemlélet egyaránt jelen van a parlamenti karcolatokban. Eredetét tekintve, a tömör megfogalmazású, mulatságos csattanóval végződő történet megtalálható a népi hagyományokban csakúgy, mint a vidéki nemesség körében, ahol szívesen derültek az efféle kedélyes apróságokon. A műfaj pozitív lehetőségei Mikszáth művészetében bontakoznak ki.

Illúzió és valóság feszül egymásnak a kilencvenes évek kisregényeiben, múlt és jelen szembeállításában, az olyan korszerűtlen hősökben, mint amilyen a Beszterce ostromának Pongrácz Istvánja. Ez a különös ember valóban élt a 19. század végén, középkori módon, maga-teremtette törvények szerint. Ezt a regényt tekinthetjük a mikszáthi realizmus útjelző állomásának.

Egyfajta illúziónak vagyunk részesei a későbbi kisregényben, A gavallérokban. Színes, pompás, mégis lehangoló képek sorozata az illúziók urairól, a városi dzsentri hivatalnokokról. Egy társadalmi réteg önáltatásának művészi megragadása. Meséje tulajdonképpen nincs, egyetlen eset, az esküvő leírása maga a történet. Saját magukat is illúziókba ringatják ezek a gavallérok. Csillogó lakodalmi felvonulásuk – maguk is tudják – öncsalás, mesterkéltné átételese egy elmúlt életformának, a valóságot és az illúziókat összemosó, a múltat is megszépítő tudatformának.

Mikszáth Kálmán életének és írói termésének utolsó tíz esztendeje a nagy realista regények korszaka. Emlékezéseiből, cikkeiből, levelezéséből egy, a közéletben csalódott, a jövő elé nem sok bizalommal tekintő embert ismerünk meg. Hangja egyre gyakrabban komorodik el, nem érdekli már a Tisztelt Ház sem. Ekkor, 1901-ben, már úgy tűnt fel neki az egész parlament, „mint egy bohó kedves kis játék, amely tarkabarka figuráival jár, kelepel, berreg, míg egyszer aztán magától elromlik”. Mind kevesebb és kevesebb illúzióval tekint körül az őt körülvevő világban: „Mondhatom, több illúziót vesztettem ez idő alatt, mint haját, pedig ugyancsak dús hajam volt és most ritka” – írja 1904-ben kiadott visszaemlékezésében, Az én kortársaim című művében.

Drámai helyzetekre épülő, drámai feszültségű, az ellentétes erőket szembeállító mű A Különös házasság (1900). A cselekmény fő eleme a konfliktus. Az író így vezeti be az olvasót a Dóry kastélyba: „Ezek az úri kertek egyébiránt mind sablonok. Valósággal unalmasak és szomorúak. A boldogtalan növények száműzetési helyei. Az urak jobbágyoknak nézik a növényeket is és velük is kezdik a kegyetlenkedést. Ahol a növény nem enged magán erőszakot, ott a földdel próbálják meg. A zsarnok leleményes, szívós, kitartó. Igazi idillikus öröm csak az erdőn van meg a parasztkertekben, ahol akkor nyílik a mályvarózsa, amikor neki tetszik, ahol anya a föld és nem szolgáló.” A romantika egyébként nem hiányzik ebből a műből sem, a cselekménysző-

vésben és a jellemzésben is él vele Mikszáth. De a regény alaphelyzetét a valóság teremti meg.

Nagy dzsentriregényének – A Noszti fiú esete Tóth Marival alapötletét egy valóban megesett hozományvadász-história szolgáltatta. 1901-ben a lapok bőségesen írtak az ún. „bácskai szenzációról”. Ennek dzsentri hőse megszöktette a dúsgazdag bácskai kereskedő, Ungár uram leányát. A kompromittálás után az apa látszólag beleegyezett a házasságba, majd utána mindkét részről megtették a szükséges előkészületeket. A történet végét a fiatal Ady Endre újságíró, így mondja el a Nagyvárad Napló olvasóinak: „Mikor együtt volt a díszes nászkoszorú, megjelent az öreg Ungár, s odadobta elébük a lánya gyönyörű selyemruháját, s mondta a maga paraszti nyelven, de körülbelül ezt: – A millióval nem vagyok hajlandó restaurálni a dzsentrit. A lányom külföldre ment. A kapu nyitva van...” Valóban remek fordulat, önmagán túlmutató eset. Mikszáth azon nyomban felfigyel a témára, a kidolgozással azonban nem siet. Időközben ugyanis az írónak olyan parlamenti élményekben és tapasztalatokban volt része, amelyek elősegítették a bácskai eset mélyebb összefüggéseinek megértését. Így az 1906–1907-ben megírt regény valóságos képet festhetett a század eleji Magyarország állapotáról.

Utolsó – a kuruckorban játszódó – regényét, A fekete város-t 1908–1910 között írta. A súlyos kiábrándultság Mikszáth képzeletét a letűnt századok emberei és életviszonyai felé irányítja. Az író a múltban keresi azt, amit a jelenben sehogy sem tud fellelteni: a tisztultabb, nemesebb emberi érzéseket és közösségi törekvéseket. Az író hiába menekült a múltba felemelő példaért, komor, lesújtó és figyelmeztető tanulságnál egyebet onnan sem hozhat már. A regény nyomtatásban csak 1910-ben – száz évvel ezelőtt – bekövetkezett halála után jelent meg.

Írásainak mondanivalója, összefüggései ma sem tűnnek idejüket múltnak, elavultnak.

„Az a Mikszáth, aki értette a népmesék szavát, akinek volt szeme a hazai tájak vonzó színeire s akinél melegebben, szebben nagy eszmékről, tiszta érzésekről szinte senki sem tudott szólni. Irodalmunk egyik legnagyobb humanistája volt. Meg volt benne az egyik legszebb, legértékesebb emberi tulajdonság: a képesség a boldogságra. Tudta, hogy az élet igazi rendje, az élet törvénye: a boldogság, az öröm.

Mikszáth nem látott kiutat kora magyar életének zsákutcájából, de minden kiábrándultság ellenére is tudta: érdemes élni, az élet szép, rosszlelkű emberek, miazmás társadalmak teszik csúffá csupán. Ez a mélyen élő felismerés érteti meg műveinek sajátos rejtett muzsikáját, az írásait átlengő meleg lírát. A győzni akaró szépség harcolt itt a szenny, a gonoszság ellen, a boldogság a boldogtalanság ellen, a diadalmas élet fordult szembe a pusztító, sivár halállal: a lélek küzdött egy lélektelen korban a maga jogaiért.”

Összeállította: JÁROSI ÉVA

MOLNÁR JÁNOS lelkipásztor valamikor Tőkés Lászlóval együtt fogalmazta a romániai falurombolás elleni tiltakozást. Jelenleg Szegeden tanár, egyháztörténet-író, kutató.

Két szépirodalmi értékű írása hűen tükrözi az emberek temetési szertartásokban való járatlan-ságát, tájékozatlanságát, babonás hozzáállását.

Halál, hol a te fullánkod

Rézműves Palit minden bizonnyal megölték. A család legalábbis ezt állította. Tíz centinél nem mélyebb tócsába fulladva találták meg egy akácvirág-illatos májusi hajnalon. Pár lépésre kedvenc kocsmájától. Noha tudott úszni. Logikus, csakis rasszista erőszak áldozata lehet. Meggyanúsításra alkalmas ellenség bőven akadt. Pali nagy barátja volt a pénznyerő automatáknak, nem annyira azok neki. Sokszor merült pénzzavarba, gyakran kért kölcsön, és ritkán tudta megadni. A magyar rendőrség azonban tehetetlen – hangoztatta a család. Főleg ha egy Rézműves esete forog fenn. A nyomozók és orvosszakértők ugyanis sem idegenkezűséget, sem olyan jelt, ráutaló magatartást, bizonyítékot nem találtak, amely gyilkosságra utalt volna. Hogy a feltételezett áldozat milyen kisebbséghez tartóznának vallja magát, azt nem szokták kutatni. Ilyen rubrika nincs is a vonatkozó formanyomtatványokon – nyilatkozták a szenzációhajhász médiának.

Nagy kár a csávóért – siránkozott a család, épp aznap ünnepelte volna a huszonharmadik születésnapját. Még előtte volt az élet. Még alig élt. Még családja sem volt. Bár Rózsi, a második szomszédból, nem mondott le arról az elvetemült szokásáról, hogy valahányszor elment a Paliék háza előtt, bekiabált: Mikor akarod mán elvinni a jányodat? Ha megcsináltad nekem, tartsd is el! Mire Pali, ha történetesen otthon volt, és épp nem aludt, lekurvázta, és megfenyegette, hogy kitepi a beleit, ha még sokat kellemetlenkedik neki.

A boncolás, vizsgálatok miatt volt egy hetük, hogy kitalálják, milyen szertartás szerint temessék. A városnegyed református lelkésze mellett döntöttek, mert csinos szakálla volt, erős hangja, nem volt kifogása a zenekar ellen, és legutóbb olyan figurát csinált, amelyet még egyik egyházi szolgától sem láttak. Átugrotta a nyitott sírt. Ez igen, ez tetszett minden-

kinek. A Tollas Zolti özvegye boldogan újságolta később fűnek-fának, hogy a halott lelke nem jelentkezett. Esküszik, hogy ez a sajátos gesztusnak köszönhető. El is terjedt a hír, hogy a halott lelkének visszajárását a református pap meg tudja akadályozni.

Amikor jelentették a temetést, kikötötték, hogy minden úgy legyen, mint a Tollas Zolti temetésén. A lelkész csodálkozott, kicsit elgondolkozott, hogy miért kérik ezt. Ő a hivatalos agenda szerint végzi a temetési szertartást, minden temetés ugyanolyan mederben zajlik. De végül is nem tulajdonított neki jelentőséget. Arra tippelt: a család életében egyszer volt református temetésen, az épp a Tollas Zoltié volt, az elnyerte a tetszésüket, mást nem ismernek.

Pali anyjának már a kezdet sem tetszett. „Tebenned bízunk eleitől fogva, Uram téged tartottunk hajlékunknak” – zendített rá a kántor. Pali anyja, a Tollas Zolti temetéséről elkésett, ezt a „nótát” nem hallotta, és biztos volt abban, hogy a fiához nem illik. Egyébként a családból senki sem hajléktalan. Ő pedig egyáltalán nem bízott az urában, sem az elején, sem a végén, sem viharos együttélésük közben. Aztán meg miért tesznek különbséget ember és ember között. Nehogy már a Te benned bízunk helyettesítse az átugrást. „Ki tudja, ezeknél a papoknál sosem lehessen tudni, mit miért tesznek.” Szúrós szemmel fixírozta a papot és a kántort, és az első vers után hangosan megjegyezte: Pali nem szerette ezt a nótát. A pap intett a kántornak, hogy ne folytassa.

Ment minden a maga rendjén, a pap nem felejtett ki senkit a búcsúzóik hosszú névsorából, a zenekar, ahogy megállapodtak, a ravatalozótól a sírig húzta Pali kedvenc nótáit. Csak úgy sírtak bele a virágba borult akácok. A lelkész elmondta a magáét, „halál, hol a te fullánkod, pokol, hol a te diadalmad” és a többi, befejezte az egészet az áldással, és jelt adott a sírásóknak a koporsó leeresztésére és behantolására. Pali anyjának ez a fullánkos dolog nagyon tetszett, meg is tapsolta, de mivel nem csatlakoztak hozzá, abbahagyta. Amikor a koporsó talajt fogott, és az első kapa föld rádörömbölt, Pali öccse elkiáltotta magát:

– Ácsi! Álljon meg a menet!

Majd a sír másik oldaláról, ahol a család tömörült, előrehajolva átsuttogta a papnak:

– Mi lesz már! Csinálja!

– Mit csináljak? – vette át a kérdező stílusát a lelkész veszélyesen a gödör fölé hajolva.

– Hát, amit a Tollas Zolti temetésén!

– Már megcsináltam mindent.

– Na ne keresse magát. Fizetjük!

A lelkész elkeseredetten, némán, zavartan, kérdőn mosolygott:

– Isten látja lelkemet, fogalmam sincs mit várnak tőlem.

– Majd beszélek én a fejével – nyugtatta a családot Pali anyja. Megkerülte a nyitott sírt, szorososan a lelkész mellé állt, úgy suttogta.

– Nem akarjuk, hogy visszajárjon a lelke, érti? Egyedül szokok otthon lenni, hogy most meghótt nekem. Nyugalomban szeretném tőteni az iccakákat. Érti?

– Ha gondolják, imádkozhatok a lelki békéjükért. Jövő vasárnap, jöjjenek el maguk is a templomba, imádkozzunk együtt – javasolta a lelkész.

– Ne csinálja már! Mit húzza az időt? Türelmetlenek már a népek. Mennyit akar?

A lelkész arcán patakozott a verejték. Kérdőn nézett a kántorra, aki elkeseredetten rázta a fejét és hátrébb húzódott egy hatalmas márványsíremlék védelmező árnyékába. A tömeg fenyegetően morajlott. A sír túlsó oldalán álló rokonok erősítésként időközben átsorakoztak Pali anyja mellé, a szó szoros értelmében bekerítve a lelkészt. „Szégyen a futás, de hasznos.” Hirtelen elhatározással a lelkész átugrotta a nyitott sírt, és gyorsan kapaszkodott fel a bekaparássra váró földkupacra, hogy a fák közt majd egérutat nyerjen a kápolnánál várakozó kocsijáig. Ismerte a temetőt, mint a tenyerét, valahogy majd csak kicselezi az üldözőket. A tömeg ujjongása, tapsa állította meg. Döbbsen megtorpant, visszafordult. A porhanyós föld megindult alatta és ő lassan csúszott a sírgödör felé. Megvilágosodott. A Tollas Zolti temetésén egyre közelebb volt kénytelen állni a gödörhöz, mert a tömeg, mintha az érintésétől megszentelődne, egyre szorosabbra zárult körülötte, és emiatt légszomj kínoztá. Adott pillanatban úgy érezte, megindul alatta a föld, s ijedtében átugrott a gödör túlsó oldalára, ahol a szomszéd sír betonjárdája stabilitást ígért.

A család átözönlött a másik oldalra, szorongatták, csókolták a lelkész kezét. Miközben a sírásók felszabadultan kaparták vissza az anyaföldet a helyére. Pali öccse pénzt nyomott a palást zsebébe. Végre hagyták elmenni.

Akkor látta a fiú, hogy a pénz ott maradt, ahol a pap állt, a földön. Nyilván nem tudta, hogy a palást oldalán a nyílás nem zsebet takar. A pénz helyben maradását égi jelként értékelte, egy titkos belső hang azt súgta neki, hogy el kell azt játszani pénznyerő automatán, az elhunyt emlékeztetve. Mert az áldozati pénz. Az is megtörténhet, hogy abból majd még meggazdagodnak. A toron mindezt a résztvevőknek nagyhangon előadta. Mindenki helyeselt, mindenki gratulált és mindenki biztosra vette, hogy a halott lelke soha többé nem tér vissza kísérteni az élőket. Hiába na, nagy igazságot mondott a pap: halál, hol a te fullánkod – ismételte fáradhatatlanul a Pali anyja, két pohár pálinka lehajtása közti holtidőben.

A partizán

A partizán 65 éves korában hunyt el, májelégtelenségben. Elitta a má-má-máját – utánozták piás dadogását az ivócimborák. A nyó-nyócvanas évek vágtak tö-tö-tö-tönkre – hangoztatta ő, amikor még volt hangja, a kocsmában a haveroknak. Az a gyáva és szégyenteljes meghátrálás, amire egy hi-hi-hi-hithű kommunista nem találhat magyarázatot. Bár gyakran igyekezett megérteni és megértetni másokkal mi történik vele, körülötte. Megértetni mindkét feleségével, már felnőtt gyerekeinek családjával. Megértést azonban nem kapott. Sem otthon, sem az álmotemetőkben. De még hön szeretett pártjánál sem, akik leszélsőbalosozták.

Két felesége egy házban lakott vele. Senki nem firtatta, hogy ez most bigámia vagy mifene. Legalábbis ott, ahol az ilyesmit firtatni illett volna. Némelyek azt suttozták, Iván felvette az iszlám hitet. Valamikor. Régen. Miután átszökött a magyar-szerb határon és a család csak úgy emlegette: felszívódott a Balkánon. Felesége, két éves fiukkal négy évig várta, anélkül hogy bármit is tudott volna róla. 1944 őszén szinte a semmiből megjelent Iván, a partizánfeleséggel és kétéves kislányukkal. Hogy a két nőt hogyan terelte egy kívülről békésnek tűnő háztartásba, senki nem firtatta. Mint ahogy azt sem, hogyan terelhető egy akolba az iszlám és a kommunizmus. Partizánkörökben ez nem volt téma. Más meg nem számít. Élt ahogy élt, utolsó leheletéig tisztességes munkásórként szolgálta-verte a népet. Mikor hogy kívánta a nemzetközi hazafiság.

Rendes temetést rendeztek neki, párt, munkásórség, egyház be lett vonva. Nem volt semmi fennakadás, csak a pap vonta fel a szemöldökét, amikor megkülönböztetés nélkül bediktálták a búcsúztatandók közt a két élő feleséget. Megkérdezte: mindkettő törvényes? Ilyenek a papok, mindig okvetetlenkednek. Nem mindegy az magának? – jött fenyegető kérdés formájában a válasz. Mire a pap: Ahogy gondolják.

A temetésen a pap mondott, amit mondott. Betartotta a másik figyelmeztetést is: ne vigye túlzásba a „bibliázást”. Figyelték rendesen, ősi kommunista szokás szerint, párt, munkásórség, állambiztonságiak. (Bár ez utóbbiak már csak félszemmel, félfüllel. A másik érzékszervvel előrelátóan a jövőt kutatták.) Figyelte a lombtalan fák fölött hullámozó varjúsereg is, amely szokásos őszi bevonulását rendezte a városba. Bár a sokszempontú figyelésnek már sok értelme nem volt: nemrég kiáltották ki a Magyar Köztársaságot. De hát ugyebár a reflexek. A beszédben amúgy nem találtak semmi kivetnivalót, semmi rendszerellenest. Kivéve, hogy a partizánfeleség kissé sokallta, Isten nevének gyakori felemlegetését, nem az otthon megszokott szószerkezetben.

A szertartás után minden elnyomószerv elmondta a maga konzseniális emlékbeszédét. Elénekeltek az Internacionálét, meg a Partizánindulót. A temetői kisharang szorgalmas kolompolásától kísérve elindultak a sírhoz.

A sírnál a munkásórség parancsnoka, nem akart zavart, félreértést okozni, döngő léptekkel lépett a paphoz és becsületesen jelezte: Mi most lövünk! – Rendben – motyogta a pap –, csak ne engem. – Aztán, ha imádkozni tetszik, szóljon. – Miért? – csodálkozott a pap. – Nézze, Horthy seregében képeztek ki engem, tudom, mi az illem. Tisztelgett és összezsápt a bokáját. Úgy is lett. A Miatyánknál a pap bölintott az éberen figyelő parancsnok felé, a munkásörök vezényszóra vigyázzba vágták magukat és tisztelegtek. Aztán lőttek. A többség vaktölténnyel, de nem mindenki. A díszlövés után egy eltalált varjú hullott a koporsóra. Rövid tanácskozás után a család úgy döntött, a temetés folytatódik, a varjút viszont elteszik emlékébe. Kitömetik. Becsomagolták tisztességesen egy Skála-reklámszatyorba és hazavitték. Jól fog mutatni ott a különféle plecsnik között. Hátha mennyei jel, kitüntetés, mifene. Ki tudja, milyen idők jönnek még a munkásosztályra. Ki tudja?

MOLNÁR JÁNOS

*„Nem akarom továbbá, atyámfiai, hogy
tudatlanságban legyetek azok felől, akik
elaludtak, hogy ne bánkódjatok, mint a
többiek, akiknek nincsen reménységök.“*

1Thessz 4,13

Nagyzerindi boszorkányok a máglyán

A harmadik évezred első évtizedében már-már közömbös számunkra a Svájc-ból érkezett hír, miszerint felmentették, rehabilitálták az utolsó, 1782-ben nyilvánosan lefejezett boszorkányt. Az emberiség kultúrtörténetének örök szégyenfoltja a sok évszázados, évezredes boszorkányüldözés. Óriási szakirodalma van mind jog- és egyháztörténeti, mind pedig néprajzi vonatkozásban.

Boszorkány szavunk ótörök eredetű, jelentése nyomó (innen a lidércnyomás). Fogalomköre kettős értelmezésű, ezt tükrözi a latin megnevezés: a) *striga* – a pogány néphit szerint vérszívó, éjjel röpködő, alakváltoztató lény, melynek létezését a jog elutasította; b) *malefica* és *venefica* – olyan élő személy, aki az ördög szövetségeséül szegődik, rontó, méregkeverő, varázsló erővel bír. Ezt a boszorkánytípust a jog eleitől fogva üldözi. Legtöbbször nőnemű lény, de ritkán férfi is lehetett.

A néphit szerint a boszorkány képességeit örökli vagy tanulja, és addig meg nem halhat, míg tudományát, rendszerint kézfogással, át nem adja. Varázsereje révén hasznos dolgok megszerzésére képes (pl. tejet fej a kútágasból), tudja alakját változtatni: kutya, macska, béka, kocsikerék stb. formáját felvenni. Ha szükséges, láthatatlanná válik, a kulcslyukon, kéményen is behatol. Különbőféle rontásokra képes, betegségeket, károkat okoz. Megtagadja Istenét, az ördöggel köt szövetséget, ezért üldözik.

Az ilyen varázserejű csodalények eltüntetésének fontosságáról már a Biblia ótestamentumi részében Mózes is ír: „Varázsló asszonyt ne hagyj életben!” (2Móz 22,18), vagy „És akár férfi, akár asszony, hogyha ígész vagy jövendőmondó lesz közöttük, halállal lakoljanak!” (3Móz 20,27). A keresztény egyház ennek az őszövetségi parancsnak a szellemében lép fel és hat oda, hogy a varázslók, boszorkányok elleni szigorú intézkedés az állami jognak is előírásává váljék. Közel százra tehető a boszorkányüldözést ösztönző, szabályozó különböző pápai bullák száma.

Különösen fontos kiemelni VIII. Ince pápa híres-hírhedt *Summis desiderantes affectibus* (1484) kezdetű „boszorkánybullának” nevezett dokumentumát, melyben kimondta a boszorkányok létezését, és azok szigorú üldözésére szólított fel. A boszorkányüldözők nélkülözhetetlen segédeszköze volt hosszú időn át az 1486-ban megjelent Mallens *maleficarum* című kézikönyv, majd később, főleg német nyelvterületeken, a *Practica rerum criminalum* (1635). E két könyv szabályai alapján Európa-szerte több százezer, boszorkánysággal gyanúsított személyt vontak felelősségre, és ítélték máglyahalálra. Csak a 18. század közepétől, a felvilágosodás hatására vonták felügyelet alá, míg végül felfüggesztették a boszorkánypereket.

Magyar vonatkozásban közismert, hogy annak idején Árpád-házi királyunk, Könyves Kálmán kimondta: Már pedig boszorkányok nincsenek!

Érdeemes utánanézni a kérdésnek: már Szent István Dekrétumainak II./31. és 32., valamint Szent László Dekrétumainak 34. fejezete szerint is a boszorkányságot az egyház vizsgálja, és egyházi büntetéssel sújtja. A művelt és olvasott Könyves Kálmán, aki királlyá koronázása előtt felszentelt püspök volt, de pápai engedéllyel megvált püspöki méltóságától, magyar királyként felülvizsgálja elődei törvényeit, és 1100 körül kiadja saját I. Törvénykönyvét, melyben megparancsolja „De strigis vero, quae non sunt, ne ulla questio fiat!” („Boszorkányokról pedig, amelyek nincsenek, semmilyen kereset ne legyen!”)

Igen ám, de a középkori latin nyelv striga szava csupán a sírból visszajáró, vérszopó repülő boszorkányt jelentette, a törvény tehát csak ezek létét tagadta. Üldözte és büntette viszont a malefici és venefici szóval jelölt személyeket, akik az ördög szövetségeséül szegődtek, méregkeverő, varázsló, rontó hatalommal rendelkeztek. Ezen típusú boszorkányok létezésében maga Könyves Kálmán is hitt.

Jó másfél évszázad múlva, az 1267. évi budai zsinat ez utóbbiakat csupán kiközösítéssel sújtja, az államjog viszont halálbüntetést rendel el. 1527-től törvényi szinten a vármegyei ispánok feladataként jelöli meg üldözésüket. 1656-ban a magyar joggyakorlatba bekerül a Habsburg Praxis criminalis. Magyarországon azonban a boszorkányüldözés nem dühög olyan eszeveszetten, mint Nyugat-Európában, nálunk körülbelül ezer boszorkánypert tartanak számon. A török hódoltsági területeken viszonylag kevesebb a boszorkányperek száma, mivel a boszorkányságot a keresztény hiten belüli eretnekségnek tekintették, és nem folytattak ilyen irányú pereket sem a mohamedánok, sem pedig a zsidók és a cigányok ellen. E vidéken szabadabban terjedt a reformáció, így például teljesen átreformált a körösközi Erdőhát, mivel itt hosszú időn át nem érvényesült a Habsburgok katolikus egyház védő politikája.

Egyébként a protestánsok körében is tovább élt a boszorkányok létezésének tudata, hisz maga Kálvin is a végletekig hitt a démonokban. A magyar boszorkányhiedelemben a 17. század közepétől erős német hatás jelentkezik. A törökök kiűzése, majd a kuruc szabadságharc vérbefojtása utáni fél évszázad még bővelkedik ez irányú eseményekben és perekben. Különösen nagy port kavart a 13 halálos ítéletet hozó 1728. évi szegedi boszorkánypert, melynek során a város egyik volt bíróját is kivégzik.

A Körösök vidékén is felerősödik a rekatolizáció, különösképpen az egykori Zarándi Református Egyházmegye székhelyén, Borosjenőben. A Körösmenté a császári kamara tulajdonába kerül, mivel egykori birtokosaikat kurucpártiságuk miatt hűtlenségi perbe fogják, és megfosztják javaiktól. A kincstár 1732-től, bizonyos katonai érdemeiért az egyik oldalági Habsburg rokon, De Este modenai hercegnek adományozza, akit a hivatalosságok Raynaldnak, a nép Rinaldónak nevezett.

Ekkortájt újra felizzott az eretnekek s a boszorkánysággal vádolt személyek üldözése és elítélése. Az istentagadás, az ördöggel való szövetség az egyházi, míg a rontó varázslás és károkozás a világi bíróságok hatáskörébe tar-

tozott. A hercegi, ún. „mutinai uradalom” abban az időben pallosjoggal rendelkezett, és úriszéke szabadon ítélkezhetett élet és halál felett. A Körös-videk leghátborzongatóbb boszorkánypere, melyet a borosjenői úriszék ítélői folytattak, 1756 februárjában zajlott. Két nagyzerindi parasztasszonyt ítéltek halálra boszorkányság vádjával, de kivégzésük előtt tortúrával kálvinistaságuk megtagadására, és a katolikus hitre való áttérésre kényszerítették, majd lefejezték őket, és testüket máglyán elégették.

Bizonyságul idézem a jogász végzettségű, kiváló művelődéstörténész és író, Ráth-Végh István kutatásai során felszínre került, viszonylag csendes, nyugodt hangvételűnek tűnő vallatási jegyzőkönyv 1756. február 6-án rögzített részletét, melyből kitűnik, hogy a szerencsétlen asszony a kínzókamra előzetes meggyőző hatására, a kegyelem reményében mindent magára vállal, mely boszorkányságát bizonyítja:

„Bíró: Kinek hínak, hová való vagy és miért fogattak meg?

Vádlott: Vastag Szász Ilonának hínak, nagyzerindi vagyok, és azért fogattam meg, hogy boszorkánynak vallottak lenni, aminthogy az is vagyok.

Bíró: Valld meg igazán, ki vitt téged ezen ördögös mesterségre, ki tanított reá és minémű szövetséged volt az ördöggel?

Vádlott: Engem Pásztori Kata vitt ezen ördögös mesterségre és ugyan ő tanított reá is. Mert Pásztori Kata egy éjszaka az ablakon a házba bemenvén, gonosz macska képeben lévén, engemet beírt. Kimenvén a házból az ördög hátamra ugrott és egész a kertnek hátuljáig kivittem. Ottan az ördög letűnt és mi haza mentünk.

Bíró: Miképpen tagadtad meg az Istenedet, és a pecsétet mely részére testednek tette az ördög?

Vádlott: A magam kertje hátuljában lévén, az én teremő Istenemet megtagadtam ily szókkal: Istenem ne legyen Istenem, hanem teneked élek, hallok, könyörgök. Az után, mivel Pásztori Katánál volt a ténta, ő a három ujjával az oldalamba nyomott és az a pecsét.

Bíró: Minémű gonoszságokat vittetek véghez és kiknek okoztatok károkat testekben, avagy határookban?

Vádlott: Kasza Jánosnak feleségét, Simon Katát azért nyomtam meg sokszor, hogy a fiamhoz nem akart férjhez menni. Kun István lányának bokája csontját azért vettem ki, hogy az én lányomat csúfolta és azon haragomból cselekedtem.

Bíró: Miképpen ronthattad azon leányt?

Vádlott: Nálam levő zsírral megkentem a lábát s megdagadt és azután kihullott lábából bokája.

Bíró: Miből csináltad azon zsírt?

Vádlott: Szomszédom teheneit Szent György-nap éjszakáján megfejtem az ördögök jelenlétében; azt a magam tehenének beadtam innya; így az enyém lett az haszna azoknak is. Rocskából is azért öntöztem a ház fedelét, hogy sok tejfele legyen a tejnek ilyen szókkal: olyan fele legyen a tejemnek, mint a házfedel.

Bíró: Hát hol jártál, táncoltál és dombéroztál?

Vádlott: Belényesbe száma nélkül voltam, Tamásda felé is és az zerindi határban az mező, erdőkön, hol macska, hol kutya képébe öltöztem.

Bíró: Kiket tettél lovadnak?

Vádlott: Senkit sem, mivel az én lovam, fekete kutya képében az ördög volt s azon jártam, úgy a többi is. Hanem Pásztori Kata egyszer Boros Györgyöt maga lovának tette, kiben meg is holt.

Bíró: Hát többet mit cselekedtetek azon járásokban?

Vádlott: Egyebet semmit sem, hanem csak táncoltunk. Pásztori Kata legtudósabb lévén köztünk, volt az Obester (ezredes), magam pedig Fullér (örvezető) voltam.

Bíró: Hány esztendeje, miolta ezen gonoszságra adtad magadat?

Vádlott: Aratáskor múlt négy esztendeje.”

A boszorkányság ténye a beismerés által bizonyított. Az ítélet: **MÁGLYAHALÁL.**

Hitelesítésül álljon itt a borosjenői Római Katolikus Plébánia 1756. február 10-i anyakönyvi bejegyzése, melyet dr. Csernefalvi Sorbán Kornél plébános jóvoltából dr. Somogyi Gyula közölt 1913-ban az Arad szabad királyi város és Arad vármegye községeinek leírása című monográfia 116. oldalán:

„1756. február 10-én Szász Ilona Kálvin felekezetéből önként megtért, de a modenai herceg ő fensége bírói széke által boszorkányság bizonyulván reá, előbb lefejeztetvén, máglyán halt meg mintegy 52 éves korában. Ugyanazon napon Bodnár Ilona, mint mondják, ugyanazon bűnben részes, megtért a kath. hitre, ugyanazon büntetéssel büntettetett mintegy 59 éves korában.”

Talán az uradalmi pallosjog ezen embertelen borosjenői ítélőszéki érvényesítése is hozzájárult az önkényeskedő De Este (Raynald) herceg kegyvesztettségéhez az udvarnál, aminek következtében visszaszállt a kincstárra a körösközi „mutinai uradalom”, melynek gazdasági ügyeit a továbbiakban éppen a nagyzerindi tiszttartóság intézi több mint fél évszázadon át, mígnem a kamera elárverezteti.

A felvilágosodott gondolkodás, lassan ugyan, de a 18. század második felében mégiscsak diadalmaskodik. Mária Terézia még abban az esztendőben, 1756-ban úgy rendelkezik, hogy helyi hatóságok nem ítélezhetnek „boszorkány-ügyekben”, melyeket a Helytartótanácsnak kell felterjeszteni. Tizenkét évvel később, 1768-ban a császárnő a boszorkánypereket teljesen betiltja.

S ezzel lezárul egy sötét korszak...

Több mint 250 esztendő telt el a nagyzerindi boszorkányok elégetése óta. A boszorkányhiedelem lassan-lassan elsorvad az agyakban, vagy talán a lelkekben napjainkig szedi néha áldozatait?

CSANÁDI JÁNOS

PATAKI ISTVÁN

Isten megszökött

*Elunta az egészet.
Legyen miénk az enyészet,
legyintett végül.
Az ég is belekékült.*

*Elhagyta lelkünk rejtekét,
Levegőre vágyott.
Szabadulni akart a szabad,
az örök szabadító,
míg önnön börtönünk ráncszakad,
s romjaink alatt nyöszögünk,
mint megszakadt
bányaló,
a porlepte pór,
a fuldokló,
kit csak a rög köt
nemzethez,
házához,
mit egyszer kiköhög,
mint vércafatos tüdőt,
s rajta végül rög dübörög.*

*Ősök jeleznek.
Megtartó jelek:
megszökött belőlünk az Isten.
Keressétek meg emberek.*

Igei gondolatok

Az elfelejtett kód

„Keressétek az Urat, amíg megtalálható, hívjátok őt segítségül, amíg közel van.” (Ésaiás 55,6)

Titkos számkódos lakatomat évekig nem használtam. Mikor szükségem lett volna rá, a számok már alig látszóttak a rozsda alatt. Megtisztogattam, mire kiderült, hogy elfelejtettem a négyjegyű titkos kombinációt. Így vagyunk Istennel. Elfelejtjük, mint a templomát, az istentiszteleti rendet, az éneket, az imádságot. Amikor egyszer szükségünk lenne rá, kiderül, nem tudunk imádkozni, nem jut eszünkbe gyermekkorunk szép éneke. Több évvel ezelőtt Kecskeméten jártunkban a református templom előtt vezetett utunk. A nyitott ajtón át látszott, hogy a szokatlan időben tele van a templom. Beljebb férkőztünk. Általam ismeretlen éneket tanítottak éppen. „Bús sötét éjből börtönömből, Jézus jövök, Jézus jövök...” A szöveget osztogatták, a dallam a fülembe mászott, egész úton hazafelé dúdoltam magamban. Otthon alig vártam, hogy lekottázhassam, de éreztem, hogy valahol sántít. Kérdezősködtem utána, de nem ismerték. Majd Somlyóújlakon találkoztam valakivel, aki ismerte és elénekelte. Így kijavítottam a hibásan őrzött dallamot. Ha nem találok valamit, amit keresek, vagy éppen önmagam nem találom, énekelni szoktam: Bús sötét éjből börtönömből, Jézus jövök, Jézus jövök...

Öl és elevenít...

„Ugyanabból a szájból jön ki az áldás és átok. Atyámfiai, nem kellene ezeknek így lenni.” (Jakab 3,10)

A gyilkosságot tiltja a parancsolat. Nyugodtan is élhetnénk a legtöbben, hiszen erre mégse vetemedünk. Bár ki tudja... Merthogy a szavaink is gyilkosak. Annyi rágalmat, sértést szúrunk egymás hátába. Mindig zavart a rafinált emberek viselkedése. Tehetetlenül állok velük szemben.

Mondta is régen a jó öreg Geréb professzor úr:

– Már meg ne sértődjön kedves András, de maga egy igazi paraszt... – és huncutul mosolygott. – Szóltam, hogy meg ne sértődjön. Azt akartam magá-

nak mondani, hogy maga olyan egyenes, tudja, mint a cowboy a filmekben. Hátba nem lő, csak szembe, de ez a mai világban nem olyan egyszerű. Magának sok baja lesz ezért az életben...

Igaza volt.

Rengeteg sértő, tudatlan, gonosz szúrást adunk-kapunk. Nem tanultuk meg Krisztustól, hogy szelíd és alázatos szívű. Jó ideig bosszankodtam a hátamba döfött rágalmakért, aztán módszeresen törekedtem igékkel felelni. Azt tapasztaltam, hogy védekezni és gyógyítani lehet vele. Nagy kár, hogy nagyon kevés Igét ismernek az emberek. Igék nélkül keveset tudunk Isten nagyságos dolgairól, az Úr Jézus alázatáról, a szolgálatról. Lassabban ugyan, mint mérgezett szavaink, de az Ige is eljut a szíveknek és a veséknek a megoszlásáig...

A szolgálatról

Vannak emberek, akik sokat panaszkodnak a magas vagy alacsony vérnyomásukra. Állandóan méretek, a legkisebb eltérés is nyugtalanná teszi őket. Mi lenne, ha az alázatszintünket, a szeretetszintünket, az igazságszintünket is mérnénk? Elfogna-e a nyugtalanság ezeknek hiányossága miatt is?

Valakit segíteni hívtam volna egyszer az egyházi építkezéshez. Még hogy ő? Ha Jézus is ezt mondta volna az Atyának, amikor leküldte a mennyből: Még hogy én? Másvalaki éppen betont talicskázott, mikor csak előrukkolt: Na, ezért tanulhattam én. Az Úr Jézus Isten Fia volt, s nem tekintette zsákmánynak, hogy ő Istennel egyenlő, hanem szolgai formát vett fel, megalázva magát, mégpedig a keresztfának haláláig. Egyházunk tagságának alázatszintje nagyon alacsony manapság. Méltóságunkon alulinak tartjuk a közmunkát, zúgolódunk ha áldozni kell.

Egyszer a toronyból lefújta a szél az egyik kijáró nyílás borítóját. Több nappal később hallottam csak meg. Akkor is úgy, hogy: Hogy eshetett le? Fel kellene tennie valakinek! Már napok óta esett az eső is, de senki se mondta, hogy felteszem én. Kaptam a rossz nadrágom, a harapófogót, felmásztam a toronyba és visszaerősítettem. Mikor lekászálódtem a földre, akkor megjegyezték: nem méltó, hogy a tiszteletes másszon a toronyba. Méltó volt-e vajon Jézushoz a kereszt, amely sokkal nehezebb volt, mint felmenni a toronyba.

Gouranga

Egy Krisna-hívó méhészkedik, s minden egyes véletlenül megölt, vagy a kezelések során elpusztított méhecskéért mond egy rövid imát (gouranga). A szakszerű méhészkedés megkívánja, hogy a felesleges anyabölcsőket megsemmisítsük, hogy megakadályozzuk a fölösleges rajzást. Tényleg fáj, ha szép anyákat kell megölni. Ő ezekért a rajbölcsőkért is vezekelt, papjához fordult feloldozásért. Ugyanakkor minden eszközt felhasználhatnak a méhek veszedelmes atkája ellen, mert ők az életet pusztító démonok – de még ellenük is igyekeznek bio-módszereket alkalmazni.

Albert Sweitzer, keresztyén orvos és igehirdető, az afrikai őserdők mélyén töltötte éveit, gyógyítgatva s Jézushoz vezetgetve a bennszülötteket. Az élet tisztelete hatotta át gondolkodását: értelmetlenül egy bogarat se szabad eltiporni.

Gyakran találtam értelmetlenül kitört csemetéket. Kis fenyőfát ültettem a utcai járda mellé. Még csak el se lopta valaki, csak egyszerűen kitepte és lefektette a földre... jelezve, hogy ennyire becsülte a munkámat. Már a negyedik, pénzen vett hársfámát törték derékba. Ezt a negyediket hamar észrevettem, bekötöttem, viasszal bekentem „fájó sebet”. Most így várjuk a tavaszt. Ülhet-e valaki egyszer árnyékában? Mikor jön el a tavasz a természet iránti megbecsülésünkben?

Tanítyák-e manapság az iskolában a régi kis versikét, ami egy életen át elkísért?

*Ne bánts d a fát, mert ő is érez,
szép gyöngéden nyúl j a leveléhez.*

Egy alkalommal holland barátom lépett be hozzánk izgatottan azzal, hogy kígyó van az udvaron. Azt hittem rosszul mond valamit tört magyar tudásával, de bizony ott sündörgött a fal mellett a bűn szimbóluma. Egy seprű került leghamarabb a kezembe, s ádázul mértem rá az esetlen ütések, míg sikerült megölnöm.

– Ez szimbolikus – mondta Harmen barátom. Tényleg az volt.

Azóta már tudom, ártatlan szürke siklók élnek ezen a vidéken. Még mosolyogtam is egy-két aprócska példány menekülésén. Láttam nagy méretű siklót is, mintha Fekete István bájos regényéből kúszott volna élő pikkelyes testével, tarajos fejével. Megszokni azonban nem lehet őket. Máskor Sámson kutyánk vicsorgott dühösen a lila akác bozontos gyökere alatti üregbe. Kerestem gyorsan egy megbízható botot, s kisvártatva előbújt, támadóan felém vonaglott a kékeszöld színekben villogó csúszómászó. Ma is azt gondolom, ez mérges volt.

Érezzük, tudjuk gyakran, hogy bűnnel játszunk, de ártatlannak véljük mindaddig amíg a kékes-zöld fullánk is meg nem érkezik. Jaj, ha nincs kezünkben ilyenkor a bot, szívünkben a lelkiismeret, életünkben Isten törvénye.

Gazdag nyáját

A határátkelőnél a vámtiszt megnézi az irataimat, miközben a kocsi nyitott ablakán lágyan száll kifelé a Bach orgonamuzsika.

– Nagyon siet? – kérdezi a barátságos határőr.

– Most éppen igen, de miért? – kérdezek vissza.

– Olyan szép ez a muzsika, szívesen hallgatnám néhány percig.

Maradok. Pár percig hallgatjuk együtt a muzsikát, közben meggyőződik, hogy csak lelkész lehetek.

– Tudja, nagyapám református presbiter volt Beregszászon.

Közben letárgyaljuk a magyar politikát, aztán nyújtja a kezét és így köszön el:

– Gazdag nyáját kívánok magának.

Meglepdöm a sosem hallott kívánság hallatán, mire elmondta, hogy náluk valaha így köszöntek a reformátusok. A lelki gazdagságban élő gyülekezetben az anyagi gazdagság sem marad el. Megszívlelendő üzenet...

Szüntelen imádkozzatok

Egy hétfégi alkalmi szolgálatra hívtak meg, és régi híveim szomorúan számoltak be egy beteg testvérről, akinek napjai vannak hátra. Természetesen imádkoztam érte.

Hétfőn reggel felesége ült a férje ágya szélén, amikor megérkezett az éppen vizitáló orvos. Döbbsenten látta „halálos betegét”, aki csendesen és mosolygó arccal kívánt jó reggelt.

– Magával mi történt? Ennyire jól van?

– Nem tudom, doktor úr, de azt érzem, hogy valami történt velem. Hát ez hihetetlen.

Felesége könnyes szemmel megszólalt.

– Sándor, te nem tudsz valamit... Azt, hogy szombat este a tiszteletes imádkozott érted.

Maga a felgyógyult beteg számolt be erről pár évvel később.

Dosztojevszkij azért tartotta fontosnak az egymásért való imádkozást, mert Isten meglátja, hogy mi így tudunk szeretni. Ő pedig sokkal jobban.

Egy fiatalember keresett meg súlyos lelki válságával. Beszélgetésünk végétével imádkoztam előtte és vele. Még nem láttam ilyen arcot. Mintha mázsák súlya és évek terhe hullott volna le róla.

Bizonyára nehezen békülünk meg azzal a gondolattal, hogy imádkoznunk kell az ellenségeinkért, a bennünket gyűlölőkért is. Márpedig Jézus ezt is javasolta. Rájöttem, tényleg imádkozni kell értük, mert éppen olyan elesettek, mint egy ágyhoz kötött beteg. Tehetetlenek. Ezért is olyan csodálatos az, hogy Jézus a keresztről is imádkozott azokért, akik nem tudják, mit cselekednek.

Összeállította: BERECKZI ANDRÁS

***„Jeruzsálem, Jeruzsálem! Te megölöd a prófétákat,
és megkövezed azokat, akiket hozzád küldtek!
Hányszor akartam egybegyűjteni fiaidat, mint a
tyúk a csibéit a szárnyai alá, de te nem akartad.“***

Lk 13,34

GYEREKEKNEK

Mindenek között a legnagyobb...

Mi a legjobb és legnagyobb ajándék, amit átadhatsz embertársaidnak, és mi az, amit kaphatsz tőlük? Ünnepekre készülődve mindannyian azon fázdosunk, hogy egymást megajándékozzuk, megkeressük egymásnak a megfelelő ajándékot, aminek kölcsönösen örülünk. Nagyon kedves dolog a kisgyerekek megajándékozása, látni ahogyan izgatottan bontják ki a csomagot és örömmel veszik birtokba az áhított játékot vagy ruhadarabot. A felnőttek esetében könnyű a dolgunk, ha barátaink esetleg új lakásba költöztek és látjuk, mi hiányzik, amivel meglephetjük őket. De mi van akkor, mit adhatunk azoknak akiknek mindenük megvan? Egy ilyen ember volt Zákeus is, akinek volt mindene, nem szűkölködött semmiben. Az ő munkája, mint vámszedő, nagyon gazdaggá tette. Ő ellenőrizte az egész Római Birodalom áruforgalmát Jerikón keresztül, könyörtelen vámot szedett és kizsákmányolta az embereket. Azoknak a zsidóknak, akik a rómaiaknak dolgoztak, számolniuk kellett a saját népük megvetésével, kitaszítottságával. Zákeust munkája nagyon gazdaggá tette, de valószínűleg nagyon magányossá is.

Egy nap tudomást szerzett arról, hogy Jézus Jerikóba látogat. Ő is, mint a többi ember, kíváncsi volt Jézusra és közel akart férkőzni hozzá. Kis termetű lévén azonban hiába tolongott a tömegben, nem látott semmit. Hamar felmászott egy eperfára, így jól láthatta az úton, ahol elhaladt. Amikor Jézus odaért, megszólította: Zákeus, siess, szálj le a fáról, mert ma nekem a te házában kell maradnom! Zákeus leszállt és örömmel ment elébe. Egy nagy ajándékot kapott Zákeus, ő nemcsak megláthatta Jézust, Jézus megállt mellette, beszélt hozzá, őhozzá, aki az emberek által megvetett, magányos, bűnös ember volt. Zákeus örömmel felelt Jézusnak: „Uram, ímé minden vagyonomnak felét a szegényeknek adom, és ha valakitől valamit patvarkodással elvettem, négy annyit adok helyébe. Monda pedig néki Jézus: Ma lett idvessége ennek a háznak! Mivelhogy ő is Ábrahám fia. Mert azért jött az embernek Fia, hogy megkeresse és megtartsa a mi elveszett.” (Luk 19,8-10)

Zákeust teljesen megváltoztatja ez a nagy élmény: ő, aki eddig csak magára gondolt, kezd másokra figyelni. Az „idvesség” jelent gyógyítást, az élet rendjének a helyreállítását, de jelent megbocsátást is.

Jézus meglát bennünket a levertségünkben, szomorúságunkban, fájdalomunkban, és jön felénk Igéje által, meg akar ajándékozni a hit, remény, szeretet által. Ezek azok az ajándékok, amelyek megváltoztathatnak bennünket. Az ember, akit előbb az ellenségeskedés, harag, irigység, törtetés, falánkság jellemzett, megváltozhat és már a hűség, szerénység, engedékenység, önuralom, szeretet jellemezheti. Ez a változás lehetséges Isten által, aki megmutatta az Ő nagy szeretetét Jézus Krisztusban.

Hit, Remény, Szeretet – ezek között pedig legnagyobb a SZERETET.

A sündisznók története

Néhány sündisznó roppant fázik egy téli éjszakán. Összebújnak hát, hogy egymást melegítve védekezzenek a hideg ellen. De mennél jobban összebújnak, annál jobban érzik egymást tüskéit, annál jobban szúrnak. Próbálnak hát távolodni. Csakhogy akkor ismét dideregnek.

Valahogy így van ez az emberrel is. Ha eltávolodik társaitól, minden kihűl körülötte, rideg lesz az élete. Ha közelít hozzájuk, némely szúrást, esetleg akaratlan tüskét el kell viselnie. De még mindig jobb szeretteink tüskés kedvét eltűrni, mint belefagyni az egyedüllétbe.

Elvégre nekünk is vannak tüskéink, amelyeket a hozzánk ragaszkodók kénytelenek eltűrni. S ha él bennünk megértés, szeretet, e túskepárbaj sosem okoz veszélyes sérüléseket.

A vak leány

Volt egyszer egy vak leány, aki gyűlölte magát amiatt, hogy vak volt. Mindenkit gyűlölt, kivéve a kedvesét. A fiú mindig vele volt.

Egyszer a vak leány ezt mondta a barátjának:

– Ha láthatnám a világot, hozzád mennék feleségül.

Egy napon valaki ajándékozott neki egy szempárt. Amikor levették szeméről a kötést, láthatta az egész világot, beleértve a barátját is.

A fiú megkérdezte:

– Most, hogy látod a világot, hozzám jössz feleségül?

A leány a fiúra nézett, és látta, hogy vak. A lehunytt szemhéjak látványa szinte sokkolta. Erre nem számított. Az a gondolat, hogy az élete hátralévő részében ezt kell nézze, arra a döntésre vezette, hogy visszautasítsa a fiút.

A fiú csendesen könnyezett, majd pár nap múlva írt néhány sort: *„Vigyázz jól a szemeidre, mert mielőtt a tied lettek, előtte az enyémekek voltak.”*

Valahogy így működik az emberi agy, amikor megváltozik a helyzetünk. Csak kevesen emlékeznek arra, milyen volt az életük azelőtt és ki az, aki mindig mellettük volt a nehéz időkben.

Az élet ajándék.

Ma, mielőtt kimondasz egy bántó szót, gondolj azokra, akik nem tudnak beszélni.

Mielőtt panaszkodsz az ételek íze miatt, gondolj azokra, akiknek nincs mit enni.

Mielőtt panaszkodsz a szüleidre és a testvéreidre, gondolj azokra, akik Istenhez fohászkodnak, hogy legyen családjuk.

Amikor fáradt vagy és panaszkodsz a sok tanulnivaló miatt, gondolj azokra a szegény gyerekekre, akik szívesen tanulnának a Te iskoládban.

Amikor rossz kedvűvé tesznek az élet nehézségei, mosolyogj egyet és gondolj arra, hogy élsz és csodálatos ami körülvesz.

Humor

- Anyuci, a gyerekeket a gólya hozza?
- Persze kisfiam.
- Na és a karácsonyi ajándékokat a Jézuska hozza?
- Igen, Ó.
- A mindennapi kenyerünket tényleg a Jóisten adja nekünk?
- Hát persze édesem.
- Akkor mond: apa mit csinál egész nap?!

Család ül az ebéd körül. A menü spenót. Az apa mondja a kisfiának:

- Fiacskám, evés előtt mondd el szépen az imát.

Mire a gyerek:

- Jövel Jézus, légy vendégünk... edd meg amit adtál nekünk!

- Papa, az Úristen is lehet beteg? – kérdezi Pistike a papáját.
- Nem, kisfiam. Ó sosem beteg.
- Akkor nem értem. Miért mondta azt a pap bácsi a vasárnapi istentiszteleten, hogy az Úr magához szólította Kovács doktor urat?

– Hogyan imádkozik veletek édesanyátok esténként, kicsi gyermekeim? – kérdezi a vallástanár néni a hittanos nebulókat.

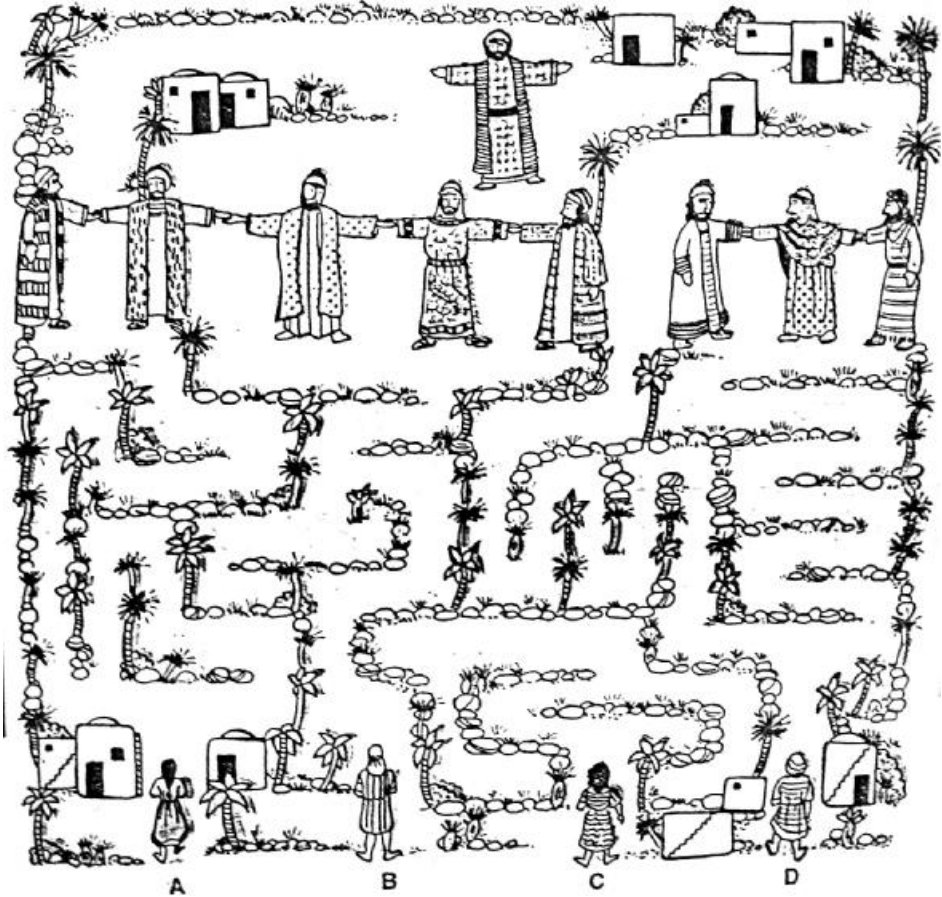
Lacika jelentkezik:

– Szemét az égbe emeli, felsóhajt és ezt mondja: „Hála Istennek, hogy ezt az ördögöt végre az ágyba raktam!”

REJTVÉNYEK

1. A tanítványok elállják a gyermekek Jézushoz vezető útját. Az egyik gyerek útja ennek ellenére is elvezet a Mesterhez. Keresd meg, hogy az A, B, C vagy D betűvel jelölt gyermek jut-e el Jézushoz!

2. Melyik szó, főnév a kakukktojás az alábbi felsorolásokban?

- a. csillag, harang, kakas, kereszt
- b. Saul, Sámson, Dávid, Salamon
- c. tarka ruha, karóra, gyűrű, lakoma
- d. Betlehem – Sína – Egyiptom – Názáret
- e. pásztorok – bölcsek – Heródes – Simeon és Anna
- f. Betlehem – Jeruzsálem – Kána – Filippi
- g. Máté – János – Pál – Lukács

[illegible]

5. Sok különbség van az alábbi két kép között. Találj meg legalább tizet és színezd ki a képek valamelyikét!

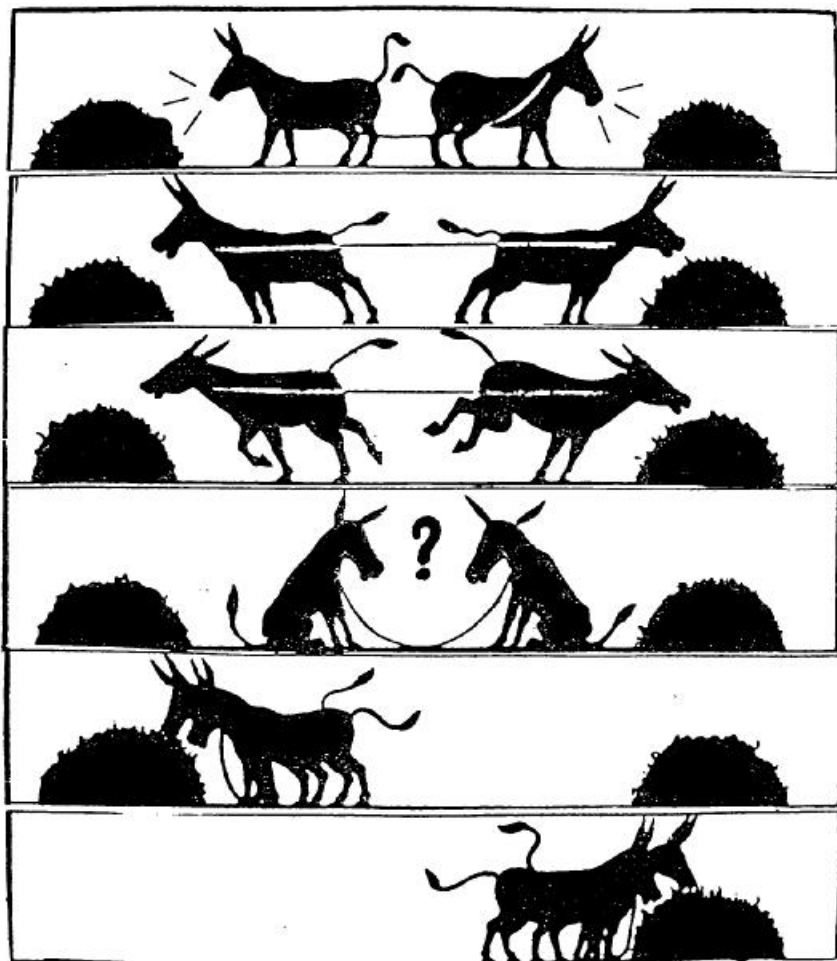

6. Tanmeseíró pályázat

Figyeld meg az alábbi képet. Mire tanítanak a képek? Írd meg a képkockákban rejlő üzenetet. A legjobb 3-3 meseíróat könyvajándékkal lepjük meg.

A pályázaton az általános iskolák 1-4, illetve 5-8 osztályos tanulói vehetnek részt. A mesét lezárt borítékban, mellékelve személyi adataitokkal (név, életkor, iskola, osztály, cím, telefonszám) küldjétek el a következő címre: Oradea, 410210 str. Jean Calvin, nr. 1, jud. Bihor.

A borítékra írjátok rá: KALENDÁRIUM 2010 – MESEÍRÓ PÁLYÁZAT

Forrás: internet
Az anyagot gyűjtötte
SZÚCS ÉVA

PATAKI ISTVÁN

alkalmi intelmek biztatással

– a bihari kisiskolásoknak és tanítónőiknek –

*a költő mélyből szól
isten a magasból
figyelj szavukra
földi halandó*

*utánad nyúl isten
a költő felemel
ne tagadd őket
sivár lélekkel*

*ige és versvarázs
ha áthatja lényed
megvéd erőt ad
sosem kell félned*

*mélység és magasság
összefornak benned
mint ősök vére
tanítnak lenned*

*a költő mélyből szól
isten a magasból
figyelj szavukra
földi halandó*

PATAKI ISTVÁN

rusztikus ének

az új kenyér ünnepére

*ki örül már a búzamezőnek
ringó kalásznak kaszapengésnek
ki szárnyal már a pacsirtadaltól
búzavirágtól pirló pipacstól*

*ki ballag dűlön levett kalappal
kaszával vállán keresztet vetve
dacolva hővel dúló viharral
lehajtva fejét féltett keresztre*

*ki fűt kemencét foszló kenyérnek
az első falat mennyei ének
cserépkorsóból hűs forrás vize
oltja a szomjat életszomj íze*

*új ember áll már gépes határban
nem rezdül lelke nyíló virágra
nem tekint fel már a kéklő égre
madárénektől nem pezsdül vére*

*meggörbült vállal ott áll ziláltan
jó uniósan globalizáltan
csipszet rágcsálgat nejlon zacskóból
kólát kortyolgat pillepalackból*

*virágillatot permetezz harmat
térjen magához e bódult gyarmat
zengjen madárdal pengjen a kasza
szárbaszökkenjen nemzet és haza*

Vissza a természethez és a természeteshez

A globális felmelegedés beláthatatlan következményeket fog okozni a teremtett természetben. A hatalmas méretű környezetszennyezés megfékezése óriási kihívás, újabb és újabb elméletek, javaslatok, kísérletek emésztnek fel hatalmas összegeket. Reméljük eredménnyel. Vannak azonban olyan apró lehetőségek, melyekkel mi magunk is segíthetünk megőrizni, karbantartani Isten szép világát.

Mindössze nevelés, megszokás és jóindulat kérdése, hogy nem dobunk el minden kiürített kekszes, csokoládés papírt, zacskót. Legfeltűnőbb az eldobált műanyagpalackok (flakonok) okozta szennyezés. Országúti forgalomban naponta ezrével dobálják ki a kocsik ablakán. Falusi temetőinkben locsolásra és virágváza helyett használják, aztán a szél sodorja őket tova. Megálíthatatlannak tűnik a műanyag koszorúk használata. Nagyobb részük egy idő után műanyag szemét lesz.

Figyeljünk néhány hulladék lebomlási idejére:

Papír: 2–5 hónap

Tejes doboz: 5 év

Nejlonzacskó: 10–20 év

Pelenka: 50–100 év

Sörös doboz: 450 év

Műanyagpalack (flakon): soha.

**„Gondolkodom, tehát eszem.
Mert ha eszem, leszem...”**

(Hofi Géza)

A táplálkozás az élet alapvető feltétele. Élelmiszereink növényi és állati eredetűek. Egyben a legfontosabb orvosságunk is, mondta Hippokratész. A körülményektől, hagyományoktól függünk, azonban egyre bizonyosabbnak látszik, hogy a táplálkozás meghatározó tényező az egészségünk megőrzésében. Sajnos, manapság mind a növényi, mind az állati eredetű táplálékok esetében kétségek merülnek fel. Követhetetlen ugyanis a vegyszerek használata a termesztési láncban, amelyeknek most még nem is látjuk igazán a káros hatásukat szervezetünkre.

Nem tudjuk eléggé hangsúlyozni a zöldségek és gyümölcsök fogyasztásának fontosságát. A friss zöldségek és gyümölcsök fogyasztása ajánlatos. A melegítés, főzés, a vegyi tartósítószeresek által sokat veszítenek étrendi értékükből. A mélyhűtés károsít a legkevésbé. Az sem közömbös, hogy hányszor és mennyit fogyasztunk naponta.

TESZTEK

Ön helyesen táplálkozik?

1. Hányszor étkezik naponta?
 - A. Négyyszer vagy többször.
 - B. Háromszor.
 - C. Egyszer.
2. Szokott-e reggelizni?
 - A. Mindig.
 - B. Hetente egyszer-kétszer.
 - C. Ritkán.
3. Mit reggelizik?
 - A. Müzlit, korpáskenyeret, friss gyümölcsöt, kefirt.
 - B. Kenyeret, felvágottat és tejeskávét.
 - C. Csak feketekávét.
4. Milyen gyakran fordul elő, hogy csak úgy bekap valamit?
 - A. Soha.
 - B. Naponta egyszer-kétszer.
 - C. Naponta háromszor vagy többször.
5. Mennyi húst eszik naponta?
 - A. Egy szeletet. (10 dkg)
 - B. Két szeletet.
 - C. Három-négy szeletet.
6. Milyen gyakran eszik friss gyümölcsöt, zöldséget?
 - A. Naponta háromszor.
 - B. Naponta egyszer-kétszer.
 - C. Hetente legfeljebb négyszer.
7. Hányszor fogyaszt bő zsírban sült ételeket?
 - A. Hetente egyszer vagy ritkábban.
 - B. Háromszor-négyszer hetente.
 - C. Csaknem mindennap.
8. Hogyan sózza ételeit?
 - A. Mértékletesen.
 - B. Közepesen.
 - C. Bőségesen.

9. Milyen gyakran eszik előre elkészített, gyorsan tálalható ételeket?
- A. Hetente egyszer vagy ritkábban.
 - B. Hetente kétszer-háromszor.
 - C. Hetente több mint háromszor.
10. Minden héten eszik halat?
- A. Legalább kétszer.
 - B. Hetente egyszer.
 - C. Nagyon ritkán.
11. Lefaragja a húsok zsíros részét?
- A. Az összest.
 - B. Csak egy részét.
 - C. Soha.
12. Mennyi bort fogyaszt naponta?
- A. Egy-két decit.
 - B. Három-négy decit.
 - C. Fél litert, néha többet.
13. Naponta iszik üdítőitalt?
- A. Nem.
 - B. Két-három pohárral.
 - C. Több mint négy pohárral.
14. Hány csésze kávé a napi adagja?
- A. Kettő vagy kevesebb.
 - B. Három-négy.
 - C. Több mint négy.

Adja össze a pontszámait.

- „A” válasz 2 pont,
- „B” válasz 1 pont,
- „C” válasz 0 pont.

Értékelés:

23-28 pont:

Az ön étrendje kitűnő.

18-22 pont:

Az ön étrendje jó, de lehetne még rajta javítani.

13-17 pont:

Az ön étrendje eléggé egyoldalú, el kell kezdenie egészségesebben étkezni.

0-12 pont:

Az ön étrendje túl szegényes, sok változtatásra szorul.

Stressz

Napjaink közellensége a stressz. Vannak könnyebben és nehezebben átvészeltető élethelyzetek. Érdemes „házi” vizsgálatot tartani feszültségünk, teherbíró képességünk ellenőrzésére is.

Gondoljon vissza az elmúlt egy évre és válaszoljon az alábbi kérdésekre!

- Zajos helyen dolgozott, élt? – 1 pont
- Vett fel nagyobb kölcsönt, hitelt? – 1 pont
- Volt úgy, hogy elúszott a munkájával? – 1 pont
- Vannak alvászavarai? – 1 pont
- Előfordul, hogy nehezen tud koncentrálni? – 1 pont
- Előfordult, hogy túl sokat evett-ivott? – 1 pont
- Változtatott munkahelyet? – 2 pont
- Elégedetlen volt a munkahelyével? – 2 pont
- Halt meg közeli barátja? – 2 pont
- Boldogtalan a nemi élete? – 2 pont
- Volt áldott állapotban? – 2 pont
- Voltak-e anyagi gondjai? – 2 pont
- Szenvedett valamilyen súlyos betegségben? – 2 pont
- Könnyen válik ingerültté? – 2 pont
- Érezte magát idegesnek vagy nyugtalannak? – 2 pont
- Vannak emésztési panaszai és fejfájásai? – 2 pont
- Hosszan szorongott, félt? – 3 pont
- Tapasztalta, hogy feledékeny? – 3 pont
- Kötött házasságot? – 3 pont
- Volt súlyos balesete? – 3 pont
- Volt haláleset a családjában? – 3 pont
- Elvált, szakított a partnerével? – 3 pont

Adja össze az IGEN válaszai mellett lévő pontszámokat.

- 1–5 pont: Ön jól érzi magát.
- 6–10 pont: Van némi stressz az életében, de ezzel meg tud birkózni.
- 11–20 pont: Ön érinti a veszélyes szintet. Próbálja meg kerülni vagy csökkenteni a stresszhelyzeteket.
- 21 pont vagy több: Az ön életében sok a feszültség. Menjen orvoshoz, gondolkozzon el azon, miképpen birkózik meg az életében jelentkező stresszel.

A hobbytól a haszonig

Japánfürjek tartása

A 13–14. században Japánban házasított madarak több fajtája nálunk is ismert. Ízletes húsa és kedvelt tojása miatt elsősorban az inyencek eledele a vendéglőkben. Magyarhonba csupán 1960 táján hozták be. Magas tojáshozama és kis területigénye miatt nemcsak állatbarátoknak, hanem nagytermelőknak is kedvez a tartása. A fürjeknek olyan ketrecre van szükségük, amelyből nem tudnak megszökni, illetve ragadozók nem férhetnek hozzájuk.

A kozmetikában is használják a tojását, bár nagyobb a híre, mint kimutatott jótékony hatása. Az viszont biztos, hogy megfelelő keveréktakarmánnyal és jól beállított világítási rendszerrel a kikelő csibéből 40-45 napra már ivarérett madár lesz és „ontja” a tojásokat. Levágásra is ilyenkor alkalmasak a hústermelésre szánt egyedek. Keltetése leginkább géppel történik, vagy kis testű kotló alatt. 15-16 napra kelnek az azonnal élelmet kereső és hőigényes fürjcsibék. Ilyenkor napi 17-18 óra világosságról kell gondoskodni.

Töltött fürj

A megtisztított fürjeket felbontjuk, kívül-belül megsózzuk, belül megborsozzuk és sorban pálcára szúrjuk. Közéjük egy-egy darab szalonnaszeletet teszünk, majd a sütőben negyed órát sütjük. Önthetünk rá tejfölt is, utána pedig zsemlemorzsával beszórjuk. Sült krumplival és vegyes salátával, vagy mártással tálaljuk.

A kecskék

A kecske az egyik legrégebb háziállatunk, még a kőkorszakban szelídítette magához az ember.

Néhány falusi háznál is találunk belőlük, de nagytenyésztők is foglalkoznak tartásukkal. Legfőbb haszna a rendkívül egészséges, sőt gyógyhatású teje. Összetétele hasonlít az anyatejhez, ezért kisgyermek számára nagyon ajánlott. A kecsketej fogyasztása esetében nagyon kicsi a gümőkór kialakulásának veszélye, így akár forralás nélkül is fogyasztható. Némelyek vonakodnak a tejétől, mert sajátos íze

van. Szabad, tiszta tartásban azonban ez a szag nem érezhető. Ajánlatos a bakokat külön tartani a tejelőktől. A húsa fogyasztható, trágyája értékes a kiskertekben. Igénytelennek ismert jószág, bokros, szakadékos legelőn is megél, a fák alacsonyan lévő lombját lerágja, és a gondos takarmányozást több tejjel hálálja meg. Jellemző a gyakori ikerelés, vagy éppen hármas ellés, ezért meglehetősen szapora.

Falusi lángos

Már lassan elfelejtjük a házi kenyérsütést és a lángos sütést, viszont ez utóbbit az utcai sütőknél még találunk. Érdemes azonban otthon is próbálkozni vele.

Hozzávalók: 50 dkg liszt, 2 dkg élesztő, 20 dkg főtt, reszelt krumpli, só, víz, étolaj, fokhagyma, tejföl, reszelt sajt.

Kevés langyos vízben oldjuk az élesztőt. A lisztet összekeverjük a burgonyával és az élesztővel. Ízlés szerint sózzuk. Ha szükségesnek látjuk, vizet még adhatunk hozzá, és jól összedolgozzuk, utána meleg helyen megkelesztjük. Kb. egy cm vastagra kinyújtjuk és öt centis kockákba felvágjuk. A széleken egy kicsit meghúzzuk, hogy a közepe vékonyabb legyen. Forró olajban mindkét oldalát megsütjük. Ízlés szerint lehet fokhagymával megkenni, esetleg még sózni. Tejföllel és reszelt sajttal már nagyszerű falusi lángost ehetünk. Frissen, melegen jobb ízű. Ha már van egy kis gyakorlata a háziasszonynak, akár nagyobb adagot is előkészíthet. Az el nem használt tésztát mélyhűtőben tárolhatjuk pár napig, de újabb sütés előtt előző este ajánlatos kivenni, hogy átmelegedjen.

Viccek

Mi a különbség az üzenetrögzítő és az intenzív osztály között?
Az intenzíven a hosszú sípszó előtt kell beszélni.

A főutcán népes cigánycsoport halad. A rendőr megkérdezi, hova igyekeznek.

- Hát a moziba, őrmester úr.
- Mit néztek meg a moziban, hogy ennyire igyekeztek?
- A Milliárdos cigányokat.

A rendőr megkérdezi:

- Láttátok a Cigányok dolgoznak című filmet?
- Nem! Tudja mi nem szeretjük a fantasztikus filmeket.

A helybeli katolikus és református pap jó barátságban van egymással. A plébános éppen meghívta a tiszteletest ebédre. A szakácsnő fenséges levest tálal fel, a vendég nem győzi dicsérni.

- Tisztelendő barátom, hogy tudnak ilyen felséges ízű levest főzni?
- Nagyon egyszerű – mondja a plébános. – Ti reformátusok a torony tetejére rakjátok a kakast, mi pedig a levesbe.

A falusi lelkész egy hosszú prédikáció végén felteszi a kérdést:

- Mit mondjak még kedves testvérek, mit mondjak még?
- Valaki halkán megszólal:
- Áment, ha lehet...

Hittanórán.

- Meddig volt Ádám és Éva a Paradicsomban?
- Almaérésig.

- Mi van a pap sírkövére írva?
- Vizsgázní mentem.

A vallástanár felkerül a mennyországba, ahol Isten így szól hozzá:

- Édes fiam, olyan dolgokat tanítottál rólam, aminek nagy része még nekem is új volt.

A magyar nyelvről

Ravasz László (1882–1975) református püspök, egyházi író gondolatát idézzük: „*Nekünk a nyelvünk nagyobb kincsünk...*” – folytatása a rejtvényben a vízsz. 1. és a függ. 16. alatt.

VÍZSZINTES: 13. József Attila verse róla szól. 14. Meg tudta fogni. 15. Szárazföld széle. 16. Eszménykép. 18. Elektronikus levelezés. 20. Rövid szűrőfegyver. 21. Kesereg. 22. Ország. 24. ... Dorado – képzeletbeli gazdag ország D-Amerikában. 26. Kiejtett betű. 27. A mezopotámiai népek egyik ősisensége volt. 28. Károlyi ... (1909–2003) – költő. 29. Gyomai könyvművész-család. 31. Szaktárs. 33. Kossuth-díjas erdélyi költő, műfordító (Sándor). 35. Ünnepelesen átad. 37. Kézimunkával díszített. 39. Ibolyaszirmok! 40. Kérdés. 42. Fogával tép. 43. Ütőhangszer. 44. Igeképző. 45. Király jelzője. 48. Fűszer. 49. Hosszú csapójú, cifra ostor. 51. Kossuth-díjas költő, műfordító (László, sz. 1927). 53. Előidézés. 55. Ázsiai szarvasmarha. 56. Bárkában van! 57. Reményik Sándor névbetűi. 59. Idősebb. 60. ...-kő – a Kőzsegi-hegység 883 m magas csúcsa. 62. Íváskor a folyókba vándorló tengeri hal. 63. Előtag, nitrogénnel való kapcsolatra utal. 65. Az egykori hadműveletekről híres település Belgium nyugati részén. 67. Olasz származású francia énekes. 69. Szenny a ruhán. 71. Cherubini operája (1797). 73. Település Kazahsztánban, Almatitól (Alma-Ata) nyugatra.

FÜGGŐLEGES: 1. Kassák Lajos folyóirata. 2. Ország D-Ázsiában. 3. Anyagi haszonra tesz szert. 4. T. A. Á. 5. A vas vegyjele. 6. Karol. 7. A Genfi-tó másik neve. 8. Örményország pénzneme. 9. Veri. 10. Készpénz. 11. Matematika – rövid. 12. Védelmi építmény. 17. Buddhista szerzetes. 19. Sziget D-Amerika déli partjainál. 23. Kossuth-díjas művészettörténész, a nagybányai festőiskola népszerűsítője (Károly, 1869–1965). 25. Hendrik ... (1815–1869) – belga festő és rézkarcoló. 28. Nem ezt. 29. Veszteség. 30. A tetejére. 31. Sapiienti ... – a bölcsnek elegendő (latin). 32. Erős (ember). 33. Gyógykezel. 34. Francia divatcég. 36. Szópárhaj. 38. ... Francisco – város Kaliforniában. 41. Kossuth-díjas szoprán operaénekesnő (Ilona). 43. Ókori görög néptörzs. 45. Patkó Béla zenész ismert neve. 46. Ide-oda mozgat. 47. Tejtermék. 48. Széptevés. 50. Román autó jele. 52. Magyarországi város. 54. Alberto ... (1909–2001) – olasz karmester. 56. Város Moldvában. 58. Beszél. 60. A görög „béke” szóból eredő női név. 61. Bibliai férfi Júda törzséből, Jérahméel fia. 62. Londoni képtár. 64. Bont. 66. Pamír páratlan betűi. 68. Egyik számjegy román neve. 70. Temes megye betűjele. 72. Román személyes névmás.

	1	2	3	4		5	6	7	8	9		10	11	12	↘
13				●	14					●	15				
16				17	●	18				19	●	20			
21			●	22	23				●	24	25	●	26		
27		●	28			●		●	29			30	●		
	●	31				32	●	33						34	
35	36			●	37		38					●	39		
40			●	41	●	42			●		●	43			
44		●	45		46				47	●	48				
49		50					●	51		52			●		
	●	53				●	54	●	55			●	56		
57	58	●	59		●	60		61			●	62			
63		64	●	65	66				●	67	68				
69			70	●	71				72	●	73				
↘															

„Amiként mi is megbocsátunk...”

Reményik Sándor fenti – hátrahagyott – verséből idézünk:

*Amiként én is megbocsátok...
Amikor eljutok odáig,
Az imádságban meg-megállok.
És megbocsátok...?
Azoknak, kik vétettek ellenem...?
De nekem nincs mit megbocsátanom,
Mert ellenem nem vétett senki sem.*

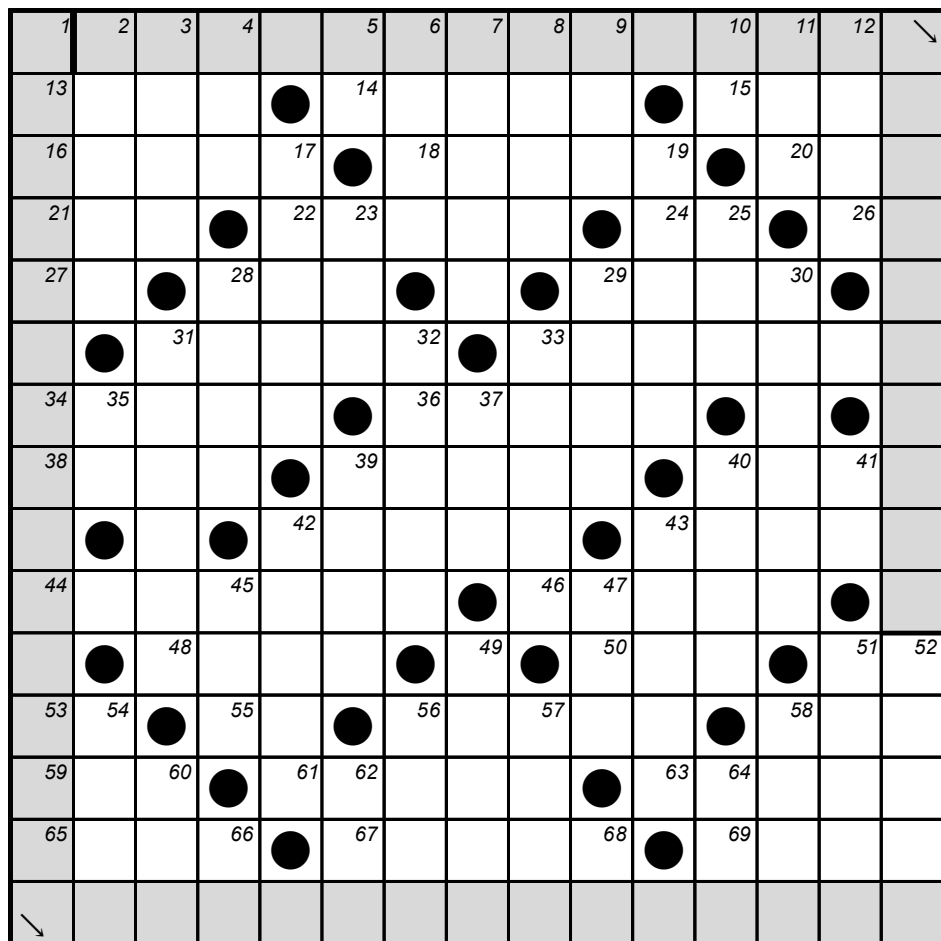
.....
*Ember nem ütött se tettel, se szóval,
Csak vigasztalt, csak dicsért, szeretett, –*
.....

Folytatása a rejtvényben a vízsz. 2. és a függ. 1. alatt.

VÍZSZINTES: 13. Dél-Afrikában honos liliomfajta, nálunk dísz- és gyógynövény. 14. Váltás. 15. Földfelszíni kiemelkedés. 16. A bibliában Amittai fia, próféta. 18. Madonna filmszerepe. 20. Töklevesben van! 21. Hosszú mássalhangzó. 22. Humanista főpap, tudós, váradi püspök (János, 1408k.–1472). 24. Sír. 26. Strázsa. 27. Azonos magánhangzók. 28. A császári cím szláv elnevezése. 29. József Attila verse. 31. Információt jelekkel leír. 33. Hitchcock filmje (1936). 34. Federico Garcia Lorca spanyol író drámája (1934). 36. Neves olasz hegedűkészítő mester. 38. A Mississippi legjelentősebb bal oldali mellékfolyója. 39. Verona folyója. 40. Az ima végén mondjuk. 42. ... Valli (1921–2006) – olasz színésznő. 43. Brazília szövetségi állama. 44. Bomlanak (virágok). 46. Magyar származású amerikai üzletember. 48. A tojás sárgája. 50. Fizetés. 51. Azonos római számok. 53. Nagy-Britannia nemzetközi autójele. 55. Igevégződés. 56. Magyar építésmérnök, feltaláló (sz. 1944). 58. Akó betűi. 59. Angol helyeslés. 61. Hordó nyílása. 63. Nem kristályos szerkezetű. 65. Halogat. 67. ... asszony – Arany János balladája. 69. Fafúvós hangszer.

FÜGGŐLEGES: 2. Kosztolányi műzsája és felesége. 3. Japán elektronikai vállalat. 4. Ital (ék.). 5. Nitrogén és szén vegyjele. 6. Megtörtént dolog. 7. ... nevez – szépítés nélkül nevezi meg. 8. Búzadara. 9. Spanyolország és Egyiptom nemzetközi autójele. 10. Ajándékoz. 11. A panasz szava. 12. Tejtermelő szerv. 17. Könnyed beszédképesség. 19. ...

vértanúk. 23. Könyvet készít. 25. Fohász. 28. Olasz város Milánótól északra. 29. Örökzöld cserje Braziliában (ék. h.). 30. ... vegyület – a szerves vegyületek egyik csoportja. 31. Válságos állapot. 32. Lapos fenekű csónak. 33. Az ilyen ugrás atlétikai versenyszám. 35. Indulatszóró bosszúság kifejezésére. 37. Római számok. 39. Forma. 40. A szerelem istene a római mitológiában. 41. Lepeldarab! 42. ... Ekberg – amerikai-olasz filmszínésznő. 43. A bételdiót szolgáltató pálmafaj. 45. Tíz betűi. 47. A kimonót összefogó selyemöv. 49. Philip ... – amerikai filmrendező. 51. Francia festő, grafikus (1796–1875). 52. Foszlány. 54. Költő, műfordító (Anna). 56. Összeroskad. 57. Joan ... – amerikai énekesnő. 58. Japán város Osakától nyugatra. 60. Nyakravaló. 62. Mongol ill. török fejedelmi cím. 64. Francia szó. 66. Zsákszélék! 68. Testrész!

Kaszáscsillag

Tóth Árpád fenti címmel megjelent verséből idézünk:

*Kaszáscsillag, az öreg,
A nyugati szélen
Éppen nyugszik: eleget
Ragyogott a télen.*

.....
*Biztatgatott, csüggedőt,
Hű, szigorú fénye:
Ne félj öcsém, istennek
Kisebb teremtménye!
Fény vagy te is, lobogj hát,
Melegíts és égess...*

Folytatása a rejtvényben a vízsz. 1. és 60. alatt.

VÍZSZINTES: 11. Vadászkutya. 12. Mezei. 13. Olyan. 14. Óv. 15. Viseltes. 17. Margaringban van! 18. A vértanúkról híres város. 20. Tenni kezd! 21. Visszavarr! 23. Gléda. 25. Amerikai író, költő (POE). 26. Séta páratlan betűi. 28. Kocsonyás anyag. 30. Hozat. 32. A panasz szava. 34. Férfi énekhang. 35. Személyére. 36. Mozgékony. 38. Bátor ígéje. 40. Rögdarab! 41. Élesít. 43. Lakhelyet jelöl. 46. Korai gyümölcs. 48. Vissza. nyaraló. 50. Madagaszkár szigetén honos félmajom. 52. Te és ő. 53. Ismeretlen személy. 55. Tűzhely sütője (táj.). 56. Középen setét! 58. Ház alsó része. 59. Kacsa.

FÜGGŐLEGES: 1. Magas hegy. 2. Szóban elkötelezi magát. 3. Vízi növényvel benőtt. 4. Numero. 5. Kábel. 6. Illusztrációkkal ellátott. 7. Fiúnevelő intézetéről híres angol város a Temze partján. 8. Kalitkában van! 9. Csapadék. 10. Leánynév. 16. Királyi szék. 19. Nagy testű kutya. 22. Ránc. 24. Legelőn. 25. Sós sütemény. 26. Nemes érzés. 27. Odébb mozdít. 29. Rostjáért és olajos magváért természetet növény. 30. Épület maradványa. 31. Fizikai képesség. 33. Tisztító eszköz. 37. Űti. 39. Verssorok összecsengése. 42. Valami elkövetését nem ismeri be. 44. Behajlított tenyér. 45. Nevezetes. 47. Sütemény. 48. Fekete István ifjúsági regénye. 49. Borítja. 51. Kis ... lányom (népdal). 54. Ének. 57. Tizenkét hónap. 59. Felér!

1	2	3	4		5	6	7	8		9	10	↘
11				●	12				●	13		
14			●	15					16	●	17	
18			19	●	20			●	21	22		
	●	23		24	●		●	25			●	
26	27	●	28		29	●	30				31	
32		33	●	34					●	35		
36			37			●	38		39	●	40	
	●	41			●	42	●	43		44	●	45
46	47			●	48		49	●	50		51	
52		●	53	54					●	55		
56		57	●	58				●	59			
60												

Karácsony édes ünnepén

Móra László fenti címmel megjelent verséből idézünk:

*Legyen ma templom minden ember szíve,
Melyben a lélek szárnyat bontogat!
Karácsony édes ünnepén
Legyen imádság minden gondolat.*

.....

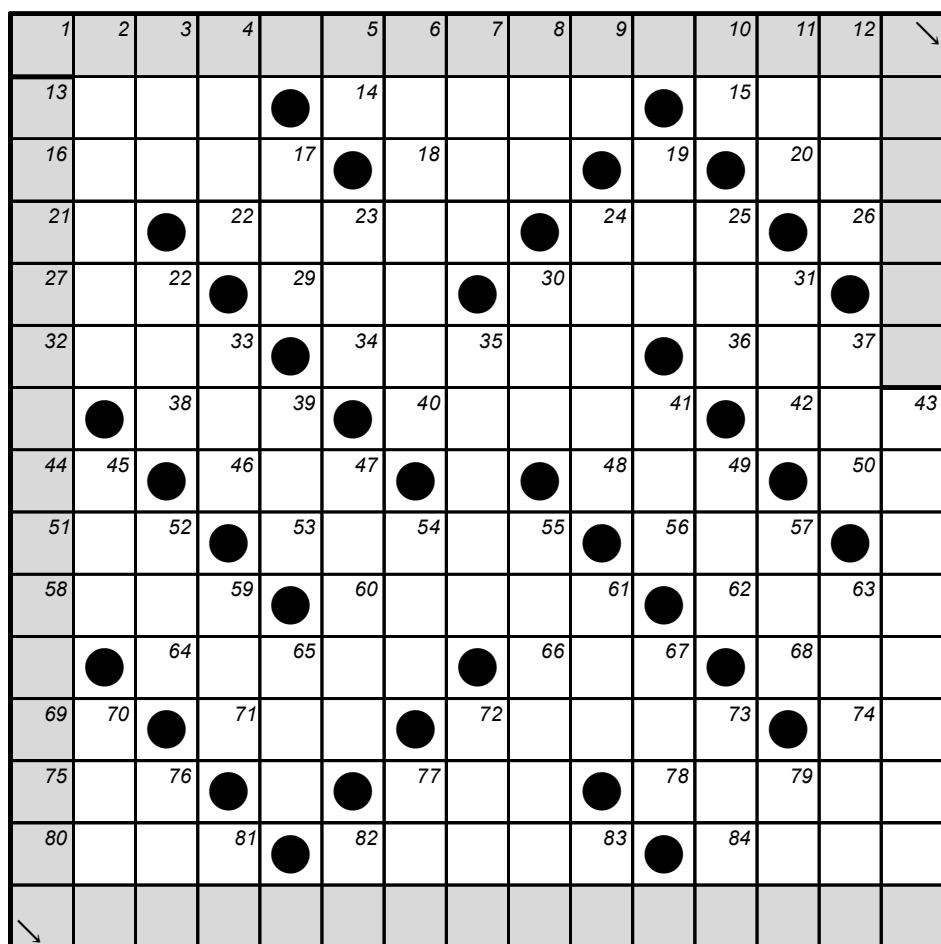
*Szálljon szívünkbe áldott akarat,
És kösse egybe mind a kezeket.*

Folytatása a rejtvényben a vízsz. 1. és a függ. 13. alatt.

VÍZSZINTES: 13. A Balkán keleti részén élt ókori nép. 14. A Kos csillagkép latin neve. 15. Nobel-díjas német fizikus (Max, 1882–1970). 16. ... John – angol énekes, zongorista, zeneszerző. 18. Indium és kén vegyjele. 20. Német személyes névmás. 21. Alá. 22. Ayrton ... (1960–1994) – brazil autóversenyző. 24. Vinni képes. 26. Tápé! 27. Értelmi képesség. 29. Minőségellenőrző osztály. 30. Duzzogva neheztel. 32. André ... (1869–1951) – Nobel-díjas francia író. 34. Kopott, elhasznált. 36. Thomas ... (1875–1955) – Nobel-díjas német író. 38. gyermeke. 40. Szoros a Keleti-Kárpátokban. 42. Nemzetközi Olimpiai Bizottság. 44. Leányunk férje. 46. Házastárs. 48. Horony. 50. Japán drámai műfaj. 51. Az itt levőt. 53. Nagyszerű. 56. A szarvas nőténye. 58. Nemesgáz. 60. Úrtartalom mértékegysége. 62. ...-chantant – zenés kávéház. 64. Diplomáciai képviselő. 66. Régi hossz mérték. 68. Iratkapocs. 69. Gyakori kötőszó. 71. Vágóeszköz. 72. Képzelt ... – Molière vígjátéka. 74. Készülni kezd! 75. Gyakorító képző. 77. Az információ egysége. 78. Fejlődésében segít. 80. Barlang. 82. Kossuth-díjas színésznő (Ilona). 84. A szakásnak megfelelően (latin szóval).

FÜGGŐLEGES: 2. Az ... lány – A. Daudet elbeszélése. 3. ... Mátyás (1749–1810) – az első magyar nyelvű hírlap megalapítója. 4. Magyarországi előadóművész, zeneszerző, szövegíró. 5. Sütő András névbetűi. 6. Dél-Amerika egyik legnagyobb folyója. 7. ... Cassian – román költő, műfordító, zeneszerző. 8. Angol helyesírás. 9. Gyakori kötőszó. 10. Egyik kutya, másik ... (szólás). 11. Segélykérő jel. 12. Tartalmat kiönt. 17. Tagadás. 19. Értesülés. 23. Előtag, jelentése: új. 24. Karl ... (1850–1918) – Nobel-díjas német fizikus. 25. A ... – Vörösmarty kritikus elbeszélő költeménye. 28. Német tévétársaság. 30. Őszi hónap (röv.). 31. Lantán és nitrogén vegyjele. 33. Egy

– németül. 35. Aki nem hall (nép.). 38. Latin tagadás. 39. Levegő. 41. ... a havas – Orbán János műve. 43. Puccini operája. 45. Kossuth-díjas színész (Lajos, 1935–1984). 47. Legjobb minősítésű. 49. Rángatózó mozgás. 52. Tartó. 54. Ki ... tud? 55. Rámáz. 57. Növények szaporítószerve. 59. ... lapja – hetilap. 61. Vörhenyes. 63. Ifjúsági író (István, 1900–1970). 65. Óv. 67. Élesít. 70. Égitest forgástengelyének végpontja. 72. Fanyar gyümölcs. 73. Amerikai filmszínész (Richard). 76. Egészséges ital. 77. Török főtiszt. 79. Világifjúsági Találkozó. 81. Japán táblás játék. 82. Bácsi. 83. Szintén nem.

A keresztrejtvényeket készítette: BARABÁS ZSUZSA

Humor

A pap kertjéből rendszeresen lopják az almát. Mérgében kitesz egy táblát, ezzel a felirattal: „Isten mindent lát”.

A tolvajok másnapra kitesznek mellé egy másik táblát: „De legalább nem jelent fel”.

Angyal csenget egy férjét csaló asszony ajtójánál. Az arra gondol, hogy a férje lehet és kiszól:

- Te vagy az angyalom?
- Igen – kapja a választ – csak én egy másik cégtől vagyok.

- Mit játszanak ma a színházban – kérdezi valaki.
- A VIII. Henriket, nagyon értékes mű.
- Nekem mindegy, az első hetet úgyse láttam.

A gyerek szomorúan mondja az apjának:

- Apuka, nem is tudod, hogy ma van a születésnapom.
- Nem baj fiam, holnapra elmúlik.

Dr. Habsburg Ottóhoz benyit az inasa:

- Felség! Ne kapcsoljam be a tévét? Futballmeccset közvetítenek. Még hozzá osztrák-magyart.
- És ki ellen játszunk?

Mi a hasonlóság a nyugdíj és a sír között?

Az, hogy egyikből se lehet kijönni.

Hogy hívják a sült nyulat?

Tepsifüles!

Két politikai fogoly beszélget:

- Te miért kerültél ide? – kérdezi az egyik
- Izgatásért: szidtam a rendszert. És te?
- Nyugtatózásért: azt mondtam, úgysem tart ez már sokáig.

JELENTŐS ÉVFORDULÓK 2010-BEN

Egyháztörténeti évfordulók

JANUÁR

1. Bocskai István erdélyi fejedelem születése (1557)
1. Zwingli Ulrich születése (1484)
6. A vallásszabadságot a világon elsőként kijelentő 1568-as Tordai Országgyűlés kezdete
8. Szász Domokos püspök halála (1899)
17. Szenczi Molnár Albert magyar reformátor halála (1639)
23. Johannes Honterus, az erdélyi reformáció szász úttörőjének halála (1549)
25. Bélteki Drágffy Gáspár, Kraszna- és Közép-Szolnok vármegye főispánja, a partiumi reformáció pártfogójának halála (1545)
30. II. Rákóczi György erdélyi fejedelem születése (1621) – Sikertelen lengyel hadjárata Erdély aranykorának leáldozását jelentette.
31. Kecskeméthy István kolozsvári teológiai tanár, bibliafordító születése (1864)

FEBRUÁR

4. Dietrich Bonhoeffer teológus, a nácik által hitéért kivégzett német lelkipásztor születése (1906)
6. Johann Heinrich Bisterfeld, az enyedi kollégium híres tanára, filozófus halála (1655)
9. A puritanizmus magyarhoni terjesztését célul kitűző ún. Londoni Liga megalakítása, Tolnai Dali János és társai által (1638)
9. Vitéz nagybányai Horthy Miklós halála (1957)
18. Luther Márton halála (1546)
22. Bod Péter tudós, pap, író, történész születése (1712)
25. Tavaszy Sándor kolozsvári teológiai tanár születése (1888), neki köszönhetjük, hogy a liberalizmus miatt mellőzött Heidelbergi Kátét újra felfedezték a reformátusok, fordításában máig is oktatjuk konfirmandusainknak.

MÁRCIUS

3. Bod Péter halála (1769)
20. Misztótfalusi Kis Miklós európai hírnevű nyomdász halála (1702), a Károli-Biblia és Zsoltároskönyv terjesztésének szolgálatát köszönhetjük neki
21. Johann Sebastian Bach születése (1685)
24. Michiel de Ruyter, a gályarab prédikátorokat kiszabadító holland tengernagy születése (1606, mások szerint 1607)
26. Kriza János unitárius püspök, néprajzkutató halála (1875)

ÁPRILIS

9. Dietrich Bonhoeffer mártíromsága (1945)
18. Lorántffy Zsuzsanna, I. Rákóczi György fejedelem felesége, a református egyház híres pártfogójának halála (1660)
22. Nagy Péter püspök születése (1819), racionalista szellemben írt kátéja azt bizonyította, hogy a liberalizmus beférkőzött a 19. századi erdélyi református teológiai gondolkodásba
25. Gárdonyi Zoltán, a 20. századi magyar protestáns egyházzene nagy mestere születése (1906)
29. Michiel de Ruyter holland tengernagy halála (1676)

MÁJUS

10. Pápai Páriz Ferenc tanár, orvos és filozófus születése (1649)
10. Karl Barth, az újreformátori teológia atyja születése (1886); munkásságának köszönhetően az egyház a liberalizmus útvesztőjéből visszatér a Kijelentés igazságához
13. Makkay Sándor püspök, író születése (1890)
14. Kecskeméthy István bibliafordító halála (1938)
25. Szász Domokos püspök születése (1838), liberális teológus, a kolozsvári teológia felépíttetője
27. Kálvin János halála (1564)

JÚNIUS

7. II. Rákóczi György fejedelem halála (1660)
8. I. Rákóczi György erdélyi fejedelem születése (1593)
10. Apáczai Csere János nagy műveltségű tanár, a Magyar Encyclopaedia és a Magyar Logikátska szerzője születése (1625)
12. Vásárhelyi János püspök születése (1888); Ágendáskönyve napjainkig meghatározza istentiszteleti rendünket
18. Vitéz nagybányai Horthy Miklós, Magyarország református kormányzója születése (1868)
23. A protestánsok szabadságát garantáló bécsi béke megkötése (1606)
24. Theodore Beze (máshol Béza Tódor), Kálvin munkatársa, zsoltárfordító születése (1519)
27. Gárdonyi Zoltán egyházzenész halála (1986)
28. Kriza János unitárius püspök, néprajzkutató születése (1811)

JÚLIUS

10. Kálvin János születése (1509)
19. Makkay Sándor püspök halála (1951)
22. Hunyadi János nádorfehérvári (ma Belgrád) győzelme, melynek emlékére a déli harangszót máig is halljuk (1456)
28. Johann Sebastian Bach halála (1750)
29. Árva Bethlen Kata, a református egyházak és iskolák híres mecénásának halála (1759)

AUGUSZTUS

4. Tildy Zoltán lelkipásztor, köztársasági elnök halála (1961)
6. Ravasz László püspök, teológus halála (1975)
23. Az Egyházak Világtanácsa megalakulása (1848)
28. (mások szerint 31.) Cloude Goudimel halála (1572), a genfi zsoltárok négyszólamú harmóniáit köszönhetjük neki, rá alapozva alakítja meg később Maróti György a debreceni Kántust
30. Szenczi Molnár Albert, a máig énekelt 150 genfi zsoltár magyarra fordítójának születése (1574)

SZEPTEMBER

10. Pápai Páriz Ferenc halála (1716)
12. Clement Marot halála (1544)
16. Nagy Péter püspök halála (1884)
29. Ravasz László püspök születése (1882)
- ? – Sulyok István püspök halála (1944)

OKTÓBER

11. I. Rákóczi György fejedelem halála (1648)
13. II. József császár kiadja az ún. Türelmi Rendeletet (1781), mely megszorításokkal ugyan, de védelmet ad a protestánsoknak az ellenreformációval szemben
13. Theodore Beze halála (1605)
23. Huszár Gál halála (1575)

NOVEMBER

8. Johann Heinrich Alstedius teológus, az enyedi kollégium neves tanárának halála (1638)
10. Luther Márton születése (1483)
11. Bocskai megköti a zsitvatoroki békét (1606)
15. Dávid Ferenc püspök, az unitárius egyház alapítójának halála (1579)
15. Bethlen Gábor erdélyi fejedelem születése (1580) és halála (1629)
18. Tildy Zoltán református lelkipásztor, a második világháború utáni Magyarország első köztársasági elnökének születése (1889)
23. Clement Marot, Kálvin munkatársa, költő, a genfi zsoltárok nagy részének versbe szedője születése (1496)
30. Árva Bethlen Kata születése (1700)

DECEMBER

8. Tavasz Sándor teológiai tanár, a Heidelbergi Káté fordítójának halála (1951)
10. Karl Barth halála (1968)
11. Vásárhelyi János püspök halála (1960)
12. Geleji Katona István püspök halála (1649); törvénykönyve gátat szab a presbiterianizmus eszméinek, hosszú ideig meghatározza az erdélyi református egyház működését, a graduál-énekletés pártfogója

15. Sulyok István, a Királyhágómelléki Református Egyházkerület első püspökének születése (1895)
21. Kálmáncsehi Sánta Márton, tudós pap, az erdélyi reformáció egyik első harcosának halála (1557)
29. Bocskai István fejedelem halála (1606)
31. Apáczai Csere János halála (1659)

GERÉB MIKLÓS Nagyvárad-Ósi segédlelkész

Egyéb évfordulók 2010-ben

JANUÁR

1. 30 éve, 1980-ban halt meg Tamkó Sirató Károly költő, műfordító
2. 95 éve, 1915-ben halt meg Karl Goldmark magyar zeneszerző
2. 75 éve, 1945-ben halt meg Gulácsi Irén író
4. 300 éve, 1710-ben született Giovanni Battista Pergolesi olasz zeneszerző
4. 225 éve, 1785-ben született Jakob Grimm német mesegyűjtő
7. 95 éve, 1945-ben halt meg Réti István erdélyi festőművész, művészeti író
10. 90 éve, 1920-ban született Csanádi Imre költő, műfordító, szerkesztő
10. 65 éve, 1945-ben halt meg Ligeti Ernő erdélyi költő, író, újságíró
13. 65 éve, 1945-ben halt meg Szerb Antal író, irodalomtörténész, műfordító
14. 135 éve, 1875-ben született Albert Schweitzer svájci lelkész, orvos, organista
14. 125 éve, 1885-ben született Dénes Zsófia lapszerkesztő, író
15. 215 éve, 1795-ben született Bölöni Farkas Sándor, erdélyi író
15. 100 éve, 1910-ben halt meg Petelei István, erdélyi író
16. 160 éve, 1850-ben született Endrődi Sándor, erdélyi költő, műfordító
23. 90 éve, 1920-ban született Létay Lajos, erdélyi költő
23. 70 éve, 1940-ben halt meg Vészi József író, újságíró, szerkesztő
25. 110 éve, 1900-ban született Fekete István ifjúsági író
25. 70 éve, 1940-ben született Jakabos Ödön erdélyi utazó, útinaplóíró, végigjárta Kőrösi Csoma Sándor útját
26. 115 éve, 1895-ben halt meg Komjáthy Jenő költő
26. 105 éve, 1905-ben született Tamkó Sirató Károly költő, műfordító
27. 150 éve, 1860-ban halt meg Bolyai János tudós matematikus
27. 20 éve, 1990-ben halt meg Borsos Miklós szobrászművész, grafikus, esszéíró
28. 205 éve, 1805-ben halt meg Csokonai Vitéz Mihály, költő
29. 15 éve, 1995-ben halt meg Herceg János újvidéki író, szerkesztő, műfordító
29. 60 éve, 1950-ben született Vámos Miklós író

30. 180 éve, 1830-ban halt meg Virág Benedek költő, az antik verselés művelője
30. 65 éve, 1945-ben született Cseke Péter erdélyi közíró, irodalomtörténész, műfordító
30. 240 éve, 1770-ben született Köteles Sámuel erdélyi filozófiai író, nagyenyedi tanár

FEBRUÁR

3. 80 éve, 1930-ban született Csoóri Sándor költő, író, főszerkesztő
5. 200 éve, 1810-ben halt meg Rát Mátyás, az első magyar nyelvű újság megindítója és szerkesztője
7. 115 éve, 1895-ben született Zsolt Béla költő, író, újságíró
8. 100 éve, 1910-ben született Kovács-Katona Jenő erdélyi költő, író, kritikus
9. 235 éve, 1775-ben született Bolyai Farkas tudós, drámaíró
13. 210 éve, 1800-ban született Brassai Sámuel irodalomtörténész, nyelvész, polihisztor
18. 185 éve, 1825-ben született Jókai Mór író
19. 225 éve, 1785-ben született Szemere Pál költő, tudós, nyelvújító
20. 100 éve, 1910-ben született Földeák János író, költő
22. 475 éve, 1535-ben született Bornemisza Péter író, nyomdász, prédikátor
22. 100 éve, 1910-ben született Kovács György, erdélyi író
22. 75 éve, 1935-ben halt meg Fehér Dezső író, újságíró, nagyváradi lapszerkesztő
23. 325 éve, 1685-ben született Georg Friedrich Händel német orgonaművész és zeneszerző
24. 260 éve, 1750-ben született Révai Miklós papköltő, az időmértékes verselés egyik meghonosítója, nyelvtudós, szerkesztő
25. 190 éve, 1820-ban született Vachott Imre szerkesztő, író
27. 145 éve, 1865-ben halt meg báró Jósika Miklós író

MÁRCIUS

1. 180 éve, 1830-ban halt meg Gyarmathi Sámuel tudós, nyelvész, tanár, orvos
1. 225 éve, 1785-ben halt meg Sajnovics János nyelvtudós, csillagász
3. 35 éve, 1975-ben halt meg Németh László író, tanár, orvos
5. 50 éve, 1960-ban halt meg Asztalos István erdélyi író
6. 535 éve, 1475-ben született Michelangelo Buonarroti olasz költő, festő, szobrász
7. 140 éve, 1870-ben született Thury Zoltán, erdélyi származású író, publicista
8. 90 éve, 1920-ban született Hornyák József erdélyi író, lapszerkesztő
9. 65 éve, 1945-ben született Bereck József szlovákiai író, lapszerkesztő

9. 75 éve, 1935-ben született Binder Pál művelődéstörténész, helytörténész, író
12. 60 éve, 1950-ben halt meg Heinrich Mann német író
12. 220 éve, 1790-ben halt meg Hadik András erdélyi emlékiratíró
12. 145 éve, 1865-ben született Tutsek Anna erdélyi író, szerkesztő
13. 80 éve, 1930-ban halt meg Fráter Lóránd költő, zeneszerző
16. 70 éve, 1940-ben halt meg Selma Lagerlöf svéd író
19. 90 éve, 1950-ben született Fülöp Gábor újvidéki költő, dramaturg
21. 325 éve, 1685-ben született Johann Sebastian Bach német zeneszerző
22. 115 éve, 1895-ben született Illés Béla író
24. 100 éve, 1910-ben született Ortutay Gyula néprajztudós, irodalomtörténész, politikus
26. 135 éve, 1875-ben halt meg Kriza János erdélyi népköltészet-gyűjtő
26. 95 éve, 1915-ben halt meg Bunyitai Vince katolikus egyháztörténész
29. 125 éve, 1885-ben született Kosztolányi Dezső író, költő
29. 105 éve, 1905-ben született Rejtő Jenő író

ÁPRILIS

1. 95 éve, 1915-ben született Cseres Tibor író, újságíró
3. 65 éve, 1945-ben halt meg Ritoók Emma író, esztéta, műfordító
3. 60 éve, 1950-ben halt meg Kurt Weill német zeneszerző
3. 120 éve, 1890-ben született György Lajos erdélyi irodalomtörténész
6. 85 éve, 1925-ben született Dánielisz Endre irodalomtörténész, helytörténész
6. 190 éve, 1820-ban született Klapka György hadvezér, diplomata
6. 520 éve, 1490-ben halt meg Mátyás király
7. 160 éve, 1850-ben halt meg Ábrányi Emil író, szerkesztő, publicista
8. 150 éve, 1860-ban halt meg gróf Széchenyi István, író, politikus
8. 275 éve, 1735-ben halt meg II. Rákóczi Ferenc államférfi, hadvezér, emlékiratíró
9. 160 éve, 1850-ben született Pósa Lajos, költő
9. 180 éve, 1830-ban halt meg Reviczky Gyula, költő
10. 105 éve, 1905-ben született Jancsó Elemér, irodalomtörténész, kritikus, egyetemi tanár
10. 50 éve, 1960-ban született Apró István újvidéki író, újságíró
11. 275 éve, 1735-ben született Báróczy Sándor, nyelvújító
11. 105 éve, 1905-ben született József Attila, költő
11. 110 éve, 1900-ban született Márai Sándor, író
11. 40 éve, 1970-ben halt meg Gyallay Domokos író, újságíró
12. 195 éve, 1815-ben született Rómer Flóris régész, művészettörténész
14. 60 éve, 1950-ben született Esterházy Péter író
15. 320 éve, 1690-ben halt meg Apafi Mihály erdélyi fejedelem, prózaíró
16. 180 éve, 1830-ban halt meg Katona József író
16. 40 éve, 1970-ben halt meg Veres Péter író
16. 125 éve, 1885-ben született Weiner Leó magyar zeneszerző

16. 40 éve, 1970-ben halt meg Váci Mihály költő, műfordító
18. 350 éve, 1660-ban halt meg Lorántffy Zsuzsanna I. Rákóczi György fejedelem felesége
19. 90 éve, 1920-ban született Szabó György történész, irodalomtörténész, klasszika-filológus, művészettörténész, egyetemi tanár
19. 120 éve, 1890-ben halt meg Orbán Balázs erdélyi író, néprajzi gyűjtő, történész
21. 160 éve, 1850-ben halt meg báró Wesselényi Miklós erdélyi politikus, publicista, színházpártoló főnemes
23. 160 éve, 1855-ben halt meg William Wordsworth, angol költő
23. 85 éve, 1925-ben született Rapcsányi László író, újságíró, szerkesztő
24. 75 éve, 1935-ben született Lendvay Éva erdélyi költő, műfordító, újságíró
27. 185 éve, 1825-ben született Greguss Ágost író, esztéta, kritikus
30. 140 éve, 1870-ben született Lehár Ferenc zeneszerző
30. 45 éve, 1965-ben halt meg Lyka Károly művészeti író, festőművész

MÁJUS

1. 390 éve, 1620-ban született gr. Zrínyi Miklós, hadvezér, író, költő
1. 110 éve, 1900-ban halt meg Munkácsy Mihály festőművész
3. 260 éve, 1750-ben született Hajnóczy József író, politikus
5. 110 éve, 1900-ban született Háy Gyula drámaíró, műfordító
6. 100 éve, 1910-ben született Tatay Sándor író
7. 70 éve, 1940-ben született Kocsis István erdélyi író, drámaíró
7. 185 éve, 1825-ben halt meg Antonio Salieri olasz zeneszerző
7. 170 éve, 1840-ben született Pjotr Iljics Csajkovszkij orosz zeneszerző
7. 35 éve, 1975-ben halt meg Háy Gyula drámaíró, műfordító
8. 195 éve, 1815-ben született Lovassy László szalontai újságíró, politikus, az országgyűlési ifjak egyik vezetője
9. 75 éve, 1935-ben született Bertha Bulcsu író, lapszerkesztő
12. 165 éve, 1845-ben halt meg Batsányi János költő
13. 170 éve, 1840-ben született Alphonse Daudet francia író
14. 85 éve, 1925-ben született Herédi Gusztáv író, közíró
14. 85 éve, 1925-ben született Nemeskürty István irodalom- és filmtörténész
15. 195 éve, 1815-ben halt meg Szacsvay Sándor publicista
17. 960 éve, 1050-ben halt meg Guido d'Arezzo (Guido Aretinus) olasz énekkari vezető, zeneelméleti tanár
17. 10 éve, 2000-ben halt meg Gáll Ernő erdélyi filozófiai író, szociológus, szerkesztő, egyetemi tanár
18. 180 éve, 1830-ban született Karl Goldmark magyar zeneszerző
19. 15 éve, 1995-ben halt meg Páskándi Géza erdélyi költő, író
20. 745 éve, 1265-ben született Dante Alighieri olasz író, költő
20. 215 éve, 1795-ben halt meg Hajnóczy József író, politikus, a Martinovics-féle összeesküvés egyik vezetője

20. 215 éve, 1795-ben halt meg Laczkovics János publicista, műfordító, testőr, a Martinovics-féle összeesküvés egyik vezetője
20. 215 éve, 1795-ben halt meg Martinovics Ignác filozófus, természettudós
22. 125 éve, 1885-ben halt meg Victor Hugo francia író
27. 280 éve, 1730-ban halt meg Niccolò Paganini olasz hegedűművész, zeneszerző
28. 205 éve, 1805-ben halt meg Luigi Boccherini olasz zeneszerző
28. 100 éve, 1910-ben halt meg Mikszáth Kálmán író
31. 40 éve, 1970-ben halt meg Fábry Zoltán felvidéki író, kritikus, publicista

JÚNIUS

2. 40 éve, 1970-ben halt meg Trencsényi – Waldapfel Imre irodalomtörténész, vallástörténész, műfordító
3. 215 éve, 1795-ben halt meg Kármán József író
6. 135 éve, 1875-ben született Thomas Mann német író
6. 130 éve, 1880-ban halt meg Orlay Petrich Soma festőművész
6. 60 éve, 1950-ben halt meg báró Bánffy Miklós (Kisbán) erdélyi író
8. 200 éve, 1810-ben született Robert Alexander Schumann német zeneszerző, zongoraművész
8. 80 éve, 1930-ban született Duba Gyula felvidéki író, szerkesztő
9. 140 éve, 1870-ben halt meg Charles Dickens angol író
10. 130 éve, 1880-ban született Kaffka Margit írónő
10. 385 éve, 1625-ben született Apáczai Csere János író, teológiai doktor, tanár
18. 10 éve, 2000-ben halt meg Ordódy Katalin felvidéki író, szerkesztő
20. 190 éve, 1820-ban született Czakó Zsigmond erdélyi drámaíró
25. 60 éve, 1950-ben halt meg József Jolán író, József Attila nővére
26. 175 éve, 1835-ben született Herman Ottó természettudós, néprajzkutató, újságíró
28. 55 éve, 1955-ben halt meg Szekfű Gyula történész, publicista, egyetemi tanár

JÚLIUS

2. 65 éve, 1945-ben született Fábrián Imre költő, újságíró, folklorista
6. 595 éve, 1415-ben halt meg Husz János – Huss Jan cseh gondolkodó, egyetemi tanár, előreformátor
7. 35 éve, 1975-ben halt meg Simon István költő, műfordító, szerkesztő
8. 160 éve, 1850-ben született Péterfy Jenő színikritikus
13. 95 éve, 1915-ben született Gálffy Mózes erdélyi nyelvész, egyetemi tanár
13. 130 éve, 1880-ban halt meg Csengery Antal publicista, politikus, történész, közgazdasági író

14. 15 éve, 1995-ben halt meg Hegyi Endre erdélyi költő, műfordító
15. 110 éve, 1900-ban született Passuth László író, műfordító
17. 120 éve, 1890-ben született Tabéry Géza erdélyi író
17. 85 éve, 1925-ben született Nagy László költő, műfordító, szerkesztő
17. 180 éve, 1830-ban született Reményi Ede hegedűművész
18. 30 éve, 1980-ban halt meg Komlós János író, újságíró
18. 80 éve, 1930-ban született Németh István vajdasági író, újságíró
19. 110 éve, 1900-ban született Remenyik Zsigmond felvidéki eredetű író, drámaíró
19. 100 éve, 1910-ben született Bóka László költő, író, irodalomtörténész
19. 190 éve, 1820-ban született Lauka Gusztáv költő, író, humorista
20. 255 éve, 1755-ben született Martinovics Ignác tudós, filozófus, egyetemi tanár
21. 140 éve, 1870-ben halt meg Josef Strauss osztrák zeneszerző
22. 110 éve, 1910-ben született Gagy László erdélyi író, szerkesztő
24. 85 éve, 1925-ben született Antal Árpád erdélyi irodalomtörténész, egyetemi tanár
25. 70 éve, 1940-ben született Tóth Ferenc újvidéki költő, író, népballadagyűjtő
28. 260 éve, 1750-ben halt meg Johann Sebastian Bach német zeneszerző
28. 80 éve, 1930-ban született Bodor Pál író, újságíró, műfordító
30. 280 éve, 1730-ban született Jelky András világutazó, emlékiratíró
30. 25 éve, 1985-ben halt meg Kálnoky László költő, műfordító

AUGUSZTUS

2. 95 éve, 1915-ben született Halmos György zongoraművész, zenetanár
4. 130 éve, 1880-ban született Gyallay Domokos erdélyi író, újságíró
4. 80 éve, 1930-ban született Ránki György történész
6. 35 éve, 1975-ben halt meg Ravasz László református püspök
6. 35 éve, 1975-ben halt meg Szauder József irodalomtörténész
8. 220 éve, 1790-ben született Kölcsey Ferenc író, költő, politikus
9. 60 éve, 1950-ben halt meg Schöpflin Aladár író, kritikus, irodalomtörténész, műfordító
9. 320 éve, 1690-ben született Mikes Kelemen író, önéletrajzíró
9. 100 éve, 1910-ben született Dobossy László felvidéki író, irodalomtörténész, egyetemi tanár
9. 215 éve, 1795-ben született Dukai Takách Judit költő
10. 205 éve, 1805-ben született Toldy Ferenc irodalomtörténész
11. 185 éve, 1825-ben született Türr István emlékiró
14. 165 éve, 1845-ben született Lechner Ödön építész
15. 120 éve, 1890-ben született Hunyadi Sándor erdélyi dráma- és regényíró
17. 100 éve, 1910-ben született Erkki Aaltonen finn zeneszerző
17. 20 éve, 1990-ben halt meg Abody Béla író, műfordító, szerkesztő
18. 260 éve, 1750-ben született Antonio Salieri olasz zeneszerző

22. 130 éve, 1880-ban született Bíró Lajos író, újságíró
28. 1580 éve, 430-ban halt meg Augustinus Aurelius – Szent Ágoston író, gondolkodó
28. 185 éve, 1825-ben született Zalár József költő, történetíró
30. 120 éve, 1890-ben született Reményik Sándor erdélyi költő

SZEPTEMBER

4. 205 éve, 1805-ben született gróf Mikó Imre erdélyi művelődéspolitikus
5. 45 éve, 1965-ben halt meg Albert Schweitzer svájci lelkész, orvos, orgonista
9. 50 éve, 1960-ban halt meg Jussi Björling svéd tenorista
9. 40 éve, 1970-ben halt meg Csűrös Emilia író, újságíró
9. 15 éve, 1995-ben halt meg Móricz Virág író
10. 120 éve, 1890-ben született Franz Werfel német költő
11. 80 éve, 1930-ban született Szabó Gyula erdélyi író
11. 65 éve, 1945-ben született Gyimesi Éva erdélyi irodalomtörténész, kritikus, egyetemi tanár
11. 145 éve, 1865-ben született Zoványi Jenő református egyháztörténész
13. 50 éve, 1960-ban halt meg Weiner Leó magyar zeneszerző
13. 305 éve, 1705-ben halt meg gróf Thököly Imre naplóiíró, Erdély fejedelme
14. 110 éve, 1900-ban halt meg Papp Dániel író, újságíró, szerkesztő
16. 75 éve, 1935-ben született Gortvay Erzsébet kárpátaljai irodalomtörténész
22. 100 éve, 1910-ben született Faludy György költő, újságíró, műfordító
22. 65 éve, 1945-ben halt meg Vikár Béla folklorista, műfordító
24. 100 éve, 1910-ben született Vas István költő, író, műfordító
25. 80 éve, 1930-ban született Ungvári Tamás író, műfordító, irodalomtörténész
26. 65 éve, 1945-ben halt meg Bartók Béla zongoraművész, zeneszerző, népdalgyűjtő
27. 210 éve, 1800-ban halt meg Pray György történetíró, könyvtári vezető

OKTÓBER

2. 65 éve, 1935-ben született Gyimesi György felvidéki vadászati író
4. 435 éve, 1570-ben született Pázmány Péter író, hittérítő, tudós
5. 130 éve, 1880-ban halt meg Jaques Offenbach német származású francia zeneszerző, karmester
5. 180 éve, 1830-ban született Lehoczky Tivadar munkácsi műfordító, történész
5. 185 éve, 1825-ben született Xantus János író, természettudós, néprajzkutató
6. 215 éve, 1795-ben halt meg Szentjóni Szabó László költő, író, újságíró

6. 75 éve, 1935-ben született Tózsér Árpád felvidéki költő, író, szerkesztő
6. 15 éve, 1995-ben halt meg Mándy Iván író
7. 200 éve, 1810-ben született Nagy Ignác vígjátékíró, humorista
7. 100 éve, 1910-ben született Tabi László író, újságíró, szerkesztő
8. 70 éve, 1940-ben született Bosnyák István újvidéki irodalomtörténész, kritikus, szerkesztő
9. 20 éve, 1990-ben halt meg Ottlik Géza író, műfordító
9. 30 éve, 1980-ban halt meg Tóth Ferenc újvidéki költő, író, népballadagyűjtő
14. 90 éve, 1920-ban halt meg Sombori Sándor író, műfordító, irodalomtörténész
15. 105 éve, 1905-ben halt meg Szász Károly erdélyi költő, tanár
16. 285 éve, 1725-ben született gr. Gvadányi József költő, katona
18. 270 éve, 1740-ben született Dugonics András író, egyetemi tanár
19. 265 éve, 1745-ben halt meg Jonathan Swift angol író
22. 195 éve, 1815-ben született Obernyik Károly dráma- és novellaíró
24. 220 éve, 1790-ben született gróf Teleki József irodalom pártoló, nyelvész, történész, a marosvásárhelyi Teleki-téka megalapítója
25. 185 éve, 1825-ben született ifj. Johann Strauss osztrák zeneszerző
27. 230 éve, 1880-ban született Hatvany Lajos író, kritikus, irodalomtörténész
28. 80 éve, 1930-ban született Dobos László felvidéki író, szerkesztő, politikus
31. 80 éve, 1930-ban halt meg Szabolcska Mihály költő
31. 40 éve, 1970-ben halt meg Szabó Pál író

NOVEMBER

2. 60 éve, 1950-ben halt meg G. Bernard Shaw ír drámaíró
2. 75 éve, 1935-ben született Palocsay Zsigmond erdélyi költő
3. 80 éve, 1930-ban született Száraz Endre erdélyi származású író, esszé- és színműíró
5. 45 éve, 1955-ben született Balázs Attila újvidéki író, műfordító, újságíró
6. 130 éve, 1880-ban született Baumgarten Ferenc Ferdinánd esztéta, kritikus, a Baumgarten-díj megalapítója
6. 75 éve, 1935-ben született Kozma Dezső erdélyi irodalomtörténész
7. 200 éve, 1810-ben született Erkel Ferenc zeneszerző, karmester
7. 35 éve, 1975-ben halt meg Bárczi Géza nyelvész
7. 70 éve, 1940-ben halt meg Pintér Jenő irodalomtörténész
8. 80 éve, 1930-ban született Tamás Mária erdélyi költő, író, műfordító
8. 135 éve, 1875-ben született Rajcsányi Gyula felvidéki író
10. 60 éve, 1950-ben született Danyi Magdolna újvidéki költő, kritikus, irodalomtörténész
10. 35 éve, 1975-ben halt meg Lányi Sarolta költő, műfordító

15. 95 éve, 1915-ben született Péterfy Emilia író, tankönyvszerkesztő
18. 185 éve, 1825-ben született Lévy József költő, műfordító
19. 155 éve, 1855-ben halt meg Vörösmarty Mihály költő
20. 190 éve, 1820-ban született Ábrányi Emil író, szerkesztő, publicista
20. 100 éve, 1910-ben halt meg Lev Nikolajevics Tolsztoj orosz író
21. 180 éve, 1830-ban halt meg Kisfaludy Károly drámaíró, irodalomszervező
23. 140 éve, 1870-ben született Ráth Végh István író, művelődéstörténész
23. 20 éve, 1990-ben halt meg Szécsi Margit költő
24. 95 éve, 1915-ben született Lőrincze Lajos nyelvész
25. 185 éve, 1825 éve, 1825-ben született Lévy József költő
26. 100 éve, 1910-ben született Csehi Gyula irodalomestéta, egyetemi tanár
27. 30 éve, 1980-ban halt meg Kicsi Antal erdélyi irodalomtörténész, író, műfordító
30. 310 éve, 1700-ban született gr. Árva Bethlen Kata írónő, önéletrajzíró

DECEMBER

1. 210 éve, 1800-ban született Vörösmarty Mihály költő
1. 15 éve, 1995-ben halt meg Méliusz József erdélyi író
1. 225 éve, 1785-ben született Döbrentei Gábor író, költő, szerkesztő, műfordító
1. 105 éve, 1905-ben született Kellér Dezső író, konferanszié
2. 120 éve, 1890-ben született Molter Károly erdélyi író
6. 345 éve, 1665-ben született Bercsényi Miklós, a Rákóczi-szabadságharc főgenerálisa
8. 105 éve, 1905-ben született Hollós Korvin Lajos író, költő, lapszerkesztő
10. 135 éve, 1875-ben halt meg Toldy Ferenc irodalomtörténész
11. 80 éve, 1930-ban született Berend T. Iván történész, egyetemi tanár
14. 225 éve, 1785-ben született Bölöni Farkas Sándor útirajz- és naplóíró
15. 65 éve, 1945-ben született Farkasházy Tivadar újságíró, író, humorista
15. 85 éve, 1925-ben született Szénási Sándor egyházi író, műfordító
16. 240 éve, 1770-ben született Ludwig van Beethoven német zeneszerző
17. 210 éve, 1800-ban született Czuczor Gergely költő, nyelvész
17. 485 éve, 1525-ben született Giovanni Pierluigi da Palestrina olasz zeneszerző, karmester
19. 110 éve, 1900-ban született Féja Géza író, újságíró, szerkesztő
22. 135 éve, 1875-ben halt meg báró Kemény Zsigmond, erdélyi író
27. 190 éve, 1820-ban halt meg Tessedik Sámuel, az első magyar mezőgazdasági szakiskola megalapítója
29. 125 éve, 1885-ben született Hóman Bálint történész, politikus
31. 60 éve, 1950-ben halt meg György Lajos erdélyi irodalomtörténész

Összeállította: JÁROSI ÉVA

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület címtára

Igazgatótanácsi Hivatal

BH-410210 Oradea Str. Jean Calvin nr. 1, 0259-431710; 0259-435386,
0259-431708, 0724-393528 partium@rdsor.ro. Titkárnő: SZABÓ KATALIN

Tiszt- és tisztségviselők:

CSÚRY ISTVÁN püspök

KOVÁCS ZOLTÁN egyházkerületi főgondnok

TOLNAY ISTVÁN világi főjegyző

FODOR LAJOS katekétikai előadó:

OLÁH MIHÁLY egyházzenei előadó:

LUCZA ISTVÁN ifjúsági előadó

:

Titkárság: SZABÓ KATALIN, 0724-353928, 0259-431708, 0259-431710,
0259-435386 partium@rdslink.ro

Közigazgatási Ügyosztály: FORRÓ LÁSZLÓ előadótanácsos 0722-686780
forrolaszlo@yahoo.com. Referens: Boruzs Edith.

Gazdasági Ügyosztály: SALÁNKI LÓRÁNT előadótanácsos 0723-481466 és
FARKAS ZSOLT referens. Könyvelők: MÉSZÁROS GYÖNGYI,
JONUCZ KATALIN

Missziói Ügyosztály: VINCZÉNÉ PÁLFI JUDIT előadótanácsos 0741-179307
vinczezoltanro@freemail.hu

Tanügyi Ügyosztály: TOLNAY ISTVÁN előadótanácsos. 0259-432508
Referens: Jámber Éva

Külügyi Osztály: ANTAL JÁNOS előadótanácsos. 0722-686824
antaljanos@partium.ro

Kiadói és Sajtóosztály: DR. HERMÁN M. JÁNOS előadótanácsos
0722-508424 jhermanm@gmail.com

Katekétikai Ügyosztály. Vezető: SZŰCS ÉVA 0745-306661
szucseva@yahoo.com

Műszaki előadó: EMÓDI TAMÁS 0745-311387 emoditamas@gmail.com

Jogtanácsos: MÁTHÉ EDITH 0722-686827. Referens: PETRUCZ IZABELLA
0752-875320 petruczi@freemail.hu

Levéltáros: FAZAKAS MÁRTA 0740-039754 fazakasmarta@gmail.com

Agnulli Dei – Református Szociális Központ

BH-410559 Oradea Str. Grădinarilor nr. 16. 0359-175375, agnullidei@freemail.hu

Intézményvezető: BUNTA BIBORKA – 0728-983661

Arany János Kollégium

BH-410209 Oradea Str. Primăriei nr. 36, 0259/439931 kollegium@partium.ro

Kollégiumi referens: POP RENÁTA-ÉVA 0741-106487

Egyetemi lelkész: DR. HERMÁN M. JÁNOS 0722-508424, jhermanm@gmail.com

Árva Bethlen Kata Református Óvoda

SM-440199 Satu Mare Str. Inaului nr. 11, 0261-769745, bogyakis@gmail.com

Intézményvezető: Bogya Kis Mária

Bethesda Ház – Egészségügyi és Humanitárius Központ – Szamosardó

(Centru de ajutor medical și umanitar)

Aut. 2001-000363 1008/2343/C

Aut. 2001-000362 1007/2343

MM-437356 Arduzel nr. 145/a, 0262-264107

Elnök: TÓBIÁS ESZTER;

Házgondnok: VÁNCZA ÉVA 0745-523750

tobiastibor@gmail.com

Cigánymissziós Központ

BH-410060 Oradea Calea Clujului nr. 63, romabihar@freemail.hu

Intézményvezető: NAGY JÓZSEF BARNA 0259-413644, 0747-901090

Tanítónő: MÁLAN KATALIN

Csillagocska Református Zeneóvoda

BH-410115 Oradea B-dul Ștefan cel Mare nr. 6/A, 0259-453914

Igazgató: KECSKÉS EDIT 0747-363645

Erdélyi Gyülekezet – Reménység Szigete – Budapest

H-1106 Budapest Gyógyszergyári út 3.

Intézményvezető: DR. ZALATNAY ISTVÁN

Irodavezető: PÉCSI DÁNIEL 0036-1-2609455;

0036-1-2637862 porta; 0036-1-3416602 konyha; 0036-1-4310012 fax;

info@erdelyigyulekezet.budapest.hu

Érmelléki Református Diakóniai Alapítvány (ÉRDA) – Bihardioszeg

BH-417235 Diosig Str. Livezilor nr. 75., 0259-350-337

Intézményvezető: GELLÉRT GYULA 0788-813242

bihardioszeg@yahoo.co.uk

Élesdi Református Gyermekeház

BH-415100 Alesd Str. Viilor nr. 32, 0259-342719, 0259-372185, 0744-854263, 0259-342183

Intézményvezető: DR. ANNE-MARIE SADLER

Hadadi Degenfeld Egyházi, Oktatási és Művelődési Központ

SM-447155 Hodod Str. Principală nr. 199., 0261-829166,

Igazgató: KURTA-TÓTÖS BEÁTA 0749-035745 kurtatotos@yahoo.com,

<http://degenfeldkastely.weblap.net>

Harangszó Szerkesztősége

BH-410001 Oradea Str. Moscovei nr. 14, 0259-416067 harangszo@yahoo.com

Főszerkesztő: FÁBIÁN TIBOR 0745-946470 fabitibor@gmail.com

Ifjúsági Központ, Súlyomkővár – Szilágysomlyói Egyházmegye

SJ-457330 Sarmaság, Szilágý út 66.

Gondnok: TÓTH ANDRÁS 0260-655153, 0728-279802

Ifjúsági Központ, Gyanta – Bihari Egyházmegye

BH-417131 Ginta nr. 130. Tel.: 0259-312005, 0745-926516, soosjt@yahoo.com

Intézményvezető: SOÓS JÓZSEF TAMÁS lp.

Ilyés Gyula Református Könyvesbolt

BH-410209 Oradea Str. Jean Calvin nr. 2.

Intézményvezető: NAGY IBOLYA 0745-990924

Jámbor-féle Öregotthon

BH-410094 Oradea Str. M. Kogălniceanu nr. 30.

Intézményvezető: MEGYERI EMESE 0766-430946

Királyhágómelléki Református Egyházkerület Diakóniai Irodája

BH-410210 Oradea Str. Jean Calvin nr. 1, 0259-431710

Intézményvezető: FARKAS ANDREA

Királyhágómelléki Református Egyházkerület Dokumentációs Könyvtára (KREDOK)

BH-410095 Oradea Str. Mihai Viteazul nr. 3., 0359-436475

Intézményvezető: DR. HERMÁN M. JÁNOS 0722-508424 jhermanm@gmail.com

Királyhágómelléki Református Egyházkerület**Segély- és Kölcsönpénztára**

BH-410210 Oradea Str. Jean Calvin nr. 1. – Nagyvárad-Újváros

Egyházközség irodája

Pénztáros: BORSI ZSIGMOND ny. esperes 0727-156433

Krasznamihályfalvi Michiel de Ruyter Egyházi, Ifjúsági és Turisztikai Központ

SM-447007 Mihăieni nr. 140.

Intézményvezető: JOBB DOMOKOS 0788-293398, 0746-852662

jobbdom@freemail.hu

Lorántffy Zsuzsanna Egyházi Központ

BH-410042 Oradea Str. Libertății nr. 38., 0259-437069

Intézményvezető: TÖRÖK SÁNDOR 0744-255683

Könyvelő: BERTALAN STELLA 0741-089939

Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium

BH-410102 Oradea Str. Andrei Șaguna nr. 2., 0259-455804, 0359-410623

Igazgató: SZABÓ ZSUZSANNA 0744-472887

zsuzsannasz@yahoo.com, lacrisiko@yahoo.com

Iskolalelkész: KÖVENDI ISTVÁN 0740-958887

Nagyvárad-Ősi Mentálhigiénés Központ

BH-410252 Oradea Str. Gh. Pop de Băsești nr. 5, 0259-413550

Intézményvezető: CSÚRY ISTVÁN 0722-597364 csury@rdslink.ro

Noé Bárkája Református Óvoda – Mezőtelki

BH-417608 Telechiu, Fő utca 103. noebarkaja@gmail.com

0259-345661, 0745-757647

Intézményvezető: FAZAKAS FERENC

Nyugdíjintézet**Romániai Református Egyház Nyugdíjintézete**

CJ-400079 Cluj-Napoca Str. I. C. Brătianu nr. 53., 0264-598538

Igazgató: BALON JÓZSEF nyugdij@reformatus.ro

Partiumi Keresztény Egyetem

BH-410209 Oradea Str. Primăriei nr. 27., 0259/418244, 0259-418252, 0259-432837

www.partium.ro

Elnök: Ft. TÓKÉS LÁSZLÓ EP-képviselő

Rektor: DR. JÁNOS-SZATMÁRI SZABOLCS

Partiumi Közlöny Szerkesztősége

BH-410209 Oradea, Str. Primăriei nr. 27, 0259-432837, 0740-338805

Főszerkesztő: WAGNER ERIK partiumikozlony@yahoo.com

Püspöki Hivatal

BH-410445 Oradea Str. Jean Calvin nr. 1, www.kiralyhagomellek.ro

Püspök: CSÚRY ISTVÁN

Püspöki titkár: WAGNER ERIK 0740-338805 krekpht@rdsor.ro,

wagner.erik@yahoo.com

Református Percek Műsor Szerkesztősége

BH-410210 Oradea Str. Libertății nr. 30., 0259-416357

Főszerkesztők: GAVRUCZA-NAGY EMESE gnemese@gmail.com,

VERES-KOVÁCS ATTILA veres53@yahoo.com

Református Péter Iskola – Nagyszalonta

BH-415500 Salonta Str. Aradului nr. 25, 0259-373202

Intézményvezető: TORNAI MELINDA 0745-970411 tornaimelinda@freemail.hu

Romániai Református Pedagógiai Intézet nagyváradi irodája

BH-410210 Oradea Str. Jean Calvin nr. 1., 0259-431710, 0259-435386

Főmunkatárs: SZÚCS ÉVA 0745-306661 szucseva@yahoo.com

Sámuel Ház – Micske

BH-417183 Mișca

Intézményvezető: BERTALAN CSILLA 0745-623607

Sólyomkővári Agnulli Dei Tábor

BH-417550 Șinteu 180., 0359/175375, agnullidei@freemail.hu

Intézményvezető: BUNTA BIBORKA 0728-983661

Sulyok István Teológiai Tudományok Intézete

BH-410209 Oradea Str. Primăriei nr. 27

Igazgató: DR. HERMÁN M. JÁNOS 0722-508424 siteol.int@gmail.com

Szatmári Református Gimnázium

SM-440080 Satu Mare Str. George Coșbuc nr.2., 0261-710635 lref@lref.satmar.ro

Igazgató: SZILÁGYI ÉVA 0724-047692, 0745-628183 szilagyi_eva74@yahoo.com

Iskolalelkész: ILONCZAI ZSOMBOR

Szenczi Kertész Ábrahám Nyomda és Sajtóház

BH-410001 Oradea Str. Moscovei nr. 14, 0259-416067, 0259-434664

szenczikertesz@yahoo.com

Intézményvezető: WAGNER ERIK 0740-338805

Szociális Napközi

BH-410102 Oradea Str. Andrei Șaguna nr. 2., 0259-455804, 0745-595294

Intézményvezető: SZABÓ VALÉRIA

Tenkei Szeretetotthon

BH-417595 Tinca Str. Avram Iancu nr. 53., 0259-310299

Intézményvezető: BERKE KATALIN 0740-124852, 0740-185206 berkesandor@gmail.com

Timotheus Ifjúsági és Katekétikai Központ – Micske

BH-417183 Mișca nr. 183; tel. 0259-364311

Intézményvezető: GAVALLÉR LAJOS

Zilahai Református Wesselényi Kollégium

SJ-450099 Zalău Str. Mihai Viteazul nr. 59., 0260-614881

Intézményvezető: KOVÁCS IRÉNKE 0740-089384 kovacsirenke2004@yahoo.com

Iskolalelkész: KÁNYA ZSOLT ATTILA

NAGYBÁNYAI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal

SIPOS ISTVÁN esperes

MM-430321 Baia Mare P-ța Libertății nr. 18. Tel.: 0262-212770, 0722-597362,
refespbanya@yahoo.com. Irodavezető: GELLÉN SÁNDORNÉ 0744-864572

Főgondnok

NAGY JÓZSEF

MM-435500 Sighetu Marmăției str. Zimbrului 55. Tel.: 0262-310161, 0722-330169

Apahegy

BOGYA ÁRPÁD

MM-435402 Vile Apei Str. Ungureanca nr. 143. Tel.: 0742-511094
bogyafamily@yahoo.com

Avasfelsőfalu

FAZAKAS ILDIKÓ

SM-445200 Negrești Oaș Str. Victoriei nr. 8/20. ap. 4. Tel.: 0261-854720,
0721-319402, fazakasi@freemail.hu

Avasújváros

BAJNAI CSABA ZSIGMOND

SM-447220 Orașu Nou nr. 235. Tel.: 0261-830043, 0742-976764,
bajnaicsaba@yahoo.com

Domokos

KERESZTES NAGY IMRE-JÁNOS

MM-435604 Dămcușeni nr. 305. Tel.: 0262-385265, 0744-890837 sz.:
Erzsébetbánya

Felsőbánya

ALFÖLDI LAKATOS TIBOR

MM-435100 Baia Sprie P-ța Libertății nr. 21. Tel.: 0262-260450, 0744-707494
alfotibor@protestant.com le.: Kapnikbánya sz.: Giródtótfalu

Hagymásláros

MIHÁLY LEHEL ISTVÁN

MM-437227 Lăpușel 3. Tel.: 0262-288791, 0740-040929, mlehel@freemail.hu le.:
Kővárhosszú-falu; sz.: Erdőszáda

Hosszúmező

SEBESTYÉN LÁSZLÓ EDE

MM-437080 Câmpulung la Tisa nr. 132. Tel.: 0262-370616, 0743-939940
slede@citromail.hu sz.: Kistécső

Koltó

VARGA KÁROLY

MM-437283 Coltău nr. 62. Tel.: 0262-289112, 0743-985024 v.karoly@mailbox.hu

le.: Katalin

Kőszegremete

SZISZIK JÓZSEF

SM-447227 Remetea Oaş nr. 9. Tel.: 0261-831002, 0744-104203

sziszikjo@yahoo.com le.: Bikszád

Magyarberkesz

GELLÉN SÁNDOR KÁROLY

MM-437231 Berchez nr. 66. Tel.: 0262-281410, 0744-864572 czelder39@yahoo.com

le.: Nagysomkút

Magyarláros

SZEKELY ZSOLT

MM-435600 Târgu-Lăpuş Str. Florilor nr. 2. Tel.: 0262-384345, 0744-263133

zszekely@gmail.com

Máramarossziget

SIPOS ISTVÁN

MM-435500 Sighetu Marmătiei Str. Dr. I. M. de Apsa nr. 27. Tel.: 0262-311924,

0722-597362 siposistvan2004@freemail.hu, le.: Felsővisó; sz.: Borsabánya

Misztótfalu

ECSEDI ÁRPÁD

MM-437345 Tăuții Măgherauș Str. 1 nr. 221. Tel.: 0262-293272, 0745-662539

ecsediarpad@yahoo.de sz.: Misztbánya, Borpatak

Monó

NAGY ANDRÁS

MM-437358 Mînau nr. 184. Tel.: 0262-483490, 0752-552289

le.: Égerhát

Nagybánya-Óváros

BAK LÁSZLÓ, BAK ENIKÓ, TÓBIÁS TIBOR GYÖRGY slp.

MM-430406 Baia Mare Str. Dacia nr. 3.

Tel.: 0262-211048, 0726-702025, 0729-977600, 0788-077471

nagybanya.ovaros.ref@gmail.com le.: Alsófernezely

Nagybánya-Újváros

TASNÁDI ANDRÁS ZSOLT, TÓBIÁSNÉ CSIKI EMŐKE slp.

MM-430263 Baia Mare Str. Republicii nr. 9.

Tel.: 0262-227263, 0751-029501, 0362-401263 tasnadiar@rdslink.ro

Sülelmed**KÁTAI TIBOR**

MM-437355 Ulmeni Str. P. Dulfu nr. 30. Tel.: 0262-264305, 0745-263391,
laborando@freemail.hu le.: Szamoscikó

Szamosardó**TÓBIÁS TIBOR**

MM-437356 Arduzel nr. 144. Tel.: 0262-264107, 0788-079345
tobiastibor@gmail.com le.: Szamosújlak

Szinérváralja**HUSZÁR LÁSZLÓ**

MM-435400 Seini P-ța Sylvester J. nr.1. Tel.: 0262-490020, 0745-407420,
lacoka78@yahoo.com

Vámfalu**ARY LÁSZLÓ**

SM-447350 Vama nr. 939. Tel.: 0261-829366, arylaszlo@zappmobile.ro

Börtönlelkész: VARGA KÁROLY (Koltó-Katalin)

SZATMÁRI EGYHÁZMEGYE**Esperesi Hivatal****SIPOS MIKLÓS esperes**

SM-440114 Satu Mare P-ța Păcii nr. 4. Tel.: 0261-711816, 0722-597376
espi47@freemail.hu Irodavezető: MIHÁLY KATALIN

Főgondnok**BARA CSABA**

SM-410114 Satu Mare Str. C. Brâncuși nr. 18. Tel.: 0741-770163
kekfeher@gmail.com

Adorján**BESENYŐDI ATTILA**

SM-447181 Adrian Tel.: 0741-190590 bessenyodiattila@yahoo.com

Amac**Beszolgáló lelkész:** BARTA SÁNDOR (Hirip)

SM-447231 Amați

Apa**NAGY RÓBERT**

SM-447015 Apa Str. Florilor nr. 79. Tel.: 0261-843375, 0742-514594,
nrobi7@freemail.hu

Aranyosmeggyes

KERESZTÚRI ERZSÉBET

SM-447185 Medieșu Aurit nr. 750. Tel.: 0261-842607, 0748-939124

Atya

GÖDRI RÉKA

SM-447131 Atea Tel.: 0261-711762, 0741-098822

Batiz

KIRÁLY LAJOS

SM-447065 Botiz Str. Teilor nr. 81. Tel.: 0261-774067, 0745-906903

Csengerbagos

GÖNCZI GÁBOR nylp.

SM-447126 Boghiș Tel.: 0751-509865

Dabole

SZILÁGYI ISTVÁN R.

SM-447148 Dobolți nr. 67. Tel.: 0744-451959 szilagyrobert@yahoo.com

Dobrácsapáti

APJOK ARTÚR

SM-447116 Apateu nr. 97. Tel.: 0745-653292, exkalibur@freemail.hu

Egri

KOVÁCS SÁNDOR

SM-447066 Agriș nr. 81. Tel.: 0261-878022, 0745-897371

Erdőd

RÁCZ ERVIN

SM-447361 Ardud

Halmi

FODOR LAJOS

SM-447145 Halmeu Str. Eliberării nr. 85. Tel.: 0261-773265, 0788-284256 le:

Halmi-hegy

Hirip

BARTHA SÁNDOR

SM-447233 Hrip nr. 86. Tel.: 0261-829420

Józsefháza

VARGA SZILÁRD

SM-447187 Iojib Tel.: 0742-020317 le: Józsefházi-hegy

Kakszentmárton

SIPOS ÁKOS ny.lp.

SM-447214 Mărtinești Tel.: 0745-398582

Kisbábony

KOVÁCS JÓZSEF

SM-447146 Băbești nr. 74. Tel.: 0745-258697 elch@freemail.hu

Kiskolcs

GYÖRBÍRÓ SÁNDOR

SM-447121 Culciu-Mic

Kispeleske

VARGA SÁNDOR

SM-447176 Pelișor nr. 21. Tel.: 0744-584769

Lázári

KÉPÍRÓ GYULA JENŐ

SM-447170 Lazuri Tel.: 0261-753214, 0745-906878 protmikrom@gmail.com

Mikola

HIGYED ISTVÁN

SM-447195 Micula Tel.: 0261-828602

Nagykolcs

BALLA GÁBOR

SM-447119 Culciu-Mare Tel.: 0261-828518, 0743-181651,

ballag@freemail.hu

Ombód

FODOR ELEMÉR

SM-447232 Ambud nr. 133. Tel.: 0261-757462, 0754-222289

Óvári

IGAZ ÁRPÁD

SM-447357 Oar Tel.: 0261-875515, 0745-545867

Patóháza

MÁTHÉ RÓBERT

SM-447191 Potău Str. Principală nr. 109 Tel.: 0261-842287, 0741-014879,

mathrob@freemail.hu

Pettyén

GENDA SZABOLCS

SM-447234 Petin nr. 231 Tel.: 0748-241082 g.a.sz@freemail.hu

Pusztadaróc

SZATMÁRI ELEMÉR

SM-447130 Dorolti nr. 181 Tel.: 0261-751302, 0744-475881 szelemer@gmail.com

Sándorhomok

KOVÁCS MÁTYÁS PÉTER

SM-447172 Nisipeni Tel.: 0261-828839

Sárközújlak

NAGY ERIKA

SM-447180 Livada Str. Victoriei nr. 80. Tel.: 0261-840142, 0748-050536,

0751-217050, sarkoz.erika@freemail.hu, le: Meggyesgombás

Szamosdara

VERSÉNYI ISTVÁN

SM-447132 Dara Tel.: 0745-904743, 0788-259622

Szamosdob

MÉSZÁROS MIHÁLY

SM-447125 Doba Str. Petőfi S. nr. 9. Tel.: 0261-758406, 0751-381850, 0744-958175

le.: Sándormajor

Szamoskóród

Beszolgáló lelkész: APJOK ARTÚR (Dobrácsapáti)

SM-447118 Corod

Szamoskrassó

SIPOS LÁSZLÓ

SM-447117 Cărașeu Tel.: 0261-870311

Szatmárgörbed

KERESZTÚRI SÁNDOR ZSOLT

SM-447192 Românești nr. 195. Tel.: 0261-842607, szatmargorbed@clicknet.ro

Szatmárhegy

KOVÁCS FERENC

SM-447360 Viile Satu Mare Tel.: 0261-754277

Szatmárnémeti-Láncos

KORDA ZOLTÁN, SZILÁGYI BALÁZS, VARGA BOTOND slp.

SM-440114 Satu Mare P-ța Păcii nr. 8., Tel.: 0261-712455, 0744-908388,

0743-043246, 0749-247443, 0361-807001, 0036-705822477 kozoti@freemail.hu

Szatmárnémeti

SIPOS MIKLÓS, KOVÁCS ZSUZSANNA TÜNDE slp.

SM-440058 Satu Mare Str. Wolfenbüttel nr. 1. Tel.: 0261-712116, 0722-597376

Szatmárnémeti-Kültelek

HIGYED JÁNOS, KÜRTI TAMÁS slp.

SM-440216 Satu Mare Str. Basarabia nr. 13/b Tel.: 0261-779270

kultelek@gmail.com sz.: Körtvélyes

Szatmárnémeti-Szamosnegyed

BOGYA KIS FERENC, BOGYA KIS MÁRIA

SM-440199 Satu Mare Str. Inaului nr. 11. Tel.: 0261-769745, 0788-284545,

0788-284535 bogyakis@gmail.com

Szatmár-Szigetlanka

REHA ENDRE

SM-440061 Satu Mare P-cul Titulescu f.n. Tel.: 0261-710130

Szatmárpálfalva

KISS JÓZSEF

SM-447230 Păulești Tel.: 0745-360629

Szatmárudvari

MIHÁLY ISTVÁN

SM-447210 Odoreu Str. Republicii nr. 102. Tel.: 0261-775010, 0741-400203 le.:

Berend

Szárzaberek

ILONCZAI ZSOMBOR

SM-447171 Bercu nr. 8. Tel.: 0261-828945, 0766-662103 izesombor@yahoo.com

Tamásváralja

SIMON ATTILA

SM-447030 Tămășeni nr. 54. Tel.: 0766-366433, 0788-284263,

simonatil1978@yahoo.com, le.: Nagytarna

Túrterebes

SOMFALVI EDIT

SM-447335 Turulung Str. Parcului nr. 272. Tel.: 0744-479972

edit.somfalvi@gmail.com le: Túrterebes-hegy

Vetés

KULCSÁR ERZSÉBET

SM-447355 Vetiș Tel.: 0261-820727, 0745-927374

Kórházlelkész:

BALVINSZKI SÁNDOR Tel.: 0261-715897, 0742-946124, balvinszky@freemail.hu

Börtönlelkész: KOVÁCS SÁNDOR (Egri)

NAGYKÁROLYI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal

NAGY SÁNDOR esperes

SM-445100 Carei, str. Rákóczi Ferenc nr. 18. Tel.: 0261-865706,
espereshivatal@yahoo.com Irodavezető: KOVÁCS ANIKÓ 0751-209935

Főgondnok

GERÉB MIKLÓS

SM-447007 Mihăieni nr. 154. Tel.: 0261-871020, 0261-871161

Ákos

DOBAI ZOLTÁN

SM-447005 Acâș nr. 235. Tel.: 0261-871043, 0744-634074, 0744-634074,
dobaiz@yahoo.com, dobaiz@k.ro sz.: Krasznabéltek

Bere

CSÓKA DEZSŐ

SM-447261 Berea nr. 83. Tel.: 0745-327375 sz.: Csomaköz

Bogdánd

BOGDÁN JÁNOS

SM-447060 Bogdand nr. 298. Tel.: 0261-828211, bogdanjanos49@yahoo.com

Börvely

PÁLYI K. ZSIGMOND

SM-447050 Berveni nr. 350. Tel.: 0261-872173 sz.: Kálmánd, Újbörvely

Dobra

KURTA-TÓTÖS SZABOLCS

SM-447291 Dobra nr. 310. Tel.: 0261-823823, 0744-511934 kurtatotos@gmail.com
<http://dobra.hupont.hu> sz.: Alsószopor

Domahida

PANITI-TELEKY ZOLTÁN

SM-4411201 Domănești nr. 69. Tel.: 0261-875303, 0765-246519

Érdengeleg

SÁMI VILMOS

SM-447011 Dindești nr. 331. Tel.: 0749-770669

Érendréd

ERDŐS CSABa

SM-447010 Andrid nr. 586. Tel.: 0261-820435, 0766-364500, 0726-739411,
ercsaba@freemail.hu

Érkává

BALLA ÁRPÁD

SM-447085 Căuș nr. 107. Tel.: 0742-920569 sz.: Krasznaszentmiklós

Érmindszent (Adyfalva)

BALLA ÁRPÁD

SM-447086 Com. Căuș Satul Ady Endre nr. 235. Tel.: 0742-920569

Érkőrös

CSÁKI ANDREA MÁRTA

SM-447102 Chereușa nr. 102. Tel.: 0261-878410, 0746-327134 sz.: Kandel

Érszakácsi

GÁL SÁNDOR

SM-447275 Săcășeni nr. 537. Tel.: 0261-822612 0747-074916, galsandor@yahoo.com sz.: Szekeres

Érszentkirály

NAGY TIBOR

SM-447107 Eriusâncrai nr. 165. Tel.: 0742-010330, nagybibi@yahoo.com

Gencs

SZOMOR ATTILA

SM-447087 Ghenci nr. 80. Tel.: 0261-868059, 0740-133013, szomorattila@yahoo.com sz.: Lili, Terem

Hadad

KURTA TÓTÖS BEÁTA

SM-447155 Hodod nr. 205. Tel.: 0749-035745, kurtatotos@yahoo.com

Hadadnádásd

TATÁR JÁNOS

SM-447158 Nadișul-Hododului nr. 76. Tel.: 0766-702705

Iriny

SZABÓ SÁNDOR

SM-447012 Irina nr. 176. Tel.: 0261-879250, 0720-042600, szabosandor80@yahoo.com

Királydaróc

SZILÁGYI TIBOR

SM-447105 Craidorolți nr. 110. Tel.: 0261-876462 sz.: Nagymajtény

Kaplony

SEBESTYÉN ELEK-ELŐD

SM-447080 Căpleni nr. 523. Tel.: 0261-873285, 0745-678244, kaplony@yahoo.com

Kismajtény

BALOGH ENIKŐ

SM-447207 Moftinu-Mic nr. 218. Tel.: 0261-875007, 0744-603278,
benikqz@yahoo.com sz.: Spicztanya

Krasznamihályfalva

JOBBDOMOKOS

SM-447007 Mihăieni nr. 140. Tel.: 0788-293398, 0476-852662,
jobbdom@freemail.hu sz.: Krasznacégény

Lele

NAGY SÁNDOR

SM-447157 Lelei nr. 50. Tel.: 0261-829125, 0745-775342, nagysandoresp@yahoo.com

Magyarcsaholy

NAGY RÓBERT ANDRÁS

SM-447096 Cehăluți nr. 323. Tel.: 0261-822204, 0743-122465,
nagyrobert74@yahoo.com l.: Tasnádcvány

Magyargéres

NAGY ATTILA

SM-447042 Ghirișa nr. 219. Tel.: 0261-867020, 0745-587101, nattila72@yahoo.com,
naattila72@freemail.hu

Nagykároly-Belváros

TUKACS JÓZSEF

SM-445100 Carei Str. Rákóczi Ferenc nr. 17. Tel.: 0261-861787, 0761-635676,
0746-044958 tukacsjozsef@vipmail.hu sz.: Mezőpetri

Nagykároly-Kertváros

IFJ. TOLNAY ISTVÁN, ZSÁKAY NORBERT slp.

SM-445100 Carei Str. Károli Gáspár nr. 4. Tel.: 0261-866719, 0743-689614
kertvaros_nagykaroly@yahoo.com sz.: Mezőfény, Csanáros, Klára

Pelekeszi

CSÁKI MÁRTA ANDREA

SM-447281 Becheni nr. 26. Tel.: 0726-184802

Piskolt

CSÁKI GEDEON JÓZSEF

SM-447250 Pișcolt nr. 328. Tel.: 0261-824604, 0745-656006, gedeonlkp@freemail.hu
sz.: Reszege

Szaniszló

FÓRIZS KÁROLY

SM-447260 Sanislău nr. 968. Tel.: 0261-821230

Szilágypér

TOLNAI FERENC

SM-447245 Pir nr. 212. Tel.: 0261-821708

Szilágyszér

TARSOLY GYULA

SM-447063 Ser nr. 145. Tel.: 0768-682311

Tasnád

PAKULÁR ISTVÁN MIHÁLY, PAKULÁR JULIÁNNA

SM-445300 Tășnad Str. Ștefan cel Mare nr. 1. Tel.: 0261-825032, 0751-580282,
sz.: Újtasnád, Sződemeter**Tasnádszarvad**

PAP DÉNES

SM-445300 Sărăuad nr. 146. Tel.: 0261-822035, 0740-203081

Tasnádszántó

BARABÁS ATTILA

SM-447270 Santău nr. 653. Tel.: 0746-828486, 0788-098520,
attilabarabas@yahoo.com sz.: Érhatvan**ÉRMELLÉKI EGYHÁZMEGYE****Esperesi Hivatal**

GELLÉRT GYULA esperes

BH-417235 Diosig, str. Livezilor nr. 42. Tel.: 0259-350070, 0788-813242,
0743-149056 protref@gmail.com

Irodavezető: PERECSENYI JUDIT

Főgondnok

CZAHOLI TIBOR

BH-417192 Săniob Tel.: 0744-779268

Albis

DÉNES BÉLA

BH-417106 Albiș nr. 61. Tel.: 0259-459111, 0763-058-707
denesbelalbis@freemail.hu**Apátkeresztúr**

KOVÁCS-SZABADI LEVENTE

BH-417016 Cristur nr. 13. Tel.: 0747-217379
kovacslev@yahoo.co.uk

Asszonyvására

SZÉKELY ISTVÁN

BH-417177 Târgușor nr. 27. Tel.: 0788-033222 szekely100@yahoo.com

Bályok

JÓNÁS SÁNDOR

BH-417040 Balc, str. Petőfi nr. 53. Tel.: 0259-326313, 0745-075417

james58@freemail.hu

Berettyószéplak

BEDE FERENC

BH-417535 Suplacu de Barcău, str. Ciocârliei nr. 3. Tel.: 0259-368363, 0726-236981

bede_f@freemail.hu

Bihardiószeg

GELLÉRT GYULA, JAKÓ SÁNDOR ZSIGMOND slp.

BH-417235 Diosig, str. Livezilor nr. 42. Tel.: 0259-350070; J.S.: 0740-215-802

bihardioszeg@gmail.com sz.: Kisjanka

Csokaly

MÁTYÁS ÁRPÁD

BH-417437 Ciocăia nr. 29. Tel.: 0259-352750, 0746-031760

Éradony

SIMON-SZABÓ ISTVÁN

BH-417571 Adoni nr. 155. Tel.: 0757-026-945, 0742-350156 ssz_istvan@yahoo.com

Érábrány

BALLA TIBOR

BH-417005 Abram nr. 25. Tel.: 0259-326-047, 0745-147388 sz.: Lüki, Kohány,

Szunyogd, Dizsér

Érbogyoszló

OROSZ MÁRTA

BH-417105 Buduslău nr. 101. Tel.: 0788-099937, 0762-601007,

martiorosz@freemail.hu

Érkeserű

OROSZINÉ ZIH MAGDA

BH-417176 Cheșereu nr. 238. Tel.: 0740-471708, 0788-848228

erkeseru@zappmobile.ro

Érköbölkút

CZONDI ISTVÁN

BH-417438 Cubulcut nr. 42. Tel.: 0741-934125, 0788-857522 Egeresi Gábor

Érkörtlélyes

Szabó József

BH-417225 Curtuiuşeni nr. 916. Tel.: 0259-465028, 0744-567714

Érmihályfalva

BALÁZSNÉ KISS CSILLA, BALÁZS DÉNES

BH-415700 Valea lui Mihai, str. Kálvin nr. 16. Tel.: 0259-355447, 0740-626336,
denes.balazs@freemail.hu

Érolaszi

FUTÓ FERENC

BH-417439 Olosig nr. 223. Tel.: 0745-961883 erolaszi.ref@freemail.hu

Érsemjén

FÜLÖP JÁNOS

BH-417545 Şimian nr. 153. Tel.: 0259-356269, 0720-366751, fulopreti@freemail.hu
sz.: Újsemjén, Barantó, Érkenéz

Érselénd

OROSZI KÁLMÁN

BH-417546 Şilindru str. Gării Tel.: 0742-080703, 0788-885771
erselend.ref@gmail.com

Érszölös

ILLYÉS TAMÁS

BH-417625 Vişoara nr. 85. Tel.: 0259-328923, 0742-513909, 0741-234375
illyestamas@yahoo.com

Értarcsa

KULCSÁR ÁRPÁD

BH-417570 Tarcea nr. 251. Tel.: 0741-145800, 0788-736-190
arpadk2002@yahoo.com

Gálospetri

SZABÓ ZSOLT

BH-417572 Galospetreu nr. 379. Tel.: 0756-095-757 nemzetes.zsolt@freemail.hu

Hegyközzsentsmíklós

ÁRUS CSONGOR LÁSZLÓ

BH-417441 Sănnicolau de Munte nr. 33. Tel.: 0259-352591, 0740-581790, 0769-560811 laszloarus@yahoo.com

Jankafalva

JAKÓ SÁNDOR ZSIGMOND

BH-417235 Com. Diosig Sat. Ianca str. Mărăşeşti nr. 11/B. Tel.: 0259-350617, 0740-215802, jako_sandor@yahoo.com

Kiskereki

BOZSÓKY SÁNDOR

BH-417175 Cherechiu nr. 80. Tel.: 0259-352-967, 0722-575144

Magyarkéc

MIKE PÁL

BH-415301 Cheț nr. 118. Tel.: 0788-415862, 0788-011004, 0748-143853

mikepal@zappmobile.ro, magyarkec@yahoo.com

Margitta

KOVÁCS GYULA

BH-415300 Marghita, str. Jean Calvin nr. 5.

Tel.: 0259-362858, 0359-459760, 0745-888908

Micske

GAVALLÉR LAJOS

BH-417183 Mișca nr. 183. Tel.: 0259-364311, gavallerlajos@yahoo.com

sz.: Vámosláz, Királyi, Szentlázár

Monospetri

ifj. MÁTYÁS ÁRPÁD

BH-417018 Petreu nr. 258. Tel.: 0259-353855, 0746-031761;

arpadmatyas@freemail.hu

Nagykágya

BARA LÁSZLÓ

BH-417436 Cadea nr. 81. Tel.: 0740-435636 nagykadref@freemail.hu

Ottomány

DARABONT TIBOR

BH-417446 Otomani nr. 220. Tel.: 0259-357312, 0744-550973, 0788-214827

bontti@freemail.hu

Papfalva

KOVÁCS-SZABADI TÜNDE

BH-417390 Popești nr. 78. Tel.: 0747-117266, eszabadi@freemail.hu, sz.: Cséhtelek, Réti

Poklostelek

ERŐS-JÓÓ BÉLA

BH-417184 Poclușa de Barcău nr. 153. Tel.: 0742-223246; 0742-091908,

eros.joo@gmail.com

Szolnokháza-Sándorfalva

ILLYÉSNE GÁBOR ZSUZSANNA

BH-4176253 Vișoara nr. 85. Tel.: 0259-328-923; 0741-234-3750756-325-428

illyeszszusza@yahoo.com

Szalacs

BOTOS ANDRÁS

BH-417445 Sălacea nr. 26. Tel.: 0259-463047 andras_botos@yahoo.com

Szentjobb

RÁKOSI JENŐ

BH-417192 Sâniob nr. 381. Tel.: 0259-328323, 0745-586592 rakosi.jeno@yahoo.com

Székelyhíd

GAVRUCZA TIBOR, FORRÓ CSABA slp.

BH-417435 Săcuieni, str. Crișana nr. 37. Tel.: 0259-352511, (G.T.) 0743-612238, (F.Cs.) 0742-546810, gavrucza@yahoo.co.uk, forrocsaba@yahoo.com

Tóti

DEMETER SÁNDOR

BH-417580 Tăuteu nr. 208. Tel.: 0259-354851 demetersandor@freemail.hu

Vedresábrány

URI IMRE

BH-417015 Abramuş nr. 52. Tel.: 0742-612-998, uriimre@citromail.hu

Kórházlelkész: SZÚCS ZOLTÁN zoltanszucs1972@hotmail.com

BIHARI EGYHÁZMEGYE**Esperesi Hivatal**

MIKLÓ FERENC esperes

BH-410473 Oradea str. Cantemir nr. 23 Bl. D23 ap. 1. Tel.: 0259-426142, 0722-686790. Irodavezető: KOVÁCS ZSUZSA.

Főgondok

SZILÁGYI PÉTER

BH-410058 Oradea Str. Barbu Delavrancea nr. 25. Tel.: 0259-473842

Ant

DEMETER SZILÁRD

BH-417036 Ant nr. 180. Tel.: 0740-686245

Árpád

FILEP FERENC MIKLÓS

BH-417046 Arpaşel nr. 300. Tel.: 0259-312686, 0743-868896
filep_ferenc@freemail.hu sz.: Feketetót

Belényes

RÉMAN ELEK ISTVÁN, FÁBIÁN TIBOR slp.

BH-415200 Beiuş str. 22 Decembrie nr. 34. Tel.: 0259-322861, 0745-923348, (F. T.): 0745-946470 sz.: Kisnyégerfalva

Belényessonkolyos

FÖLDESY MÁRTA

BH-417269 Șuncuiș de Beiuș nr. 14. Tel.: 0744-959241, 0771-351715,
martakatalinfoldesy@yahoo.com, Társegyházközség.: Körösjánosfalva

Belényesújlak

BOROS ISTVÁN

BH-417610 Uileacu de Beiuș nr. 74. Tel.: 0259-324002, 0721-981564 sz:
Magyarcséke, i.boros@yahoo.com

Bihar

CSERNÁK BÉLA

BH-417050 Biharia, str. Szent Péter nr. 52. Tel.: 0259-369690
ekkla_bihar@clicknet.ro sz: Gostat-telep

Biharfélegyháza

SZABÓ ZSOLT

BH-417238 Roșiori Bihor nr. 51. Tel.: 0259-462013, 0723-595448, szabozsolt@freemail.com

Biharszentjános

CSOMAY ÁRPÁD

BH-417078 Sântion nr. 243. Tel.: 0259-316025, 0742-463780,
arpadcsomay@gmail.com

Biharvajda

KONDOR ENDRE

BH-417239 Vaida nr. 177. Tel.: 0259-462070, 0754-704311 kondor.endre@gmail.com

Bors

Dénes Károly

BH-417075 Borș nr. 96. Tel.: 0259-316131, dkarolylp@yahoo.com

Erdőgyarak

PRÉM IMRE CSABA

BH-417197 Ghiorac nr. 373. Tel.: 0259-312620, 0752-626811

Élesd

DÉNES ISTVÁN LUKÁCS

BH-415100 Aleșd, str. Bucegi nr. 21. Tel.: 0259-342890, 0745-374441
denesistvan@yahoo.com sz: Esküllő

Feketeerdő

BOGYA MIKLÓS

BH-415101 Pădurea Neagră, Bl. 5, ap. 26. Tel.: 0763-708606
bogyamiklos@gmail.com

Feketetót

Beszolgáló lelkész: FILEP FERENC (Árpád)
BH-417048 Tăut

Fugyi

ZSIGMOND ATTILA

BH-417364 Fughiu nr. 205. Tel.: 0359-805990, 0766-463886 azsigmond@gmail.com

Fugyivásárhely

KÁLLAY LÁSZLÓ

BH-417360 Oșorhei str. Mică nr. 593. Tel.: 0259-313265, 0722-418136,
kallay@rdsor.ro

Gyanta

SOÓS JÓZSEF-TAMÁS

BH-417131 Ginta nr. 131. Tel.: 0259-312005, 0745-926516, soosjt@yahoo.com
sz: Kisháza, Tenkeszéplak

Hegyközcsetár

MIKLÓS CSABA PÉTER

BH-417165 Cetariu nr. 341. Tel.: 0259-451023, 0744-779470,
mikloscsaba1@vipmail.hu

Hegyközkovácsi

FORRÓ LÁSZLÓ, BABES ARDAI ERIKA slp.

BH-417051 Cauaceu nr. 175. Tel.: 0259-369773, 0722-686780, 0742-611856
forrolaszlo@yahoo.com, erikaardai@yahoo.com

Hegyközpályi

KATONA JÁNOS

BH-417166 Paleu nr. 20. Tel.: 0259-451311, 0724-980369, 0742-922197
katjan@vipmail.hu

Hegyközszáldobágy

KELEMEN ISTVÁN

BH-417167 Săldăbagiu de Munte nr. 80. Tel.: 0259-435742, 0722-769959,
kiszal@yahoo.com sz: Száldobágyhegy

Hegyközszentimre

KUCHARSZKI ZOLTÁN

BH-417452 Sântimreu nr.60. Tel.: 0259-441177, 0744-801861, 0766-584040

Hegyközújlak

ORBÁN ZOLTÁN

BH-417172 Uileacu de Munte nr. 190. Tel.: 0259-451418, 0788-482261

Jákóhodos

MIKLÓ ISTVÁN BOLDIZSÁR

BH-417451 Hodos nr. 83. Tel.: 0259-353353, 0740-207488, mikloboldi@yahoo.com

Kisnyégerfalva

FILEP ATTILA CSABA

BH-417252 Grădinari nr. 107. Tel.: 0259-438118, 0745-707818,

filepati@yahoo.com

sz: Vaskohsziklás, Diófás, Ștei, Petrileni

Kisszántó

FINTA LILLA EMESE

BH-417077 Santău Mic nr. 116. Tel.: 0259-316080, 0752-634089,

fintalilla@yahoo.com

Körösjánosfalva

FÖLDESY MÁRTA

BH-417269 Șuncuiș de Beiuș nr. 14. Tel.: 0744-959241,

martakatalinfoldesy@yahoo.com Társegyházközség.: Belényessonkolyos

Köröskisjenő

LUKÁCS PIROSKA ANGÉLA

BH-417295 Ineu nr. 100. Tel.: 0259-347272, 0742-019027 lukacsangela@yahoo.com

Köröstárkány

SZAKÁCS ZOLTÁN

BH-417575 Târcaia nr. 56. Tel.: 0259-322480, 0743-840780,

szakazoltan@yahoo.com

Kövesegyháza

LUKÁCS ATTILA LEVENTE

BH-417534 Săliște Tel.: 0259-345356, 0752-062813 sz: Derna, Tataros, Varaszó

Kügypuszta

MAKSAY ÁRPÁD

BH-417054 Satu Nou nr. 77. Tel.: 0259-369483

Magyarkakucs

BUȘCĂ SZILÁGYI GYÖNGYI

BH-417337 Cacuciu Nou nr. 43. Tel.: 0740-062864

Magyarremete

SZIGETI FERENC

BH-417410 Remetea nr. 211. Tel.: 0259-325226, 0744-198562

ferencszigeti@freemail.hu

Mezőbaj

TOLVAJ LÁSZLÓ

BH-417196 Boiu nr. 449. Tel.: 0259-370358, 0744-905385

Mezőtelegd

SZOBOSZLAI GÁSPÁR ISTVÁN

BH-417585 Tileagd, str. Unirii nr.35. Tel.: 0259-345059; 0723-328103,

mezotelegdref@rdslink.ro

Mezőtelki

FAZAKAS FERENC SÁNDOR

BH-417608 Telechiu nr. 103. Tel.: 0259-345661; 0745-757647, fazakasf@gmail.com

Nagyszalonta

MIKLÓ FERENC, Ifj. BERKE SÁNDOR slp.

BH-415500 Salonta, str. Aurel Lazăr nr. 9. Tel.: 0259-373109, 0722-686790,

refszalonta@yahoo.com

Nagyszántó

SZATMÁRI-GERGELY ELEMÉR

BH-417076 Santău Mare nr. 71. Tel.: 0259-316024, 0723-164729

elemer63@yahoo.com

Nagyvárad-Biharpüspöki

SZEKERES SÁNDOR

BH-410141 Oradea, str. Dealului nr.20. Tel.: 0359-455288,

szekeressandor@yahoo.com

Nagyvárad-Csillagváros

VINCZE ZOLTÁN, VINCZE JUDIT

BH-410477 Oradea, str. Beiuşului nr. 15. Tel.: 0259-440729, 0742-942975,

0741-179307 vinczezoltanro@freemail.hu

Nagyvárad-Hegyalja

WAGNER ERIK

BH-410184 Oradea, str. Podgoria nr. 31. Tel.: 0740-338805, wagner.erik@yahoo.com

Nagyvárad-Olaszi

TÓKÉS LÁSZLÓ, VERES KOVÁCS ATTILA, SZABÓ JÓZSEF slp.

BH-410042 Oradea, str. Libertăţii nr. 40. Tel.: 0259-416357, 0743-108793,

veres53@yahoo.com

Nagyvárad-Ősi

CSÜRY ISTVÁN, GERÉB MIKLÓS slp.

BH-410252 Oradea, str. Gh. Pop de Băseşti nr. 5. Tel.: 0259-413550, 0359-446685,

0722-597364, csury@rdslink.ro sz: Less, Sályi, Cséfa, Inánd, Palota, Nagyürögd

Nagyvárad-Rét

PÁLFI JÓZSEF, RÁKSI LAJOS

BH-410115 Oradea, B-dul Ștefan cel Mare nr. 6. Tel.: 0259-453914, 0259-266608,
0743-180363, palfijozsef67@gmail.com

Nagyvárad-Rogériusz

KEREKES JÓZSEF ISTVÁN, SZABÓ ÁRPÁD

BH-410175 Oradea, str. Eroului Necunoscut nr. 6.,
Tel.: 0359-178359, 0744-602782, 0730-508290,
jozsi.kerekes@gmail.com

Nagyvárad-Szőlős

SZÜCS IMRE

BH-410586 Oradea, str. C. Noica nr. 27. Tel.: 0259-419717, 0745-595142,
szucs-imi@freemail.hu sz: Szentmárton

Nagyvárad-Újváros

HERDEÁN GYÖNGYI, SÁNDOR LAJOS

BH-410210 Oradea, str. Jean Calvin nr. 1. Tel.: 0359-414258, 0359-458767,
0747-601644, 0753-112925 herdeangyongyi@yahoo.com, dorla@rdslink.ro

Nagyvárad-Velence

FARKAS ANTAL, DR. ZABÁN BÁLINT slp.

BH-410522 Oradea, str. Clujului nr. 91.
Tel.: 0259-417285, 0723-465499, 0721-971426
varadvelence@freemail.hu, balintkzaban@mailbox.hu

Nyüved

SZIGETI FERENC

BH-417052 Niuved nr. 1. Tel.: 0259-458641, 0740-675812
nyuvedreform@yahoo.com

Örvénd

KÁNYA ENDRE

BH-417317 Urvind nr. 196. Tel.: 0259-346037, 0745-576018, kanyaendre@yahoo.de

Paptamási

BERECZKI ANDRÁS

BH-417056 Tămașeu nr. 121. Tel.: 0259-413569, 0359-885813, 0742-305711,
abereczki26@gmail.com

Pelbárthida

VISKY ISTVÁN

BH-417053 Parhida nr. 58. Tel.: 0726-242824, istvanvisky@gmail.com,
istvanvisky@zappmobile.ro

Pósalaka

PÁL LÁSZLÓ

BH-417588 Poşoloaca nr. 126. Tel.: 0741-588459, 0771-322775, palilaci@yahoo.com

Pusztaujlak

PAPP JÓZSEF

BH-417591 Uileacu de Criş nr. 42. Tel.: 0259-345356, 0740-781793,
pterke75@gmail.com pusztaujlakref@freemail.hu

Rév

BOROS JÓZSEF ATTILA

BH-417615 Vadu Crişului nr. 3. Tel.: 0359-442990, 0746-793351, 0259-443049 sz:
Nagybáród, Barátka, Sonkolyos, Köröstopa

Síter

GAVRUCZA-NAGY EMESE

BH-417168 Şiştirea nr. 9. Tel.: 0745-537433, 0762-677665 siteritemplom@gmail.com

Szalárd

BORZÁSI GYULA

BH-417450 Sălard nr. 553. Tel.: 0259-441063, 0744-838276 sz: Újfégyvernek

Tamáshida

PÁZMÁNY ATTILA

BH-417037 Tămaşda nr. 66. Tel.: 0259-391353, 0748-248837
pazmanyattila@freemail.hu

Tenke

BERKE SÁNDOR

BH-417595 Tinca, str. Avram Iancu nr. 53. Tel.: 0259-310299, 0742-014371,
0740-124852, berkesandor@gmail.com sz: Bélfenyér

Toldinagyfalu

FARKAS ZSOLT

BH-417153 Sănnicolau Român nr. 487. Tel.: 0740-838274, 0770-115122,
0762-638210 zsolif@yahoo.com

Várasfenes

SZABÓ LÁSZLÓ

BH-417265 Finiş nr. 506. Tel.: 0359-808839, 0770-933997, vfenes@yahoo.com

Kórházlelkész

NACSÁDINÉ CSUKA MELINDA

BH-410115 Oradea, B-dul Ştefan cel Mare bl. ANL sc. B. ap. 22. Tel.: 0359-410960,
0742-900857, 0721-517176

ARADI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal

SERES GÉZA esperes

AR-310085 Arad Str. M. Eminescu nr. 33. Tel.: 0257-283072, 0722-686798,
0257-456101 seresgeza@freemail.hu

Főgondnok

CZINCZÉR JÓZSEF

AR-310052 Arad Str. Ceahlău nr. 18/A Tel.: 0257-283320, 0721-210956

Arad-Belváros

BARACSI LEVENTE, BARAC SINÉ DÁVID ZSUZSANNA

AR-310085 Arad Str. M. Eminescu nr. 33. Tel.: 0257-283072, 0745-618992,
0740-179157 aradref@yahoo.com le.: Majlát

Arad-Gáj

CZÉGÉ IMRE

AR-310501 Arad Str. Dunării nr. 16. Tel.: 0257-275464, 0745-525813, 0744-623442
czegeimre@hotmail.com

Arad-Mosóc

JÓZSA FERENC

AR-310205 Arad Str. A. Ivireanu nr. 6. Tel.: 0357-429274 jozsaferencz@freemail.hu
sz.: Németszentpéter, Zádorlak, Sofronya, Székesút

Ágya

MÓDI JÓZSEF

AR-317301 Adea nr. 429. Tel.: 0257-357629, 0740-227395,
modijozsef@yahoo.com

Angyalkút

SERES GÉZA

AR-317120 Fântânele nr. 106. Tel.: 0257-456101, 0722-686798
seresgeza@freemail.hu

Bélzerind

PETRUCZ JÁNOS

AR-317218 Zerindu Mic nr. 34. Tel.: 0257-354605, 0742-169537,
belzerind@rdslink.ro

Borosjenő

BODNÁR LAJOS

AR-315300 Ineu Str. Horea nr. 6. Tel.: 0257-511750, 0742-033464 brelh@rdslink.ro
le.: Csermő sz.: Selénd, Bél, Sikula, Selénd, Aldófalva

Borossebes**BALLA SÁNDOR**

AR-315700 Sebiş P-cul Libertăţii nr. 29–31. Tel.: 0257-310425, 0745-494764,
srelh@yahoo.de, sz.: Bokszeg, Dézna, Ranusa, Menyháza

Erdőhegy-Kisjenő**KOVÁCS GYULA**

AR-315100 Chişineu-Criş Str. Înfrăţirii nr. 36. Tel.: 0257-350615, 0745-888908
erdohegyreflph@freemail.hu sz.: Szintye, Szapárliget, Simánd

Feketegyarmat**NAGY JÓZSEF**

AR-317421 Iermata Neagră nr. 32. Tel.: 0257-355633, 0742-386723
feketegyarmat@gmail.com

Kispereg**VÁRADI SÁNDOR KÁROLY**

AR-317241 Peregú Mic nr. 321. Tel.: 0257-459022, 0732-363878

Lippa**SERES GÉZA**

AR-315400 Lipova Str. Timişorii nr. 7. Tel.: 0722-686798, seresgeza@freemail.hu
le.: Györök sz.: Szépfalu, Ménes, Ópálos, Radna, Neudorf, Baracka, Soborsin

Nagylak**GECSE TAMÁS**

AR-315500 Nädlac Str. 1 Decembrie nr. 37. gecse.tamas@yahoo.com

Nagypereg**VÁRADI SÁNDOR KÁROLY**

AR-317240 Peregú Mare nr. 76. Tel.: 0257-459140, 0732-363878

Nagyzerind**DÉNES JÓZSEF**

AR-317420 Zerind nr. 282. Tel.: 0257-355516, 0721-596036
denesjozsef@freemail.hu

Pécska**GECSE TAMÁS**

Tel.: 0745-149505

Pankota**SZÁSZ ZOLTÁN**

AR-315600 Pâncota Str. Avram Iancu nr. 4. Tel.: 0257-466116, 0740-178651,
szaszoli@gmail.com sz.: Gálsa, Szentanna, Csigérszőlős, Világos, Magyarát

Szemlak

GECSE TAMÁS

AR-317295 Semlac nr. 1028 Tel.: 0745-149505

Szentleányfalva

PAPP CSABA

AR-317206 Sânleani nr. 183. Tel.: 0257-381762, 0745-578123 csubax31@yahoo.com

sz.: Fakert, Zimándköz, Zimándújfalu

Vadász

LÓRINCZ LÓRÁND PÉTER

AR-317217 Vânători nr. 250. Tel.: 0740-144248, 0788-310387

lorinczorand@zappmobile.ro web: <http://vredok.extra.hu> sz.: Simonyifalva,

Tőzmiske

TEMESVÁRI EGYHÁZMEGYE**Esperesi Hivatal**

FAZAKAS CSABA esperes

TM-300200 Timișoara, Str. T. Cipariu nr. 1 Tel.: 0256-337637, 0788-636989,

temrefmegye@yahoo.com Irodavezető: JENEI CSABA 0788-626335

Főgondnok

PATAKI KÁROLY

TM-300013 Timișoara Str. Fagaras nr. 5. Tel.: 0256-242426, 0741-985258

Bégamonostor

—

TM-307275 Manastir, sz.: Facsad

Igazfalva

CZAPP ISTVÁN

TM-307155 Dumbrava nr. 197. Tel.: 0256-325540, 0723-289474, czappis@yahoo.com

sz.: Kisszécsény

Karánsebes

—

TM-325400 Caransebes, Tribunalului nr. 9. sz.: Nándorhegy, Herkulesfürdő

Lugos

GÁLL ZOLTÁN

TM-305500 Lugoj, Magnoliei nr. 15.

Tel.: 0256-351103, 0788-628750

gallzoli@yahoo.com

Nagybodófalva**BÁLINT ISTVÁN**

TM-307006 Bodo nr. 54. Tel.: 0256-333296, 0788-198770 sz.: Vásáros

Resicabánya**MEGYASSZAI BÍRÓ ATTILA**

TM-320026 Resița, Paul Iorgovici nr. 17. Tel.: 0255-212050, 0788-636979, ticianus75@yahoo.com sz.: Boksánbánya, Stájerlak-Anina

Szapárifalva**BÓDIS FERENC**

TM-307128 Tipari nr. 110. Tel.: 0256-326741

Szigetfalu**SZILÁGYI P. ALBERT**

TM-307193 Sculia nr. 87. Tel.: 0256-410811, 074353564 Sz. Gátalja, Detta

Temesvár-Belváros**FAZAKAS CSABA**

TM-300200 Timișoara, Str. T. Cipariu nr. 1. Tel.: 0256-492992, 0788-636989, 0722-133597

DEMETER SÁNDOR slp.

TM-300200 Timișoara, Str. T. Cipariu nr. 10. refbelvarostm@freemail.hu sz.: Szentandrás, Buziásfürdő

Temesvár-Új Ezredév**GAZDA ISTVÁN**

TM-300120 Timișoara, Str. Spl. Morarilor nr. 1/b. Tel.: 0256-495922, 0745-376018, ujezredeve@yahoo.com

Temesvár-Újkissoda**BÁLINT SÁNDOR**

TM-300434 Timișoara, Str. Herculane nr. 81. Tel.: 0256-215794, sandor_balint@yahoo.com sz.: Kardostelep, Temesság

Temesvár-Vöröscsárda**KOVÁCS IBOLYA**

TM-300200 Timișoara, P-ța I. C. Brătianu nr. 2. Tel.: 0356-177667 voroscsarda@yahoo.com

Újmosnica**GAZDA MELINDA**

TM-307160 Moșnița Nouă nr. 254. Tel.: 0256-393502, 0747-085661 ujezredeve@yahoo.com sz.: Medves

Újszentes

SZŰCS ANDRÁS-OTTÓ

TM-307160 Dumbrăvița, Str. Gh. Doja nr. 36. Tel.: 0256-214649, 0723-216237,
refujszentes@gmail.com sz.: Gyarmata

Végvár

BÓDIS FERENC

TM-307430 Tormac nr. 360. Tel.: 0256-392824, 0740-152037 bodisferi@yahoo.com
sz.: Niczkifalva

Zsombolya

NYESTE JÁNOS

TM-305400 Jimbolia, Str. Peter Jung nr. 22C. Tel.: 0788-627611,
sz.: Nagyszentmiklós, Valkány, Keresztúr, Gyertyámos

SZILÁGYSONMLYÓI EGYHÁZMEGYE**Esperesi Hivatal**

LUKÁCS JÓZSEF esperes

SJ-457300 Șimleu Silvaniei Str. Crinului nr. 35. Tel.: 0260-678902, 0260-670358,
0740-879455 lukacs.jozsef@compotrade.hu.
Irodavezető: CSORVÁSI ERZSÉBET 0260-670116

Főgondnok

MÁRKUS LÁSZLÓ

SJ-457213 Zăuan nr. 269. Tel.: 0260-623388, 0743-155740 markus@vipmail.hu

Alsóvalkó

SZISZIK LÁSZLÓ

SJ-457345 Valcău de Jos nr. 61/A. Tel.: 0260-670945, 0742-598784

Bürgezd

RUZSA ISTVÁN

SJ-457261 Bilghez nr. 86. Tel.: 0260-670643

Ipp

KOCSIS AMBRUS TIBOR

SJ-457210 Ip Str. Principală nr. 138. Tel.: 0260-671548, 0743-468339, ippref@freemail.hu

Kémer

PANITI ZOLTÁN, PANITI ESZTER

SJ-457060 Camăr Str. Principală nr. 288. Tel.: 0260-672120, 0766-574053,
0768-001454 paniti_zoltanlp@freemail.hu

Kraszna

KÁDÁR GYÖRGY, KOVÁCS ISTVÁN hlp., ERDEI ÁRVA ISTVÁN slp.
SJ-457085 Crasna nr. 2. Tel.: 0260-636072, 0260-636333, 0744-380721

Krasznahorvát

FAZAKAS JUDIT

SJ-457185 Horoatu Crasnei nr. 200. Tel.: 0260-637494, 0745-437317

Lecsmér

KÁNYA ZSOLT ATTILA

SJ-457231 Leşmir nr. 98. Tel.: 0729-934078, kanyazsoltattila@yahoo.com

Ráton

GÁSPÁR ZOLTÁN

SJ-457088 Ratin, nr. 161. Tel.: 0260-637026, 0740-797622

Sarmaság

PÜSÖK JOZSEF ATTILA

SJ-457330 Şarmăşag Str. Sălajului, nr. 18. Tel.: 0260-655112, 0744-237293,
pusokati@yahoo.com sarmasagirefegyhaz@yahoo.com

Sarmaság-Bányatelep

LUCZA ISTVÁN

SJ-457330 Şarmăşag-Mină Str. Minerilor Bl.M9, ap. 1. Tel.: 0260-656566,
0722-686819 istvanlucza@yahoo.com sz: Zálnok, Bobota, Csókaláb

Selymesilosva

FEHÉRVÁRI ERNŐ

SJ-457331 Ilişua Str. Principală 255. Tel.: 0260-656123, 0745-848782 sz: Magura

Somlyóújlak

BALAZS FERENC-BANDI

SJ-457241 Uileacu Şimleului Str. Bisericii nr.59. Tel.: 0260-657508, 0740-787622

Szilágybagos

FEHÉRVÁRI GYULA

SJ-457262 Boghiş str. Principală nr. 161. Tel.: 0260-623706, 0745-268670
gyula.fehervari@freemail.hu

Szilágyborzás

BOGDÁN SZABOLCS

SJ-457263 Boziş Str. Principală nr. 37. Tel.: 0260-623887, 0726-248828
szabolcsbogdan@yahoo.com

Szilágykövesd

FAZAKAS HAJNAL

SJ-457070 Chieşd nr. 120. Tel.: 0745-792241

Szilágylompért

SZÓNYI LEVENTE

SJ-457332 Lompirt Str. Mare nr. 241. Tel.: 0260-656145, 0744-626722,
leventeszonyi@yahoo.com**Szilágynagyfalu**

LUKACS JÓZSEF

SJ-457260 Nuşfalău Str. Petőfi Sándor nr. 19. Tel.: 0260-670358, 0740-879455,
0036-70-2804989(HU) lukacs.jozsef@compotrade.hu**Szilágyperecsen**

NAGY BÁLINT

SJ-457265 Pericei str. Bisericii nr. 416. Tel.: 0260-672740, 0740-643460

Szilágysonlyó

MIKE ZOLTÁN

SJ-457300 Şimleu Silvaniei Str. Pescăruşului nr. 2. Tel.: 0260-678889

Szilágyzovány

KISS MIKLÓS

SJ-457213 Zăuan Str. Principală nr. 368. Tel.: 0260-623335, 0748-224155
zovanyimiklos@freemail.hu**Varsolc**

FAZAKAS SÁNDOR

SJ-457355 Vârşolt Str. Principală nr. 89. Tel.: 0260-672507, 0744-791856,
refvarsolc@yahoo.com le: Krasznarécse**Iskolalelkész:** KÁNYA ZSOLT ATTILA (ZRWK)**Kórházlátogató diakónus:** DAKÓ ÉVA 0745-679114**ZILÁHI EGYHÁZMEGYE****Esperesi Hivatal**

BOGDÁN ZSOLT esperes

SJ-450010 Zalău str. Kossuth Lajos nr. 16. Tel.: 0260-661495, 0727-304478,
refeszilah@easynet.ro Irodavezető: LÁSZLÓ JÚLIA**Főgondnok**

PESTI JÁNOS SJ-450092 Zalău Str. Pacii nr. 14. Bl. L2. Tel.: 0260-612623

Bősháza

VARGHA LEVENTE

SJ-457037 Buişa, nr. 140. Tel.: 0260-654227, 0749-193817,
vargha.levente@gmail.com sz.: Benedekfalva

Désháza

USZKAI ZOLTÁN

SJ-457297 Deja nr. 153. Tel.: 0260-654436 uszkaieva@yahoo.com

Diósad

KÁDÁR GYÖRGY TAMÁS

SJ-457168 Dioşod nr. 219. Tel.: 0260-629777, 0741-781279 ticskadar@yahoo.com

sz.: Magyarbaksa

Doba

NAGY MIHÁLY

SJ-457122 Doba nr. 48. Tel.: 0744-513421, szilvianagy7@gmail.com,

nagymisi_syl@yahoo.com le.: Kisdoba, Nagydoba

Egrespatak

SZILÁGYI ÉVA

SJ-457246 Aghireş nr. 98. Tel.: 0260-659105, 0728-784530, 0721-118802,

szkizo@vipmail.hu, szkeva73@indamail.hu, szkizo71@yahoo.com,

szkeva73@yahoo.com

Hidalmás

CSILLAG PÉTER

SJ-457175 Hida nr. 344. sz.: Drág

Kusaly

LUGOSI DÁNIEL

SJ-457080 Coşeu nr. 142. Tel.: 0260-653115, 0744-756721

Magyargoroszló

SÁNDOR ANDRÁS

SJ-457169 Guruslău nr. 97. Tel.: 0745-171243, 0788-481525,

sandorand@yahoo.com

Magyarkecel

VICSAI FERENC

SJ-457245 Meseşeni de Jos nr. 296. Tel.: 0260-663305, 0745-539126

Menyő

KOVÁCS PÉTER

SJ-457298 Mineu nr. 167. Tel.: 0788-591526, 0766-773793 k_peter_z@yahoo.com

Mocsolya

MÓRÉ ZSIGMOND MIHÁLY LEVENTE

SJ-457326 Valea Pomiilor nr. 119.

Tel.: 0766-318720

mlevius@freemail.hu, morelevius@yahoo.com

Nagymon**SZILÁGYI ZOLTÁN**

SJ-457123 Naimon nr. 63. Tel.: 0728-784530 szkizo@vipmail.hu,
szkizo71@yahoo.com

Ördögekút - Cigányi**CSILLAG PÉTER**

SJ-450007 Zaláu. Str. Nouă Bl. R98 et. II. ap 7. Tel.: 0260-632583, 0766-580089

Szilágyballa**BOROS ÁRPÁD**

SJ-457046 Borla nr. 114. Tel.: 0260-623581, 0745-306599, borosarpad57@yahoo.com

Szilágycseh**TÓTH EMESE JÚLIA, TÓTH LÁSZLÓ**

SJ-455100 Cehu Silvaniei str. Gh. Pop de Băsești nr. 20. Tel.: 0260-650716,
0743-669023, 0740-973884 tothlaszi@yahoo.com

Szilágyerked**BALÁZS ZOLTÁN**

SJ-457081 Archid nr. 77. Tel.: 0260-653017, 0740-576688, erkedbalazs@yahoo.com

Szilágyfőkeresztúr**TOLNAI MIKLÓS**

SJ-457106 Cristur nr. 189 Tel.: 0260-630144, 0742-649075

Szilágygörcsön**HÖGYE GÁL ROBERTO**

SJ-457107 Gircei nr. 135. Tel.: 0788-385693, 0751-947787,
hogyegal.roberto@yahoo.com le.: Nyirsid

Szilágypanit**SZILÁGYI ZOLTÁN**

SJ-457171 Panic nr. 94. Tel.: 0260-669753, 0767-627486 szipanit@freemail.hu,
szilagyzoltan67@yahoo.com

Szilágysámson**SZÁSZ BÁLINT RÓBERT**

SJ-457325 Samsud nr. 369. Tel.: 0260-653222, 0763-677728

Szilágyszeg**SIPOS ANDRÁS**

SJ-457295 Salatig nr. 136.
Tel.: 0260-650808, 0742-749555

Szilágyszentkirály

SZILÁGYI ZOLTÁN

SJ-457124 Sâncraiu Silvaniei nr. 42.

Tel.: 0260-668865, 0728-784530,

szkizo@vipmail.hu, szkizo71@yahoo.com

Vérvölgy

SÜLE GYULA ZSOLT

SJ-457126 Verveghiu nr. 90.

Tel.: 0740-703175, 0746-532765, 0788-481524,

sulegyulazsolt@freemail.hu

Völcsök

LOVÁSZ ISTVÁN

SJ-455104 Ulciug nr. 90.

Tel.: 0260-651534, 0740-175981

listvan2004@yahoo.com

Zilah-Belváros

PÜSÖK SÁNDOR CSABA, BUCSI ZSOLT TAMÁS slp.

SJ-450006 Zalău str. A. Șaguna nr. 7. Tel.: 0260-661487, 0260-661469,

0744-999537, 0742-413268, pusokcsaba@yahoo.com bucsizsolt@yahoo.com

Zilah-Fenyves

BOGDÁN ZSOLT, BERKE ESZTER slp.

SJ-450006 Zalău Str. Maxim D. Constatntin nr. 5.

Tel.: 0260-661454 iroda, 0260-660479 otthon, 0727-304478,

(B.E.): 0371-187364,

0741-709478 zifer@freemail.hu

Zilah-Liget

OLÁH MIHÁLY, SZÁNTHÓ JÚLIA

SJ-450123 Zalău Str. Simion Bărnuțiu nr. 40/A. Tel.: 0260-661524 iroda,

0260-616875 otthon, 0721-219379 olahszantho@gmail.com sz.: Mice

Zsibó

MOLNÁR ENDRE

SJ-455200 Jibou Str. 1 Dec. 1918. nr. 20. Tel.: 0260-644830, 0728-152137 le.:

Szamosudvarhely

Kórházlelkész: ANTAL ATTILA 0741-477618

BÖRTÖNLELKÉSZEK

Nagybányai Egyházmegye

VARGA KÁROLY (Koltó)

Szatmári Egyházmegye

KOVÁCS SÁNDOR (EGRI)

KÓRHÁZLELKÉSZEK

Szatmári Egyházmegye

BALVINSZKY SÁNDOR

SM-440058 Satu Mare Str. Wolffenbüttel nr. 34.

Tel.: 0261-715897, 0742-946124, balvinszky@freemail.hu

Bihari Egyházmegye

NACSÁDINÉ CSUKA MELINDA

BH-410439 Oradea B-dul. Ștefan cel Mare, bl. ANL, sc. B, ap. 22.

Tel.: 0359-410960; 0742-900857; 0721-517176 csukamelinda@yahoo.com

Érmelléki Egyházmegye

SZÚCS ZOLTÁN

BH-415300 Marghita Calea Republicii nr. 71. Sc. C. ap. 2.

Tel.: 0259-459760, 0745-648578 bereilenke@hotmail.com

Szilágysomlyói Egyházmegye

DAKO ÉVA diakónus 0745-679114

Zilahi Egyházmegye

ANTAL ATTILA

SJ-450154 Zalău Str. B. P. Hașdeu bl. H25, ap. 8

Tel.: 0260-630005, 0741-477618 zilahiati@yahoo.com

ISKOLALELKÉSZEK

Szatmári Református Gimnázium, Szatmárnémeti

ILONCZAI ZSOMBOR

SM-447171 Bercu nr. 8.

Tel.: 0261-828945, 0724-077381, 0788-200278 izsombor@yahoo.com

Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium, Nagyvárad

KÖVENDI ISTVÁN

BH-410102 Oradea, str. Andrei Şaguna nr. 1.

Tel.: 0259-455804, 0740-958887 kovendi@yahoo.com

Zilahi Református Wesselényi Kollégium, Zilah

KÁNYA ZSOLT ATTILA

457330 Leşmir nr. 98. Tel.: 0729-934078 kanyazsoltattila@yahoo.com

Partiumi Keresztény Egyetem, Nagyvárad

Egyetemi lelkész: DR. HERMÁN M. JÁNOS

BH-410445 Oradea, str. Primăriei nr. 27. Tel.: 0259/418244, 0722-508424

jhermanm@gmail.com

EGYHÁZMEGYEI MISSZIÓI ELŐADÓK

Nagybányai Egyházmegye – BAKNÉ MAJOR ENIKŐ

435400 Seini, P-ța Sylvester János nr.1., Jud. Maramureş

Tel.: 0262-490020

Szatmári Egyházmegye – BOGYA KIS MÁRIA

440199 Satu Mare, Str. Inaului nr. 11., Jud. Satu Mare Tel.: 0261-769745

bogyakis@datec.ro

Nagykárolyi Egyházmegye – KURTA-TÓTÖS SZABOLCS

447291, Dobra nr. 310, Jud. Satu Mare Tel.: 0744-511934 kurtatotos@yahoo.com

Érmelléki Egyházmegye – BARA LÁSZLÓ

417436, Cadea nr. 81. 0740-435636 nagykadref@freemail.hu

Bihari Egyházmegye – BERKE SÁNDOR

417595, Tinca, Str. Avram Iancu nr. 53 Tel.: 0259-310299 berkesandor@gmail.com

Aradi Egyházmegye – JÓZSA FERENC

310205, Arad, Str. A. Ivireanu nr. 6., Jud. Arad Tel.: 0257-218414

jozsafferencz@freemail.hu

Temesvári Egyházmegye – KOVÁCSNÉ PAP IBOLYA
300200, Timișoara-Ciarda, Str. Dr. Russel nr. 2., Jud. Timiș
Tel.: 0256-433488 voroscsarda@yahoo.com

Szilágysomlyói Egyházmegye – KISS MIKLÓS
457213, Zăuan nr. 374. Jud. Sălaj Tel.: 0260-623335

Zilahi Egyházmegye – SZILÁGYINÉ KUPÁS ÉVA
457246, Aghireș, nr. 98. Jud. Sălaj, Tel.: 0260-659105 szkizo@vipmail.hu

A KIRÁLYHÁGÓMELLÉKI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET PRESBITERI SZÖVETSÉGÉNEK CÍMTÁRA

LÁSZLÓ KÁLMÁN elnök
450151 Zalău str. Gh Doja nr. 86 Bloc. D86, ap 12 Jud. Sălaj Tel.: 0260-630925,
0260-661495, 0726-748432 lkalman2@freemail.hu

GULYÁS OLGA ügyvezető elnök
410258 Oradea str. Greierului nr. 20 Jud. Bihor Tel.: 0359-175570

MÁRTON JENŐ jegyző; nagybányai EPSZ elnök
430223 Baia Mare str. N. Iorga nr 1164. Jud. Maramureș Tel.: 0262-222346

NEMES LUJZA pénztáros
410326 Oradea str Doina nr 14. Bl C71 ap 17. Jud. Bihor Tel.: 0744-282077

VENTER MIKLÓS EPSZ és presb. b. elnök
310057 Arad str. Căp. Ignat nr 56. corp B. ap 19, Jud. Arad Tel.: 0257-279274,
0722-437208 mikiref@yahoo.com

FODOR BÉLA etikai b. elnök
410290 Oradea str Sovata nr. 46. Bl. Q II. Ap 28. Jud. Bihor Tel.: 0359-417804

VARGA BÁLINT
gazdasági b. elnök 440073 Satu Mare str. Wolfenbüttel nr. 64. Jud. Satu Mare
Tel.: 0261-877571, 0746-677529

NAGY JUDITH NOÉMI ifjúsági b. elnök
410227 Oradea Str. Splaiul Crișanei nr. 4. ap. 20. Jud. Bihor Tel.: 0740-387946

TATÁR MIKLÓS szatmári EPSZ elnök
440164 Satu Mare str. Brândușa G 9/9 Jud. Satu Mare Tel.: 0722-862981, 0261-769292

GERÉB MIKLÓS nagykárolyi EPSZ elnök
447007 Mihăieni nr 154. Jud. Satu mare Tel.: 0261-871020, 0261-871161,
0742-278170

NAGY SÁNDOR érmelléki EPSZ elnök 415700 Valea lui Mihai str. Pázmány Péter
nr. 29. Jud. Bihor Tel.: 0259-355685, 0740-553096

SZILÁGYI PÉTER bihari EPSZ elnök
410058 Oradea str Barbu Delavrancea nr 25. Jud. Bihor Tel.: 0259-473842

IFJ. PATAKI KÁROLY temesvári EPSZ elnök
300013 Timișoara str Făgăraș nr. 5. Jud. Timiș Tel.: 0256-242426, 0741-985258

TÓTH ANDRÁS somlyói EPSZ elnök
457330 Șarmășag str. Szilagy nr. 66. Jud. Sălaj Tel.: 0260-655153, 0728-279802

VINCZE JÁNOS zilahi EPSZ elnök
455200 Jibou str.1 Dec 1918, Bl S45 Ap 7. Jud. Sălaj Tel.: 0260-641305,
0765-847619

Sajtóreferens: TÓTH ZSIGMOND BÉLA
417165 Cetariu Str. Mare nr. 271. Tel.: 0741-471124 belacet@yahoo.com

KIRÁLYHÁGÓMELLÉKI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET NŐSZÖVETSÉGE

EGYHÁZKERÜLETI ELNÖKSÉG

Elnök: BOGYA KIS MÁRIA 440199 Satu Mare Str. Inăului nr. 11.
Tel.: 0261-769745, 0788-284535

1. Alelnök: BALÁZSNÉ KISS CSILLA 415700 Valea lui Mihai Str. Calvin nr. 16.
Tel.: 0259-355447

2. Alelnök: KOVÁCS ILDIKÓ 300200 Timișoara Str. 1. Decembrie nr. 94 Ap. 4.
Tel.: 0356-106630

3. Alelnök: MIKE GYÖNGYVÉR 457300 Șimleu Silvaniei Str. Pescăruș nr. 4.
Tel.: 0260-678889

4. Alelnök: NAGY ERIKA 447180 Livada Tel.: 0261-840142

Titkár: MIHÁLY KATALIN 447210 Odoreu Str. Republicii nr. 102.
Tel.: 0261-775010

Jegyző: KOVÁCS BORBÁTH KATALIN 410380 Oradea Str. Italiana nr. 35. Bl.
Y2/35 Tel.: 0359-305718

Pénztáros: FEKETE JUDIT 410067 Oradea Piața Independenței nr. 35. Ap. 21.
Tel.: 0259-231310

EGYHÁZMEGYEI NŐSZÖVETSÉGI ELNÖKÖK

Aradi Egyházmegye:

DÉNES ERZSÉBET 317420 Zerind nr.282. Tel.: 0257-355516

Bihari Egyházmegye:

CSOMAY PIROSKA 417078 Sântion nr. 243. Tel.: 0259-316025

Érmelléki Egyházmegye:

DR. KARÁSZI ROZÁLIA 415700 Valea lui Mihai Str. Izvorului nr. 11.

Tel.: 0259-355246

Nagybányai Egyházmegye:

TASNÁDI ELLA 430263 Baia Mare Str. Republicii 9. Tel.: 0262-227263

Nagykárolyi Egyházmegye:

BALOGH ENIKÓ 447207 Moftinu Mic nr. 218. Tel.: 0261-875007

Szatmári Egyházmegye:

NAGY ERIKA 447180 Livada Tel.: 0261-840142

Szilágysomlyói Egyházmegye:

PANITI ESZTER 457060 Camăr nr. 288. Tel.: 0260-672120

Temesvári Egyházmegye:

KOVÁCS IBOLYA 300200 Timișoara-Ciarda

Str. Dr. Russel nr. 2. Tel.: 0256-433488

Zilahi Egyházmegye:

SZILÁGYI ÉVA 457246 Aghireș nr. 98. Tel.: 0260-659105

KIRÁLYHÁGÓMELLÉKI

REFORMÁTUS IFJÚSÁGI SZÖVETSÉG

KRISZ krisziroda@yahoo.com

Elnök: ECSEDI ÁRPÁD

437345 Misztótfalu (Tăuții Măgherauș) nr. 845 Tel.: 0262-293272, 0745-662539

Ifjúsági szakelődó: LUCZA ISTVÁN ATTILA

457330 Sarmaság (Șarmășag), Minerilor u. M9/1. Tel.: 0260-656566, 0722-686819

istvanlucza@yahoo.com

Sajtóreferens: SZÓNYI LEVENTE 457332 Lompért (Lompirt) nr. 245.

Tel.: 0260-656145, 0744-626722 leventeszonyi@yahoo.com

Irodavezető: FAZAKAS SÁNDOR 457355 Varsolc (Vársolt) nr. 71.

Tel.: 0260-672507, 0744-791856 refvarsolc@yahoo.com

EGYHÁZMEGYEI IFJÚSÁGI SZAKELŐADÓK

Nagybányai Egyházmegye: SEBESTYÉN LÁSZLÓ EDE 437080

Tisza-hosszúmező (Câmpulung la Tisa) nr. 132. Tel.: 0262-370616, 0743-030132

Szatmári Egyházmegye: ILONCZAI ZSOMBOR 447171 Bercu nr. 8. Tel.:

0261-828945, 0724-077381, 0788-200278 izesombor@yahoo.com

Nagykárolyi Egyházmegye: KURTA-TÓTÖS BEÁTA 447291 Dobra (Dobra) nr.

310 Tel.: 0744-511934

Érmelléki Egyházmegye: MIKE PÁL ATTILA 415301 Magyarkéc (Cheț) nr. 118.

Tel.: 0748-143853, 0788-415862 mikepal@zappmobile.ro

Bihari Egyházmegye: SOÓS JÓZSEF TAMÁS 417131 Gyanta (Ginta) nr. 130.

Tel.: 0259-312005 soosjt@yahoo.com

Aradi Egyházmegye: MÓDI JÓZSEF 317301 Ágya (Adea) Tel.: 0257-357692,

0740-227395 modijozsef@yahoo.com

Temesvári Egyházmegye: BÓDIS FERENC 307128 Szapárfalva (Tipari)

Tel.: 0256-326741

Szilágysomlyói Egyházmegye: BOGDÁN SZABOLCS 457263 Szilágyborzás

(Bozieș) Tel.: 0260-623887, 0726-248828

Zilahi Egyházmegye: KÁDÁR GYÖRGY TAMÁS 457168 Diósad (Dioșod) nr. 219.

Tel.: 0260-629777

NYUGDÍJAS LELKÉSZEK

Ábrám Sámuel

SM-440038 Satu Mare Str. Lucaci Vasile nr. 40. ap.4

Balog Sándor

445100 Carei Str. Gh. Baritiu nr. 7.

Bányai Ferenc

AR-317401 Mailat nr. 89.

Baracsi István

BH-417078 Santion nr. 342A

Barcza Dániel

SM-447291 Dobra nr. 250.

Barta András

SM-445100 Carei Str. N. Titulescu nr. 22. ap. 5.

Bartha Zsigmond

SJ-450054 Zalău Str. Visinilor nr. 3A ap. 7

Bessenyei István

MS-545400 Sighisoara Str. Plopilor nr. 18. ap. 15.

Borsi Zsigmond

BH-410191 Oradea Str. C. Brancoveanu nr. 19.

Bottyán Gyula

BH-410115 Oradea B-dul. Stefan cel Mare nr. 4. B ap. 32.

Csúry István

BH-410222 Oradea Str. Vlădeasa nr. 76. D6 ap. 8.

Domján László

BH-417295 Ineu nr. 100.

Eszenyei Mária

BH-410169 Oradea Str. Dózsa Gy. nr. 29.

Fazakas László

BH-415300 Marghita Str. Calvin nr. 5.

Fodor Sándor

SM-440019 Satu Mare Str. L.G. de Purcari nr. 14. ap. 1.

Gáll Miklós János

SJ-457255 Pericei nr. 481.

Gönczi Gábor

SM-445100 Carei Str. Eliberarii nr. 8. ap. 4.

Gulya Géza

BH-410019 Oradea Str. M. Eminescu nr. 34. ap. 8.

Hegedűs István

SM-445300 Tasnad Cart. Victoriei 11B ap. 8.

Higied István

TM-300042 Timisoara Str. T. Ionescu nr. 20. ap. 1.

Horváth Miklós László	SM-445100 Carei Str. Uzinei nr. 581. ap. 7.
Kádár Miklós	MM-435500 Sighetu-Marmatiei Str. Rodnei nr. 44.
Kajtár Gyula	SM-440250 Satu Mare Str. Paulesti UP28 ap. 11.
Kanizsai László Árpád	SM-440115 Satu Mare Str. I. Maniu nr. 49. ap. 1.
Kardos Sándor	BH-410327 Oradea Str. N. Balcescu nr. 4. PB70 ap. 5.
Kelemen András	SJ-457241 Uileacu Simleului nr. 33.
Kiss Zoltán	CJ-405400 Huedin Piata Victoriei nr. 19.
Koncz Károly	BH-410533 Oradea Str. Nufarului nr. 13. D136 ap. 6.
Koszorús Ferenc	SJ-457210 Ip nr. 238.
Kovács Károly	BH-417165 Cetariu nr. 363.
Makay Botond Károly	CS-320026 Resita Str. P. Iorgovici nr. 17.
Máté László	BH-415200 Beius Str. Horea nr. 49.
Mészáros Árpád	SM-445300 Tasnad Str. N. Balcescu nr. 44.
Molnár Kálmán	SJ-455100 Cehu Silvaniei Str. Libertatii nr. 81.
Müller Dezső	SM-447170 Lazuri nr. 474.
Nagy István	SM-447171 Bercu Str. Principala nr. 12.
Németi Imre	BH-410283 Oradea Str. Salcamilor nr. 15. PB141 ap. 5.
Orbók Sándor	CJ-400624 Cluj-Napoca Str. Fabricii de Zahar nr. 84. ap. 12.
Páll András	MM-437080 Campulung la Tisa nr. 900.
Papp Sándor	AR-315100 Chisineu Cris Str. Infratirii nr. 30.
Papp Benjámin	BH-417585 Tileagd Str. Unirii nr. 29A
Péli Sándor	SJ-457332 Lompirt nr. 244.
Petkes György	SM-440230 Satu Mare Str. Ostrovului nr. 2A ap. 83.
Püsök József	CJ-400681 Cluj-Napoca Str. Borsa nr. 1. ap. 21.
Sarkadi Nagy Zoltán Andor	SM-445100 Carei Str. Rozelor nr. 60.
Sípos Ákos	SM-417214 Martinesi Parohia Reformata
Szabó Dániel	BH-415700 Valea lui Mihai Str. Garii nr. 22.
Szabó Ferenc	BH-410008 Oradea Str. Ady E. nr. 83. ap. 8.
Száldobágyi József	BH-417177 Targusor nr. 116.
Szatmári Elemér	MS-540081 Targu Mures Str. Argesului nr. 10 ap. 8.
Szatmári István	BH-410210 Oradea Str. Mihai Pavel nr. 14. ap. 6.
Székely Béla	BH-410380 Oradea Str. Italiana nr. 24. Z5 ap. 25.
Székely Lajos	BH-410381 Oradea Str. Calugareni nr. 8. C ap. 47.
Székely István	SM-445100 Carei Str. 25 Octombrie nr. 29. B ap. 32.
Szép Elemér	SM-440168 Satu Mare Str. Careiului nr. 34. 11C. ap. 44.
Sziszik László	SJ-457300 Simleul Silvaniei Str. Zambilelor nr. 9.
Szűcs Adalbert	BH-417036 Ant nr. 180.
Tamás Béla	AB-517293 Oiesdea Str. Principala nr. 133.
Tar István Sándor	BH-410087 Oradea Str. Armatei Romane nr. 12. ap. 3.
Vadady Filep Gyula	SM-447360 Viile Satu Mare Str. Principala nr. 92A
Varsányi Rudolf	BH-417360 Osorhei Str. Mica nr. 449.
Virág Károly Nándor	SJ-457106 Cristur-Criseni nr. 51
Zsigmond József	BH-410102 Oradea Str. Lunga nr. 5.

ERDÉLYI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET

CJ-400079 Cluj (Kolozsvár), str. I. C. Brătianu (Király u.) nr. 51.
Igazgatótanács: 0264/592453
Püspöki Hivatal tel/fax: 0264/597472 tel/fax: 0264/595104
e-mail: egyhazkerulet@reformatus.ro

Püspök: DR. PAP GÉZA, Kolozsvár
CJ-400370 Cluj, str. Moșilor nr. 84.
Tel.: 0264/599392, 0724/282848

Püspökhelyettes (főjegyző): KATÓ BÉLA, Illyefalva
CV-527105 Ilieni, str. Bisericii nr. 365.
Tel.: 0267/347696, 0723/526770

Generális direktor (egyházkerületi missziói előadó): ÖTVÖS JÓZSEF
MS-540082 Tg. Mureș, Str. Pădurii nr. 7.
Tel: 0265/214975, 0265/216514, 0744/562370

Ügyvezető főgondnok: TONK ISTVÁN, Kolozsvár
CJ-400452 Cluj, Aleea Padiș nr. 5/39.
Tel.: 0264/442576, 0744/109018

Főgondnokok: GERÉB PÉTER, Székelyudvarhely
HR-535600 Odorheiu Secuiesc, str. Independenței nr. 22.
Tel.: 0266/211834
0745/474224

GERÉB PÉTER DÁNIEL, Szászrégen
Cím: 545300 Reghin, str. Iernuțeni Bl. 2/8, sc. VII/3. Tel.: 0265/511065

Központi Gyűjtőlevéltár

Kolozsvár, Farkas utca (str. Kogălniceanu) nr. 16/A (a templom kerengőjében)
e-mail: refarch@gmail.com
Levéltárosok: DR. SIPOS GÁBOR, DR. DÁNÉ VERONKA, ÓSZ SÁNDOR ELŐD
Kutatószolgálat: munkanapokon 9–16 óra között. Tel.: 0040-(0)264439481

Bethlen Gábor Református Dokumentációs Könyvtár

Nagyenyed, Bethlen Gábor Kollégium, Bethlen Gábor u. 1. sz.
Főkönyvtáros: GYÖRFI DÉNES
Könyvtáros: PAPP GYÖRGY slp.

Biblos könyvesbolt

Kolozsvár, P-ța Avram Iancu (Bocskai tér) 13,
e-mail: konyvesbolt@reformatus.ro GYENGE ENIKŐ, TOROCKAI MÁRIA

ESPERESI HIVATALOK

Brassói Egyházmegye

500074 Braşov
str. Sitei nr. 142, ap. 5, jud. Braşov,
0268-414469, brassoeme@yahoo.com

Dési Egyházmegye

405200 Dej, str. N. Iorga nr. 6, jud. Cluj
0264-212752, protrefdej@clicknet.ro

Erdővidéki Egyházmegye

525100 Căpeni
str. Bisericii nr. 52, jud. Covasna
0267-379380, erdovideki-eme@cosys.ro

Görgényi Egyházmegye

545300 Reghin
str. Bujorului nr. 2, jud. Mureş
0265-512443, gorgenyiesperesihivatal@yahoo.com, gorgenyi@clicknet.ro

Hunyadi Egyházmegye

332015 Petroşani
str. Timişoarei nr. 15, jud. Hunedoara
0254-542142, hunyadieme@yahoo.com

Kalotaszegi Egyházmegye

405400 Huedin
str. Horea nr. 21, jud. Cluj
0264-354319, kalotaszegieme@gmail.com

Kézdi-Orbai Egyházmegye

525400 Târgu Secuiesc
str. Bem J. nr. 11/A, jud. Covasna
0267-361056, kezdiorbai@gmail.com

Kolozsvári Egyházmegye

400084 Cluj
str. Kogălniceanu nr. 23, jud. Cluj
0264-591660, kolozsvar@mail.dntcj.ro

Kolozsvár-Külső Egyházmegye

400113 Cluj
Piaţa Unirii nr. 23, jud. Cluj
0264-592282, kesp@freemail.hu

Küküllői Egyházmegye

547235 Fântânele

str. Principală nr. 66, jud. Mureș

0265-580099, 0265-580016, kukullo@rdslink.ro

Marosi Egyházmegye

540072 Târgu Mureș

Piața Bernády nr. 3, jud. Mureș

0265-214975, marosi@telekihaz.org

Maros Mezőségi Egyházmegye

540072 Târgu Mureș

Piața Bernády nr. 3, jud. Mureș

0265-250051, marosmezo@telekihaz.org

Nagyenyedi Egyházmegye

515200 Aiud

Piața Republicii nr. 3, jud. Alba

0258-863286, 0258-876272, nagy_enyed@yahoo.com

Sepsi Egyházmegye

520027 Sfântu Gheorghe

str. Gyárfás Jenő nr. 5, jud. Covasna

0267-313363, sepsieme@yahoo.com

Székelyudvarhelyi Egyházmegye

535400 Cristuru Secuiesc

str. Kriza János nr. 10, jud. Harghita

0266-244475, udvarhelyi@kabelkon.ro

Tordai Egyházmegye

401071 Turda

Cart. Poiana str. Câmpeni nr. 64/A, jud. Cluj

0264-324748, tordaieme@yahoo.com

Tartalomjegyzék

Előszó: Kerülő úton vezette népét	5
<i>Sík Sándor: Te Deum</i>	7
Naptár	8
Órváltásról órváltásra – interjú Tőkés László EP-képviselővel	33
<i>József Attila: Bús magyar éneke</i>	40
Kálvin örökösei vagyunk	41
A példabeszédek tanítása a nevelésről	49
Az én hitem	53
GYÜLEKEZETI ŐRJÁRAT	
Tamáshida	55
Mezőbajon nincsen baj	57
Az Anti Református Egyházközség rövid története	61
Az Árpádi Református Egyházközség rövid története	64
Végvár és református egyházközségének múltja és jelene	67
Építeni és épülni hit által	73
Érdekességek Krasznamihályfalva történetéből	75
Énekelve, imádkozva – interjú Berkesi Sándorral	84
A krasznai presbitérium első félszáz éve	90
<i>Somogyvári Gyula: Magyar pásztorok útja</i>	100
TÖRTÉNELMI FEJEZETEK	
350 éve halt meg II. Rákóczi György	101
Széchenyi István halálának 150. évfordulójára	105
Sorsfordító évek a romániai magyarság életében	111
<i>Juhász Gyula: Trianon</i>	121
Paptamási végveszedelme	123
Társaság a Kárpát-medencei Magyarságért – interjú Éhn Józseffel	129
Romok között is jövődő	136
Emlékfoslányok a régi falusi életéről	150
<i>Kovács Gábor: Majd fúj a szél</i>	152
IRODALMUNK KINCSESTÁRA	
Reményik Sándor, az erdélyi költő	153
Az elfelejtett erdélyi novellista, Petelei István	160
Mikszáth Kálmán, „a nagy palóc”	165
Molnár János írásai: Halál, hol a te fullánkod; A partizán	174
Nagyzerindi boszorkányok a máglyán	176
<i>Pataki István: Isten megszökött</i>	180

BERECZKI ANDRÁS: IGEI GONDOLATOK	181
A szolgálatról	182
GYEREKEKNEK	186
<i>Pataki István: Alkalmi intelmek biztatással</i>	193
<i>Pataki István: Rusztikus ének</i>	194
VISSZA A TERMÉSZETHEZ ÉS A TERMÉSZETESHEZ	195
Tesztek	196
A hobbytól a haszonig	199
Viccek	201
Keresztretjtvények	202
Humor	210
Jelentős évfordulók 2010-ben	211
Címtár	223

